

Alexandre
DUMAS

La Dame de Monsoreau
Les Quarante-Cinq

ČETRDESET I PET VITEZOVA

I

Aleksandar Dima
ČETRDESET I PET VITEZOVA

Alexandre Dumas
Les Quarante-Cinq

Preveo A. M. Popović
1964.

Priredio Ivan Kalnak
ikalnak@hotmail.com
2009.

ALEKSANDAR DIMA

ČETRDESET I PET VITEZOVA

KNJIGA PRVA

KOD NEUSTRAŠIVOG MAČA

KAPIJA SENT-ANTOAN

Etiam si omnes!

Na dan 26. oktobra 1585. godine kapija Sent-Antoan, protivno svima običajima, u jedanaest i po časova pre podne još je bila zatvorena.

U deset i tri četvrt jedan odred od dvadeset Švajcaraca naiđe iz ulice Morteleri i pođe prema kapiji, koja se pred njima otvori, i čim su izašli, zatvori za njima. Po uniformi koju su nosili videlo se odmah da su to Švajcarci iz malih kantona, drugim rečima, da su to najbolji prijatelji kralja Anrija III, koji je tada bio na vlasti. Kada su izišli iz kapije, postrojiše se duž žive ograde koja je, izvan zidina, omeđivala zabrane pored puta i tako svojim prisustvom oni potisnuše mnogobrojne seljake i građane koji su bili došli iz Montrea, Vensana ili Sen-Mora sa željom da uđu u grad pre podneva, ali to nisu mogli pošto je kapija, kao što smo napomenuli, bila zatvorena.

Ako je tačno da svetina sa sobom donosi i nered, onda se moglo verovati da je prefekt ovim odredom garde hteo da spreči nered koji bi se mogao dogoditi na kapiji Sent-Antoan.

I zaista, svetina je bila mnogobrojna, dolazila je sa tri strane, i to bez prestanka. Bilo je tu manastirskih kaluđera iz gradskog predgrađa, žena s osamarenim magarcima i seljaka sa kolima. Sve se to stapalo u masu koja je već bila velika, nastala usled iznenadnog neotvaranja kapije. Svi su oni, svojim nervoznim pitanjima stvarali neku vrstu neprekidnog zujanja i samo se katkad poneki glas izdvajao iz jednolikog brujanja izražavajući svoju pretnju ili svoju žalbu.

Pored te svetine koja je pristizala i želela da uđe u grad, moglo se primetiti nekoliko grupica koje su izgledale kao da su iz grada izišle. Umesto da uprave svoje poglede prema Parizu i zatvorenoj kapiji, one su posmatrale netremice vidik koji je bio oivičen jakobinskim i vensanskim manastirom manastirom Kroa Foben kao da je jednim od ta tri puta trebalo da naiđe neki mesija.

Te grupe o kojima neprestano govorimo, jer one zaslužuju svaku pažnju, sačinjavali su većinom pariski građani, koji su bili dobro umotani u svoje kabanice, jer, zaboravili smo da kažemo, vreme je bilo

hladno. Oštar severac gonio je nisko velike oblake kao da je hteo da skine sa drveća i poslednje požutelo lišće koje se još tužno njihalo.

Tri građanina su međusobno razgovarali, ili bolje reći dvojica su razgovarala, dok je treći samo slušao. Izrazimo se bolje: treći kao da uopšte nije ni slušao, sva njegova pažnja bila je usredsređena na posmatranje drumu prema Vensanu.

Ovaj treći bio je čovek po kome bi se sigurno odmah videlo da je visokog rasta samo da je stajao. Ali u ovom trenutku njegove duge noge, sa kojima prosto nije znao šta će da radi, bile su podavijene, dok je ruke, takođe duge i u srazmeri sa nogama, skrstitio na grudima. Naslonjen na živu ogradu i ugodno zavaljen u elastično granje, ponašao se kao čovek koji iz obazrivosti želi da ostane nepoznat. Lice je zaklonio šakom. Ostavio je slobodno samo jedno oko kojim je stalno virio između velikog prsta i kažiprsta.

Pored te neobične ličnosti, drugi omanji čovek, stojeći na vrhu jedne humke, razgovarao je sa nekim debeljkom koji se neprestano klizao i saplitaio na padini te humke i hvatao se stalno za dugme kabanice svoga sagovornika.

To su bila ta dva građanina koja su sa ličnošću koja je sedela činili grupu od trojice o kojima je ranije bilo reći.

— Jeste, gazda-Mitone, — govorio je omanji čovek debeljku — jeste, kažem vam i ponavljam da će biti sto hiljada duša oko Salsedovog gubilišta, najmanje sto hiljada. Pogledajte, da ne računamo one koji su već na trgu Grev i one koji dolaze iz raznih krajeva Pariza! Pogledajte koliko je ovde ljudi, a samo jedna vrata! A pomislite samo, ima šesnaest takvih kapija!

— Ipak je sto hiljada mnogo, prijatelju Frijare, — odgovori debeljko. — Mnogi će, verujte, uraditi što i ja! Neće ići da gledaju kako kasape onog nesrećnog Salseda iz bojazni od nekog nereda i, verujte, imaju pravo.

— Ali, gazda-Mitone, gazda-Mitone, pazite šta govorite! — odgovori omanji čovek. — Vi tu govorite kao neki političar. A neće biti ništa, apsolutno ničega, ja vam tvrdim.

Ali, videći kako njegov sabesednik odmahuje glavom u znak sumnje, on nastavi.

— Zar ne, gospodine?

— Molim? — upita ovaj kao da je čuo samo pitanje koje mu je bilo upravljeno, a ne i ranije reći upućene drugom građaninu.

— Kažem da se danas neće ništa dogoditi na trgu Grev.

— Mislim da se varate, tamo će da čereče Salseda, — odgovori mirno čovek sa dugim rukama.

— A, to će, bez sumnje, biti, ali ja kažem da neće biti nikakve gužve povodom toga čerečenja.

— Pucaće bičevi kada budu tukli konje.

— Vi me ne razumete. Pod gužvom ja smatram neki metež i tvrdim da neće biti nikakvog meteža na trgu Grev. Jer, ako tu treba da bude nekog meteža, ne bi kralj naredio da se ukrasi jedan balkon na opštinskoj zgradi da bi sa obe kraljice i jednim delom dvorske svite prisustvovao mučenju.

— Pa zar kraljevi uvek znaju kad će biti nekog meteža? — odgovori čovek sa dugim rukama i nogama i sažaljivo slegnu ramenima.

— Oho! — reče gazda-Miton i naže se na uho svome sablesedniku. — Ovaj čovek govori nekako čudno; da li ga poznajete, prijatelju?

— Ne — odgovori omanji čovek.

— Pa zašto mu se onda obraćate?

— Eto, govorim mu onako, da bih govorio.

— Grešite; vidite da je to neka ćutalica.

— Ipak smatram — odgovori prijatelj Frijar dosta glasno da bi čuo i čovek sa dugim rukama — da se velika sreća u životu sastoji u tome što čovek može sa drugima da menja svoje misli.

— S onima koje poznaje, to razumem, — odgovori Miton — ali ne i s onima koje ne poznaje.

Zar nisu svi ljudi braća? Tako kaže popa iz Sen-Lea dodade prijatelj Frijar utešnim tonom.

— Pa, bili su u početku, ali u današnja vremena to se srodstvo izgubilo, prijatelju Frijare. Razgovarajte sa mnom, ako baš hoćete da razgovarate, i ostavite tog stranca sa njegovim mislima.

— Ali ja vas poznajem odavna, kao što sami kažete, i znam unapred šta ćete da mi odgovorite, dok će mi možda ovaj neznanac reći nešto novo.

— Pst, sluša vas!

— U toliko bolje, ako sluša, možda će mi i odgovoriti. Dakle, gospodine, — nastavi Frijar okrećući se nepoznatom — vi mislite da će biti meteža na trgu Grev?

— Ja? Nisam ni reči rekao o tome.

— Ja i ne tvrdim da ste kazali, — nastavi Frijar usiljeno lukavim glasom — smatram da tako mislite i ništa više.

— A na čemu zasnivate to svoje mišljenje? Da niste vi neki vrač, gospodine Frijare?

— Gle, poznaje me! — uzviknu građanin u čudu. — A odakle me samo poznaje?

— Pa zar nisam nekoliko puta pomenuo vaše ime, prijatelju? — reče Miton i sleže ramenima kao čovek koji se pred poznatim stidi zbog gluposti svoga sagovornika.

— Pa istina! — reče Frijar trudeći se da razume i pošto je shvatio, on nastavi — Bogami, imate pravo! E pa lepo! Pošto me poznaje, on će da mi i odgovori. Pa, gospodine, — okrete se on nepoznatom — smatram da će po vašem mišljenju biti meteža na trgu Grev, jer da tako ne mislite, vi biste bili tamo, a pošto ste ovde... Ah!

Ovo „ah” značilo je da je prijatelj Frijar u svome rasuđivanju stigao do najviše tačke svoje logike i svog razuma.

— A vi, gospodine Frijare, pošto mislite suprotno od onoga što mislite da ja mislim — odgovori nepoznati naglašavajući naročito reči koje je Frijar bio izgovorio, a ovaj samo ponavlja, — zašto vi niste tamo, na trgu Grev? Izgleda mi, međutim, da je prizor dosta zanimljiv za kraljeve pristalice koje su se tamo sakupile. Ili ćete mi, možda, odgovoriti da vi niste kraljev prijatelj, nego pristalica de Giza i da ovde očekujete Lorence koji, kako se priča, danas treba da upadnu u Pariz i oslobode gospodina de Salseda.

— Ne, gospodine, — odgovori živo omanji čovek, očigledno uplašen pretpostavkom nepoznatog, — ne, gospodine, ja čekam svoju ženu, gospođu Nikolu Frijar, koja je otišla da odnese dvadeset i četiri čaršava u manastir Jakobinaca, pošto ima tu čast da bude lična pralja Modesta Gorenfloa, sveštenika u pomenutom jakobinskom manastiru. Nego, da se vratimo na metež o kome je govorio prijatelj Miton i u koji ja ne verujem, kao ni vi, bar prema onome što govorite...

— Prijatelju, prijatelju! — uzviknu Miton. — Gledajte šta se događa!

Frijar pogleda u pravcu koji mu je prstom označio njegov drug i vide da sem brane koja je bila zatvorena i koja je toliko bacila u brigu sve duhove, sada zatvaraju i kapiju.

Kada su se vrata zatvorila, jedan deo Švajcaraca se postroji ispred jarka.

— Šta, šta! — uzviknu prijatelj Frijar i preblede. — Zar im brana nije bila dovoljna, već sada zatvaraju i kapiju!

— Šta sam vam ja kazao! — odgovori Miton i takođe preblede.

— Čudnovato, zar ne — reče nepoznati smejući se. I tako smejući se on otkri, između brade i brkova, dva reda belih i oštarih zuba koji su izgledali kao naročito izoštreni upotrebom bar četiri puta na dan.

Kada je svetina videla tu novu meru predostrožnosti, nastade nov talas čuđenja i iz gomile koja je bila oko brane začu se nekoliko uzvika straha.

— Razmaknite se malo! — ču se zapovednički glas jednog oficira.

Zapovest je odmah izvršena, ali ne bez nezgoda. Ljudi sa konjima i kolicima, primorani da se povuku, nagaziše gdegdre na poneku nogu i nagnječiše poneko rebro.

Žene su vikale, a ljudi psovali. Oni koji su mogli da beže počеше bežati prevrćući se jedan preko drugoga.

— Lorenci, Lorenci! — uzviknu jedan glas usred te gužve.

Najstrašnji uzvik, pozajmljen iz narodnog rečnika, kojim se izražava strah nije mogao da proizvede veći i odlučniji efekat od ovoga uzvika.

— Šta! Zar ne vidite! — uzviknu Miton dršćući — Lorenci! Idu Lorenci! Bežimo!

— Da, bežimo, a kuda? — upita Frijar.

— U ovaj zabran — reče Miton raskrvavivši ruke pri pokušaju da se uhvati za bodlje žive ograde na koju se nepoznati tako prijatno naslonio.

— U ovaj zabran — reče Frijar. — Lako je to reći, gazda-Mitone. Ali ja ne vidim nigde nikakav otvor da se provučem, a vi valjda nemate nameru da preskačete preko ove žice koja je viša od mene.

— Pokušaću, pokušaću, — reče Miton nastojeći ponovo da se prebaci.

— Ah, pazite, ženo, pobogu! — uzviknu Frijar glasom čoveka koji počinje da gubi glavu. — Vaš mi magarac izgazi noge. Uh, gospodine konjaniče, pripazite malo, vaš će konj da me smrvi! Gospode! Kočijašu, prijatelju, rukunica vaših kola prebi mi rebra!

Dok se gazda Miton hvatao za grane žive ograde da bi preko nje prešao i dok je prijatelj Frijar tražio uzalud neki otvor da se provuče, nepoznati beše ustao, jednostavno pružio svoje duge krake i lakim pokretom, sličnim pokretu konjanika koji skače u sedlo, prekorači živu ogradu ne dodirujući nijednu grančicu na njoj.

Gazda Miton uradi isto što i dugajlija i iscepa čakšire na tri mesta. Ali prijatelj Frijar, koji nije mogao ni da preskoči, niti da se provuče, dok je sve više pretila opasnost da ga neko obori, poče da viče. Tada nepoznati ispruži svoju dugu ruku, zgrabi ga u isti mah i za okovratnik i za jaku od kabanice, podiže ga i prenese na drugu stranu žive ograde lako kao da je to neko dete.

— Oh, oh! — povika gazda Miton obradovan prizorom, posmatrajući dizanje i spuštanje svoga prijatelja Frijara — ličite sada na firmu kafane kod „Apolona”.

— Uh! — reče Frijar stavši na zemlju — kakva plemenita usluga! Gospodine, vi ste pravi Herkul, časna reč! Vaše ime, gospodine, ime moga spasioca, moga... prijatelja!

I čestiti čovek izgovori ove poslednje reči sa istinskim žarom duboke zahvalnosti.

Zovem se Brike, gospodine, — odgovori nepoznati — Rober Brike i stojim vam na raspolaganju.

— Vi ste mi već učinili veliku uslugu, gospodine Brike, to smem da tvrdim. Ah, moja će vas žena blagosiljati! Ali, kad pomenuh ženu! Gospode bože! Nju će da uguše u ovoj gužvi. Ah, prokleti Švajcarci! Oni su dobri samo za to da izgaze ljude!

Tek što je prijatelj Frijar izgovorio tu rečenicu, kada oseti kako mu se na rame spusti neka teška ruka, kao ruka nekog kamenog kipa.

On se okrete da vidi bezobraznika koji sebi dopušta toliku slobodu.

To je bila ruka jednoga Švajcarca.

— Hoćete li da vas neko premlati, mali prijatelju? — reče mu snažni vojnik.

— Jao, mi smo opkoljeni! — uzviknu Frijar.

— Bežimo! — dodade Miton.

I obojica, blagodareći tome što su bili preskočili živu ogradu i imali širinu pred sobom, pobegoše u polje praćeni podsmešljivim pogledom i prigušenim smehom čoveka sa dugim rukama i

nogama. Kada ih je izgubio iz vida, približi se Švajcarcu koji je tu došao na stražu.

— Izgleda da imaš dobru ruku, družo, — reče mu.

— Vala, gospodine, nije baš rđava.

— Utoliko bolje, jer je to važno, naročito ako naiđu Lorenci kao što se priča.

— Neće doći.

— Neće?

— Dabome da neće.

— Pa zašto onda zatvaraju kapiju? Ja to ne razumem.

— Ne treba sve ni razumeti — odgovori Švajcarac i nasmeja se glasno na tu svoju šalu.

— Tako je, družo, sasvim tako, — reče Brike — I Rober Brike se udalji od Švajcarca da bi se približio jednoj drugoj grupi, dok se dostojanstveni vojnik uozbilji i promrmrja:

— Bože moj!... Rekao bih da mi se podsmeva. Kakav li je to čovek koji se usuđuje da se ruga jednom Švajcarcu Njegovog Veličanstva?

ONO ŠTO SE DOGAĐALO IZVAN KAPIJE SENT-ANTOAN

Jednu grupu ljudi sačinjavao je znatan broj građana koje je iznenadno zatvaranje kapije zateklo u polju. Oni su okružili četiripet konjanika u potpunoj ratnoj opremi koje je, izgleda, zatvorena kapija mnogo uznemiravala, jer su vikali iz sveg grla:

— Kapija! Kapija!

Ovi uzvici, koje su svi prisutni ponavljali sa velikom žestinom, stvarali su na momente paklenu buku.

Robert Brike se približi toj grupi i stade da viče jače od svih:

— Kapija! Kapija!

Jedan konjanik, očaran tom snažnom glasinom, okrete mu se, pozdravi ga i reče mu:

— Zar to nije sramota, gospodine, da se usred bela dana zatvara kapija, kao da Spanjolci ili Englezi opsedaju Pariz?

Rober Brike pažljivo zagleda čoveka koji mu se obratio. Mogao je imati četrdeset do četrdeset pet godina. Sem toga, izgledalo je kao da je taj čovek starešina ostalim konjanicima oko njega.

Ovo ispitivanje kao da je ulilo poverenje Roberu Brikeu, jer se odmah pokloni u znak pozdrava i odgovori:

— Ah, gospodine, u pravu ste, sasvim ste u pravu; ali, ako nisam suviše radoznao, smem li da vas upitam, šta mislite u čemu je uzrok ove predostrožnosti?

— Dovraga! — dodade ovaj. — Boje se da im neko ne pojede njihovog Salseda.

— Ene de! — dodade neki glas. — Mršav je to ručak!

Rober Brike se okrete na stranu odakle je dolazio glas čiji je naglasak odavao Gaskonjca i opazi čoveka od dvadeset ili dvadeset pet godina koji je naslonio ruku na sapi konja svoga starešine. Mladić je bio gologlav, jer je verovatno izgubio svoj šešir u gužvi.

Izgledalo je da je Brike dobar posmatrač. Zapažao je brzo. I on uskoro okrete glavu od Gaskonjca, bez sumnje stoga što mu je izgledao beznačajan, i ponovo vrati pogled na jahača.

— Ali, — reče on — pošto kažu da taj Salsed pripada gospodinu de Gizu, znači da nije baš tako rđav zalogaj.

— E, zar se tako priča? — nastavi Gaskonjac i radozvalo načulji uši.

— Pa svakako da se tako priča, — odgovori konjanik sležući ramenima — u današnje vreme priča se toliko budalaština!

— A, znači, — usudi se Brike sa svojim upitnim pogledom i podsmešljivim osmehom — znači, vi mislite, gospodine, da Salsed ne pripada de Gizu?

— Ne samo što mislim, već sam i siguran — odgovori konjanik.

Zatim, videći da mu se Brike približava pokretom kao da bi hteo reći: „A na čemu zasnivate to svoje mišljenje”, on nastavi:

— U to nema sumnje, jer da Salsed pripada vojvodi, vojvoda ne bi dozvolio da ga uhvate, ili bar ne bi dopustio da ga dovedu vezanog iz Brisela u Pariz, i ne pokušavši da ga spase.

— Pokušaj spasavanja — nastavi Brike — veoma je opasan. Jer, uspeo ili ne uspeo, čim potiče od strane gospodina de Giza, znači da gospodin de Giz priznaje da je i sam umešan u zaveru protiv vojvode d'Anžu.

— Gospodin de Giz — nastavi osorno konjanik — ne bi se osvrtao na te razloge, u to sam siguran, i čim on nije ni tražio oslobođenje, niti je branio Salseda, znači da Salsed nije njegov pristalica.

— Izvinite što neprestano o tome govorim, — nastavi Brike — ali sve to nisam ja izmislio. Izgleda da je Salsed progovorio.

— Gde? Pred sudijama?

— Ne, ne pred sudijama, gospodine, već kad su ga mučili.

— Pa zar to nije isto? — upita Rober Brike glasom koji je uzalud pokušavao da načini bezazlenim.

— Ne, to zaista nije isto, samo bi još to trebalo! Uostalom, priča se da je progovorio, neka je tako. Ali ne kažu šta je govorio.

— Izvinite još jednom, gospodine, — opet reče Brike — govore i o tome, i to mnogo.

— Pa šta je kazao? Recite! — upita nestrpljivo konjanik. — Hajde govorite kada ste tako dobro obavješteni.

— Ne mogu se pohvaliti da sam dobro obavješten, gospodine, pošto se trudim da od vas nešto doznam — odgovori Brike.

— Čekajte! Da se sporazumemo! — reče konjanik nestrpljivo. — Vi kažete da se priča o onome što je on govorio. Pa šta je govorio? Recite!

— Ne mogu vam tačno reći, gospodine, da li su to baš njegove reči — reče Rober Brike, koji je, izgleda, nalazio zadovoljstvo u tome da pecka konjanika.

— Onda, najzad, recite koje mu se reči pripisuju.

— Priča se da je priznao kako je bio u zaveri u korist gospodina de Giza.

— Znači protiv francuskog kralja? Uvek ista pesma!

— Ne protiv Njegovog Veličanstva francuskog kralja, nego protiv Njegove Svetlosti i gospodina vojvode od Anžuja.

— Ako je priznao...

— Pa šta? — upita Brike.

— Ništa! Onda je to jedan bednik! — reče konjanik i nabra obrve.

— Tako je! — reče sasvim tiho Rober Brike. — Ali ako je i uradio ono što je priznao, onda je to hrabar čovek. Ah, gospodine, sprave za mučenje katkad nateraju poštene ljude da mnogo štošta kažu.

— Na žalost! Istinu ste kazali, gospodine, — reče konjanik blažim tonom i uzdahnu.

— Eh, — upade u govor Gaskonjac koji se okretao čas jednome čas drugome i pratio ceo razgovor — eh, sprave za mučenje! Ako

je Salsed progovorio, onda je to jedan ugursuz, a i njegov gospodar je takav.

— Oh, oh! — reče konjanik očigledno nervozno — vi to mnogo glasno pevate, gospodine Gaskonjče.

— Ja?

— Jeste, vi!

— Ja pevam na glas koji mi se dopada, do đavola! Šta me briga za one kojima se moja pesma ne sviđa.

Konjanik učini jedan ljutit pokret.

— Mir! — reče jedan glas tiho ali zapovednički i mada se Rober Brike trudio, nije mogao da pronađe otkuda je došao.

Konjanik se očigledno savlađivao, ali ipak nije imao dovoljno moći da se sasvim uzdrži:

— A poznajete li vi dobro one o kojima govorite, gospodine! — upita on Gaskonjca.

— Da li poznajem Salseda?

— Da.

— Bože sačuvaj!

— A vojvodu od Giza?

— Još manje.

— A vojvodu od Alansona? — Njega još manje.

— Zna li da je gospodin od Salseda hrabar čovek?

— Utoliko bolje; znači da će hrabro umreti.

— I da gospodin od Giza, kada kuje zavere, sam ih kuje?

— Šta me se to tiče!

— I da je gospodin vojvoda od Anžuja, ranije gospodin od Alensona, smakao ili dozvolio da se smakne nekolicina koji su se za njega interesovali: La Mola, Kokona, Bisija i ostale?

— Baš me briga.

— Kako to, baš vas briga?

— Majnevile! Majnevile! — promrmlja isti onaj glas.

— Naravno, baš me briga! Ja znam samo jedno, vraga! Danas, upravo ovog jutra, imam posla u Parizu i zbog te budale Salseda pred nosom mi zatvaraju vrata. Taj Salsed je jedna obična hulja, a s njime i svi oni zbog kojih su vrata zatvorena umesto da su otvorena.

— Oho, evo jednog sirovog Gaskonjca, — prošapta Rober Brike — sigurno ćemo još videti nešto zanimljivo.

Ali to zanimljivo nikako nije dolazilo. Konjanik, kome je ova poslednja rečenica materala krv u lice, spusti glavu i proguta svoju ljutnju.

— Odista, imate pravo, — dodade — neka idu do đavola svi oni koji nas sprečavaju da uđemo u Pariz!

— Oho, — pomisli Rober Brike, kome nije izmakao ni izraz lica konjanika ni dva poziva da bude strpljiv, — oho, izgleda da ću videti interesantnije stvari no što sam očekivao.

Baš kad je o tome razmišljao, odjeknu zvuk trube i gotovo odmah zatim Švajcarci, potiskujući svetinu svojim halebardama kao da seku neki sir, odvojiše gomilu na dva dela koji se poređaše kraj puta ostavljajući praznu sredinu.

Tom čistinom naiđe oficir o kome smo govorili i koji je komandovao gardom. Jašući konja poče da se šeta tamoamo. Zatim, pošto je jedan trenutak ispitivao pogledom koji je ličio na neko izazivanje, naredi da sviraju trube.

U istom trenutku trube zatrubeše i celom onom svetinom zavlada takva tišina da je izgledala gotovo nemogućna posle onolike vreve.

Tada naiđe telal u odeći ukrašenoj krinovim cvetovima, noseći na grudima štit s grbom Pariza: držeći u rukama komad hartije poče da čita kroz nos, kao i svi telali:

„Objavljujemo našem dragom narodu Pariza i okoline da će kapije biti zatvorene do jedan čas po podne i da niko do tog doba neće moći da uđe u grad, a sve ovo po želji kralja i nastojanju gospodina prefekta Pariza?”

Telal zastade da odahne. Svetina odmah iskoristi taj zastoj da izrazi svoje čuđenje i svoje nezadovoljstvo otegnutim povicima, koje je telal, to mu se mora priznati, podnosio bez ikakvog gneva.

Oficir načini jedan zapovednički pokret rukom i nanovo zavlada tajac.

Telal nastavi bez uzbuđenja i bez kolebanja kao da mu je duga praksa stvorila oklop protiv svih uzvika kojima je bio izložen:

„Od ovoga se izuzimaju oni koji imaju uza se hartije ili su lično pozvani pismom ili pozivom.

Pisano u prefekturi grada Pariza na izričitu zapovest Njegovog Veličanstva, 26. oktobra, leta gospodnjeg 1585.”

— Trubači, svirajte!

I odmah trube pustiše svoj promukao zvuk.

Tek što je telal završio, iza žive ograde Švajcaraca i vojnika sve-tina poče da se talasa kao zmija čiji se prstenasti mišići skupljaju i šire.

— Šta ima ovo da znači? — pitali su se najmirniji.

— Bez sumnje opet neka zavera!

— Oh, oh! Sve je ovo udešeno samo da nas spreče da uđemo u Pariz, — reče tiho svojim pratiocima konjanik koji je onako stoički pretrpeo Gaskonjčeve primedbe

— Ovi Švajcarci, pa taj telal, trube, brana; sve je to zbog nas. Bogami, to mi laska.

— Mesta, mesta, ej, vi tamo! — uzviknu oficir koji je komando-vao odredom. — Sto mu gromova, zar ne vidite da sprečavate ulazak onima koji imaju prava da zahtevaju otvaranje kapije.

— Ene de, ja znam jednoga koji će proći pa makar pred njim bile sve kapije i svi građani na svetu — reče Gaskonjac koji je svojim odgovorima privukao pažnju i divljenje Robera Brikea.

I zaista, posle jednog trenutka bio je već na čistini koja se, zahva-ljujući Švajcarcima, načinila između žive ograde i posmatrača.

Možete pomisliti kako su sve oči, pune divljenja i radoznalosti, bile upravljene u tog čoveka koji je uživao povlasticu da uđe onda kada su svi morali ostate napolju.

Ali Gaskonjac nije nimalo obraćao pažnju na te zavidljive poglede. On se gordo isprsi pokazujući kroz svoj tanak zeleni prsnik sve mišiće svoga tela koji kao da su bili satkani od užadi i utegnuti nekom unutrašnjom sponom. Njegove dolaktice, suve i koščate, vi-rile su za dobra tri palca iz poderanih rukava. Imao je jasan pogled, kosa mu je bila kovrdžava i plava, bilo po prirodi ili slučajno, jer je prašina bar za dobru desetinu uticala na njenu boju. Njegove noge, duge i vitke, završavale su se pokretljivim i vitkim zglobovima kao u jelena. Na jednoj ruci, samo na jednoj, imao je rukavicu od ukra-šene kože. U drugoj ruci je držao jedan leskov štapić. Za trenutak pogleda oko sebe a zatim, primetivši da je oficir o kome smo govo-rili najstariji u odredu, pođe pravo k njemu.

Ovaj ga je posmatrao neko vreme pre nego što je progovorio.

Gaskonjac se nimalo ne zbuni nego i on poče da posmatra oficira.

— Izgleda mi da ste izgubili svoj šešir — reče mu ovaj.

— Jesam, gospodine.

— U ovoj gomili?

— A ne! Primio sam bio jedno pismo od svoje prijateljice. Čitao sam ga, vraga, blizu reke na jedno četvrt milje odavde, kada mi odjednom vetar diže i pismo i šešir. Ja potrčah za pismom iako je dugme mog šešira bilo od velikog dijamanta. Stigoh pismo, ali kad sam se vratio za šešir, vetar ga je odneo u reku, a reka u Pariz!... Možda će nekog ubogog siromaha učiniti srećnim: utoliko bolje!

— I tako ste vi sad gologlavi?

— Pa zar se u Parizu ne može naći neki šešir, do đavola! Kupiću tamo lepši i staviću na njega dvaput veći dijamant.

Oficir jedva приметно sleže ramenima, ali ma koliko da je pokret bio neupadljiv, nije izmakao Gaskonjčevom oku.

— Molim — reče Gaskonjac oficiru.

— Imate li kartu? — upita ga ovaj.

— Naravno, imam, ili bolje reći imam dve.

— Dovoljna je samo jedna, ako je u redu.

— More, da li se ja varam? — reče Gaskonjac i razrogači oči. — Ne, a ne, do đavola, ne varam se! Imam zadovoljstvo da govorim sa gospodinom od Loanjaka?

— Mogućno, gospodine, — odgovori suvo oficir, očevidno nimalo oduševijen ovim prepoznavanjem.

— Sa gospodinom od Loanjaka, svojim zemljakom!

— Ne kažem ne.

— Mojim rođakom.

— Dobro, dobro! Dajte mi vašu kartu!

— Evo vam.

Gaskonjac izvadi iz svoje rukavice polovinu neke karte koja je bila namerno iscepana.

— Pođite sa mnom, — reče Loanjak ne gledajući kartu — i vi i vaši drugovi, ako ih imate. Sad ćemo videti da li je dozvola u redu. I pođe na svoje mesto blizu kapije.

Gologlavi Goskonjac pođe za njim.

Još pet ljidi pođoše za gologlavim Gaskonjcem.

Prvi je bio obučen u divan oklop, koji je bio tako brižljivo izrađen kao da je izišao iz ruku Benvenuta Celinija. Međutim, kako je taj oklop bio malo izišao iz mode, on je izazivao više smeha no divljenja.

A pravo govoreći, nijedan drugi deo odeće čoveka koji je imao taj oklop nije bio u skladu sa skoro kraljevski izrađenim oklopom.

Za drugim, koji ga je u stopu pratio, išao je jedan debeli prose-di lakej i, kako je ovaj bio suv i preplanuo, ličili su njih dvojica na Don Kihota i Sanču.

Naiđe treći noseći u naručju jedno dete od deset meseci. Za njim je išla žena koja se držala za njegov kožni pojas, dok se dvoje dece, jedno od četiri a drugo od pet godina, čvrsto držalo za ženi-nu haljinu.

Pojavi se i četvrti. On je hramao i nosio o pojasu dug mač.

I najзад, kao poslednji, išao je jedan mlad čovek, lepog lika, na crnom konju, prašnjavom, ali dobre rase.

Ovaj je u poređenju s ostalima ličio na nekoga kralja.

Primoran da jaše lagano kako ne bi prešao svoje drugove, ili možda baš želeći da ne bude sa njima u grupi, mladić zastade za trenutak na ivici žive ograde koju je svetina načinila.

U tom trenutku oseti kako ga neko povuče za kaniju mača i on se naže unazad.

Čovek koji je privukao njegovu pažnju tim dodirom bio je je-dan mladić crne kose, svetloga oka, omanji, nejak, ljubak; ruke su mu bile u rukavicama.

— Čime mogu da vas uslužim, gospodine? — upita naš konjanik.

— Gospodine, jednu milost.

— Govorite, samo brzo, molim vas; vidite da me čekaju.

— Potrebno je da uđem u grad, gospodine, i to neodložno, ra-zumete?... Vi ste sami i sigurno vam je potreban skutonoša koji će samo da čini čast vašem lepom izgledu.

— Pa onda?

— Eto! Učinimo jedan drugome uslugu: uvedite me i ja ću biti vaš skutonoša.

— Hvala! — reče konjanik. — Ali meni nije potreban skutonoša.

— Čak ni kao što sam ja? — upita mladić, i tako se čudnovato nasmeja da konjanik oseti kako se topi ledena kora kojom je poku-šao da prekrije srce.

— Hteo sam reći, ja nemam mogućnosti da držim slugu.

— Ah, ja znam da vi niste bogati, gospodine Ernotone od Karmenža. — reče mladić.

Konjanik uzdrhta. Ali ne obraćajući pažnju na taj drhtaj, mladić nastavi:

— Zato da ne govorimo o plati, naprotiv, ako mi učinite ovo što od vas tražim, bićete vi nagrađeni uslugama, i to stotruko. Dozvolite mi da vas služim, molim vas,, i pomislite da vas moli onaj koji je nekada zapovedao.

Mladić mu stisnu ruku, što je bilo isuviše slobode za jednoga skutonošu. Zatim se okrete grupi konjanika koje mi već poznajemo i reče im:

— Ja odoh, i to je najvažnije. Vi, Majnevile, postarajte se da takođe uđete na neki način.

— Ne sastoji se sve u tome da vi uđete, — reče plemić — potrebno je da vas on i vidi.

— Oh, budite bez brige! Čim ja prođem kroz ovu kapiju, on će me i videti.

— Ne zaboravite na ugovoreni znak. — Dva prsta na ustima. Je l' to?

— Tako je i neka vam je bog na pomoći!

— Pa šta je bilo? — upita čovek na crnome konju. — Penji se, skutonošo, hoćeš li se jednom odlučiti!

— Evo me, gospodaru! — odgovori mladić.

I lako skoči na sapi iza svog druga koji pođe za ostalom petoricom izabranika koji su pokazivali svoje karte i dokazivali svoje pravo.

— Gle, gle! — uzviknu Rober Brike koji je sve to pratio očirna. — Neka me đavo nosi, ali ovo samo Gaskonjci prolaze!

PROLAZ

Ovo ispitivanje kome su se morali podvrgnuti šest izabranika nije bilo ni dugo ni teško.

Sve se sastojalo u tome da se iz džepa izvuče jedna polovina karte i da se preda oficiru koji je savnjivao sa drugom polovinom i ako su se dve polovine prilikom sastavljanja podudarale, sopstvenik karte je dokazivao svoja prava.

Gologlavi Gaskonjac prišao je prvi. Sa njim je i počelo ispitivanje.

— Kako se zovete? — upita ga oficir.

— Kako se zovem, gospodine oficire? Pa to piše na mojoj karti i još puno stvari.

— Bez obzira! Kako se zovete? — ponovi oficir nestrpljivo. — Zar vi ne znate svoje ime?

— Ene de! Kako da ne znam! A baš i da sam ga zaboravio, vi biste mi rekli pošto smo zemljaci, pa čak i rođaci.

— Ma govorite svoje ime, sto mu gromova! Mislite li da ja imam vremena da ga traćim na poznanstva?

— Dobro. Zovem se Perdika od Penkodneja.

— Perdika od Penkorneja — ponovi gospodin od Loanjaka, koga ćemo odsad zvati onako kako ga je nazvao njegov zemljak.

A zatim baci ponovo pogled na kartu:

— „Perdika od Penkorneja, 26. oktobra 1585, tačno u podne”.

— Kapija SentAntoan — dodade Gaskonjac pokazujući svojim suvim i crnim prstom na kartu.

— Vrlo dobro! U redu! Uđite! — reče gospodin od Loanjaka da bi prekratio dalji razgovor sa svojim zemljakom. — A sada vi — reče on drugome. Priđe mu čovek s oklopom.

— Vašu kartu? — upita Loanjak.

— Šta, gospodine od Loanjaka? — uzviknu ovaj. — Zar ne poznajete sina jednoga vašeg prijatelja iz detinjstva koga ste toliko puta uzimali na krilo?

— Ne!

— Pertinaks od Monkraboja — reče mladić začuđeno. — Ne poznajete me?

— Kada sam na službi ne poznajem nikoga, gospodine. Vašu kartu?

Mladić sa oklopom pruži kartu.

— „Pertinaks od Monkraboja, 26. oktobra, tačno u podne, kapija Sent-Antoan”. Prođite!

Mladić prođe, malo začuđen ovakvim držanjem, i pođe da se pridruži Perdini, koji ga je čekao na samoj kapiji.

Priđe treći Gaskonjac; to je bio čovek sa ženom i decom.

— Imate li kartu? — upita ga oficir.

On odmah poslušno zavuče ruku u jedrm od torbica od kozje kože koje je nosio na desnom ramenu.

Ali sve je bilo uzalud. Dete koje je nosio u naručju smetalo mu je i nikako nije mogao da nađe kartu koju su mu tražili.

— Pa šta koga vruga radite s detetom, gospodine? Vidite da vam smeta.

— To je moj sin, gospodine od Loanjaka.

— Pa dobro! Spustite sina na zemlju. Gaskonjac ga poslušaj. Dete poče da se dere.

— A, pa vi ste oženjeni? — upita ga Loanjak.

— Jesam, gospodine oficire.

— U dvadeset godina?

— Kod nas se rano ženi, znate, dobro gospodine od Loanjaka. I vi ste se oženili u osamnaest godina.

— Dobro! — reče Loanjak. — I ovaj me poznaje. Za to vreme prišli su žena i deca koja su visila o njenoj haljini.

— A zašto da se ne oženi? — upita ona ispravljajući se i sklanjajući sa čela svoju crnu kosu koja je bila sva ulepljena od prašine. Zar u Parizu više nije moderno ženiti se? Jeste, gospodine, on je oženjen i evo još dvoje dece koja ga takođe zovu ocem.

— Da, ali to su samo sinovi moje žene, gospodine od Loanjaka, kao i ovaj visoki dečak koji se nalazi pozadi. Priđi de, Militore, i pozdravi gospodina od Loanjaka, našeg zemljaka.

Jedan mladić od svojih šesnaest do osamnaest godina, snažan, okretan i sličan sokolu sa svojim okruglim očima i kukastim nosom, priđe držeći obe ruke za pojasom od bivolje kože.

Bio je obučen u dobar pleteni vuneni kaput, a na mišićavim nogama je imao kamašne od kože divokoze. Mladi brčići ivičili su mu drsku i čulnu usnu.

— To je Militor, moj pastorak, gospodine od Loanjaka, najstariji sin moje žene. To je jedan Savantrad, rođak Loanjaka, Militor od Šavantrada, vama na službi. Pozdravite ga, Militore.

Zatim se naže prema detetu koje se valjalo po putu i dralo:

— Čuti, Scipione, čuti mili, — i poče da traži svoju kartu po svim džepovima.

Za to vreme Militor, da bi poslušao svog oca, lako se prikloni i izvuče ruke iz pojasa.

— Za ime božje, gospodine, dajte kartu — povika Loanjak nestrpljivo.

— Hodite, Lardij, i pomozite mi — reče Gaskonjac ženi i porumene.

Lardij odvoji jednu za drugom obe ruke od svoje haljine i stade sama da pretura po torbi i džepovima svoga muža.

— Bogami, — reče — mora da ste je izgubili.
— Onda ću vas zadržati — reče Loanjak. Gaskonjac preblede.
— Ja se zovem Estaš od Miradua — reče on — i pozivam se na gospodina od Sent-Malina, svog rođaka.

— Ah, vi ste rođak Sent-Malina? — reče Loanjak malo blaže. — Doduše, kad ih čovek sluša, oni su rođaci celog sveta! E pa dobro, potražite još, i potražite uspešnije.

— Pogledajte, Lardij, pogledajte u haljinama svoje dece — reče Estaš dršćući od srdžbe i nespokojstva.

Lardij kleče kraj jednoga paketa skromnih stvari i poče da pretura mrmljajući.

Mladi Scipion se i dalje drao. Doduše, njegova braća po majci, videći da niko na njih ne gleda, zanimala su se tipajući mu pesak u usta.

Militor nije ni mrdnuo. Reklo bi se da su sve nedaće domaćeg života prolazile mimo tog velikog dečaka ne dodirujući ga.

— E, — reče najednom gospodin od Loanjaka — šta vidim ono tamo na rukavu onoga klipana, u onoj kožnoj kesici?

— A, jest, jest, to je! — uzviknu Estaš radosno. — Sad se sećam. — To je bila Lardijina ideja da zašijemo kartu na Militora.

— Da bi i on nosio nešto — reče podsmešljivo Loanjak. — Uh, tele, mrzi ga i svoje ruke da nosi.

Militorove usne zadržtaše od gneva, dok mu se po nosu, bradi i obravama razli rumenilo.

— Tele nema ruke, — promumla on i sevnu očima — nego papke kao izvlesni ljudi koje ja znam.

— Mir! — reče Estaš. — Zar ne vidite, Militore, da nam gospodin od Loanjaka čini čast što se sa nama malo šali.

— A, ne, do vraga! Ne šalim se ja — odgovori Loanjak.

— Hoću, naprotiv, da taj klippan razume moje reči onako kako sam ih kazao. Da je to moj posinak, ja bih na njega natovarao majku, braću, stvari i, do đavola, i sam bih se gore popeo da ga vučem za uši i da mu dokažem da je pravi magarac!

Militor potpuno izgubi prisustvo duha, dok se Estaš pravio da je zabrinut. Ali ispod te zabune probijala je radost što je njegov pastorak dobio takav prekor i što je doživeo takvo poniženje.

Lardij, da bi presekla dalji razgovor i spasla svoga prvenca od daljeg zajedanja gospodina od Loanjaka, pruži oficiru polovinu karte koju je izvukla iz kožne torbe.

Gospodin od Loanjaka je uze i poče da čita:

— „Estaš od Miradua, 26. oktobra, tačno u podne, kapija Sent-Antoan”. Prolazite, — reče im — i pazite da ne izgubite koje od svoje dece, bilo lepo ili ružno!

Estaš od Miradua uze ponovo u naručje maloga Scipiona, Lardij nanovo zabi ruke za pojas, dvoje dece opet uhvatiše haljinu svoje majke, i cela porodica, praćena Militorom koji je ćutao, ode i stade pored onih kojima su karte već bile pregledane.

— Đavo nek ih nosi! — promrmlja Loanjak posmatrajući Estaša od Miradua i njegove kako odlaze. — Divne će vojnike imati gospodin od Epernona s ovakvim ljudima.

Zatim se okrete i reče:

— Sad ste vi na redu!

Te su se reči odnosile na četvrtog izabranika.

On je stajao usamljen i ukočen, zvrckajući prstima po svome sivom gvozdenom oklopu da bi sa njega skinuo prašinu. Brkovi kao da su bili načinjeni od mačje dlake, oči zelene i svetle, obrve su mu štrčale kao lukovi iznad izrazitih jagodica i najzad uzane usne – sve to davalo je njegovom licu izraz povučенosti i nepoverenja i jasno odavalo tip čoveka koji krije svoju kesu kao i svoje srce.

— „Šalabr, 26. oktobra, tačno u podne, kapija SentAntoan.” Dobro je, prolazite! — reče mu Loanjak.

— Nadam se da će mi se dati neki putni troškovi — primeti lagano Gaskonjac.

— Ja nisam biagajnik, gospodine, — reče mu suvo Loanjak — ja sam samo vratar, prolazite.

I Šalabr prođe. Za Šalabrom naiđe jedan mlad i plav vitez. Kako je vadio svoju kartu, iz džepa mu ispade jedna kocka i nekoliko karata za igranje. On reče da se zove Sen-Kapotel, a njegova izjava bila je potvrđena i kartom koja je bila u redu, te i on pođe za Šalabrom.

Ostao je još šesti izabranik, koji je, na primedbu svog skutonoše, sjahao s konja i predao gospodinu od Loanjaka kartu na kojoj je pisalo:

„Ernoton od Karmenža, 26. oktobra, tačno u podne, kapija Sent-Antoan”.

Dok je Loanjak čitao, skutonoša takođe siđe s konja i pokuša da skrije svoje iice pričvršćujući kolan na konju svog novog gospodara, mada je ovaj bio sasvim dobro privezan.

— To je vaš skutonoša, gospodine? — upita Loanjak Ernotona pokazujući prstom na mladića.

— Vidite i sami, gospodine kapetane, — reče Ernoton, koji nije hteo rii da izda ni da slaže, — vidite da mi zauzdava konja.

— Prođite, — reče Loanjak pažljivo promatrajući gospodina od Karmenža, čije mu se lice i držanje dopalo više no u ostalih. „Ovo je jedan koji bar liči na nešto!” — promrmlja.

Ernoton nanovo uziaha. Skutonoša, ne praveći se nimalo važan, ali i dosta hitro, beše već prišao grupi koja je bila prošla.

— Otvorite kapiju, — reče Loanjak — i pustite da prođu ova šestorica sa svojom pratnjom.

— Hajde brže, gospodaru, — reče skutonoša — u sedla i požurimo!

Ernoton još jednom podleže uticaju tog čudnog mladića, i čim se kapija otvorila, on obode konja i vođen skutonošinim savetima pođe žurno u predgrađe Sent-Antoan.

Loanjak naredi da se za ovom šestoricom ponovo zatvori kapija, što izazva veliko nezadovoljstvo svetine, koja se nadala da će posle ovih formalnosti moći da uđe, i, videći da se prevarila u očekivanju, poče glasno da izražava svoje nezadovoljstvo.

Gazda Miton, posle male ljutite šetnje kroz polja, povrati opet svoje spokojstvo i vrati se na svoje mesto. Zatim se usudi da stavi nekoliko primedaba na način kojim vojska prekida saobraćaj.

Prijatelj Frijar, našavši najzad svoju ženu, kraj koje se, izgleda, više ničega nije bojao, pričao joj je dnevne novosti koje je kitio sopstvenim komentarima.

Najzad, konjanici, od kojih je jednog skutonoša nazivao Majnevilom, počеше da se savetuju ne bi li bilo bolje da pođu pored zidina u nadi da će u zidu naći neku rupu i kroz nju ući u Pariz, umesto da opet čekaju na ovoj ili na nekoj drugoj kapiji.

Rober Brike, kao filozof koji o svemu razmišlja i naučnik koji iz svega izvodi zaključke, uvide da će se razvoj celog događaja što smo ga opisali odigrati u blizini kapije i da iz razgovora viteza, građana i seljaka neće više ništa moći da dozna. Stoga se što je mogao više približi vratarevoj kućici koja je imala dva prozora: jedan je gledao na Pariz a drugi u polje.

Tek što je došao na svoje novo mesto, kad iz grada dolete u galopu jedan čovek na konju, skoči sa sedla i, ulazeći u kućicu, pojavi se na prozoru.

- Aha! — reče Loanjak.
- Evo me, gospodine od Loanjaka, — reče čovek.
- Dobro je! Odakle dolazite?
- Sa kapije Sen-Viktor.
- Vaš spisak?
- Petorica.
- A karte?
- Evo ih.

Loanjak uze karte, pregleda ih i napisa na jednoj tablici od škriļjca, koja je izgleda za to bila i pripremljena, broj 5.

Glasnik ode.

Nije prošlo ni pet minuta kada dođoše još dva glasnika.

Loanjak ih ispita, jednog po jednog, opet kroz prozorče.

Jedan je dolazio sa kapije Burdel i doneo broj 4. Drugi je dolazio sa kapije Tampl i javljao broj 6. Loanjak brižljivo ispisa obe cifre na tablici od škriļjca.

Ovi glasnici odoše kao i prvi, a za njima, jedan za drugim, dođoše još četvorica:

Prvi je dolazio s kapije Sen-Deni sa brojem 5. Drugi sa kapije Sen-Žak sa brojem 3. Treći sa kapije Sent-Onore sa brojem 8. Četvrti sa kapije Monmartr sa brojem 4. Najzad se pojavi i poslednji koji je dolazio sa kapije Bisi i doneo broj 4. Tada Loanjak pažljivo podvuče i mesta i brojeve i dobi sledeći pregled:

Kapija Sen-Viktor	5
Kapija Burdel	4
Kapija Tampl	6
Kapija Sen-Deni	5
Kapija Sen-Žak	3
Kapija Sen-Onore	8
Kapija Monmartr	4
Kapija Bisi	4
Najzad kapija Sent-Antoan	6
Svega: četrdeset pet	45

— Tačno je! A sada — uzviknu Loanjak snažnim glasom — otvorite kapiju i neka uđe ko hoće! Kapija se otvori.

I odmah zatim jurnuše u Pariz konji, mazge, žene, deca i kola, izlažući se opasnosti da se zaguše između stubova pokretnog mosta.

Za četvrt časa tom širokom artemom koju nazivaju ulicom Sent-Antoan prođe ceo val svetine koja se još od jutra zaustavila ispred ove privremene brane.

Buka se malo po malo utiša.

Gospodin od Loanjaka uzjaha konja i ode sa svojim ljudima. Rober Brike ostade poslednji iako je bio prvi. Ravnodušno preskoči lanac mosta govoreći:

„Svi ti ljudi hteli su da vide nešto i nisu ništa videli, čak ni za sebe lično. Ja nisam imao nameru ništa da vidim, a jedini sam ja koji je nešto video. To već nešto znači. Hajdemo, dalje! Ali zašto dalje? Do đavola, znam i onako vee dovoljno! Šta ću dobiti ako vidim kako čereče gospodina od Salseda na četiri komada? Baš ništa! Uostalom, više se ne bavim politikom. Hajdemo na ručak. Da ima sunca, ono bi pokazivalo podne: vreme je!”

To reče i uđe u Pariz sa svojim mirnim i zlobnim osmehom na usnama.

LOŽA NJ. V. ANRIJA III NA TRGU GREV

Ako pođemo sada do trga Grev, na koji je izbijala ta reka svetine iz predgrađa Sent-Antoan, naći ćemo u toj gomili mnogo naših poznanika. Ali dok su se svi ti jadni ljudi, manje mudri no Rober Brike, gurali, muvali, i gnjavili, mi ćemo, zahvaljujući preimućstvu koje nam daje stav pripovedača, otići odmah na sam trg Grev, i kada jednim pogledom pređemo ceo skup, vratićemo se za trenutak u prošlost da bismo proučili uzroke pošto smo već videli završetak.

Može se reći da je prijatelj Frijar imao pravo kada je kazao da će biti oko stotinu hiljada gledalaca koji će se okupiti na trgu Grev i okolini, da uživaju u prizoru što će se odigrati. Ceo se Pariz beše dogovorio da se sastane kod Opštinske zgrade, a Parižani su veoma tačni. Pariz ne propušta nijednu svečanost, a smrt jednog čoveka, to je veoma neobična svečanost, naročito kada je taj čovek umeo da pobudi toliko strasti da su ga jedni proklinjali, a drugi hvalili, dok ga je najveći broj žalio.

Gledalac koji bi uspeo da iziđe na trg, bilo kejom, pored kafane „Kod Bogorodične slike”, bilo kroz samu kapiju trga Bodoaje, video bi u prvom trenutku, na sredini trga, strelce poručnika Tanšona i

veliki broj Švajcaraca i lakih konjanika koji su okruživali malo gubilište, uzdignuto od zemlje otprilike četiri stope.

To gubilište, tako nisko da su ga videli samo oni koji su bili pored njega ili oni koji su imali tu sreću da nađu sebi mesta na nekom prozoru, čekalo je posetioca koga su od ranoga jutra dočepali kaluđeri, i čiji su kpnji, prema narodnom izrazu, već čekali da ga odvedu na dalek put.

I zaista, pod jednim tremom na trgu, odmah iza ulice Muton, četiri snažna persijska konja, bele dlake i čupavih kopita, nestrpljivo su kopali kaldrmu i ujedali se ržuci, na veliki užas žena koje su stajale u blizini, bilo što su tu same došle, bilo što su ih silom gurnuli.

Konji su bili još neprezani; jedva ako su slučajno katkad, tamo u svojoj postojbini, poneli na svojim leđima neko serjačko dete vraćajući se iz polja posle sunčevog zalaska.

Ali posle praznog gubilišta, posle konja koji su rzali, ono što je najviše privlačilo, bio je glavni prozor na opštinskoj zgradi, ukrašen crvenom kadifom i zlatom, i balkon na čijoj je ogradi visio ćilim ukrašen kraljevskim grbom.

Jer taj je prozor bio kraljevska loža.

Na crkvi Sen-Žan otkucavalo je dva i po časa kada se taj prozor, koji je ličio na ram neke slike, ispuni ličnostima.

Tu je bio najpre kralj Anri III, bleđ, gotovo ćelav, mada u to doba nije imao više od trideset četiri do trideset pet godina; oči su mu bile duboko upale, a usne drhtale od nervoze.

Ušao je natmuren, ukočena pogleda, istovremeno i veličanstvenim i nesigurnim korakom, neobičan u svom odelu, neobičan po svojim pokretima, više senka nego živ čovek, više priviđenje no kralj; uvek nerazjašnjena tajna, čovek koga njegovi podanici nisu nikad razumeli i kada bi se pojavio, nisu nikad bili načisto da li treba vikati: „Živeo kralj!” ili se pomoliti za pokoj njegove duše.

Anri je imao crn jelek optočen crnim širitima. Nije nosio ni odličja ni ukrase, samo je na kapi imao jedan dijamant koji je služio kao kopča za tri kratka i kovrdžava pera. U levoj ruci nosio je crno kućence koje mu je njegova rođaka Marija Stjuart poslala iz zatvora, i na čijoj su se svilastoj dlaci sijali njegovi tanki i beli. prsti kao da su bili od alabastera.

Iza njega je išla Katarina de Mediči, već pogrbljena pod teretom godina. Ona, kraljica-majka, mogla je u to doba imati šezdeset šest

do šezdeset sedam godina; ali je još držala glavu odlučno i pravo bacajući oštar pogled ispod uvek nabranih obrva. Ali i bez tog pogleda, uvek je u svojoj crnoj haljini izgledala natmurena i hladna kao kip od voska.

Uporedo s njom pojavi se setna i ljupka figura kraljice Lujze od Lorena, supruge Artrija III, ona, naizgled beznačajna, ali u stvari verna drugarica u njegovom bučnom i nesrećnom životu.

Kraljica Katarina de Mediči išla je da prisustvuje jednoj pobedi.

Kraljica Lujza je prisustvovala jednom mučenju.

Kralj Anri je to smatrao kao posao.

Tri shvatanja koja su se ogledala na uzvišenom čelu jednoga, rezigniranom čelu drugoga i natmurenom i punom dosade čelu trećega.

Iza slavnih ličnosti koje je narod slavio, tako bledim i tako tajanstvenim, išla su dva lepa mladića, prvi je imao nepunih dvadeset, a drugi najviše dvadeset i pet godina.

Držali su se ispod ruke i pored običaja koji zabranjuje da se pred kraljem, kao i u crkvi pred bogom, izražava privrženost nečemu. Smejali su se. Mlađi sa neizrecivom tugom, stariji sa ljupkošću koja je osvajala. Bili su lepi, visoki, bili su braća. Mlađi se zvao Anri de Žoajez, grof od Bušaža; drugi, vojvoda An de Žoajez. Dskora je bio poznat kao Ark, ali kralj Anri, koji ga je voleo iznad svega, načinio ga je pre godinu dana francuskim plemićem uzdigavši vojvodstvo Žoajez na rang grofovije.

Prema ovome rjubimcu narod nije gajio mržnju kao nekada prema Možironu, Kelusu i Šombergu, mržnju koju je nasledio jedino d'Epernon.

Narod primi kneza i oba brata pritajenim, ali laskavim poklicima.

Anri pozdravi svetinu ozbiljno i bez osmeha, a zatim poljubi kučence u glavu.

Zatim se okrete mladićima:

— Naslonite se na ćilim, An, — reče starijem — ne umarajte se stojeći tako; to će možda duže da potraje.

— Nadam se bar, — upade Katarina — dugo i lepo, Sire.

— Vi mislite da će Salsed da progovori, majko? — upita Anri.

— Nadam se da će bog uneti pometnju među naše neprijatelje.

Kažem naše neprijatelje, jer su i vaši neprijatelji, kćeri moja, — dodade ona okrećući se kraljici koja preblede i obori svoj ljupki pogled.

Kralj odmahnu glavom u znak sumnje. Zatim se ponovo okrete Žoajezima i videći da An još uvek stoji i pored njegovog poziva, reče mu:

— Hajde, An, uradite kao što sam vam kazao; naslonite se na zid ili na moju naslonjaču.

— Vaše Veličanstvo je zaista veoma ljubazno, — reče mladi vojvoda — i iskoristiću vašu dozvolu tek kada budem zaista umoran.

— A mi nećemo čekati da vi zaista budete umorni, zar ne, braće? — došapnu mu Anri.

— Budi miran! — odgovori mu An više očima no glasom.

— Sire, — reče Katarina — čini mi se da vidim tamo neko guranje?

— Kakav oštar pogled imate, majko! Zaista, mislim da imate pravo. Ah, što ja imam slabe oči, a međutim nisam tako star!

— Sire, — upade slobodno Žoajez — to kretanje dolazi otud što strelci potiskuju narod. Sigurno dolazi osuđenik.

— Kako je to laskavo za kraljeve — reče Katarina — kada gledaju kako čereče čoveka koji u venama ima pomalo kraljevske krvi!

Govoreći tb nije skidala pogled sa Lujze.

— Ah, gospođo, oprostite mi, poštedite me! — reče mlada kraljica sa očajanjem koje je uzalud pokušavala da prikrije. — Ne, to čudovište nije iz moje porodice, i vi niste ni hteli to da kažete.

— Zacelo ne — reče kralj — Ja sam uveren da majka to nije htela reći.

— Eh, pa on je uz Lorence, a Lorenci su vaši, gospođo. Bar ja tako mislim. Taj Salsed ima nekog srodstva sa vama, i to dosta bliskog.

— To jest, — upade Žoajez sa otvorenim negodovanjem, što je bila jasna crta njegovog karaktera koja še uvek ispoljava protiv onoga ko bi ga naljutio, pa ma ko to bio, — to jest, on je srodnik gospodina od Giza, ali ne i francuske kraljice.

— A, vi ste tu, gospodine od Žoajeza! — reče Katarina sa neopisivom ohološću, vraćajući na taj način poniženje za protivrećenje. — A, vi ste tu? Nisam vas primetila.

— Tu sam, ne samo po svojoj želji već po zapovesti kralja, gospodo, — odgovori Žoajez i baci upitan pogled na Anrija. — Nije to

baš tako zanimljivo gledati kako se jedan čovek čereči i ako dolazim da gledam takav prizor, to je stoga što sam na to primoran.

— Žoajež je u pravu, gospođo, — reče Anri. — Nije ovde reč ni o Lorencima, ni o Gizu, a naročito ne o kraljici. Ovde je glavno videti kako kidaju na četiri dela gospodina od Salseda, to jest ubicu koji je hteo da ubije mog brata.

— Loše sam sreće danas, — reče Katarina povlačeći se odjednom, što je bila njena najbolja taktika — teram svoju kćer da plače, i, bože oprostite mi, mislim da sam nasmejala gospodina od Žoaježa.

— Ah, gospođo! — uzviknu Lujza hvatajući Katarinu za ruke. — Zar je moguće da se Vaše Veličanstvo prevarilo u mome bolu!

— I u moje duboko poštovanje — dodade An od Žoaježa, klanjajući se preko naslona kraljevske naslonjače.

— Istina je, istina je — odgovori Katarina ubadajući i poslednju žaoku u srce svoje snahe. — Morala sam znati koliko vam je mučno, drago moje dete, kada vidite da se otkriva zavera vaših prijatelja Lorenaca i mada tu nemožete pomoći, ipak zato ništa manje ne patite zbog tog srodstva.

— Ah, što se toga tiče, majko, to je malo tačno — reče kralj trudeći se da sve stiša — jer, najzad, ovoga puta bićemo načisto u pogledu učešća gospode od Giza u toj zaveri.

— Ali, Sire, — upade u reč hrabrije no ikad dotle Lujza od Lorena — Vaše Veličanstvo zna dobro da sam postavši francuska kraljica ostavila svoje roditelje potpuno van prestola.

— Ah, vidite da se nisam prevario, Sire, — uzviknu An od Žoaježa — eno osuđenika! Pojavljuje se na trgu. Gospode, kako mu je grozan lik!

— Strah ga je, — reče Katarina — progovoriće.

— Ako bude imao snage — reče kralj. — Pogledajte, majko, glava mu klima kao u kakvog mrtvaca.

— Lepo sam ja rekao, Sire, — reče Žoajež — grozan je.

— Kako hoćete da bude lep jedan čovek koji ima tako zle misli? Zar vam nisam, An, govorio o vezama fizičkih i moralnih osobina, kako su to Hipokrat i Galenus lepo objasnili.

— Ja to, Sire, ne poričem; ali ja nisam učenik vaših sposobnosti i viđao sam često veoma ružne ljude koji su bili vrlo hrabri vojnici. Zar ne, Anri?

I Žoajez se okrete svome bratu kao da je hteo od njega da traži podršku svojim rečima. Ali je Anri gledao i nije ništa video, slušao je i nije ništa čuo. Bio je duboko zamišljen. I kralj odgovori umešto njega:

— Eh, bože moj, dragi moj An, — uzviknu on — pa ko vam kaže da i ovaj nije hrabar? On to i jeste! Kao medved, kao kurjak, kao guja! Zar se ne sećate njegovih podviga? Živog je spalio u kući jednog normanskog plemića, svog neprijatelja. Deset puta se tukao i ubio tri svoja protivnika; uhvaćen je na delu da pravi lažan novac i osuđen na smrt baš zbog dela tog.

— I kao takav bio je pomilovan posredovanjem gospodina od Giza, vašeg rođaka, kćeri moja.

Ovoga puta Lujza je bila na kraju svojih moći; samo uzdahnu.

— Znači, — reče Žoajez — imao je buran život, a brzo će se i on završiti.

— Nadam se, gospodine od Žoajeza, — reče Katarina — da će se naprotiv vrlo lagano gasiti.

— Gospođo, — reče Žoajez odmahujući glavom — vidim tamo pod tremom veoma dobre konje koji mi izgledaju nestrpljivi što stoje besposleni ne verujem u neki dug otpor mišića i kostura gospodina od Salseda.

— Da, kada se to ne bi predvidelo; ali moj je sin milosrdan, — dodade kraljica s osmehom koji je bio samo njoj svojstven — reći će ljudima da ne vuku jako.

— Međutim, gospođo, — primeti kraljica snebivajući se — čula sam da ste jutros govorili gospođi od Merkera, ili mi se bar tako učinilo, da taj nesrećnik neće imati da izdrži više od dva cimanja.

— Da, ako se bude dobro vladao — reče Katarina. — U tom slučaju biće odveden što je moguće pre. Ali čujte, kćeri moja, pošto se već za njega interesujete, volela bih da mu to i dostavite: neka se dobro vlada, to se tiče njegove kože!

Ali, gospođo, — reče kraljica. — Bog me nije kao Vas obdario snagom i ja nemam srca da gledam kako neko pati.

— Ništa lakše! Nećete gledati, kćeri. Lujza učuta.

Kralj nije ništa čuo. Bio je sav obuzet posmatranjem jer su baš tada osuđenika skidali s kola kojima je bio doveden i vodili ga na nisko gubilište.

Za to vreme kopljanici, strelci i Švajcarci znatno su proširili krug, tako da se svuda oko gubilišta nalazila velika praznina, te su svi mogli jasno da vide Salseda, iako je gubilište bilo nisko.

Salsed je mogao imati trideset četiri do trideset pet godina i bio je lepo razvijen i snažan. Crte njegovog bledog lica na kome je svetlucalo nekoliko graški znoja i kapi krvi, izražavale su čas nadu, a čas užas.

Najpre je bacio pogled na kraljevsku ložu, ali kao da je shvatio da se te strane ne dolazi spasenje već smrt, više tamo i ne pogleda.

Bio je ljut na svetinu. Svojim užarenim očima prodirao je u to nemirno more, dok mu je duša treptala na usnama.

Svetina je ćutala.

Salsed nikako nije bio običan zločinac. Pre svega, bio je dobrog roda, pošto je Katarina de Mediči, koja se u rodoslovlje razumevala više no što je to pokazivala, pronašla u njegovim venama kap kraljevske krvi. Sem toga, Salsed je bio Kapet poznata imena. Ta ruka, koja je sada bila vezana sramnim užetom, nosila je hrabro mač. Ta glava, zemljaste boje, na kojoj se ogledao samrtni užas, užas koji bi on mogao i da skriva u dno duše da nije tamo bilo suviše nade, ta glava krila je u sebi velike poduhvate.

Iz svega ovoga što smo rekli proizilazi da je za mnoštvo gledalaca Salsed bio junak; a za mnoge druge žrtva. Doduše neki su ga smatrali ubicom, ali svetina u svom prezrenju retko stavlja u red običnih zločinaca ljude koji pokušavaju da izvrše velike zločine, zločine što ulaze i u anale ištarije i pravde.

Zato se među svetinom pričalo da je Salsed od ratničke porodice, da je njegov otac ogorčeno ratovao protiv kardinala od Lorena, što mu je donelo slavnu smrt u pokolju Bartolomejske noći. Ali docnije sin, zaboravivši na tu smrt, ili bolje reći žrtvujući svoju mržnju ambiciji za koju svet uvek gaji neku naklonost, taj sin je šurovao sa Španijom i sa de Gizovim da bi u Flandriji uništio početke vlasti vojvode od Anžuja, koga su Francuzi toliko mrzeli.

Govorilo se da on ima veza sa Bazom i Baluenom, koji su smatrani pokretačima zavere što umalo nije stalo života vojvodu Fransoa, brata Anrija III. Govorilo se o lukavosti s kojom je Salsed uspeo da se iz svega tog izvuče i da izbegne točak, vešala i lomaču na kojima se još pušila krv njegovih saučesnika. Jedini je on, prema kazivanju Lorenaca, svojim lažnim izjavama punim iukavstva,

uspeo da obmane sudije do te mere da ga je vojvoda od Anžuja, ne bi li nešto više doznao, trenutno poštedeo i doveo u Francusku umesto da ga pogubi u Anversu ili u Briselu. Doduše, došao je opet do istog rezultata, ali se nadao da će ga za vreme putovanja spasiti njegove pristalice. Na nesreću, on je računao bez gospodina od Believra, kome je bio poveren i koji ga je tako dobro čuvao da mu se ni Španjolci, ni Lorenci, ni njegove pristalice nisu mogli približiti ni milju blizu.

Salsed se nadao spasenju u zatvoru, nadao se pri mučenju, nadao se i u kolima. I sada na gubilištu, još se nadao. Ne zato što mu je nedostajalo hrabrosti, nego stoga što je on bio od onih ljudi koji se bore do poslednjeg daha sa upornošću i snagom koja se retko viđa kod ljudi iole slabijeg duha.

Ni kralju, kao ni narodu, nije izmakla ta neprekidna Salsedova misao.

Katarina je sa svoje strane sa zebnjom pratila svaki i najmanji pokret nesrećnog čoveka; ali je bila suviše udaljena da bi pratila svaki njegov pogled i zapazila njihovu igru.

Kada je osuđenik došao, kao pod nekim čarobnim štapićem, počeo se u gomili graditi spratovi ljudi, žena i dece. Kad god bi se pojavila neka nova glava iznad te pokretne površine, koju je oštro oko Salsedovo već promotrilo, on bi i nju osmotrio i za tren dobro ispita, i to mu je bilo dovoljno, dok je toj uzbuđenoj gomili bio potreban čitav sat, njemu je vreme, koje mu je sada bilo tako dragoceno, udesetostručavalo ili čak ustostručavalo moć zapažanja.

Posle tog pogleda, te munje bačene u lice novog i nepoznatog gledaoca, Salsed je postajao natmuren i skretao pažnju na drugu stranu.

Međutim, dželat ga je bio uzeo u svoje ruke i privezivao ga preko sredine tela za središte gubilišta.

I već su se na znak poručnika Tanpona, koji je ko mandovao pogubljenjem, dva strelca probijala kroz gomilu i pošla po konje.

U nekoj drugoj prilici, ili da su pošli s nekom drugom namerom, strelci ne bi bili u stanju ni koraka da mrdnu kroz tako gustu masu, ali je svetina znala kuda su oni pošli i zbila se da ih propusti, kao što se u punom pozorištu daje mesta glumcima koji igraju važne uloge:

U tom trenutku na vratima kraljeve lože začu se šum i vratar podižući zastor javi da gospodin Brison i četiri savetnika, od kojih

je jedan bio izveštač procesa, žele čast da za jedan trenutak razgovaraju sa kraljem povodom pogubljenja.

— Vrlo dobro! — reče kralj. Zatim se okrete Katarini:

— Eto, majko, bićete sada zadovoljni?

Katarina lako odmahnu glavom u znak odobravanja.

— Neka gospoda dođu — nastavi kralj.

— Sire, molim za jednu milost — reče Žoajeze.

— Govori, Žoajeze, — reče kralj — samo da to ne bude milost za zatočenika.

— Ne brinite, Sire.

— Slušam.

— Sire, ima jedna stvar koja neobično bolno utiče na vid moga brata, a naročito na moj vid; to su crvene i crne haljine. Neka Vaše Veličanstvo bude tako milostivo i dozvoli nam da se udaljimo.

— Kako, zar se tako malo interesujete za moje poslove, gospodine od Žoajeza, i tražite da se povučete u ovakvom trenutku! — uzviknu Anri.

— Ne mislite tako, Sire! Sve što ima dodira sa Vašim Veličanstvom interesuje nas do najvišeg stepena, ah ja sam slabe konstrukcije i u tom pogledu i najslabija žena je jača od mene. Ne mogu da gledam neko pogubljenje, a da posle toga ne budem nedelju dana bolestan. I kako se na dvoru jedini ja smejem otkako se moj brat, ne znam iz kojih uzroka, više ne smeje, pomislite šta će biti od tog jadnog Luvra, koji je već tako žalostan, ako ga i ja učinim još žalosnijim. I zato, Sire, budite milostivi...

— Ti hoćeš da me ostaviš, An? — upita Anri sa izrazom neopisive tuge.

— Ali, Sire! Vi suviše zahtevate. Pogubljenje na trgu Grev je istovremeno i osveta i lep prizor, i to kakav prizor! — Vi ste, suprotno meni, radoznali da to vidite; pa zar vam osveta i lep prizor nisu dovoljni, zar je još potrebno da uživete u isto vreme i u slabosti svojih prijatelja?

— Ostani, Žoajeze, ostani; vidićeš kako je to interesantno.

— Ja u to i ne sumnjam, bojim se samo, kao što sam već napomenuo Vašem Veličanstvu, da zanimljivost ne dođe do toga stepena kad više neću moći da izdržim. Zato ćete mi dozvoliti, zar ne, Sire?

I Žoajeze učini jedan pokret prema vratima.

— Dobro, — reče Anri III uzdišući — radi kako ti je volja, moja je sudbina da živim sam.

I kralj se namršten okrete prema svojoj majci bojeći se da nije čula razgovor između njega i njegovog ljubimca.

Katarina je imala sluh isto tako oštar kao i vid, ali kada nešto nije htela da čuje, nijedno uho nije bilo tvrđe od njenog.

Za to vreme Žoajež se nagnu do uha svoga brata i reče mu:

— Spremi se, spremi, Bušaže! Dok ovi savetnici ulaze, šmugni iza njihovih širokih haljina i, bežimo. Kralj je sada kazao da, za pet minuta će reći ne.

— Hvala, hvala, brate, — odgovori mladić — kao i vi i ja bih da što pre pobegnem.

— Hajdemo, evo gavrani se pomaljaju! Beži, nežni slavuju!

I zaista, iza gospode savetnika moglo se videti kako uzmiču dva mladića kao dve brze senke. Za njima se spusti teška zavesa. Kada se kralj okrete, oni su već bili iščezli. Anri uzdahnu i poljubi svoje kućence.

KAZNA

Savetnici su stajali u dnu kraljeve lože i ćutali čekajući da im se kralj obrati sa pitanjem.

Kralj je ćutao jedan trenutak, a zatim se okrete prema njima:

— Pa, gospodo, šta ima novo? — upita ih. — Dobar dan, gospodine predsedniče Brisone!

— Sire, — odgovori predsednik sa neusiljenim dostojanstvom koje su na dvoru nazivali hugenotskom kurtoazijom — mi smo došli da molimo Vaše Veličanstvo, a prema želji gospodina od Tua, da poštedite život osuđenika. On bez sumnje ima nešto da otkrije i kada biste mu obećali život, mi bismo to od njega izvukli.

— Ali, — reče kralj — pa zar to nije već učinjeno, gospodine predsedniče?

— Jeste, Sire, ali samo jedan deo! Da li je to Vašem Veličanstvu dovoljno?

— Ja znam ono što znam, gospodo.

— Vaše Veličanstvo tada zna kakav stav treba da zauzme u pogledu učešća Španije u toj stvari?

— Španije? Jeste, gospodine predsedniče, a takođe i drugih sila.

— Bilo bi važno utvrditi to učešće, Sire.

— Zato kralj i ima nameru — upade Katarina — da odloži pogubljenje ako optuženi potpiše priznanje slično izjavi koju je dao pred sudijom koji ga je ispitivao.

Brison upita kralja očima i pokretom.

— To je moja namera, — reče Anri — i ja je više ne krijem. Možete se i uveriti, gospodine predsedniče, ako nagovorite osuđenika da govori preko vašeg poručnika.

— Vaše Veličanstvo nema više ništa da primeti?

— Ništa. Ali nikakve izmene u priznanju, ili povlačim svoju reč. Priznanje je javno i mora biti potpuno.

— Razumem, Sire. S imenima ličnosti upletenih u zaveru?

— S imenima, sa svim imenima!

— Čak i ako su ta imena, koja će osuđenikovim priznanjem biti ukaljanaizdajstvom i pobunom, imena najviših glavara?

— Čak i ako to budu imena i mojih najbližih srodnika — reče kralj.

— Biće kao što je Vaše Veličanstvo naredilo.

— Da se objasnimo, gospodine Brisone; i da ne bude nesporeduma. Osuđeniku će doneti hartiju i pero, on će da napiše ispovest pokazajući javno da se uzda u našu milost i nemilost. Tada ćemo već videti.

— Ali mogu da obećam?

— Pa naravno! Obećajte u svakom slučaju.

— Hajdete, gospodo, — reče predsednik otpuštajući svoje savetnike.

Zatim s puno poštovanja pozdravi kralja i iziđe za njima.

— Progovoriće, Sire, — reče Lujza od Lorena — dršćuci celim telom. — On će progovoriti i Vaše Veličanstvo će ga pomilovati. Pogledajte kako mu na usta izbija pena.

— Ne, ne, on nešto traži, — reče Katarina. — On nešto traži i ništa više. Šta li to, bože, traži?

— He, to bar nije teško pogoditi — reče Anri III — traži gospodina vojvodu od Parme, gospodina vojvodu od Giza, traži gospodina moga brata, kralja i Velikog Katolika. Traži! Traži! Čekaj! Misliš li ti da je Grevski trg pogodniji za zasedu od puteva u Flandriji? Misliš

li ti da ja ovde nemam stotinu Believra koji će te sprečiti da siđeš s gubilišta, na koje te je samo jedan doveo?

Salsed je video kada su strelci otišli po konje; primetio je predsednika i savetnike u kraljevoj loži, a zatim ih je video kada su otišli. Razumeo je da je kralj izdao zapovest za mučenje.

I tada se na njegovim bezbojnim usnama pojavi krvava pena koju je mlada kraljica primetila. Nesrećnik je u samrtnom nestrpljenju koje ga je proždiralalo grizao usne tako da su krvarile.

— Nema nikoga — promrmlja on. — Nijednog od onih koji su mi obećali pomoć. Kukavice, kukavice, podlaci!

Poručnik Tanšon se približi gubilištu i reče obraćajući se dželatuz:

— Pripremite se!

Dželat dade znak na drugi kraj trga i vodiči s konjima počеше da se probijaju kroz gomilu ostavljajući za sobom uztalasanu brazdu, koja se, slična brazdi u moru, odmah zatvori za njima.

Kada su konji prolazili pored ulice Vaneri, jedan mlad čovek, koji je stajao na uglu, i koga mi poznajemo, skoči sa ivičnjaka jer ga je gurnuo neki dečak od svojih petnaest do šesnaest godina koji je, izgleda, bio veoma radoznao da vidi taj strašan prizor.

To su bili tajanstveni skutonoša i vikont Ernoton od Karmenža.

— Brzo! Brzo! — govorio je skutonoša na uho svome drugu. — Požurite u prazninu, ne sme se ni trenutak izgubiti.

— Ali, ugušiće nas — odgovori Ernoton. — Vi ste ljudi, mladi prijatelju!

— Hoću da vidim izbliza — reče skutonoša tako zapovednički i bilo je jasno da je ta zapovest došla iz usta. ličnosti koja je naučila da zapoveda. Ernoton poslušao.

— Idite odmah za konjima, idite odmah za konjima — govorio je skutonoša. — Ne napuštajte ih ni za stopu, inače nećemo stići!

— Ali dok stignemo, bićete sasvim izgaženi.

— Ne brinite se vi za mene. Napred! Napred!

— Konji će da se ritaju!

— Ščepajte poslednjeg za rep. Konj se nikada ne rita kada ga tako držite.

Ernoton i protiv svoje volje podleže čudnom uticaju tog dečaka. Poslušao ga i uhvati se za rep konja, dok se skutonoša držao za njegov pojas.

I usred te svetine koja se talasala kao more, pune bodlja kao kakav džbun, ostavljajući ovde deo skuta od ogrtača, onde komad jeleka, malo dalje okovratnik, stigoše zajedno sa zapregom na tri koraka od gubilišta na kome se previjao Salsed obuzet očajanjem.

— Jesmo li stigli? — prošapta mladić kao bez daha primetivši da se Ernoton zaustavio.

— Jesmo, — odgovori vikont — hvala bogu, jer me je već snaga bila izdala.

— Ja ne vidim ništa.

— Predite ispred mene.

— Ne, ne, neću još... A šta rade?

— Vezuju zamke na krajevima konopca.

— A on, šta radi?

— Ko on?

— Osuđenik.

— Okreće oči na sve strane kao jastreb kada vrebava. Konji su bili dosta blizu gubilišta da bi pomoćnici dželata mogli da vežu ruke i noge Salseda za užad koja su bila konjima oko vrata.

Salsed zastenja kada oko svojih članak oseti dodir užadi i kada mu se zamka steže oko mesa.

I tada on upravi poslednji, neodređeni pogled na ceo taj ogroman trg i obuhvati svih sto hiljada gledalaca odjednom.

— Gospodine, — reče mu učtivo poručnik Tanšon — želite li možda da govorite narodu pre no što produžimo?

I tada se naže osuđeniku na uho i dodade sasvim tiho:

— Jedno lepo priznanje da se spase život. Salsedev pogled je prodirao do dna duše.

Taj je pogled bio tako rečit da je izgledalo kao da je iščupao istinu iz Tanšonovog srca i podigao je čak do očiju gde se i ukazala.

Salsed se nije prevario; razumeo je da je poručnik bio iskren i da će održati obećanje.

— Vidite — nastavi Tanšon — da su vas ostavili. Nemate druge nade sem ovog što vam ja nudim.

— Pa dobro! — reče Salsed sa tupim uzdahom — naredite da se čuti, govoriću.

— Ali kralj traži pismenu i potpisanu ispovest.

— Onda mi odrešite ruke i dajte mi pero, pisaću.

— Vašu ispovest?

— Dobro! Moju ispovest.

Tanšon, van sebe od radosti, samo učini jedan pokret, sve je bilo predviđeno. Jedan strelac je sve držao spremno. Dodade mu mastionicu, pero i hartiju sve to Tanšon postavi na daske samog gubilišta.

U isto vreme oslobodiše za tri stope otprilike uže koje je držalo desnu Salsedovu ruku i podigoše ga na uvišenje da bi mogao da piše.

Salsed, pošto je seo, poče najpre duboko da diše i obrisa slobodnom rukom usne i zabaci kosu koja mu je, sva mokra od znoja, padala na oči.

— Hajde, hajde, — reče Tanšon — namestite se lepo i napišite sve.

— Ah, ne bojte se! — odgovori Salsed pruživši ruku za pero. — Budite bez brige, neću ja zaboraviti one koji mene ne zaboravljaju.

I pri tim rečima baci još poslednji pogled. Bez sumnje došao je trenutak da se skutonoša pojavi, jer on ščepa Ernotona za ruku i reče mu:

— Gospodine, preklinjem vas, uzmite me u naručje i podignite me iznad ovih glava koje mi zaklanjaju vidik.

— Ah, pa vi ste, mladiću, uistinu postali već dosadni!

— Samo mi još to učinite, gospodine.

— Vi preterujete.

— Potrebno je da vidim osuđenika, razumete li? Potrebno je da ga vidim.

A zatim, kako Ernoton nije tako brzo odgovorio na te reči, on dodade:

— Preklinjem vas, gospodine! Imajte milosti! Dete više nije bilo tiranin pun neke čudi, već je preklinjalo takvim glasom da mu se nije moglo odupreti.

Ernoton ga podiže na ruke čudeći se tananosti tela koje je obuhvatio.

I tako je dečakova glava bila iznad svih ostalih.

Baš tada je Salsed uzimao pero u ruke, pošto je pogledao svud unaokolo.

Opazi mladićev lik i zastade zaprepašćen.

U tom trenutku skutonoša stavi dva prsta na usne. Istovremeno se neka neopisana radost razli po osuđenikovom licu.

Poznao je znak koji je očekivao sa nestrpljenjem i koji mu je nagoveštavao slobodu.

Pošto ga je nekoliko trenutaka posmatrao, Salsed uze hartiju koju mu je nudio Tanšon, zabrinut zbog njegovog kolebanja, i počeo da piše sa grozničavom užurbanosću.

— Piše! Piše! — govorilo se u gomili.

— Piše! — ponovi kraljica-majka ne skrivajući radost.

— Piše! — reče kralj. — Tako mi boga, pomilovaću ga!

Odjednom Salsed zastade i još jednom pogleda mladića.

Mladić ponovi isti znak i Salsed produži pisanje. Zatim, posle kratkog vremena, ponovo zastade i pogleda.

Ovog puta skutonoša mu dade znak i prstima i glavom.

— Jeste li završili? — upita ga Tanšon koji nije odvajao oka od hartije.

— Jesam — reče odsutno Salsed.

— Onda potpišite.

Salsed potpisa gledajući netremice u mladića. Tanšon pruži ruku da uzme isповest.

— Kralju, lično kralju! — reče Salsed.

I on predade hartiju poručniku sa malim snebivanjem, kao pobeđen vojnik koji predaje svoje poslednje oružje.

— Ako ste sve lepo priznali, — reče poručnik — vi ste spaseni, gospodine od Salseda.

Na osuđenikovim usnama zaigra osmejак podsmehа i nepoverenja, kao da je hteo da ispita svoga tajanstvenog sabesednika.

Najzad Ernoton, već umoran, hteo je da pusti svoj teret; raširi ruke i dečko skliznu na zemlju.

A sa njime isčeze i lik koji je pružio nadu osuđeniku.

Kada Salsed uvide da ga nema, on ga potraži očima, zatim kao izgubljen počeo da viče:

— A sada! A sada! Niko mu ne odgovori.

— Hajde! Brzo! Požurite! — reče. — Kralj već drži hartiju, pročitajte.

Niko se ne pokrete. Kralj je užurbano razvijao isповest.

— Ah, sto mu gromova! uzviknu Salsed. — To su se oni igrali sa mnom! A, međutim, ja sam je poznao. To je bila ona i niko drugi!

Jedva ako je kralj pročitao nekoliko prvih redova, kada ga obuze gnev.

Zatim preblede i viknu:

— Ah, bednik!... Ah, zlikovac!

— Šta je, sine? — upita Katarina.

— Sve poriče, majko. Kaže da nikada nije ništa priznao.

— I šta još?

— Kaže da su Gizovi potpuno nevini i nemaju nikakve veze sa zaverom.

— A ako je to istina? — pomuca Katarina.

— Laže! — uzviknu kralj. — Laže kao kučka!

— Šta vi znate o tome, šine moj? Gizovi su možda samo oklevetani... Možda su sudije u svojoj velikoj revnosti pogrešno razumele iskaze.

— Ah, gospodo, — uzviknu Anri nemoćan da se više uzdržava — sve sam lično čuo.

— Vi, sine moj?

— Jeste, ja.

— A kada to, molim vas?

— Kada su zločinca mučili... bio sam iza jedne zavese; nisam propustio nijednu njegovu reč i svaka mi je urezana u pameti kao da je dletom uklesana.

Pa dobro, razvežite mu jezik mučenjem, pošto mu je to potrebno. Naredite da konji povuku. Anri, obuzet besom, podiže ruku. Poručnik Tanšon ponovi znak.

I već su konopci nanovo privezani za ruke i noge osuđneika; četiri čoveka uzjahaše četiri konja; odjeknuše četiri pucnja biča i četiri konja pođoše u četiri razna pravca.

Strašno puckanje i strašan jauk zaori se istovremeno sa gubilišta. Udovi nesrećnog Salseda poplaveše, izdužiše se i krv ih popraska; glava mu je bila potpuno bezoblična kao maska nekog demona.

— Izdajstvo! Izdajstvo! — uzviknu on. — Hoću da govorim, hoću da govorim, hoću sve da kažem! Ah, prokleta vojvot...

Glas je bio snažniji od rzanja konja i žagora svetine, ali se odjednom utiša.

— Stojte! Prestanite! — uzviknu Katarina.

Bilo je prekasno. Salsedova glava, do maločas iskrivljena od bolova, odjednom klonu na daske gubilišta.

— Pustite ga da govori! — vikala je izbezumljeno kraljicamajka.

— Prestanite! Ta prestanite jednom!

Salsedovo oko bilo je nesrazmerno razrogačeno i nepokretno, pa je i dalje gledao prema grupi gde se pojavio skutonoša. TanšOn vešto pogleda u istom pravcu.

Ali Salsed više nije mogao da govori, bio je mrtav.

Tanšon tiho izdade nekoliko zapovesti svojim strelcima koji počše da se probijaju kroz gomilu u pravcu izdajničkog Salsedovog pogleda.

— Otkrili su me — reče miadi skutonoša na uho Ernotonu. — Smilujte se i pomozite mi, spasite me, gospodine. Evo dolaze! Dolaze već!

— Ma šta vi još hoćete?

— Da pobegnem! Zar ne vidite da mene traže?

— Pa ko ste vi?

— Žena... Spasite me! Zaštite me!

Ernoton preblede, ali velikodušnost pobeđi u njemu čuđenje i strah.

On uze preda se svoju štíćenicu, prokri joj put udarcima balčaka svog noža i progura je do ugla ulice Muton, prema nekoj otvorenoj kapiji.

Mladi skutonoša potrči i iščeze u tim vratima, koja su samo njega čekala, jer se odmah za njim zatvoriše.

Nije čak ni imao vremena da je upita za ime niti gde bi je mogao naći.

Ali mladi skutonoša kao da prozreo njegovu misao, u poslednjem trenutku dade mu znak pun obećanja.

Pošto je ostao slobodan, Ernoton se okrete prema trgu i jednim pogledom obuhvati i gubilište i kraljevsku ložu.

Salsed je nepomično ležao ispružen na gubilištu.

Katarina je stajala uspravno, bleđa kao smrt i uzdrhtala.

— Sine moj, — reče najzad brišući znoj sa čela — dobro biste uradili kada biste smenili svog dželata, i to je neki pripadnik Lige.

— A po čemu vi to sudite, majko? — upita Anri.

— Pogledajte, pogledajte!

— Pa dobro! Gledam.

— Sasled je izdržao samo jedno trzanje i mrtav je. — Jer je suviše osetljiv prema bogu.

— A to ne! To ne! — reče Katarina s osmehom punim prezrenja zbog sinove kratkovidosti. — Već stoga što je udaljen ispod

gubilišta nekim tankim konopcem u trenutku kada je hteo da optuži one koji su ga pustili da umre. Naredite, da neki dobar lekar pregleda leš i videćete, sigurna sam, oko njegovog vrata trag koji je konopac ostavio.

— Imate pravo, — reče Anri čije oči trenutno zablistаше — moj rođak de Giz je uslužen bolje nego ja.

— Ćuti, ćuti, sine! — reče Katarina. — Ne viči, jer će nam se smeјati. I ovoga puta smo izgubili igru.

— Žoajez je imao pravo kad je otišao da traži rasonodu na drugoj strani; ne može čovek ni na šta da računa, čak ni na mučenje. Hajdemo, gospođe, idemo!

DVA ŽOAJEZA

Kao što smo videli, za vreme ovog događaja gospoda Žoajezi su se izvukli na zadnja vrata Opštinske zgrade i ostavljajući kraljevom ekipažu svoje konjušare koji su ih čekali sa konjima, pođoše pešice ulicama ovog naseljenog predgrađa koje je sada bilo pusto pošto se sav svet bio slegao na Grevski trg.

Čim su izišli napolje, uhvatiše se pod ruku i pođoše ćuteći.

Anri, nekada tako veseo, bio je zamišljen i gotovo namrgođen.

An je izgledao zabrinut i kao neraspoložen zbog ćutanja svoga brata.

On prvi i prekide ćutanje.

— Pa lepo, Anri, kuda me vodiš! — upita ga.

— Ne vodim vas nikuda, brate, idem onako napred

— odgovori Anri kao da se prenuo iz nekog sna.

— Želite li da idete nekud?

— A ti?

Anri tužno uzdahnu.

— Ah, ja! — reče. — Meni je svejedno.

— Međutim, ti svake večeri nekuda odlaziš — reče An — jer svake večeri izlaziš u isto vreme i vraćaš se tek dockan u noć, a katkad se i ne vraćaš.

— Da li me vi to ispitujete, brate? — upita Anri sa divnom ljupkošću pomešanom sa izvesnim poštovanjem prema starijem bratu.

— Ja da te ispitujem! — reče An — Bože sačuvaj! Tajne pripadaju onima koji ih čuvaju.

— Kada budete to zaželeli, brate, — odgovori Anri

— neću imati nikakvih tajni pred vama, i to dobro znate.

— Nećeš imati tajni preda mnom, Anri?

— Nikada, brate. Zar vi niste u isto vreme i moj gospodar i moj prijatelj?

— Vraga! A ja sam mislio da ti nešto kriješ od mene, jer sam jedna neznanica. Mislio sam da si se združio sa našim učenim bratom, tim stubom teologije, tom lučom vere, sa tim mudrim upravljačem dvorske savesti koji će jednoga dana postati kardinal; mislio sam da se ti njemu poveravaš i da ti u njemu nalaziš moralne snage, oproštaj i, ko zna... i savet. Jer naša porodica — dodade An smejući se — sposobna je za sve, ti to znaš. Uzmi za primer našeg dragog oca.

Anri od Bušaža uze ruku svoga brata i toplo mu je steže.

— Vi ste za mene više no upravljač, više no ispovednik, više no otac, dragi moj An, — reče mu. — Ponavljam vam da ste mi prijatelj.

— Pa dobro, prijatelju, zašto si sada malo po malo postao tako tužan, kada si nekada bio tako veseo, i zašto sada izlaziš samo noću umesto da izlažiš danju?

— Brate, nisam žalostan — odgovori Anri i nasmeja se.

— Pa sta ti je?

— Zaljubljen sam.

— Dobro, a zašto si tako zamišljen?

— Zato što bez prestanka mislim na svoju ljubav.

— I uzdišeš dok mi to govoriš?

— Da.

— Ti uzdišeš, ti Anri, grof od Bušaža, ti, brat Žoajeza, ti, koga zli jezici nazivaju trećim kraljem Francuske... ti znaš da je gospodin od Giza drugi, ako čak nije i prvi... Ti, koji si toliko bogat, tako lep, koji ćeš biti veliki kraljevski vazal Francuske kao i ja vojvoda kao i ja, prvom prilikom; ti si zaljubljen, misliš i uzdišeš, ti uzdišeš, ti čija je deviza: „Veselo!”

— Dragi moj An, svi ti darovi prošlosti ili ta obećanja budućnosti nikada nisu igrali ulogu u onome što predstavlja moju sreću. Ja nemam ambicija.

— Drugim rečima, više ih nemaš.

— Ili bar ne težim za onim o čemu govorite.
Možda u ovom trenutku; ali kasnije ćeš se povratiti.
— Nikada, brate. Ja ništa neću, ništa ne želim.
— Grešiš, brate. Kada se neko zove Žoajež, to jest najlepšim imenom u Francuskoj, kada ima brata koji je kraljev ljubimac, onda se sve želi, sve se hoće i sve se ima.

Anri odmahnu svojom plavom glavom i setno je obori.

— Vidi, — reče An — sada smo sami, potpuno usamljeni. Do đavola! Prešli smo reku i evo već smo na mostu Turel, a nismo ni primetili. Ja ne verujem da nas ovde, na ovoj pustoj obali, po ovom hladnom severcu i blizu ove zelene vode, neko može čuti. Imaš li ti što ozbiljno da mi kažeš, Anri?

— Ništa, ništa, sem da sam zaljubljen, a to već znate, brate, pošto sam vam maločas priznao.

— Ali, to nije ništa ozbiljno. — reče An i lupnu nogom. — I ja sam, tako mi pape, zaljubljen.

— Ali ne kao ja, brate.

— I ja mislim katkad na svoju prijateljicu.

— Da, ali ne uvek.

— Imam i ja katkad neprijatnosti, čak me obuzme i tuga.

— Ali imate i radosti, jer vas vole.

— Oh, imam i ja velikih neprilika. I od mene se traže velike tajne.

— Traže se? Kazali ste: traže se. Ako vaša prijateljica to traži, ona pripada vama.

— Nema sumnje da mi pripada, to jest pripada meni i gospodinu od Majena; jer, iskrenost za iskrenost, Anri, moja je prijateljica i prijateljica tog razvratnika Majena. Devojka luduje za mnom i ostavila bi Majena svakoga trenutka, ali se boji da će je Majen ubiti. Jer ti znaš, njegov je običaj da ubija žene. A zatim ja mrzim Gizove i pričinjava mi zadovoljstvo... da se provodim na račun nekog od njih. I eto, kažem ti i ponavljam, imam katkad nezgoda, svađa, ali ipak zato nisam tako očajan. Ja se i dalje smejem, ako ne uvek, ono bar s vremena na vreme. Hajde, reci mi koju ti voliš, Anri. Da li ti je prijateljica bar lepa?

— Na žalost, brate, ona mi nije prijateljica!

— Je li lepa?

— Isuviše.

- Kako se zove?
- Ne znam.
- Ehe?
- Časti mi!
- Prijatelju, sad počinjem da verujem da je to opasnije no što sam mislio. To nije tuga, tako mi pape! To je već ludost.
- Samo je jednom sa mnom razgovarala, ili bolje reći, samo je jednom govorila u mom prisustvu i od toga doba više nisam čuo zvuk njenog glasa.
- I nisi se raspitivao?
- Kod koga?
- Kako kod koga? Kod suseda.
- Ona stanuje sama u svojoj kući i niko je ne poznaje.
- Ali ipak, to nije nikakva senka?
- To je visoka žena i lepa kao nimfa, ozbiljna kao anđeo Gavriilo.
- Kako si se s niom upoznao? Gde si je sreo?
- Jednoga dana išao sam za jednom devojkom na raskrsnici Žipsjen. Uđoh u jedan vrtić pokraj crkve. Tu, pod drvećem, ima jedna klupa. Jeste li ikada, brate, ulazili u taj vrt?
- Nisam nikada. Uostalom to ništa ne znači, produži. Ima, kažeš, jedna klupa pod drvećem, pa onda?
- Već je počeo da pada sumrak, izgubio sam iz vida devojkicu, i tražeći je, dođoh do klupe.
- Hajde, hajde! Slušam te.
- Opazih odeću neke žene i ispružih ruke. „Pardon, gospodine, reče mi odjednom glas nekog čoveka koga nisam opazio, pardon”. I ta me ruka odbi blago, ali odlučno.
- I usudio se da dirne tebe, Žoajeza?
- Slušaj! Taj je čovek imao lice skriveno nekom vrstom mantije i smatrao sam da je sveštenik. Zatim, on mi je ulivao poštovanje blagim i ućtivim tonom, jer dok mi je govorio, ukazao mi je prstom na ženu čija me je haljina i privukla na tu stranu i koja je, na jedno deset koraka dalje, klečala pored kamene klupe kao da je to bio kakav oltar. Zastadoh. To je bilo početkom septembra. Vazduh je bio blag; ljubičice i ruže širile su svoj prijatan miris: mesec se probijao kroz jedan beličasti oblak iza crkvenog zvonika, a gornji delovi prozorskih okana postajali su srebrnasti, dok su se donji delovi zlatili

od upaljenih sveća. Prijatelju, bilo usled veličanstvenosti tog mesta, ili dostojanstvenosti same osobe, tek ta žena na kolenima sijala je u tami kao kakav mramorni kip. Ona mi je ulivala čudno poštovanje koje mi je ledilo srce. Gledao sam je očima punim žudnje. Ona se naže nad klupu, obgrli je obema rukama, prisloni svoje usne na nju i tada videh kako joj se tresu ramena od uzdaha i jecanja. Nikad niste čuli, brate, takav glas, nikada nijedna oštrica nije tako bolno cepala jedno srce! Neprestano plaćući, ona je celivala mramor sa takvim zanosom da sam izgubio glavu. Njene suze su me raznežile, njeni poljupci me učinili ludim.

— More, ona je bila luda, tako mi pape! — reče Žoajež. — Zar se tako ljubi kamen? Zar se tako jeca ni za šta?

— Ah, nju je nagonio na jecanje neki veliki bol. Neka velika ljubav ju je naterala da ljubi mramor. Samo, koga je ona volela? Koga je oplakivala? Za koga se molila? To ne znam.

— A ti nisi ispitivao tog čoveka? — Jesam.

— Pa šta ti je odgovorio?

— Da je izgubila muža.

— Pa zar se tako oplakuje muž? — reče Žoajež. — I to mi je neki odgovor! I ti si se time zadovoljio?

— Morao sam, jer, mi ništa drugo nije kazao.

— A taj čovek, ko je on?

— Neka vrsta sluge koji stanuje sa njom.

— A kako se zove?

— Nije hteo da mi kaže.

— Mlad?... Star?

— Može imati dvadeset osam do trideset godina...

— Dobro, pa šta je posle bilo?... Valjda nije ostala celu noć da tako plače i da se moli?

— Ne, kada je prestala da plače, to jest, kada je izlila sve suze, kada je izranjavila usne o klupu, ona se diže. Oko te žene lebdelo je nešto kao tajna puna tuge, i ja ustuknuh, umesto da joj priđem, kao što bih uradio sa svakom drugom ženom. Tada ona pride meni, ili bolje reći, pođe prema meni, jer me nije ni videla. Jedan mesečev zrak pade na njeno lice i njen lik onako obasjan učini mi se prekrasnim. Ponovo je dobio tužnu ozbiljnost. Nije bilo više ni jecanja, ni drhtanja ni suza, samo su ostali vlažni tragovi na obrazima. Jedino su joj se oči još sijale. Usta su joj bila poluotvorena i udisala

su život koji je maločas htela da napusti. Učini nekoliko koraka sa nemoćnom malaksalošću, slično hodu ljudi u snu. Tada joj čovek pritrča i povede je, jer je izgledalo kao da je zaboravila da hoda po zemlji. Ah, brate, kakva strašna lepota! Kakva natčovečanska moć! Nism nikada video nešto slično njoj. Samo nekada u snovima, kada bi se nebo otvaralo, video sam slična priviđenja.

— Pa posle, Anri, pa posle? — upita An, i nehotice zainteresovan tim pričanjem kome je hteo u početku da se smeje.

— Ah, ubrzo ću završiti, brate. Njen sluga joj došapnu nekoliko reči i ona spusti veo. Sigurno joj je kazao da sam i ja tu, ali ona i ne pogleda u mome pravcu. Spusti veo i više je nisam video. Izgledalo mi je da se nebo smračilo i da ona nije živ stvor, već senka, pobegla iz tih grobova koji su u visokoj travi mirno ležali preda mnom. Ona iziđe iz groblja, ja pođoh za njom. S vremena na vreme čovek se okretao i mogao je da me vidi, jer še ja nisam krio pošto sam bio sav nanesen. Šta ćeš? Još su mi u duši bile stare proste navike, a u srcu stare grube klice.

— Šta hoćeš time da kažeš, Anri? — upita An. — Ne razumem te.

Mladić se nasmeja.

— Hoću da kažem, brate, — nastavi on — da je moja mladost bila burna, da sam često bio ubeđen da volim i da sam od toga trenutka smatrao sve žene stvorenim za to da bih ja mogao da im ponudim svoju ljubav.

— Oho, koja li je ta? — reče Žoajez trudeći se da povрати svoju veselost koja je posle bratovljeve ispovesti bila izčezla i protiv nje-gove volje. — Pripazi se, Anri, ti bulazniš. Pa zar i to nije žena od kostiju i mesa?

— Brate, reče mladić stežući Žoajezovu ruku grozničavim stiskom i govoreći mu tako tiho da je glas jedva dopirao do uha starijeg brata — zaklinjem ti se živim bogom, nisam tako siguran da je to biće sa ovoga sveta.

— Tako mi pape, — reče mu brat — ti me plašiš, ako je uopšte jedan Žoajez sposoban da oseti strah.

Zatim pokušavajući da bude veseo, reče:

— Najzad, pošto ona hoda, plače i očigledno ljubi, to si mi, čini mi se, ti sam i kazao, onda je, izgleda mi, to dovoljan znak, dragi prijatelju. Ali to nije sve. Hajde, šta je dalje bilo?

— Nemam više mnogo da pričam. Išao sam za njom. Ona nije ni pokušavala da se sakrije, da izmeni put, da zavara trag; izgledalo mi je da nije na to ni mislila.

— Dobro, A gde stanuje?

— Blizu Bastilje, u ulici Ledigjer. Na vratima se njen pratilac okrete i opazi me.

— Jesi li mu tada dao neki znak da mu skreneš pažnju kako želiš da razgovaraš s njim?

— Nisam se usudio. To je smešno, ali i sluga mi je ulivao gotovo isto onoliko poštovanja kao i njegova gospodarica.

— Jesi li bar ušao u kuću?

— Nisam.

— Zaista, Anri, čisto bih te se odrekao kao Žoajeza. Ali sutradan si sigurno došao?

— Jesam, ali uzalud. Uzalud sam išao na raskrnicu Žipsjen i u ulicu Ledigjer.

— Nestala je?

— Kao senka.

— Ali si se najzad raspitao?

— U toj ulici ima malo stanovnika, niko nije mogao ništa da mi kaže. Vrebao sam čoveka da ga pitam, ali ni njega nije bilo. Međutim, slaba svetlost koja se noću videla kroz prozorske kapke davala mi je nade i govorila mi da je ona stalno tu. Pokušavao sam na trista načina da uđem unutra; pomoću pisama, poruka, cveća, poklona, ali mi nijedan nije uspeo. Jedne večeri iščeze i svetlost i više se ne pojavljuje. Sigurno je dama, zamorena mojim gonjenjem, napustila ulicu Ledigjer. Niko nije znao gde je njen novi stan.

— Ali si opak pronašao tu svoju begunicu?

— Sasvim slučajno. Ali ja sam nepravedan, brate, to je bilo Proviđenje koje ne dopušta da čovek pati. Slušajte! Zaista je to čudno! Pre jedno petnaest dana prolazio sam ulicom Bisi oko ponoći. Vi znate kako su stroge naredbe u pogledu svetlosti, a međutim, prozori jedne kuće ne samo što su bili osvetljeni već je na drugome spratu goreo pravi požar. Počeh da udaram na vrata, kada se jedan čovek pojavi na prozoru. „Kod vas gori, — viknuh mu. — Čutite, molim vas, — reče mi. — Čutite, sad ga gasim. — Hoćete li da zovem stražare? — Ne, ne, zaboga, ne zovite nikog! — Ali, hoćete li da vam pomognem? — Hoćete li? — Dodite, učinićete mi veliku

uslugu. Biću vam zahvalan celog veka. — A kako ću da dođem? — Evo vam ključ od vrata.” I on baci ključ kroz prozor. Brzo ustrčah uza stepenice i uđoh u sobu gde je bio požar. Goreo je pod; bio sam u sobi nekog hemičara. Dok je izvodio ne znam kakav eksperiment, neka zapaljiva tečnost se rasula po podu i otuda je i potekao požar. Kada sam ušao, on je već bio lokalizovao vatru, te sam imao dovoljno vremena da ga promatram. To je bio čovek od dvadeset osam do trideset godina, bar mi se tako učinilo. Jedan ogroman ožiljak parao mu je skoro polovinu obraza, a drugi ožiljak video mu se na lobanji; gusta brada skrivala mu je ostatak lica. „Zahvaljujem vam, gospodine, ali kao što vidite sve je svršeno. Ako ste zaista tako ljubazni kao što izgledate, budite dobri i povucite se, jer moja gospodarica može svakoga časa ući i ljutila bi se što vidi jednoga stranca u ovo doba kod mene, ili bolje reći, u svojoj kući”. Njegov slabački glas skoro me zaprepasti. Već sam bio otvorio usta da viknem: „Vi ste čovek koga sam susreo na Žipsjenu, čovek iz ulice Ledigjer, čovek sa nepoznatom damom!” Jer, sećate se, brate, bio je pokriven mantijom i nisam mu mogao videti lice, već sam mu samo čuo glas. Htedoh to da mu kažem, da ga upitam, da ga molim, kada se odjednom otvoriše jedna vrata i jedna žena uđe. „Šta je to, Remi?”, upita ona zaustavivši se dostojanstveno na pragu. „Otkud ta buka?” Ah, brate, to je bila ona, još lepša pri svetlosti umirućeg plamena no što mi je izgledala na mesečini! To je bila ona; žena koje sam se sećao s bolom u srcu. Kako sam i nehotice uzviknuo, sluga počeo pažljivo da me zagleda. „Hvala, gospodine”, reče mi još jednom, „veliko vam hvala, ali, kao što vidite, požar je ugašen. Odlazite, preklinjem vas, odlazite”. „Prijatelju”, rekoh mu, „vi me dosta surovo otpuštate”. „Gospodo” reče sluga, „to je on”. — Ko, on? — upita ona. „Onaj mladi vitez koga smo sreli u parku kod Žipsjena i koji nas je pratio u ulicu Ledigjer”. Ona tada zaustavi svoj pogled na meni i po tom pogledu shvatih da me je tada prvi put videla. „Gospodine, imajte milosti i udaljite se!” reče mi. Kolebao sam se, hteo sam da nešto kažem, da je molim; ali moje usne ne progovoriše nijednu rec, stajao sam nepomičan i nem i netremice sam je posmatrao. „Pazite, gospodine”, reče sluga više tužno no strogo, „pazite, primoraćete gospođu da još jednom beži”. — Ah, ne dao bog! — odgovorih i poklonih se. — Ali, gospodo, mislim da vas ničim ne vređam. — Ona mi ne odgovori. Neosetljiva, nema i ledena, kao da me uopšte nije čula,

ona se okrete i iščeze postepeno u tami silazeći niz neke stepenice. Hod joj se nije čuo, kao da je neki fantom išao.

— I to je sve? — upita Žoajez.

— To je sve. Tada me sluga isprati do vrata i reče mi: „Zaklinjem vas Isusom i Marijom, gospodine, zaboravite ovo, preklinjem vas!” Ja pobegoh kao bez glave, izbezumljen, smešan. Stiskao sam glavu među ruke i pitao se da nisam poludeo. Otada odlazim svake večeri u tu ulicu i eto zbog čega sam se i danas, izlazeći iz Opštinske zgrade, i nehotice uputio na ovu stranu. Svake večeri, kažem vam, odlazim u tu ulicu, sakrijem se za ugao kuće koja se nalazi preko puta njene, pod jedan balkon koji me potpuno zaklanja. Jedanput u deset noći opazim svetlost u sobi u kojoj ona stanuje; to je moj život, to je moja sreća.

— Kakva sreća! — uzviknu Žoajez.

— Izgubio bih je kada bih zaželeo neku drugu sreću!

— Ali ti se ovako sam upropašćuješ!

— Brate, — reče Anri i tužno se osmehnu — šta ćete? Ovako se osećam srećnim.

— To nije moguće!

— Sreća je relativan pojam. Ja znam da je ona tamo, da tamo živi, da tamo diše; ja je vidim kroza zii ili bolje reći čini mi se da je vidim; kada bi ona napustila kuću, kada bih proživeo još petnaest onakvih dana kao kada sam je izgubio, poludeo bih ili bih otišao u kaludere.

— Umukni, zaboga! Imamo već jednoga ludaka i jednoga kaludera u porodici. Zasad nam je to dosta, prijatelju.

— Nemoj da me savetuješ, An, i nemoj da mi se podsmevaš. Saveti bi bili beskorisni, a podsmevanje ne bi ništa pomoglo.

— Ama ko ti govori o savetima i ko ti se smeje?

— Vrlo dobro! Ali...

— Dozvoli mi da ti kažem jedno.

— Šta?

— Da si se upecao kao kakav đaćić.

— Nisam pravio nikakve račune ni kombinacije, nisam se upecao, samo sam se predao nečemu što je jače od mene. Kada čoveka dohvati matica, bolje je pustiti se niz reku no boriti se.

— A ako to vodi nekom ponoru?

— Onda se treba utopiti, brate?

- I to je tvoje mišljenje?
— Jeste.
— Bogami moje nije, i na tvome mestu...
— Šta biste vi radili, An?
— Uradio bih sve što bih mogao da doznam njeno ime, njene godine. Na tvome mestu...
— An, An, vi je ne poznajete.
— Ne, ali tebe poznajem. Kako, Anri, imali ste pedeset hiljada talira koje sam vam dao kad mi je kralj poklonio sto hiljada na svoj rođendan...
— Još su u mome kovčegu, An. Ni jedan nije potrošen.
— Vraga! U toliko gore! Da taliri nisu u tvome kovčegu, žena bi bila u tvojoj ložnici.
— Ah, brate!
— Nema tu: „Ah, brate!” Jedan običan sluga se prodaje za deset talira, dobar sluga za sto, odličan sluga za hiljadu, a prvoklasan za tri hiljade. A sad pogledaj! Pretpostavimo da je to uzor sluge, bog vernosti, i za dvadeset hiljada talira, tako mi pape, bio bi vaš. Znači, ostaje vam još sto trideset hiljada livri da platite uzorčenu dovedenu preko uzor-sluge. Anri, prijatelju, vi ste jedna budala.
— Ah, — reče Anri uzdišući — ima ljudi koji se ne prodaju; ima srca za koja ni sam kralj nije dovoljno bogat da ih kupi.
Žoajez se umiri.
— Dobro! Pretpostavimo da je tako! Ali nema nijednog srca koje se ne daje.
— To je već nešto drugo.
— Pa dobro, šta ste učinili da vam ta lepa i neosetljiva žena preda svoje srce?
— Smatram, An, da sam uradio sve što treba da se učini.
— Idite, molim vas, grofe od Bušaža, vi ste ljudi! Vi vidite jednu ženu koja je tužna, povučena i uplakana, i vi postajete još tužniji, još povučeniji i još uplakaniji. Drugim rečima, još dosadniji od nje. U stvari, vi ste govorili o običnoj ljubavi i banalni ste kao patroladžija. Ona je usamljena, pravite joj društvo; žalosna je, razveselite je; oplakuje nekog, utešite je i zamenite ga!
— To je nemoguće, brate!
— Jesi li pokušao?
— A čemu to?

- Pobogu! Pa makar samo da okušaš. Kažeš da si zaljubljen?
- Ja nemam reči da iskažem svoju ljubav.
- Dobro! Za petnaest dana imaćeš svoju prijateljicu.
- Brate!
- Dajem ti reč Žoajeza! Mislim da te nije obuzelo očajanje?
- Nije, pošto se nisam ni nadao nikada.
- U koje je doba viđaš?
- U koje je doba viđam?
- Jeste.
- Ali, kazao sam vam da je ne viđam.
- Nikada?
- Nikada!
- Čak ni na prozoru?
- Ni njenu sen, kažem vam.
- To mora da prestane. Dobro.. Ima li ona ljubavnika?
- Nikada nisam video nijednog čoveka da ulazi u kuću, izuzev toga Remija o kome sam vam govorio.
- A kakva je ta kuća?
- Ima dva sprata, mala vrata uzdignuta na jedan stepenik i terasu iznad drugog prozora.
- Pa zar se ne može ući preko te terase?
- Izdvojena je od drugih kuća.
- A šta je prekoputa nje?
- Opet jedna kuća, slična njoj, samo, izgleda mi, nešto viša.
- A ko stanuje u toj drugoj kući?
- Neki građanin.
- Vesele ili zle čudi?
- Izgleda da je neki veseljak, jer ga katkad čujem kako se sam smeje.
- Kupi od njega tu kuću.
- Ko vam kaže da se ona prodaje?
- Ponudi mu dvostruku cenu od njene vrednosti.
- A ako me dama u njoj vidi?
- Pa šta onda?
- Opet će iščeznuti, a ovako, ako se skrivam, nadam se da ću je jednog dana videti.
- Videćeš je večeras.
- Ja?

— U osam sati idi pod njen balkon.
— Biću tamo kao i svake noći, ali bez nade, kao i ranijih večeri.

— A, kad je već reč o kući, reci mi tačnu adresu?

— Između kapije Bisi i hotela Sen-Deni, skoro na uglu ulice Ogistena, dvadeset koraka od jedne velike gostionice koja ima firmu: „Kod mača neustrašivog viteza”.

— Vrlo dobro! Onda do viđenja večeras u osam!

— Ali šta mislite da radite?

— Videćeš, čućeš. A za to vreme vrati se kući, obuci najlepše odelo, ukrasi se najskupocenijim nakitom, namaži kosu najfinijim uljem; večeras izlaziš na pozornicu.

— Iz vaših usta u božje uši, brate!

— Anri, kad je bog gluv, davo nije. A sad te ostavljam, moja me prijateljica čeka; htjedoh reći prijateljica gospodina od Majena. Tako mi pape, ona se ne pravi poštenjaković!

— Ali, brate!

— Izvini! Lepi moj ljubavniče! Ja ne pravim tu nikakvo upoređenje između te dve dame, budi u to uveren, mada mi se, prema tvom pričanju, dopada više ova moja, ili bolje rečeno, ova naša. Ali, ona me čeka i neću dopustiti da na mene čeka. Zbogom, Anri! Videćemo se večeras.

— Do viđenja, An!

Braća stisnuše ruke jedan drugome i rastadoše se.

Posle dvesta koraka jedan od njih odlučno podiže i pusti da sa lupom tresne zvekir na jednoj lepoj kući u gotskom stiiu, koja se nalazila pored Bogorodičine Crkve.

Drugi mirno iščeze u jednu krivudavu ulicu koja je izbijala u blizini dvorske palate.

U ČEMU JE „MAČ NEUSTRAŠIVOG VITEZA” IMAO PREDNOST NAD „LJUBAVNOM RUŽOM”

Za vreme razgovora koji smo izneli pala je noć zavijajući u svoj tamni ogrtač grad koji je dva sata ranije bio tako bučan.

Sem toga, posle Salsedove smrti svi su gledaoci želeli da se što pre vrate svojim kućama i po ulicama su se videle samo male

grupice umesto neprekidnog lanca radoznalaca koji su preko dana silazili svi na jedno mesto.

Čak i u delovima grada najudaljenijim od Grevskog trga još se osećala uznemirenost, što se lako moglo razumeti posle onolikog uzbuđenja na trgu.

Tako, na primer, kod kapije Bisi, kuda moramo sada da se prenesemo da bismo pratili izvesne ličnosti koje smo ostavili na pozornici u početku naše priče, a i da bismo se upoznali sa novim ličnostima, u tom kraju čulo se brujanje kao u košnici pred zalazak sunca, tai šum je dopirao iz jedne kuće okrečene ružičastom bojom i išarene belim i plavim šarama. Kuća se zvala „Kod mača neustrašivog viteza”, a bila je obična gostionica, ogromnih razmera, skoro podignuta u tom novom kraju.

U to doba Pariz je imao više dobrih gostionica sa tako zvučnim nazivima. „Mač neustrašivog viteza” bio je jedan od tih lokala, određen da okupi sve ukuse i da zadovolji sve naklonosti.

Na zidu pod krovom video se naslikan boj jednog anđela ili nekog sveca protiv aždaje koja je bljuvala iz usta potoke plamena i dima. Slikar, istovremno obuzet junačkim osećanjima i pobožnošću, stavio je u ruke neustrašivog viteza, naoružanog do zuba, ne mač, već ogroman krst kojim je presecao na dva dela jednu aždaju iz koje je isticao potok krvi.

U dnu slike, jer to je više ličilo na neku sliku nego na ilustrovan natpis, videlo se mnoštvo gledalaca kako dižu ruke uvis, dok su anđeli sa neba na šlem neustrašivog viteza spuštali lovor i palme.

Najzad, slikar je u prvom planu, želeći da dokaže kako je svestrani umetnik naslikao u jednoj grupi bundeve, grožđe, jelenke, guštere i jednog puža na ruži; zatim dva zeca, jednog belog, a drugog sivog, koji su se i pored različitih boja, što je moglo da znači da su i raznog mišljenja, trljali njuškicama, verovatno radosni zbog značajne pobede neustrašivog viteza nad aždajom, koja je, u prenosnom smislu, predstavljala samog Satanu.

Nesumnjivo da je sopstvenika firme bilo veoma teško zadovoljiti, ili je sam umetnik bio toliko savestan, jer nijedan delić firme nije ostao neispunjen i da je trebalo doslikati samo jednog moljca, ni za njega ne bi bilo mesta.

Sada moramo da priznamo jednu stvar i to priznanje, ma koliko nam bilo teško, moramo učiniti kao savesni istoričari. Kako je firma

bila pretrpana, trebalo je da tako i sama krčma uvek bude prepuna. Ali dogodilo se sasvim suprotno, krčma „Kod mača neustrašivog viteza” bila je, ne samo katkad, već gotovo uvek prazna, i to iz razloga koje ćemo sad objasniti i koje će čitaoci, nadamo se, razumeti.

Međutim, kako bi smo mi to sada kazali, gostionica je bila velika i udobna. Lepo sagrađena, podignuta na širokim temeljima, iznad firme gordo su se uzdizale četiri male kule, i u svakoj od njih je bila po jedna osmougaona soba. Sve je to, doduše, bilo igrađeno od drvenih talpi, ali sve ljupko i tajanstveno kao što i treba da bude kuća koja treba da se dopadne ljudima, a naročito ženama.

Ne može čovek da se dopada svima.

Tako, međutim, nije mislila gospođa Furnišon, gostioničarka „Neustrašivog viteza”. I ako posledica njenog mišljenja došlo je do toga da je naterala svoga muža da napusti kupatilo u ulici Sent-Onore, gde su nekako životarili, da bi okretao ražanj i udarao slavinu na burad s vinom na zadovoljstvo ljubavnika sa raskrsnice Bisi, pa čak i ostalih delova Pariza. Na nesreću, nasuprot mišljenju gospođe Furnišon, njena gostionica je bila u blizini Pre-o-Klerka, tako da su tu dolazili više parovi koji su hteli da se tuku, privučeni nesumnjivo nazivom firme, dok su ostali parovi manje ratoborni, bežali kao đavo od krsta iz jadne gostionice, bojeći se buke i zveketanja mačeva. Ljubavnici su miroljubivi ljudi koji ne vole da ih neko uznemirava, tako su u mailm kulama, koje su bile tako ljupko nameštene, stanovale neotesane vojničine, a mali kupidoni, koje je umetnik posle završetka firme naslikao na drvenoj oplati zidova, bili su ukrašeni brkovima ili nekim drugim dodacima, koje su posetioči do crtavali ugljenom iz kamina.

I stoga je gospođa Furnišon, ne bez razloga, to se mora priznati, govorila da je firma donela nesreću radnji i tvrdila je da ako poveruju njenom iskustvu i iznad vrata umesto onog neustrašivog viteza i odvratne aždaje nacrtaju nešto ljubavno, kao, na primer „Ljubavnu ružu” sa upaljenim srcima umesto ruža, onda će sve nežne duše izabrati njihovu gostionicu za svoje gnezdo.

Na nesreću, gazda Furnišon nije hteo priznati da se kaje zbog svoje ideje i uticaja te ideje na firmu, nije ni obraćao pažnju na primedbe svoje domaćice i odgovarao je sležući ramenima da on, kao bivši strelac gospodina od Danvila, treba da traži svoje posetioce među ratnicima.

Sem toga, govorio je, jedna vojničina koja želi samo da pije, popije koliko šest ljubavnika, i baš i ako plati samo polovinu, ipak imaju računa, jer i najvatreniji ljubavnici ne plaćaju nikada kao tri vojnika.

Uostalom, zaključivao je, vino je mnogo moralnije od ljubavi.

Na te reči gospođa Furnišon bi slegla ramenima, koja su bila dosta punačka, i izjavljivala da se pogrešno tumače njena mišljenja o moralu.

I tako su supružnici Furnišon bili u stalnom neslaganju i životarili na raskrsnici Bisi, kao što su nekada životarili u ulici SentOnore, kada jedan nepredviđen slučaj potpuno izmeni stanje i donese pobjedu mišljenju gazde Furnišona, na najveću slavu firme na kojoj je celo životinjsko carstvo imalo svoga predstavnika.

Mesec dana pre Salsedovog pogubljenja, prilikom nekih vijničkih vežbi koje su se održavale na Pre-o-Klerku, gospođa Furnišon i njen suprug nalazili su se, prema svom običaju, svaki u svojoj kulici na uglovima kuće, zamišljeni, besposleni i beznadežni, jer su svi stolovi i sve sobe gostionice „Kod neustrašivog viteza” bili potpuno prazni.

Toga dana „Ljubavna ruža” nije donela nijedan cvet.

Toga dana „Mač neustrašivog viteza” udarao je samo po vodi.

Supružnici su, dakle, žalosno posmatrali ravnicu sa koje su dolazili vojnici ukrcavajući se u skelu Nelske kule da bi se vratili u Luvr. Posmatrali su vojnike kojima je komandovao jedan kapetan i proklinjali vojničku disciplinu koja primorava odred gardista da odu iako su sigurno dobro ožedneli. Tada ugledaše kako oficir potera konja u kas i pođe, samo sa jednim ordonansom, u pravcu kapije Bisi.

Oficir, koji je imao veliku perjanicu i čiji je mač sa pozićenom kanijom podizao ogrtač od flandrijske tkaninine, gordo je jahao na svom belom konju i za deset minuta stiže do gostionice.

Ali kako nije nameravao da svraća u gostionicu, hteo je već da prođe pored nje i ne bacivši pogled na divnu firmu, jer je izgledao zabrinut i obuzet mislima, kad gazda Furnišon, čije se srce cepalo pri pomisli da neće praviti ni sefte toga dana, naže se iz kulice govoreći:

— Pogledaj, ženo, što je lep konj!

Na to gospođa Furnišon, kao dobra gostioničarka, odgovori:

— A kako je samo lep konjanik!

Kapetan, koji izgleda nije bio neosetljiv prema laskanjima ma sa koje strane ona dolazila, podiže glavu kao da se naglo trgnuo iza sna. Opazi gostioničara, gostioničarku i gostionicu, zaustavi svog konja i pozva ordonansa.

Zatim još uvek u sedlu, vrlo pažljivo pogleda celu kuću i ceo kraj.

Furnišon je strčao s kule preskačući sve po četiri stepenika i stajao ja na vratima držeći kapu obema rukama.

Kapetan, pošto se nekoliko trenutaka premišljao, side s konja.

— Zar nema nikoga ovde? — upita.

— Trenutno nikoga, gospodine, — odgovori gostioničar postišeno.

I taman htjede da doda: „To se, međutim, retko događa!”, kada gospođa Furnišon, koja je kao i sve žene bila promućurnija od svoga muža, doviknu užurbano s prozora:

— Ako gospodin želi samoću, ovde će se savršeno osećati.

Vitez podiže glavu i videći prijatan lik, pošto je već čuo dobar odgovor, reče:

— Za sada i želim; to baš sada tražim, gospođo. Gospodin Furnišon potrča u susret gostu govoreći:

— E, ovoga puta sefte pravi „Ljubavna ruža”, a ne „Mač neustrašivog viteza”.

Kapetan, koji je tada privukao pažnju supružnika, a koji zaslu-
žuje da privuče i pažnju čitalaca, bio je čovek od trideset do trideset
i pet godina iako je izgledalo da ima samo dvadeset i osam, toliko
je pazio na svoju spoljašnjost. Bio je visok, lepo razvijen, imao je
izrazite i lepe crte lica. Kada bi ga čovek dobro zagledao, možda
bi našao da mu je držanje malo oholo. U svakom slučaju imao je
otmen izgled.

On dodade pratiocu uzde svog divnog konja koji je kopitom
kopao zemlju i reče mu:

— Čekaj me ovde i prošetaj konje. Vojnik primi uzde i
poslušaj.

Kada je ušao u veliku dvoranu gostionice, on zastade i zadovolj-
no pogleda unaokolo.

— Oho, — reče — ovolika sala, a nijednog posetioca! Vrlo
dobro!

Gazda Furnišon ga pogleda začuđeno, dok se gospođa Furnišon
mudro smeškala.

— Ali — reče kapetan — mora da ima nečega u vašem ponašanju ili u vašoj kući što odbija posetioce?

— Nema ni jednog ni drugog, gospodine, hvala bogu! — odgovori gospođa Furnišon. — Samo, znate, kraj je nov, a što se tiče posetilaca, mi ih probiramo.

— Ah, vrlo dobro! — reče kapetan.

Za to vreme je gazda Furnišon samo glavom odobravao odgovore svoje žene.

— Na primer — dodade ona i malo kresnu okom, što jje i priličilo tvorcu ideje „Ljubavne ruže” — na primer, za jednog gosta kao što je Vaše Gospodstvo, mi drage volje propustimo dvanaest drugih.

— Vi ste veoma pažljivi, lepa gospo! Hvala!

— Hoće li gospodin da proba vino? — reče Furnišon promuklim glasom.

— Želi li gospodin da razgleda sobe? — reče gospođa Furnišon svojim najslađim glasom.

— Hoću i jedno i drugo, ako želite — odgovori kapetan.

Furnišon siđe u podrum, dok je njegova žena pokazala na stepenice koje vode u sobe prema kojima je, zadižući koketno svoju suknju, prva potrcala lupkajući pri svakom koraku cipelicama prave Parižanke.

— Koliko gostiju možete da primite ovde? — upita kapetan kada se zaustaviše na prvom spratu.

— Trideset lica od kojih deset gospodara.

— To je malo, lepa gospo, — odgovori kapetan.

— A zašto malo?

— Imao sam jednu ideju; uostalom ništa.

— Ah, gospodine, vi sigurno nećete naći nigde lepši smeštaj no ovde kod „Ljubavne ruže”.

— Kako! Kod „Ljubavne ruže”.

— Htela sam reći kod „Neustrašivog viteza”... izuzev da imate Luvr na raspolaganju...

Stranac je čudnovato pogleda.

— Imate pravo, — reče, a zatim više za sebe — izuzev da imam Luvr...

— Zašto da ne? Biće ovde slobodnije i jeftinije... Vi kažete, draga gospođo, — nastavi on glasno — da možete primiti trideset osoba?

— Nesumnjivo možemo.

— A za jedan dan?
— O, za jedan dan, četrdeset, pa čak i četrdeset i pet.
— Četrdeset i pet! Sjajno! To baš i hoću.
— Zaista! Vidite što ste srećni.
— I to nimalo nije neobično kada se spolja posmatra?
— Mi katkad nedeljom imamo ovde i po osamdeset vojnika.
— I ne skuplja se svet pred kućom, nema uhoda među susedima?

— O, bože moj, ne! Sused nam je jedan čestit građanin koji se ne meša ni u čije stvari, a susedka jedna dama koja živi povučeno, jer otkako je pre tri nedelje ovamo došla, nismo je još videli. Sve ostalo ne dolazi u obzir.

— E, ovo mi se neobično dopada.

— U toliko bolje! — reče gospođa Furnišon.

— Kroz mesec dana, — nastavi kapetan — zapamtite to dobro, za mesec dana...

— Znači 26. oktobra?

— Baš tačno 26. oktobra.

— Šta?

— Za taj dan, 26. oktobar, zakupljujem vašu gostionicu.

— Celu?

— Celu. Hoću da priredim iznenađenje nekim svojim zemljacima, oficirima, ali većinom ratnicima, koji dolaze u Pariz da traže sreću. Ja ću ih dotad obavestiti da odsednu kod vas.

— Pa kako ćete im javiti, kada im pripremate iznenađenje? — upita neobazrivo gospođa Furnišon.

— Ah, odgovori kapetan očito zbunjen pitanjem, — ah, kako ste vi radoznali ili indiskretni, sto mu gromova!...

Furnišon je sve čuo. Kod reči: „oficiri ili ratnici” njegovo srce radosno zakuca. Dotrča.

— Gospodine, — uzviknu — vi ćete ovde biti gospodar, despot kuće, nećete nikog ništa pitati, ah, bože moj! Svi vaši prijatelji biće dobrodošli!

— Ja nisam kazao moji prijatelji, — reče kapetan sa visine. — Kazao sam moji zemljaci.

— Jeste, jeste, zemljaci Vašeg Gospodstva, prevario sam se.

Gospođa Furnišon okrete leđa ljutito; ljubavne ruže pretvorile su se u šumu kopalja.

— Vi ćete im dati da večeraju — nastavi kapetan.
— Vrlo dobro.
— Smestićete ih i na konak ako bude potrebno, ako ja ne budem mogao da im priprelim konačište.
— Odlično.
— Jednom reči, vi ćete im biti potpuno na usluzi i to diskretno, bez ikakvih zapitkivanja.
— Razume se.
— Evo vam trideset livara kapare.
— Posao je zaključen, gospodaru; vaši će zemljaci biti ugošćeni kao kraljevi i ako hoćete da se uverite probajući vino...
— Ja nikada ne pijem, hvala. Kapetan priđe prozoru i pozva čuvara konja.
Za to vreme gazda Furnišon se nećega setio.
— Gospodaru, — reče mu, otkako je primio trideset livri velikuđušno plaćenih unapred, Furnišon je nazivao stranca gospodarem, — gospodaru, kako ću ja poznati tu gospodu?
— Gle, istina, sto mu gromova! Ja sam na to i zaboravio. Dajte mi voska, hartije i sveću.
Furnišon donese sve.
Kapetan pritisnu na vruć vosak prsten koji je nosio na levoj ruci.
— Pogledajte, — reče — vidite li ovaj otisak?
— Bogami, neka lepa žena.
— Da, to je Kleopatra. E, vidite, svaki od mojih zemljaka pokažeće jedan sličan otisak. Vi ćete, dakle, primiti donosioca ovakvog otiska. U redu?
— A za koliko vremena?
— Još ne znam. Primićete po tom licu moje naređenje.
— Mi ih očekujemo.
Lepi kapetan siđe niza stepenice, skoči u sedlo i odjaha kasom.
U očekivanju njegovog povratka, supružnici Furnišon strpaše u džep trideset livara kapare na veliku radost gostioničara, koji nije prestajao da govori:
— Ratnici! Dakle, firma je bila u pravu, maćem ćemo steći bogatstvo.
I poče da čisti sve lonce očekujući čuveni 26. oktobar.

SILUETA GASKONJCA

Bilo bi suviše smelo reći da je gospođa Furnišon bila diskretna kao što joj je preporučio stranac. Uostalom, ona se bez sumnje smatrala oslobođenom svake obaveze prema njemu, pošto je on dao za pravo gazda-Furnišonu, ali kako je ostalo da se više nagađa no što joj je on rekao, da bi svoju pretpostavku postavila na sigurnu osnovu, ona odmah počne da se raspituje ko je bio nepoznati vitez koji je tako velikodušno platio za gostoprinstvo svojih zemljaka. I zato je upitala odmah prvog vojnika koji je prolazio kako se zove kapetan što je komandovao odredom.

Vojnik, verovatno ćutljivije naravi no njegova sabesednica, pre no što je odgovorio, upita je zbog čega mu postavlja to pitanje.

— Jer je sad bio ovde, — odgovori gospođa Furnišon — razgovarao je sa nama i potrebno je da znamo s kim smo ravovarali.

Vojnik prsnu u smeh.

— Kapetan koji komanduje odredom ne bi nikada ušao „Kod mača neustrašivog viteza” — reče joj.

— A zašto to? — upita gazdarica... — Isuviše je veliki gospodin za to?

— Možda.

— A ako vam kažem da on nije zbog sebe dolazio u gostionicu „Kod mača neustrašivog viteza”.

— A zbog koga je onda dolazio?

— Zbog svojih prijatelja.

— Kapetan koji je komandovao odredom ne bi nikada doveo svoje prijatelje „Kod neustrašivog viteza”, to vam ja tvrdim.

— Vraga! Kako vi to govorite, junače! A ko je taj tako veliki gospodin što smešta svoje prijatelje u najbolju parisku gostionicu?

— Vi govorite o onome što je komandovao odredom, zar ne?

— Bez sumnje.

— E, gospođo, čovek koji je komandovao odredom je prosto-naprosto gospodin vojvoda Nogare od Valeta d'Epèrnona, veliki vazal francuskog kralja, general kraljeve pešadije i malo veći kralj no samo Njegovo Veličanstvo. Pa šta velite na to?

— Ako je to bio on, onda mi je učinio veliku čast.

— Jeste li čuli da izgovara: „Sto mu gromova!”

— Jeste, jeste! — reče gospođa Furnišon, koja je videla u životu mnoge stvari i kojoj ta psovka nije bila nepoznata.

Sad možete i sami presuditi s kakvim je nestrpljenjem očekivan 26. oktobar.

Uveče, 25. oktobra, uđe jedan čovek u gostionicu noseći potežu kesu i položi je na tezgu.

— Ovo je za ručak koji je za sutra poručen — reče.

— Koliko po osobi? — upitaše oba supružnika odjednom.

— Zar će kapetanovi zemljaci ovde imati samo jedan obed?

— Samo jedan.

— Znači da im je kapetan našao konačište?

— Izgleda.

I glasonoša iziđe i pored pitanja i „Ruže” i „Mača” ne hoteci da odgovori ni na jedno.

I najzad osvanu i taj toliko očekivani dan u kujni „Kod neustrašivog viteza”.

Na crkvi Avgustinaca izbijalo je jedan i po po podne kada se vitezi zaustaviše pred vratima, sjahaše i udoše.

To su bili oni koji su došli kroz kapiju Bisi i bili su, naravno, prvi, najpre zato što su imali konje, a zatim što je gostionica „Kod Mača”, bila na sto koraka od kapije Bisi.

Čak jedan od njih, koji je izgledao kao njihov starešina, po svome liku i svečanom ruhu, došao je sa dvojicom slugu na dobrim konjima.

Svaki od njih pokazao pečat sa slikom Kleopatre i oba supružnika ih primiše sa svom predusretljivošću, naročito mladoga čoveka sa slugama.

Međutim, izuzev ovoga poslednjeg, gosti su ušli u krčmu stidljivo i dosta nespokojno. Videlo se da ih neka ozbiljna stvar muči, naročito kada svi i nehotice zavukoše ruke u džepove.

Jedni izjaviše želju da se odmore, drugi da prođu kroz grad pre obeda; mladi čovek sa slugama raspita se ima li da se vidi šta novo u Parizu.

— Bogami, — reče gospođa Furnišon, osetljiva prema lepom izgledu viteza — ako se ne plašite svetine i ako vam nije teško da stojite četiri sata na nogama, možete se rasonoditi ako odete da vidite kako čereče gospodina od Salseda, jednog Španjolca, koji je kovao zaveru.

— Ah, jeste, — reče mladić — to je istina. Čuo sam da se o tome priča. Idem, sto mu gromova! — i iziđe sa svojim slugama.

Oko dva časa dođe još dvanaestinu novih putnika u grupama od po četiri i pet. Neki su od njih došli i sami. Jedan je čak došao kao da dolazi iz susedstva, bez šešira i samo sa štapićem u ruci. Psovao je Pariz u kome su lopovi tako drski da su mu uzeli šešir blizu Grevskog trga, dok je prolazio kroz jednu grupu ljudi, i to tako vešto da nije mogao ni da vidi ko mu ga je uzeo.

Uostalom to je bila njegova greška, nije trebalo da uđe u Pariz sa šeširom ukrašenim tako skupocenom kopčom.

Oko četiri časa već je bilo oko četrdeset kapetanovih zemljaka u krčmi kod Furnišona.

— Zar to nije čudno, — reče gostioničar svojoj ženi — svi su Gaskonjci.

— Šta tu ima čudnovatog? — odgovori žena. — Zar kapetan nije kazao da će da dočeka svoje zemljake?

— Pa šta onda?

— Pošto je i sam Gaskonjac, i njegovi zemljaci moraju biti Gaskonjci.

— Pa jeste, istina je! — reče gazda.

— A zar gospodin od Epernona nije iz Tuluze?

— Jeste, jeste, tačno je! A ti nikako ne možeš da zaboraviš gospodina od Epernona.

— A zar nije on tri puta uzviknuo ono čuveno: „Sto mu gromova!”

— A, zar je to kazao? — upita Furnišon zabrinuto. — A šta li mu to kog đavola znači?

— Glupače! Pa to je njegova omiljena psovka.

— Jeste, imaš pravo!

— Treba da se čudiš samo jednoj stvari, a to je što imamo samo četrdeset Gaskonjaca a trebalo bi da ih bude četrdeset i pet.

Ali oko pet časova dođoše i ostala petorica, i tako su sve zvanice „Mača” bile na broju.

Nikada slično iznenađenje nije ozarilo lice Gaskonjaca; dobar sat su se čule razne uzrečice na njihovom nai rečju, a zatim nastadoše tako bučni izlivi radosti, da je supružnicima Furnišon izgledalo kao da je ceo Santonž, ceo Poatu, ceo Onis i sav Langedok upao u njihovu veliku dvoranu.

Neki su se međusobno i poznavali. Tako Estaš od Miradua zagrlji viteza sa dve sluge i predstavi mu Lardij, Militora i Scipiona.

— A kojim dobrom ti u Parizu? — upita ga ovaj.

— A ti, dragi moj Sent-Maline?

— Imam neku dužnost u vojsci, a ti?

— Ja, imam posla zbog nekog nasledstva.

— Oho, ti stalno vučeš sa sobom staru Lardij?

— Htela je da pođe sa mnom.

— Pa zar nisi mogao da pođeš krišom sam, umesto da ti se svi smeju što se držiš uz njenu suknju?

— Nisam mogao. Ona je otvorila prokuratorovo pismo.

— A ti si primio novosti o nasledstvu pismom? — upita Sent-Malin.

— Da — odgovori Miradu.

A zatim, trudeći se da skrene razgovor na drugu stranu, reče mu:

— Zar nije čudno što je ova gostionica puna, i to puna naših zemljaka?

— Nije to ništa čudno; a firma je privlačna za vitezove — upade u reč naš stari poznanik Perdika od Penkorneja umešavši se u razgovor.

— Oho, to ste vi, druž — reče Sent-Malin. — Još mi niste objasnili sve što ste hteli na Grevskom trgu kada nas je ona gomila razdvojila.

— A o čemu smo ono govorili? — upita Penkornej i malo pocrvene.

— Kako? Pa našao sam vas na putu između Angulema i Anžera kao što vas i sad vidim: bez konja, bez šešira i samo sa štapićem u ruci.

— Zar vas to toliko zanima gospodine?

— Bogami, zanima me! — reče Sent-Malin. — Daleko je od Poatijeja, dovde, a vi dolazite iz još veće daljine.

— Išao sam iz Sent-Anre-de-Kibsake.

— Šta kažete? I tako, bez šešira?

— To je mnogo jednostavnije.

— Ja ne smatram.

— To je tako prosto, sad ćete razumeti. Moj otac ima dva divna konja koje toliko voli da je u stanju da me liši nasledstva posle nesreće koja mi se dogodila.

- A kakva vam se nesreća dogodila?
- Jahao sam jednog od njih, onog lepšeg, kada odjednom na desetak koraka od mene puče neka puška, konj se uplaši, otrže se iurnu putem za Dordonju.
- Jurnuo je?
- Da.
- Sa vama?
- Ne: Srećom sam imao vremena da skliznem na zemlju, inače, da toga nije bilo, udavio bih se s njim.
- Ah, ah! Jadna životinja! Udavila se dakle?
- Sto mu gromova! Pa vi bar znate Dordonju, pola milje je široka!
- A šta je posle bilo?
- Tada sam se rešio da se ne vraćam kući i da se što više udaljim od očevog gneva.
- A vaš šešir?
- Čekajte, vraga! Šešir mi je spao.
- Kao i vi?
- Ali ja nisam pao. Ja sam skliznuo na zemlju. Jedan Penkornej ne pada s konja. Penkorneji su jahači od malena.
- To je već poznato, — reče Sent-Malin — ali šta je bilo sa vašim šeširom?
- A, šta, sa mojim šeširom?
- Jeste.
- Sešir mi je bio spao. Tada sam stao da ga tražim, jer je to bila jedina stvar od vrednosti koju sam pri sebi imao, pošto sam pošao bez novca.
- Pa kako može šešir da ima neke vrednosti? — nastavljao je tvrdoglavo Sent-Malin, koji je bio rešen da tera do kraja.
- Pobogu! I to velike vrednosti! Treba vam reći da je pero tog šešira bilo pričvršćeno jednom dijamantskom kopčom koju je NJ. V. car Karlo V dao mome dedi kada se pri povratku iz Španije bio zaustavio u našem zamku u Flandriji.
- Ehe! I vi ste onda prodali i šešir i kopču? E, dragi prijatelju, vi treba da ste sada bogatiji od svih nas, i s tim novcem trebalo je da kupite i druge rukavice, pošto su vaše rasparene; jedna vam je bela kao ženska ruka, a druga kao ruka u kakvog crnca.
- Čekajte malo! U trenutku kada sam hteo da se vratim po šešir, opazih kako se jedan veliki gavran spušta na njega.

— Na vaš šešir?
— Ili bolje reći na dijamant. Vi znate da ta životinja grabi sve što sija. On ti slete na moj dijamant i zgrabi ga.
— Vaš dijamant?
— Jest. Najpre sam ga pratio očima, zatim sam stao da vičem: „Stoj! Stoj! Lopovi!” Ali, vraga! Posle pet minuta on je već bio iščezao i više nisam ni čuo za njega.
— I tako, skrhan bolom od tog dvostrukog gubitka...
— Nisam se usuđivao da se više vraćam u očev dom i odlučio sam se da dođem u Pariz i okušam sreću.
— Lepo! — reče neko treći. — Vetar se, dakle, pretvorio u gavrana? Čini mi se da sam čuo kada ste govorili gospodinu od Loanjaka da vam je u trenutku kada ste čitali pismo svoje prijateljice vetar odneo i pismo i šešir i da ste vi kao primeran ljubavnik potrčali za pismom, a ostavili šešir njegovoj sudbini?
— Gospodine, — reče Sent-Malin — imam čast da poznajem gospodina od Obinjea koji, i pored toga što je hrabar ratnik dosta dobro vlada perom. Kada se budete s njime sreli, ispričajte mu šta se dogodilo sa vašim šeširom, i on će o tome da napiše divnu priču.
Nekolicina njih se prigušeno nasmejaše.
— Oho, gospodo, — reče Gaskonjac ljutito — da se to vi meni ne smejete?
Svi se okrenuše da se ismeju.
Perdika pogleda ispitivački oko sebe i opazi blizu ognjišta jednog mladića koji je skrio lice u dlanove; pomisli da je to ovaj učinio kako bi se bolje skrio.
Priđe mu:
— E, gospodine, — reče on — ako mi se smejete, smejte mi se u lice, da bar vidim ko ste.
I lupnu po plećima mladića koji diže glavu i pokaza ozbiljno i zamišljeno lice.
Mladić nije bio niko drugi do naš prijatelj Ernoton od Karamenža, koji još nije mogao da se povрати od doživljaja na Grevskom trgu.
— Molim vas da me ostavite na miru, gospodine, i naročito, ako hoćete da me dirate, navucite rukavicu, vidite dobro da i ne obraćam pažnju na vas.
— Vrlo dobro! — promumla Penkornej. — Ako ne obraćate pažnju na mene, onda nemam šta da vam govorim.

— Ah, gospodine, — reče Estaš od Miradua Karmenžu vrlo ljubaznim glasom — vi niste nimalo ljubazni prema našem zemljaku.

— A kog se vruga vi mešate? — nastavi Ernoton sve gnevnije.

— Imate pravo, gospodine, — reče Miradu i pokloni se — to me se ništa ne tiče.

A zatim se okrete da nađe Lardij, koja je sedela u jednom kutu velikog ognjišta, kada mu neko prepreči put.

To je bio Militor, s obema rukama za pojasom i s podsmešljivim osmehom na usnama.

— Je l' te, oče? — rece.

— Pa šta?

— Šta velite na to?

— Na šta?

— Na način kojim vam je ovaj plemić zapušio usta?

— A?

— Dobro vas je useknuo.

— A, ti si to primetio, ti? — reče Estaš i pokuša da se skloni.

— Ali ovaj prozre nameru, okrete se malo ulevo i opet se nađe pred njim.

— Ne samo ja, — nastavi Militor — već svi prisutni. Vidite kako se svi oko vas smeju.

I zaista, svi su se smejali, ali ko zna zbog čega. Estaš se zacrvene kao žeravica.

— De, de, oče, nemojte dozvoliti da stvar tako legne. Estaš planu i pride Karmenžu.

— Kažu mi, gospodine, da ste hteli da budete naročito neljubazni prema meni.

— A kada to? — Maločas.

— Prema vama?

— Prema meni.

— A ko to kaže?

— Gospodin — reče Estaš pokazujući na Militora.

— Onda je gospodin, — odgovori Karmenž naglašavajući podrugljivo reč gospodin — onda je gospodin običan žutokljunac.

— Oh! — reče Militor besno.

— I ja mu savetujem da ne pruža svoj kljun prema meni, jer ću odmah primeniti savete gospodina od Loanjaka.

— Gospodin od Loanjaka nije kazao da sam ja žutokljunac, gospodine.

— Nije, ali je kazao da ste magarac. Možda to više volite? Meni je svejedno; ako ste magarac, pustiću vam krv; ako ste žutokljunac, očerupaću vas.

— Gospodine, — reče Estaš — to je moj pastorak. Ponašajte se bolje prema njemu, molim vas bar zbog mene.

— Ah, gle kako me vi branite, oče, — uzviknu Militor tobože očajno. — Ako već dotle dođe, onda ću se bolje sam braniti.

— U školu, deco, — viknu Ernoton — u školu?

— U školu! — uzviknu Militor i pođe sa uzdignutom pesnicom na gospodina od Karmenža. — Meni je sedamnaest godina, čujete li, gospodine?

— A meni je dvadeset i pet — reče Ernoton — i zato vas i prekovam prema zaslugi.

Zatim ga zgrabi za jaku i za pojas, podiže ga od zemlje i baci ga, kao kakvu stvar, kroz prozor na ulicu, dok je Lardij vikala da su se svi zidovi tresli.

— A sada, izmesiću celu porodicu, i očuha i maćehu i pastorka, ako me još kogod od vos uznemiri — reče Ernoton.

— Bogami, — reče Miradu — ima pravo. Zašto bi ga još uznemiravali?

— Kukavice, kukavice! Dozvoljava da mu biju sina! — uzviknu Lardij prilazeći Estašu i mašući svojom raspletenom kosom.

— Mir, mir! — reče Estaš. — To će malo da ga opameti.

— Šta, ovde se izbacuju ljudi kroz prozor! — reče jedan oficir ulazeći. — Vraga! Kada se već time zanimате, onda bar viknite: „Čuvajte se, vi dole!”

— Gospodin od Loanjaka! — uzviknuše jedno dvadeset glasova.

— Gospodin od Loanjaka — ponoviše svih četrdeset i pet.

Pri pomenu tog imena koje je cela Gaskonja poznavala svi postajaše i učutaše.

GOSPODIN OD LOANJAKA

Iza gospodina od Loanjaka uđe i Militor, sav isprebijan od pada i srven od ljutine.

— Poštovanje, gospodo, — reče Loanjak — izgleda mi da ste ovde napravili veliku buku... Ah, ah! Po svemu izgleda da se gazda Militor opet s nekim zavadio te mu je nastradao nos.

— Platiće mi oni za to — promumla Militor pokazujući Karmenžu pesnicu.

— Poslužite, gazda-Fumišone, — uzviknu Loanjak — i neka svaki po mogućstvu bude ljubazan sa svojim susedom. Potrebno je odsada da se volite kao braća.

— Hm! — učini Sent-Malin.

— Milosrđe je retko — reče Šalabr nameštajući ubrus na svoj sivi pancirni jelek, da ga ne uprlja ako bi jelo bilo sočno.

— A voleti se tako prisno, to je teško, — dodade Ernoton — dođuše, nismo odavno zajedno.

— Vidite, — uzviknu Penkornej koga je još tištiao podsmeh Sent-Malina — meni se smeju što nemam šešira, a ne kažu ništa gospodinu od Monkraboja koji seda za sto sa oklopom iz doba cara Pertinaksa, od koga sigurno vodi poreklo. To se zove odbrana!

Monkrabo, ošinut ovim rečima, ustade i piskavim glasom reče:

— Gospodo, skidam ga. Neka se pripaze oni koji više vole da me vide sa oružjem za napad nego sa onim za odbranu.

I on odveza dostojanstveno svoj oklop dajući znak prvome sluzi, jednom debeljuškastom prosedom čoveku od pedeset godina, da mu se približi.

— Hajd, mir, mir! — reče gospodin od Loanjaka. — Sedajmo za trpezu!

— Oslobodite me ovog oklopa, molim vas — reče Pertinaks svome sluzi.

Debeli čovek mu ga uze iz ruku.

— A ja — reče mu sasvim tiho — zar neću i ja da ručam? Naredite da mi se da nešto, Pertinakse, umirem od gladi.

Ovo dobacivanje, ma koliko da je bilo prisno, nije izazvalo nikakvo čuđenje onoga kome je bilo upućeno.

— Uradiću sve što mogu, — reče mu — ali, da bi bilo sigurnije, raspitajte se i vi sa svoje strane.

— Hm, — reče sluga mrzovoljno — ovo nije nimalo ohrabrujuće.
— Zar vam nije ostalo baš ništa? — upita Pertinaks.
— Pojeli smo poslednji talir u Sansu.
— Pa, brate, postarajte se da nekako nađete novac. Tek što je završio rečenicu, začu se neka vika s ulice, a zatim i sa samih vrata gostionice:

— Kupujem staro gvožđe! Kupujem staro gvožđe!

Na taj uzvik gospođa Furnišon potrča prema vratima, dok je gospodin Furnišon dostojanstveno iznosio prva jela na sto.

Ako bi se sudilo po dočeku koji je bio priređen, Furnišonova kujna bila je izvrsna.

Furnišon, koji nije mogao da odgovori na sve hvale koje su bile izrečene, hteo je sa svojom ženom da ih podeli.

Potraži je očima, ali uzalud; beše iščezla. On je pozva.

— Pa šta radi ona? — upita jedonga švrću videći da ne dolazi.

— Ah, gazda! Pravi zlatan pazar — odgovori mu ovaj. — Prodaje vaše staro gvožđe za nov novac.

— Nadam se da tu nije u pitanju moj ratni oklop i moje bojno oružje! — uzviknu Furnišon i polete vratima.

— Nije, nije, — reče Loanjak — pošto je kraljevom naredbom zabranjeno kupovanje oružja!

— Ipak — reče Furnišon. I potrča vratima.

Gospođa Furnišon vraćala se pobedonosno.

— Šta vam je! — upita ona gledajući svog muža koji je bio sav zabezeknut.

— Kažu da prodajete moje oružje.

— Pa šta s tim?

— Ali ja ne dozvoljavam da se to prodaje!

— Gle! Pošto smo u miru, više vrede dve nove šerpe nego neki stari oklop.

— Mora biti da je to neka prilično mršava trgovina s tim starim gvoždem otkako je izišla kraljeva naredba o kojoj je maločas govorio gospodin od Loanjaka? — reče Šalabr.

— Naprotiv, gospodine, — reče gospođa Furnišon — već me odavna taj trgovac dovodi u iskušenje sa svojom ponudom. I, bogami, danas nisam mogla da odolim i pošto mi se opet pružila prilika, iskoristila sam. Deset talira, gospodine, jesu deset talira, a stari oklop je uvek samo stari oklop.

— Šta, deset talira? — reče Šalabr. — Tako skupo? Vraga.

I zamisli se.

— Deset talira! — ponovi Pertinaks i pogleda značajno svoga slugu — čujete li, gospodine Samuele?

Ali gospodin Samuel već više nije bio tu.

— More, izgleda mi da taj trgovac stavlja glavu u torbu? — reče gospodin od Loanjaka.

— Oh, to je jedan čestit čovek, prijatan i predusretljiv — nastavi gospođa Furnišon,

— Pa šta radi on sa svom tom gvožđurijom?

— Preprodaje je na kilo.

— Na kilo? — reče Loanjak — A vi kažete da vam je dao deset talira? Za šta?

— Za jedan stari oklop i jedan stari šlem.

— Ako pretpostavimo da je sve to teško dvadeset funti, po pola talira funta... Sto mu gromova, kao što kaže jedan moj poznanik, onda se tu krije neka tajna!

— Što ne mogu da dovedem tog čestitog trgovca u svoj zamak! — reče Šalabr a oči mu zasijaše — prodao bih mu tri pune hiljade raznih oklopa.

— Šta! Vi biste prodali oklope svojih predaka? — reče Sent-Malin podsmešljivo.

— Ah, gospodine, — reče Estaš od Miradua — pogrešili biste, to su svetinje.

— Ma ne, — odgovori Šalabr — sada su svetinje oni lično i potreban im je samo poneki parastos.

Obed je postajao sve bučniji zahvaljujući burgundskom vinu čiju su potrošnju ubrzali Furnišonovi začini.

Glasovi su postajali viši, tanjiri su lupali, pred očima je lebdela neka magla kroz koju je svaki Gaskonjac gledao ružičasto, izuzev Militora, koji je mislio na svoj pad, i Karmenža, koji je mislio na svog skutonošu.

— Gledajte šta je veselih ljudi, — reče Loanjak svome susedu, i to baš Ernotonu, — a ne znaju ni sami zašto.

— Ne znam ni ja — odgovori Karmenž. — Doduše, što se mene tiče, ja predstavljam izuzetak i nisam nimalo raspoložen.

— Vi grešite, gospodine, — reče mu Loanjak — jer vi ste jedan od onih za koje je Pariz zlatan majdan, raj prepun časti, svet pun blaženstva.

Ernoton odmahnu glavom.

— Šta velite na to?

— Ne smejte mi se, gospodine od Loanjaka, — reče Ernoton.

— Vi koji držite, izgleda, konce što pokreću većinu od nas učinite mi bar tu milost da ne smatrate vikonta Ernotona od Karmenža za pajaca.

— Učiniću vam i druge milosti sem te, gospodine Vikonte, — reče Loanjak i pokloni se učtivo. — Ja sam vas na prvi pogled uočio između svih, vas sa vašim gordim i blagim okom, i onog drugog mladića tamo sa tammim i podmuklim pogledom.

— Kako ga zovete?

— Gospodin od Sent-Malina.

— A šta je bilo uzrok tome, gospodine, ako vam to pitanje ne izgleda kao suviše velika radoznalost s moje strane?

— Jer vas poznajem, to je sve.

— Mene? — reče Ernoton iznenađen. — Mene, vi poznajete?

— I vas i njega, i sve koji ste ovde.

— To je čudnovato zaista.

— Jeste, ali je potrebno.

— Zbog čega je potrebno?

— Jedan starešina treba da poznaje svoje vojnike.

— I svi ovi ljudi...?

— Biće sutra moji vojnici.

— Ali ja sam mislio na gospodina od Epernona...

— Pst! Ne izgovarajte to ime ovde, ili još bolje ne izgovarajte nikakvo ime. Otvorite uši, a zatvorite usta i pošto sam vam obećao sve milosti, primite najpre ovaj savet kao prvu.

— Hvala, gospodine, — reče Ernoton. Loanjak obrisao brkove, ustade i reče:

— Gospodo, pošto je slučaj okupio ovde četrdeset i pet zemljaka, ispijmo jednu čašu ovog španskog vina za srećnu budućnost svih prisutnih.

Ovaj predlog izazva burno pljeskanje.

— Većina je pijana — reče Loanjak Ernotonu. — To bi bio zgodan trenutak da se svakome ispriča njegova istorija, ali nemamo vremena.

A zatim podiže glas i viknu:

— Ej, gazda-Furnišone, isterajte odavde sve žene, decu i slugu.

Lardij se diže psujući, jer još nije bila pojela kolač. Militor se i ne pokrete.

— Jeste li me čuli tamo?... — reče Loanjak i baci pogled koji nije trepeo pogovora. — Hajd', hajd', u kujnu, gospodine Militore.

Posle nekoliko trenutaka u dvorani je ostalo samo četrdeset i pet zvanica i gospodin od Loanjaka.

— Gospodo, — reče ovaj poslednji — svaki od vas zna ko ga je pozvao u Pariz, ili bar sumnja. Dobro, dobro, ne izgovarajte njegovo ime; znate ga, to je dovoljno. Znaće takođe da ste ovamo došli da slušate.

Žagor odobravanja podiže se svim krajevima dvorane. Samo, kako je svaki to znao samo za sebe i nije imao pojma da je i njegov sused došao iz istog razloga, svi se zгледаше začuđeno.

— Dobro, dobro, — reče Loanjak — gledajte se docnije, gospodo. Budite mirni, imate vremena da se upoznate. Vi ste svi došli da slušate tog čoveka, to vam je poznato?

— Jeste, jeste! — povikaše svih četrdeset i pet. — Poznato nam je.

— E lepo, kao početak — nastavi Loaniak — vi ćete poći bez buke iz ove gostionice i stanovaćete onamo gde vam je određeno.

— Svi? — upita SentMalin.

— Svi!

— Svi smo pozvani, svi smo ovde jednaki? — nastavi Perdika čije su noge bile toliko nesigurne da je morao zagrliti Šalabra, da bi držao ravnotežu.

— Pazite, — reče mu ovaj — gužvate mi jelek.

— Da, svi ste jednaki pred voljom gospodara — nastavi Loanjak.

— Izvinite, gospodine, — reče Karmenž i pocrvene — ali još mi nije rečeno da je gospodin od Epernona naš gospodar.

— Čekajte.

— Ja nisam tako razumeo.

— Ali pričekajte, luda glavo!

Najveći deo ljudi je ćutao pun radoznalosti, dok su ostali bili nestrpljivi.

— Još vam nisam kazao ko će biti vaš gospodar, gospodo...

— Niste, — reče Sent-Malin — ali ste kazali da ćemo imati jednoga.

— Svako ima nekog gospodara! — uzviknu Loanjak.

— Ali, ako ste suviše gordi da se zaustavite na tome što ste kazali, tražite naviše; i, ne samo da vam to ne branim već vam i dozvoljavam.

— Kralj — prošapta Karmenž.

— Mir! — reče Loanjak. — Vi ste došli da se pokoravate i onda slušajte. Evo jedne zapovesti, učinite mi to zadovoljstvo, gospodine od Ernotona, i pročitajte je glasno.

Ernoton razvi predmet koji mu pruži gospodin od Loanjaka i glasno pročita:

„Naredba gospodinu od Loanjaka da uzme pod komandu četrdeset i pet vitezova koje sam pozvao u Pariz, sa dozvolom Njegovog Veličanstva. Nograde de la Valet, vojvoda od Epernona”

I oni koji su bili pijani i oni koji su sedeli, svi se pokloniše. Samo je bilo nejednakosti u ravnoteži kada se trebalo ispraviti.

— Dakle, čuli ste me — reče gospodin od Loanjaka. — Potrebno je da pođete sad odmah sa mnom. Vaša posluga i vaši ljudi ostaće ovde, kod gazda-Furnišona, koji će se o njima brinuti, a ja ću ih docnije pozvati. A sad, požurite se, brodovi nas čekaju.

— Brodovi? — ponoviše svi Gaskonjci. — Znači da ćemo se negde ukrcati?

I zглеdaše se pogledom punim radoznalosti. — Pa, bez sumnje, — reče Loanjak — ukrcaćete se. Da bi se došlo do Luvra, zar se ne mora ići preko reke?

— U Luvr, u Luvr! — prošaptaše Gaskonjci radosno. — Sto mu gromova, idemo u Luvr!

Loanjak ustade od stola, propusti pored sebe svih četrdeset i pet vitezova, brojeći ih kao ovce, i odvede ih ulicama do Nelske kule.

Tu su se nalazile tri velike barke, u svaku uđe po petnaestorica i one se odmah udaljiše od obale.

— Kog ćemo vraga tamo u Luvru? — upitaše se najsmeliji. Bili su već trezni od oštrog vazduha na vodi, a većina je bila i oskudno odevena.

— Da mi je bar moj oklop! — prošapta Pertinaks od Monkraboja.

ČOVEK S OKLOPIMA

Pertinaks je imao pravo što je žalio za svojim oklopom, jer baš u tom trenutku gubio ga je zanavek posredstvom onog čudnovatog sluge kdji je tako prisno govorio sa svjim gospodarem.

I zaista, kada je čuo kako je gospođa Furnišon izgovarala one magične reči: „Deset talira”, Pertinaksov sluga je odmah potrčao za trgovcem.

Kako je već bila pala noć i kako se i trgovac starim gvoždem sigurno žurio, on je već bio jedno tridesetak koraka daleko kada je Samuel izišao iz gostionice.

Bio je, dakle, primoran da viče za njim.

Ovaj zastade plašljivo i ispitivačkim pogledom odmeri čoveka koji mu je išao u susret; ali kada vide da je natovaren robom, on zastade.

— Šta želite, prijatelju? — upita ga.

— E, šta želim, — reče sluga šeretski — pa hoću da napravimo pazar.

— E pa onda hajde brzo!

— Vi žurite?

— Žurim.

— O, čekajte bar da se izduvam, pobogu!

— Dobro, ali duvajte brzo, čekaju me.

Bilo je očigledno da trgovac nešto zazire od sluge.

— Kada budete videli šta sam vam doneo, — reče ovaj — a vidim da ste poznavalac, onda se nećete tako žuriti.

— A šta to nosite?

— Nešto divno! Jedna rukotvorina koja... Ali vi me i ne slušate?

— Ne! Samo gledam.

— Šta?

— Zar vi ne znate, prijatelju, — reče mu čovek sa oklopima — da je trgovina oružjem zabranjena kraljevom naredbom?

I pogleda usplahireno oko sebe.

Sluga proceni da je bolje praviti se kao da ništa ne zna.

— Ne znam ja o tome ništa, — reče mu — sad baš dolazim iz Mon-de-Marsana.

— E, to je onda druga stvar, — reče čovek koga je ovaj odgovor,

izgleda, malo umirio — ali iako dolazite iz Mon-de-Marsana, ipak znate da ja kupujem oružje.

— Jeste, znam.

— A ko vam je to rekao?

— Pobogu! Niko nije morao da mi kaže. Vi ste sami na sav glas maločas vikali.

— Gde to?

— Pa na vratima gostionice „Kod neustrašivog viteza”.

— Vi ste bili tamo?

— Bio sam.

— S kim?

— Sa mnoštvom prijatelja.

— Sa mnoštvom prijatelja? Obično nikad nikoga nema u toj gostionici.

— Onda mora da ste приметili kako se mnogo izmenila.

— Zaista jeste. Ali otkuda su svi ti prijatelji? — Iz Gaskonje, kao i ja.

— Jeste li vi pristalica kralja od Navare?

— Šta vam pada na pamet? Mi smo i srcem i dušom Francuzi.

— Ali ste Hugonoti?

— Katolici kao i sveti otac papa, hvala bogu, — reče Samuel i skide kapu. — Ali nije sad reč o tome već o ovom oklopu.

— Pridimo malo uza zid, molim vas, isuviše smo izloženi ovde našred ulice.

I oni podoše nekoliko koračaji do neke kuće građanskog izgleda, na kojoj nijedan prozor nije bio osvetljen.

Kuća je imala vrata ispod nekog ispusta koji je ličio na balkon. Kao jedini ukras s lica bila je jedna kamena klupa.

Ona je bila istovremeno i korisna i praktična, jer je prolaznicima služila kao binjektaš da uzjašu mazgu ili konja.

— Da vidimo taj oklop — reče trgovac kada su došli pod balkon.

— Evo.

— Čekajte, čini mi se da se neko kreće u kući.

— Ne, to je prekoputa. Trgovac se okrete.

I zaista, prekoputa se nalazila jedna kuća na dva sprata i na drugom se, s vremena na vreme pojavljivala neka brza svetlost.

— Požurimo, — reče trgovac uzimajući u ruke oklop.

— A! Kako je težak! — reče Samuel.
 — Stari, težak, nimalo moderan.
 — Umetnička stvar.
 — Šest talira, hoćete li?
 — Šta! Šest talira! A tamo ste dali deset za jedan stari i otrcan prsni!

— Šest talira, hoćete li ili nećete — ponovi trgovac.
 — Ali pogledajte sarno kako je to rađeno!
 — Pošto kupujem na kilo, ne zanima me rad.
 — Oho, vi se ovde cenjkate, — reče Samuel — a tamo ste davali što su tražili.

— Dajem vam još jedan talir više — reče trgovac nestrpljivo.
 — Pa samo pozlate vrede četrnaest talira?
 — Hajde, hajde, svršavajmo posao brzo ili se razidimo!
 — Dobro! — reče Samuel. — Vi ste čudan trgovac, krijete se da biste vodili svoju trgovinu; trugujete i mimo kraljeve zabrane i cenjkate se s poštenim ljudima?

— De, de, ne vičite toliko!
 — O, nije mene strah, — reče Samuel podižući glas — ja ne vodim nepoštenu trgovinu i ne moram ništa da krijem.
 — Hajde, uzmite deset talira i ćutite.
 — Deset talira! Kažem vam da samo zlato vredi toliko. A, šta! Hoćete da bežite?

— Ama neću! Šta vam je?
 — Ako samo pokušate da bežite, zvaću stražu!

Izgovarajući te reči Samuel je toliko bio podigao glas da je i nehotice hteo da ispuni svoju pretnju.

Na tu viku otvori se jedan mali prozor na balkonu kuće ispod koga se vodila trgovina i škripanje prozora prestravi trgovca.

— Hajde, hajde, — reče — vidim da moram da uradim kako kažete, evo vam petnaest talira i idite.
 — U dobri čas! — reče Samuel i strpa novac u džep.
 — Neka je sa srećom!
 — Ali ovih petnaest talira su za moga gospodara, — nastavi Samuel — a trebalo bi nešto i za mene.

Trgovac pogleda oko sebe i izvuče napola nož iz kanija. Očigledno, hteo je da proburazi Samuelovu kožu i da se na taj način zauvek oslobodi kupovanja drugog oklopa umesto ovoga koji

je prodao... Ali je Samuel imao hitro oko kao vrabac u vinogradu i ustuknu nekoliko koraka govoreći:

— E, e, lepi moj trgovče, vidim ja tvoj nož, ali vidim još nešto: onoga čoveka na balkonu koji te posmatra.

Trgovac, sav prestrašen, pogleda u pravcu koji mu je Samuel naznačio i zaista vide na balkonu neku dugu i čudnu osobu umotanu u domaću haljinu od mačjeg krzna. Nepoznati nije izgubio nijednu reč, niti jedan pokret od poslednje scene.

— Hajde, hajde, radite sa mnom što hoćete — reče trgovac i nasmeja se kiselo kao šakal. — Evo vam još jedan talir, i neka vas đavo nosi! — dodade sasvim tiho.

— Hvala — reče Samuel! — dobro smo pazarili.

I pošto pozdravi čoveka s oklopima cerekajući se on se izgubi.

Pošto je ostao sam na ulici, trgovac poče da pakuje Pertinaksov oklop i da ga uvlači u Furnišonov.

Građanin je i dalje gledao, ali kada vide kako se trgovac neobično žuri, reče mu:

— Izgleda, gospodine, da vi kupujete oklope.

— Ne, gospodine, — odgovori jadni trgovac — to je samo slučajno, pružila mi se prilika.

— Znači i meni se pružila sjajna prilika.

— Po čemu, gospodine? — upita trgovac.

— Zamislite, imam ovde, baš na domaku ruke, mnoštvo staroga gvožđa koje mi samo smeta.

— Ne kažem da ne kupujem, ali za trenutak, vidite, to je sve što mogu da ponese.

— Ipak ću vam pokazati.

— Nije potrebno, nemam više ni novca.

— Ako je samo to u pitanju, daću vam na kredit; izgledate mi neki sasvim častan čovek.

— Hvala, ali čekaju me.

— Čudnovato, ali mi se čini da vas poznajem! — reče građanin.

— Mene? — odvrati trgovac pokušavajući uzalud da savlada drhtanje glasa.

— Pogledajte ovaj stari šlem — reče građanin i dohvati svojom dugom nogom predmet o kome je bila reč. Nije hteo da napusti balkon iz bojazni da trgovac ne pobjegne. Stoga mu stavi šlem u ruke.

— Vi me poznajete, — reče ovaj — to jest mislite da me poznajete?

— To jest, poznajem Vas. Zar vi niste?... Izgledalo je kao da se građanin priseća. Trgovac je stajao nepomično i čekao je.

— Niste li vi Nikola?

Trgovčevo se lice sve iskrivi. Videlo se kako mu šlem drhti u ruci.

— Nikola Trišu, trgovac starim gvoždem iz ulice Kosoneri.

— Ne, nisam — odgovori trgovac i osmehnu se kao prasrećan čovek.

— Svejedno, imate izgled čestita čoveka. Stvar je u ovome, treba da mi otkupite jedan potpun oklop, znači oklop, narukvice i mač.

— Pazite, — ta je trgovina zabranjena, gospodine. — Znam, maločas je vaša mušterija to dosta glasno rekla.

— Čuli ste?

— Sasvim lepo. Čak ste bili široke ruke i to mi je dalo ideju da stupim s vama u pregovor; ali budite bez brige, neću to da zloupotrebim. Ja znam šta je trgovina, bio sam i sam trgovac.

— E, a šta ste prodavali?

— Šta sam prodavao?

— Jeste.

— Blagonaklonost.

— Lep posao, gospodine!

— Stoga sam i stekao imetak. Vidite, sad sam građanin.

— Čestitam vam.

— Prema tome, volim da udobno živim i zato prodajem ovo staro gvožđe, jer mi smeta.

— Razumem.

— Imam još nekih nabeledrenika, a zatim i narukvica.

— Ali, meni sve to nije potrebno.

— Meni još manje.

— Ja kupujem samo oklope.

— Kupujete samo oklope?

— Da.

— Čudnovato, jer vi kupujete da biste preprodavali na kilo; tako ste bar kazali, a gvožđe je gvožđe.

— To je tačno, ali, vidite, više volim...

— Kako hoćete; kupite oklop ili još bolje, imate pravo, idite i nemojte ništa da kupite.

— Šta hoćete time da kažete?
— Hoću da kažem, — u doba u kome živimo svakome je oruž-
je potrebno.
— Kako! Sad, u miru!
— Dragi prijatelju, da smo u miru, ne bi bilo, vraga, tolike trgo-
vine oklopima! Meni bar nemojte to da govorite.
— Gospodine!
— I naročito ovako krišom.
Trgovac učini pokret kao da je hteo da se udalji.
— Ali zaista što vas više gledam, sve više sam ubeden da vas
poznajem, — reče građanin. — Ne, vi niste Nikola Trišu, ali vas
ipak poznajem
— Ćutite!
— A ako kupite oklope...
— Pa šta onda?
— Onda sam siguran da ste to uradili zato da biste ispunili jed-
no bogougodno delo.
— Ćutite!
— Vi me očaravate — reče građanin i pruži preko balkona dugu
ruku koja uhvati trgovčevu mišicu.
— Ali ko ste vi, do đavola? — upita ovaj jer oseti da mu je mi-
šica bila stegnuta kao nekim mengelama.
— Ja sam Rober Brike, koga zovu strah i trepet rascepa, prijatelj
Unije i vatreni katolik. Sada vas sasvim dobro poznajem.
Trgovac preblede od straha.
— Vi ste Nikola... Grembelo, kožar kod „Krave bez kostiju”.
— Nisam, varate se. Zbogom, gazda-Robere Brike! Milo mi je
što sam se sa vama upoznao.
I trgovac se okrete da ode.
— Šta, odlazite?
— Pa, vidite.
— I nećete da otkupite gvožđe?
— Pa, kazao sam vam da nemam novca.
— Moj sluga će poći s vama. — Nemogućno je.
— Pa, šta ćemo onda da radimo?
— Ništa. Ostaje onako kako je i bilo.
— Vraga! To tako ne ide. Imam žarku želju da produbimo
poznanstvo.

— A ja da što pre pobegnem od vas — odgovori trgovac koji je ovoga puta bio rešen da ostavi svoje oklope i sve izgubi samo da ga ne bi prepoznali. I on stade da beži što ga noge nose.

Ali Rober Brike nije bio čovek koji dozvoljava da bude izigran. Opkorači balkon i lako, skoro ne skaćući siđe na ulicu i u pet-šest koraka stiže trgovca.

— Jeste li vi ljudi, prijatelju? — reče mu spustivši ruku na rame ubogom grešniku. — Da sam vam neprijatelj i da hoću da vas uhapsim, imao bih samo da vičem. Sada upravo prolazi patrola kroz ulicu Ogisten. Ali, ili sam vam prijatelj, ili nek me đavo nosi! Neka posluži kao dokaz to što znam tačno vaše ime.

Ovoga puta trgovac poče da se smeje. Rober Brike stade pred njim.

— Vi se zovete Nikola Pulen, — reče mu — vi ste poručnik iz Uprave Pariza. Sećam se dobro da ste vi neki Nikola.

— Sad sam izgubljen! — promuca trgovac.

— Naprotiv, spaseni ste. Vraga! Vi nikada nećete uraditi za opštu stvar ono što ja nameravam da učinim za vas.

Nikola Pulen jeknu.

— Hajde, hajde, malo hrabrosti! — reče Rober Brike. — Povratite se! Naišli ste na brata, brata Brikea. Uzmite jedan oklop, ja ću uzeti ostala dva; poklanjam vam svoje narukvice, svoje nabledrenike, pa čak i rukavice. Haj, na put i živela Unija!

— Vi idete sa mnom?

— Samo ću vam pomoći da ponesete ovo oružje koje treba da pobedi Filistinca. Idite napred, ja ću za vama.

U duši nesrećnog poručnika, sasvim prirodno, izrodi se sumnja, ali je istog trenutka i nestade. „Da je hteo da mi učini zlo”, šaptao je za sebe, „zar bi priznao da me poznaje?”. Zatim reče glasno:

— Dobro! Kad baš hoćete, pođite sa mnom!

— U život i u smrt! — uzviknu Rober Brike i steže ruku svog saveznika, dok je drugom pobedonosno podigao uvis staro gvožđe koje je nosio.

I obojica krenuše na put.

Posle dvadeset minuta hoda Nikola Pulen stiže u Mare. Bio je sav znojav, nešto usled brzog hodanja, a nešto i zbog onog razgovora.

— Kakvog sam pristalicu našao! — šaptao je Nikola, Pulen zastavljajući se nedaleko od hotela de Gizovih.

— Nadao sam se da će moj oklop otići nekuda na tu stranu — mislio je Brike.

— Prijatelju, — reče Nikola Pulen, i tužno se okrete Brikeu sav prožet nežnošću — pre no što uđemo u lavlje leglo, ostavljam vam jedan minut da razmislite. Vreme je da se povučete, ako niste sigurni u svoju savest.

— Ba! — reče Brike. — Preživeo sam ja i gore trenutke. Et non intremuit medulla mea — izdeklamova on. — Ah, pardon! Vi, možda, ne znate latinski?

— A vi znate?

— Kao što vidite.

— Obrazovan, odlučan, bogat, snažan, ala sam našao čoveka! — mislio je Pulen. — Onda uđimo!

On povede Brikea ka ogromnim vratima hotela Gizovih koja se otvoriše na treći udarac bronзаног zvekira.

Dvorište je bilo puno stražara i ljudi koji su se zavijeni u ogrtače kretali kao aveti. Nije bilo nikakve svetlosti u celom hotelu.

U jednom kutu čekalo je osam osedlanih i zauzdanih konja. Na zveku zvekira većiha ljudi se okrete i načini neku vrstu žive ograde da dočeka pridošlice.

Tada se Nikola Pulen naže na uho nekom vrataru koji je držao poluotvoreno prozorče i reče mu svoje ime.

— I dovodim sa sobom jednog dobrog drugara — dodade.

— Prođite, gospodo, — reč vratar.

— Odnosite ovo u magacin — reče tada Pulen i predade jednom čuvaru tri oklopa, a zatim i sve staro gvožđe Robera Brikea.

— Gle, ima i magacina, — pomisli Brike — sve bolje i bolje. Ala ste vi organizator, gospodine iz Uprave!

— Da, da, imamo zdravoga smisla — odgovori Pulen i gordo se nasmeši. — No, dođite da vas predstavim.

— Pazite, reče građanin — ja sam neobično stidljiv. Neka me trpe, to je sve što želim. Kada budem dokazao ko sam, ja ću se sam javiti, sa svojim delima, kao što se to kaže.

— Kako god hoćete — odgovori poručnik iz Uprave. — Onda me čekajte ovde.

I rukova se s većinom šetača. — Šta čekamo još? — upita jedan.

— Gospodara — odgovori drugi glas. U tom trenutku uđe u hotel čovek visokog rasta. Čuo je poslednje reči tajanstvenih šetača.

— Gospodo, — reče — ja dolazim u njegovo ime.

— Ah, to je gospodin od Majnevila! — uzviknu Pulen.

— Ehe, evo me među poznanicima, — pomisli Brike i napravi grimasu koja mu potpuno izmeni lice.

— Gospodo, svi smo tu; počnimo većanje — začu se opet onaj prvi glas.

— Aha! — reče Brike. — Evo ga i drugi! To je moj tužilac, Marto.

I on promeni grimasu sa lakoćom koja je dokazivala koliko mu je bila poznata veština menjanja fizionomije.

— Hajdemo gore, gospodo, — reče Pulen. Gospodin od Majnevila pođe prvi, Nikola Pulen za njim, ljudi s ogrtačima pođu za Nikolom Pulenom, a Rober Brike za njima.

Svi se popeše uz neke spoljne stepenice koje su vodile pod jedan svod.

Rober Brike se penjao s ostalima i neprestano šaptao:

— Da mi je da znam gde se denuo taj vraški skutonoša?

OPET LIGA

U trenutku kada se Rober Brike penjao uza stepenice za ostalima, trudeći se da liči na pravoga zaverenika, primeti da ga Nikola Pulen, pošto je razgovarao s nekolicinom od svojih tajanstvenih drugova, čeka na vratima svoda.

— To je sigurno zbog mene — pomisli Brike. I zaista, poručnik zaustavi svog novog prijatelja upravo kada je hteo da prekorači prag.

— Nećete se ljutiti na mene, — reče mu — ali većina mojih prijatelja vas i ne poznaje i žele da dobiju neka obaveštenja o vama pre no što vas prime u savet.

— To je tačno, — odgovori Brike — i znate da je moja urođena skromnost već predvidela tu primedbu.

— Tako je, — odgovori Pulen — vi ste čovek potpuno na svom mestu.

— Ja ću se onda povući — produži Brike, koji je bio veoma srećan što je za jedno veče video toliko čestitih branilaca katoličke Unije.

— Hoćete li da vas otpratim? — reče mu Pulen.

- Ne, hvala, nije potrebno.
 - Ali mogu da vam prave poteškoće na vratima; a opet, s druge strane, i ovde me čekaju.
 - Pa zar nemate neku lozinku za izlaz?
 - Imamo.
 - Pa, onda, recite!
 - Zaista, pošto ste već ušli...
 - I pošto smo prijatelji.
 - Tako je! Vi samo recite: Parm i Loren.
 - I vrata će mi otvoriti?
 - Istog trenutka.
 - Vrlo dobro! Hvala! Idite vi svojim poslom, a ja ću svojim.
- Nikola Pulen se rastade od Brikea i ode svojim kolegama.

Brike pođe nekoliko koraka kao da hoće da siđe u dvorište, ali kada krenu na prvi stepenik, on zastade da ispita okolinu.

Zapazio je da svod ide naporedo sa spoljnim zidom koji je štitio širokom strehom. Bilo je očigledno da se taj svod završava nekom niskom dvoranom, sigurno onom gde se sada održava ona tajanstvena sednica kojoj Brike nije imao čast da prisustvuje.

Ta pretpostavka se uskoro potvrdila, jer on vide svetlost na jednom okovanom prozoru koji je bio usečen u zidu i u kome je bio neka vrsta levka od drveta, levka koji se postavlja na prozore manastira da se ne bi moglo gledati unutra, a istovremeno omogućava pristizanje svežeg vazduha i pogled na nebo.

Brike odmah pomisli da je to prozor dvorane u kojoj se održava sastanak i da bi to mesto bilo vrlo zgodno za osmatranje, samo kada bi mogao dotle da dođe, jer kada jednom bude na osmatračnici, sve bi mogao lepo da vidi, makar dobro i ne čuo.

Samo, teško je bilo doći dotle i zavući se neopaženo.

Brike pogleda oko sebe. U dvorištu je bilo skutonoša sa svojim konjima, vojnika sa halabardama i vratara sa ključevima, jednom reči, sve okretni i otresiti ljudi.

Srećom, dvorište je bilo vrlo prostrano, a noć veoma mračna.

Uostalom, i skutonoše i vojnici, kada su videli da su zaverenici nestali ispod svoda, nisu više ni na šta obraćali pažnju, jer su znali da su vrata dobro zatvorena i da niko ne može da iziđe bez lozinke. Brinuli su se da pripreme svoje postelje za noć i pazili na jedan kotao začinjenog vina koji se grejao pored vatre.

U radoznalosti kao i svim drugim strastima ima nečega što daje hrabrost. Ljubopitstvo je nekad toliko da su zbog njega mnogi i život izgubili.

Brike je već toliko saznao pa je želeo da svoje podatke još više upotpuni. Pogleda još jednom oko sebe i, kao opčinjen svetlošću koja je izbijala iz tog prozora i osvetljavala gvozdene šipke, učini mu se da vidi u toj svetlosti neki znak poziva, a u šipkama neko izazivanje za svoje snažne ruke.

I pošto se odluči da dođe do tog levka, Brike pođe simsom koji je od prilaza išao kao ukras do prozora, koračajući lako kao mačka ili majmun, držeći se rukama za šare uklesane u samom zidu.

Da su skutoonoše ili vojnici mogli da u mraku vide tu čudnovatu senku koja je klizala duž zida bez ikakvog vidljivog oslonca, oni bi sigurno pomislili da je to neki duh i mnogima, pa i najhrabrijima, podigla bi se kosa od straha.

Ali Rober Brike nije im dao vremena da primete njegove vradžbine. U četiri koraka stigao je do rešetke i uhvatio se čvrsto za njih, zgurivši se između rešetke i levka, tako da ga spolja nisu mogli videti, dok je iznutra bio zaklonjen gvozdenom rešetkom.

Brike se nije prevario, i kada je već jednom došao dotle, bio je obilno nagrađen za svoj trud i svoju smelost.

I zaista, pred njegovim očima prostirala se velika dvorana osvetljena gvozdenom svetiljkom sa četiri plamena, ispunjena raznovrsnim oružjem među kojim bi, da je samo bolje pogledao, našao i svoje narukvice i svoj okovratnik.

Bilo je tu kopalja, mačeva, halebardi i musketa, poređanih u gomile ili u kupe, u dovoljnoj količini da se naoružaju četiri dobra puka.

Brike je, međutim, manje pažnje obratio na oružje, a više na skup koji je imao dužnost da to oružje razdeli i upotrebi. Zudnim pogledom je zurio kroz debelo staklo, prekriveno podebljim slojem prašine i dima, da bi pod kalpacima i vizirima otkrio poznata lica.

— Oh, oh! — reče. — Evo gazda-Krisea, našeg revolucionara; evo našeg malog Brigara, bakalina sa ugla ulice Lombar; evo advokata Leklerka koji sam sebe naziva Bisijem i koji zacelo takvo skrnavljenje nije smeo da počini dok je pravi Bisi bio živ. Moraću jednoga dana da stanem oči u oči s tim gospodinom i da ga upitam da li mu je štogod poznato o nekom tajanstvenom udarcu od koga je

poginuo neki David iz Liona, moj poznanik. Do đavola! I buržoazija je dobro zastupljena, ali plemstvo!... Oho, gospodin od Majnevila! Neka mi bog oprost, ali on se rukuje sa Nikolom Pulenom! Bratime se. Ala je to dirljivo! Ah, ah, ah, taj gospodin od Majnevila je dakle govornik! Sprema se, izgleda, da održi neki raspaljiv govor. Pravi neke pokrete i ubedljivo koluta očima.

I zaista, gospodin od Majnevila poče da govori. Rober Brike je odmahivao glavom, dok je gospodin od Majnevila govorio. On nije mogao čuti nijednu jedinu reč, ali je tumačio govor prema njegovim pokretima i držanju prisutnih.

— Izgleda mi da nema nikakvog uticaja na slušaocce. Krise mu se krevelji, Lašapel-Martu mu okreće leđa, a Bisi-Leklerk sleže ramenima. Hajde, hajde, gospodine od Majnevila, govorite, znojte se, duvajte, budite rečiti, sto mu gromova! Ah, u dobri čas! Ima ljudi koji se uzbuđuju. Oho! Približuju mu se, stežu mu ruku bacaju šešire u vis! Vraga!

Kao što smo već kazali, Brike je samo gledao, a niie mogao ništa da čuje. Ali mi, koji prisustvujemo kao duhovi na raspravi ove burne skupštine, reći ćemo čitaocima šta se tu događalo.

Najpre su se Krise, Marto i Bisi žalili gospodinu od Majnevila na neaktivnost vojvode od Giza.

Marto, u svojstvu državnog tužioca, uzeo je reč:

— Gospodine od Majnevila, — rekao je on — vi dolazite od strane vojvode Anrija od Giza? Hvala! I mi vas primamo kao izaslanika, ali prisustvo samoga vojvode nam je neophodno. Posle smrti njegovog slavnog oca, njemu je tada bilo osamnaest godina, on je privoleo sve dobre Francuze za Uniju i sve nas okupio pod tu zastavu. Ispunjavajući zakletvu, mi smo stavili svoje glave u torbu i žrtvovali svoja imanja za pobedu te svete stvari. A, međutim, uprkos našim žrtvama ništa se ne odlučuje, uvek smo na istom mestu. Razmislite, gospodine od Majnevila, opašće moral kod Parižana! A kada to jednom bude, šta će biti od Francuske? Gospodin vojvoda mora o tome da misli!

Ovaj uvod izazva odobrenje svih privrženika Lige. Naročito se Nikola Pulen istakao pljeskanjem.

Gospodin od Majnevila odgovori jednostavno:

— Gospodo, ako se ništa ne odlučuje, znači da ništa još nije potpuno sazrelo. Ispitajte samo situaciju, molim vas. Gospodin vojvoda

i njegov brat, gospodin kardinal, sada su u Nansiju. Jedan od njih sakuplja vojsku određenu da zadrži flandrijske hugenote koje gospodin vojvoda od Anžuja hoće da baci na nas da bi nas pokorio. Drugi šalje pismo za pismom ovim sveštenicima u Francuskoj i papi, — da prime Uniju. Gospodin vojvoda od Giza zna ono što vi ne znate, gospodo: da će se stara veza između vojvode od Anžuja i Bearnezaca, koja je bila raskinuta, opet uspostaviti. Potrebno je zaposednuti Španiju, počevši od Navare i sprečiti je da nam šalje oružje i novac. Dakle, gospodin vojvoda hoće, pre no što bilo šta uradi i, naročito, pre no što dođe u Pariz, da bude u stanju da suzbije jeres i bezvlašće. Ali u odsutnosti gospodina od Giza, mi imamo gospodina od Majena, koji je i general i savetnik i koga svakoga trenutka očekujem.

— To znači, — upade Bisi sležući ramenima — to znači da su vaši kneževi tamo gde nas nema i nikada onde gde su nam potrebni. Šta radi, na primer, gospođa od Monpansijea?

— Gospodine, gospođa od Monpansijea ušla je jutros u Pariz.

— I niko je nije video? — Jeste, video ju je.

— A ko ju je video?

— Salsed.

— Oh, oh! — uzviknuše svi uglas.

— Znači — reče Krise — postala je nevidljiva?

— Ne sasvim, ali, nadam se, neće je uhvatiti.

— A otkud se zna da je ona ovde? — upita Nikola Pulen. — Smatram da vam to Salsed nije mogao reći.

— Znam da je ona ovde — odgovori Majnevil — jer sam je pratio sve do kapije Sent-Antoan.

— Ja sam čuo da su zatvorili kapije — upade Marto koji je merkao priliku da održi još jedan govor.

— Jeste, gospodine, — odgovori Majnevil sa svojom večitom učtivošću koju nijedan napad nije mogao da poremeti.

— Pa kako je onda mogla da uđe?

— Jer je bila vešta.

— I ona ima moći da se pred njom otvaraju vrata Pariza — rekoše pripadnici Lige zavidljivo i puni sumnje, kao svi mali kada se vežu za velike.

— Gospodo — reče Majnevil, — jutros su se pred kapijama Pariza odigravale stvari koje vama ili nisu poznate ili ste ih samo

načuli. Postojala je naredba da se kroz barijere puste samo oni koji imaju dozvole. Ko je trebalo da bude potpisan na toj dozvoli? Ja ne žnam. Elem, pred nama, na kapiji Sent-Antoan, prošlo je pet ili šest ljudi, od kojih su četvorica bili dosta bedno odeveni i prilično prostačkog izgleda. Oni su imali te dozvole i prošli su kraj nas. Neki od njih su se ponašali kao ljudi koji ulaze u osvojenu zemlju. Ko su ti ljudi? Kakve su to dozvole? Odgovorite nam, gospodo iz Pariza, vi kojima je dužnost da znate sve šta se zbiva u vašem gradu.

I tako Majnevil od optuženoga postade tužilac, što je dokaz velike veštine besedništva.

— Dozvole, bezobrazni ljudi, izuzetno puštanje na kapijama Pariza! Oh, oh, šta sve to ima da znači? — pitao se zamišljeno Nikola Pulen.

— Ako to ne znate vi, vi koji živite ovde, kako ćemo znati mi, mi koji živimo u Loreni i provodimo sve vreme trčeći po putevima da bismo sastavili krajeve tog kruga koji zovu Unija?

— A ti ljudi, kako su dolazili?

— Jedni pešice, drugi na konjima; jedni sami, drugi sa slugama.

— Jesu li to kraljevi ljudi?

— Trojica ih četvorica ličili su na prosjake.

— Da nisu ratnici?

— Njih šestorica imali su dva mača.

— Onda su stranci.

— Mislim da su Gaskonjci?

— Ah! — rekoše nekolicina prezrivo.

— Bez obzira na to, — reče Bisi — makar bili i Turci, moramo da obratimo pažnju na njih. Raspitaćemo se o njima. Gospodine Pulene, to je vaša dužnost. Ali sve to ne kazuje nam ništa o Ligi.

— Ima jedan nov plan — odgovori gospodin od Majnevila. — Sutra ćete znati da Salsed, koji nas je izdao i koji je hteo još jednom da nas izda, ne samo da nije progovorio već se predmislio na samom gubilištu i to sve zahvaljujući vojvotkinji, koja je ušla s jednim što je imao dozvolu i imala hrabrosti da dođe do gubilišta, izležući se hiljadu puta opasnosti da bude smrvljena, i pokazala se osuđeniku rizikujući da je poznaju. U tom trenutku je Salsed prekinuo svoju ispovest. Posle jednog trenutka naš čestiti dželat prekinuo je njegovo kajanie. Dakle, gospodo, nemate se čega bojati u pogledu naših koraka u Flandriji. Ta strahovita tajna otišla je na dno groba.

To je bila ta poslednja rečenica koja je okupila sve pripadnike Lige oko gospodina od Majnevila.

Brike je pogađao njihovu radost po njihovim pokretima. Ta radost je mnogo uznemirila čestitog građanina koji se, izgleda, odjednom odlučio.

On se pusti i skliznu sa svrha levka na kladrnu dvorišta. Zatim se uputi vratima i kada izreče: Parm i Loren, vratar ga propusti.

Kada se nađe na ulici, Rober Brike tako glasno uzdahnu da se odmah videlo kako je dugo zadržavao dah.

Većanje je i dalje trajalo; istorija će nam reći šta se tu događalo.

Gospodin od Majnevila donosio je od strane Gizovih ceo plan ustanka budućim ustanicima Pariza.

Trebalo je, ni više ni manje, nego pobiti sve važne ličnosti u gradu poznate kao kraljeve ljubimce, trčati ulicama sa uzvicima; Živela služba božja! Smrt političarima! i na taj način obnoviti jednu novu Bartolomejsku noć s ostacima stare. Samo, ovoga puta mešali su rđave katolike s Hugentima svih vrsta.

Radeći tako, služili su dva boga — onoga koji vlada na nebu i onoga koji je imao da vlada u Francuskoj — Svevišnjeg i gospodina od Giza.

SOBA NJEGOVOG VELIČANSTVA ANRIJA III U LUVRU

U toj velikoj sobi Luvra, u koju su naši čitaoci već toliko puta ušli i u kojoj smo videli jadnog kralja Anrija III kako provodi duge i mučne časove, naći ćemo ga još jednom, ali ne više kralja, ne više gospodara, nego skrhanog, bledog, uznemirenog i podložnog neprekidnom proganjanju utvara koje mu se priviđaju iz prošlosti pod ovim slavnim svodovima.

Anri se bio dosta promenio od tragične smrti svojih prijatelja koju smo na jednom mestu opisali. Ta smrt je prešla preko njegove glave kao neki uragan što se ruši i jadni kralj, koji se uvek sećao da je i on ipak samo čovek, uneo je bio svu svoju snagu i poverenje u naklonost svojih prisnih prijatelja i sad se našao bez svega toga, ucveljen tom neumitnom smrću. Došao je pre vremena do onog strašnog trenutka kada kraljevi vide da moraju ići bogu na istinu sami, bez prijatelja, bez garde i bez krune.

Anri III je bio teško pogođen. Svi koje je voleo postepeno su nestajali. Posle Šomberga, Kelusa i Možirina, koje su Livaro i Antrage ubili u dvoboju, Sen-Megrena je ubio gospodin od Majena. To su bile nezarasle rane koje su još krvarile... Ljubav koju je osećao prema novim ljubimcima, d'Epernonu i Žoajezu, ličila je na ljubav oca koji je izgubio svoju najbolju decu na sada grlu onu koja su ostala. Poznajući tačno njihove nedostatke,

On ih ipak voli, čuva ih i štiti da mu smrt i njih ne ugrabi.

D'Epernona je obasuo dobročinstvima, iako ga je voleo samo na mahove i iz kaprica, dok ga je u izvesnim trenucima mrzeo. I tada bi se pojavljivala Katarina, ta nemilosrdna savetodavka kod koje je uvek tinjala misao, kao kandilo u grobnici, nesposobna za veselost čak i u svojoj mladosti, i kritikovala kraljevu ljubav iznoseći mu šta narod o tome govori.

Kada je on praznio kase da od zemlje La Valette načini vojvodstvo, i to kraljevski da je poveća, ona mu nije govorila:

— Sine, treba mrzeti one ljude koji vas ne vole, ili što je još gore, koji vas vole samo zbog sebe samih.

Ali kada bi ugledala kago se nabiraju kraljeve obrve ili kada bi čula kako on, u trenutku zamora, optužuje d'Epernona za tvrdičluk i podlost, nalazila je odmah oštru reč u kojoj je bila izražena sva mržnja naroda i kraljevine protiv d'Epernona, reč koja bi zaparala novu brazdu u kraljevoj mržnji.

D'Epernon, potpuni Gaskoniac, svojom oštromnošću i prirodnom lukavošću, uvideo je kraljevu slabost. Umeo je da skriva svoje ambicije, ambicije koje su bile neodređene i čak i njemu samome nejasne; samo njegova gramzivost mu je služila kao kompas da bi se kretao prema udaljenom i nepoznatom životu koji mu je još vidik budućnosti skrivao. Pohlepnost mu je bila jedini vođ.

Ako bi se riznica slučajno našla malo punija, pojavio bi se d'Epernon ispruženih ruku i vesela lica. A ako bi riznica ostala prazna, on je iščezavao, prezrivi usana i nabranih veđa i zatvarao se, bilo u svoj hotel, bilo u neki od svojih zamaka, žaleći se na bedu sve dok ne bi smilostivio kralja i od njega izvukao neki nov dar.

On je od naklonosti stvorio zanimanje, i to zanimanje iz koga je vešto crpao sve moguće koristi.

U prvo vreme vraćao je kralju svoje dugove na vreme; docnije kada je postao dvorjanin, on pristade da i sam učestvuje u radu, to

jest da saraduje prilikom ubiranja državnog novca koji je hteo da učini svojim plenom.

On je dobro osećao da ga ta neophodnost primorava da od le-nog dvorianina, što je još ponajblje, postane vredan dvorjanin, što je najgore. Gorko je oplakivao slatke časove nerada Kelusa, Šomberga i Možirona, koji celog svog veka nisu ni govorili o javnim i privatnim poslovima i koji su veoma lako svoju naklonost pretvarali u novac u zadovoljstvo. Ali vremena su se promenila, posle gvozdenog doba došlo je zlatno; novac nije priticao kao ranije. Moralo mu se ići u susret, trebalo ga je tražiti u venama naroda, kao u nekom maidanu koji je upola iscrpen. D'Epéron se predade sudbini i kao promaman se baci u zamršenost administracije, pustošeći levo i desno i isisavajući bez obzira na kletve, jer je zveket zlatnih dukata nadjačavao glas jadnika.

Kratka i nepotpuna skica što smo je dali o karakteru Žoajeza pokazaće čitaocima razliku među kraljevim ljubimcima, koji su delili, nećemo reći prijateljstvo, već veliki deo uticaja koji je Anri dozvoljavao da ga imaju oni što su bili oko njega — nad Francuskom i nad njim samim. Žoajezi, sasvim prirodno i bez razmišljanja, pošao je tradicionalnim tragom Kelusa, Šomberga, Možirona i Sen-Megrena; voleo je kralja i bezbrižno je pustio da i bvaj njego voli. Samo, svi čudni glasovi koji su kružili o neverovatnom prijateljstvu kraljevom prema prethodnicima, Žoajezi behu nestali zajedno sa njihovom smrću; nijedna nečasna mrlja nije prljala tu gotovo očinsku ljubav koju je kralj gajio prema Žoajezi. Rođen u porodici slav-nih i čestitih ljudi, Žoajezi je bar pred svetom iskazivao poštovanje prema kraljevstvu, a njegova prisnost nikada nije prelazila izvesne granice. An je bio mlad, prek i zaljubljen, a kada bi bio zaljubljen, — sebičnjak. Njemu je bilo malo da bude srećan samo zbog onog što mu pruža kralj i da tu sreću uzdiže do njenog izvora; za njega je bilo sve da bude srećan, pa ma na koji način. Hrabar, lep, bogat, on je sijao u sreći tih odsjaja koje mladim licima daje dreol ljubavi. Priroda je suviše dala Žoajezi i Anri je katkad i proklinjao prirodu što je njemu, kralju, ostavila, malo stvari koje bi mogao da učini za svoga prijatelja.

Ovaj slučaj sa Salsedom jako ga je ožalostio. Sam, između dve žene, u jednom trenutku Anri je osetio svoju samoću; Lujzina slabost ga je žalostila, Katarinina snaga ga je plašila. Jednom reći, Anri

je osetio u sebi onaj neodređeni i večiti užas što ga osećaju kraljevi koje je sudbina osudila da se njihovo pokolenje završi njima i u njima.

Uvideti da, iako ste izdignuti iznad ostalih ljudi, ta veličina nema čvrst oslonac; osetiti da ste figura koju kade tamnjanom, idol koji obožavaju, ali da vam se sveštenici i narod, obožavaoci i ministri, klanjaju i veličaju vas prema svojim interesima, da vas okreću prema svojoj ćudi, to je za jedan ponosit duh najgroznije poniženje. Anri je to osećao i ljutio se zbog toga.

Međutim, ponekad mu se vraćala snaga njegove mladosti koja se bila ugasila mnogo pre vremena.

Najzad — razmišljao je on — zašto bih se ja uznemiravao? Više nema ratova da ih vodim; Giz je u Nansiju, Anri u Pou. Prvi je primoran da se savlađuje, a drugi, on nikada nije ni imao ambicija. Duhovi se smiruju, nijedan Francuz ozbiljno ne pomišlia na ono nemoguće; da svog kralja zbaci s prestola. Ta treća kruna što se gospođa od Monpansiea zarekla da će je načiniti svojim zlatnim makazama, samo je blebetanje jedne žene, bolesne u svom samoljublju. Jedino moja majka neprestano sanja o nekoj aveti ustanika, a nikad ozbiljno ne može da mi ukaže na ustanike. Ali ja sam čovek, um mi je još svež i pored svih nedaća, znam dobro šta imam da radim s onim ljudima kojih se ona plaši. Načiniću ja Anrija od Navare smešnim, Giza odvratnim, a s mačem u ruci rasteraću stranačke lige, Sto mu muka! Danas ne vredim ništa manje no što sam vređeo nekada u Žarnaku i Monkonturu. Da, — nastavljao je Anri dok mu glava ne bi klonula na grudi — da, ali meni je dosadno, a to me ubija. Eto, to je moj jedini i pravi zaverenik, dosada! A majka mi nikad o njemu ne govori. Da vidimo hoće li neko doći večeras! Žoajez mi je toliko obećavao da će biti zarana ovde. On se zabavlja; ali šta on, vraga, radi da bi se zanimao? A d'Epernon? Ah, on se ne zanima, on se ljuti; još nije primio dvadeset i pet hiljada talira kao taksu za stoku. Pa neka ga, neka se ljuti koliko god hoće!

— Sire, — ču se vratarev glas, — gospodin vojvoda od Epernona!

Svi oni koji znaju dosadu iščekivanja, optužbe koja se u nama javljaju protiv osoba koje čekamo i lakoću s kojom se sve to rasplina kada se očekivana osoba pojavi, razumeće s kakvom je užurbanošću kralj naredio da se za vojvodu donese stolica.

— Ah, dobro več, vojvodo! — reče mu. — Milo mi je što vas vidim.

D'Epéron se pokloni s puno poštovanja.

— Zašto niste došli da vidite kako su raščerečili onog španskog ugursuza. Znae dobro da za vas ima mesta u mojoj loži, pošto sam Vam već javio.

— Sire, nisam mogao.

— Niste mogli?

— Ne, Sire, imao sam posla.

— Zar se zaista ne bi moglo reći: kakav je to ministar koji tužna lica dolazi da mi javi kako mu nije isplaćena novčana pomoć — reče Anri sležući ramenima.

— Bogami, Sire, — odgovori d'Epéron hvatajući se za reč. — Vaše Veličanstvo je kazalo istinu, nije mi data novčana pomoć i sada sam bez ijednog talira.

— Dobro — reče nestrpljivo Anri.

— Ali, nastavi d'Epéron — nije sada reč o tome i zato hitam da to javim Vašem Veličanstvu, jer bi ono moglo pomisliti da je to ono čime sam se bavio.

— Da vidimo koje su to stvari, vojvodo!

— Vaše Veličanstvo zna šta se dogodilo pri pogubljenju Salseda?

— Pa bio sam prisutan.

— Pokušali su da oslobode zatočenika.

— To nisam video.

— A to se, međutim, priča po gradu.

— Priča se bez uzroka i bez rezultata. Niko nije ni mrdnuo.

— Mislim da je Vaše Veličanstvo u zabludi.

— A na čemu ti zasnivaš svoje mišljenje?

— Na tome što je Salsed porekao pred narodom ono što je kazao pred sudijama.

— Ah, vi to već znate?

— Staram se da doznam sve što interesuje Vaše Veličanstvo.

— Hvala. Ali šta vi hoćete da kažete tim uvodom?

— Evo ovo: jedan čovek koji umire kao što je Salsed umro, umire kao dobar sluga, Sire,

— Pa šta je s tim?

— Gospodar koji ima takve sluge mora da je veoma srećan, to je sve.

— I ti hoćeš da kažeš da ja nemam takve sluge, ili da ih više nemam? Imaš pravo. To si hteo reći.

— Nisam to hteo reći, Vaše Veličanstvo u danom trenutku, a ja to mogu da potvrdim bolje no iko, naći će isto tako verne sluge kao što je našao i Salsedov gospodar.

— Salsedov gospodar, Salsedov gospodar! Nazivajte jednom stvari njihovim imenom, vi koji ste oko mene! Kako se zove taj gospodar?

— Vaše Veličanstvo moralo bi to znati bolje od mene, ono se bavi politikom.

— Ja znam što znam. Recite mi šta vi znate?

— Ja ne znam ništa. Samo sumnjam u mnogo šta.

— Dobro! — reče Anri sa dosadom. — Dolazite ovamo da me uplašite i da mi govorite neprijatnosti, zar ne? Hvala, vojvodo, to ste zaista vi u stanju!

— Eto, Vaše Veličanstvo me već grdi — reče d'Epernon.

— Zaslužili ste, mislim.

— Nisam, Sire. Opomena jednog odanog čoveka može da bude i rđavo primljena; ali taj čovek ipak vrši svoju dužnost.

— To su moje stvari.

— Ah! Kada Vaše Veličanstvo to tako prima, onda imate prava, Sire. Ne govorimo više o tome.

Nastade tajac koji kralj prvi naruši.

— Hajdete, vojvodo ne žalostite me! — reče. — Ja sam ionako čemeran kao egipatski faraon u svojoj piramidi. Razveselite me.

— Ah, Sire, čovek se ne može razveseliti po komandi.

Kralj udari ljutito pesnicom o sto.

— Vi ste tvrdoglavi i rđav prijatelj, vojvodo! — uzviknu on. — Bože moj! Nisam se nadao da ću gubitkom svojih ranijih saradnika izgubiti sve.

— Smem li primetiti da Vaše Veličanstvo svojim novim saradnicima ne daje nimalo podstreka?

Na te reči kralj ponovo začuta i baci pogled na čoveka koji se pored njega dobro obogatio, i to pogled koji je dosta govorio.

D'Epernon shvati.

— Vaše Veličanstvo mi prebacuje svoja dobročinstva, — reče on tonom pravog Gaskonjca. — Ja mu ne prebacujem svoju odanost.

I vojvoda, koji je još uvek stajao, uze stolicu što mu je kralj bio pripremio.

— La Valete, La Valete, — reče Anri tužno — ti mi cepaš srce, ti koji imaš toliko duha i koji bi mogao svojom veselom naravi da me učiniš radosnim i raspoloženim! Bog mi je svjedok da nisam nikako čuo da se govori o Kelusu, koji je bio tako hrabar; Šombergu, koji je bio tako dobar; o Možironu, koji je bio tako osetljiv kada je bila moja čast u pitanju. Ne! U to doba je bio čak i Bisi, Bisi, koji nije bio moj, ako hoćeš, ali koga sani mogao da pridobijem samo da se nisam plašio kako ću druge oneraspoložiti. Bisi, koji je i nehotice bio uzrok smrti ostalih, na žalost! Dotle sam doterao da čak žalim i smrt svojih neprijatelja! Nesumnjivo, sva su četvorica bili sjajni ljudi. O, gospode! Ne ljuti se na mene što ovako govorim. Šta ćeš, La Valete, ti nisi takve naravi da u svako doba dana svojim dugim mačem napadaš svakoga prolaznika; ali najzad, prijtelju, ako nisi pustolov i ratničkog duha, ti si veseljak, duhovit i katkad dobar savetodavac. Ti poznaješ sve moje poslove kao i onaj drugi moj prijatelj, mnogo snishodljiviji, s kojim mi nijednog trenutka nije bilo dosadno.

— Na koga to misli Vaše Vehčanstvo? — upita vojvoda.

— Ti bi morao biti sličan njemu, d'Epernone.

— Ali morao bih znati koga Vaše Veličanstvo oplakuje.

— Oh, jadni Šiko, gde si sad? D'Epernon ustade uvređen.

— Šta je? Šta ti je? — upita kralj.

— Izgleda, Sire, da je Vaše Veličanstvo danas utonulo u prošlost, a to zaista nije prijatno.

— A zašto?

— Zato što me Vaše Veličanstvo možda i nehotice upoređuje sa Šikoom, a ja se ne osećam nimalo polaskan tim poređenjem.

— Grešiš, d'Epernone. Ja sa Šikoom mogu samo da poredim čoveka koga volim i koji mene voli. To je bio pouzdan i pametan saradnik.

I Anri duboko uzdahnu.

— Smatram da me Vaše Veličanstvo nije načinilo vojvodom i velikanom da bih ličio na Šikoa — reče d'Epernon...

— Dobro, ne optužujmo sada — reče kralj sa tako zajedljivim osmehom da se Gaskonjac, mada istovremeno i uglađen i bezočan, pred tim bojažljivim zajedanjem oseti nelagodnije nego pred nekim otvorenim prebacivanjem.

— Šiko me je voleo, — nastavi Anri — i sada mi je prazno bez njega. To je sve što mogu da kažem. Oh, kada se samo setim da su

se na tom mestu gde ti sad sediš menjali mladi, lepi, hrabri i verni ljudi; a tamo na naslonjači gde si ti ostavio svoj šešir, tamo je Šiko preko stotinu puta zadremao.

— Možda je to bilo veoma duhovito, — prekide ga d'Epéron — ali je u svakom slučaju bilo vrlo malo učtivo.

— Na žalost, — nastavi Anri — taj dragi prijatelj danas nema više ni duha ni tela.

I on tužno zatrese svojim brojanicama od mrtvačkih glava koje muklo zazvoniše kao da su zaista bile načinjene od pravih kostiju.

— E, a šta se dogodilo sa vašim Šikoom? — upita d'Epéron bezbrižno.

— Umro je! — odgovori Anri. — Umro je kao i svi koji su me voleli!

— E čujte, Sire, — opet poče vojvoda — mislim zaista da je dobro uradio što je umro. Počeo je da stari, doduše mnogo manje njegove šale, a pričalo se da umerenost nije bila njegova najomiljenija vrлина. A od čega je umro taj grešnik, Sire, — od pokvarenog želuca?

— Šiko je umro od tuge, zlobniče! — oporo odgovori kralj.

— To je on rekao da bi vas poslednji put nasmejao. — E, tu se varaš, nije čak hteo ni da me žalosti govoreći mi o svojoj bolesti. On, koji me je toliko puta video kako plačem, dobro je znao koliko žalim za svojim prijateljima.

— Znači, njegov se duh vratio?

— Kad bi se bog smilovao da ugledam makar samo njegov duh! Ali nema toga. Njegov prijatelj, časni otac Gorenflo, javio mi je tužnu vest.

— Gorenflo! Ko je sad to?

— Jedan sveti čovek koga sam učinio manastirskim nastojnikom kod Jakobinaca. On stanuje u onom lepom manastiru van kapije Sent-Antoan, preko puta Kroa-Foben, blizu Bel-Esba.

— Vrlo dobro! Neki okoreo grešnik kome je Vaše Veličanstvo dalo trideset hiljada livara rente i još dobro pazi da mu to ne prebaci.

— Da već ne postaješ i bezbožnik?

— I to bih pokušao kad bi to moglo da razgali Vaše Veličanstvo.

— Hoćeš li da ćutiš, vojvodo, ti huliš na boga!

— I Šiko je bio takođe veliki bezbožnik i čini mi se da mu se to praštalo.

— Šiko je došao u vreme kada sam još mogao nečemu da se smejem.

— Onda Vaše Veličanstvo greši što ga žali.

— A zašto?

— Ako već više ne može ničemu da se smeje, onda Šiko, ma koliko bio veseo, ne bi mu bio od velike pomoći.

— Čovek je bio podložan svemu i ne žalim ga samo zbog njegovog duha.

— Pa zbog čega onda? Mislim da to nije zbog njegovog lika, jer je gospodin Šiko bio strašno ružan.

— Davao je mudre savete.

— Oho! Vidim već, da je on još živ, Vaše Veličanstvo bi od njega načinilo čuvara državnog pečata, kao što je onu popinu postavilo za nastojnika manastira.

— Hajde, vojvodo, ne smejte se, malim vas, onima koje sam voleo i za kbje sam se osvedočio da su me voleli. Otkako je Šiko umro, čini mi se nekako kao svetac, kao najdraži prijatelj, a kada ja nisam raspoložen za smeh, očekujem da se ni drugi ne smeju.

— Neka tako bude, Sire! Ni meni se ne smeje ništa više nego vama. Mogu samo reći to da ste maločas žalili Šikoa zbog njegove vesele čudi, maločas ste tražili od mene da vas razveselim, a sada želite da vas žalostim... Sto mu gromova!... Oh, oprostite, Sire, ta mi prokleta psovka uvek izleti iz usta.

— Dobro, dobro, sada sam se ohladio. Sada sam na onoj tački gde si želeo da me vidiš kada si poveo razgovor o onako zlokobnim stvarima. Reci mi sada šta si hteo reći, d'Epernone! Kralj je dovoljno snažan da svemu odoli.

— U to ne sumnjam, Sire.

— I to je sreća, jer kako me rđavo čuvaju, da se i sam ne čuvam, deset puta dnevno bi mu ubili.

— Što ne bi nimalo rastužilo neke ljude koje poznajem.

— Protiv tih, vojvodo, imam halebarde mojih Švajcaraca.

— To je sasvim nedovoljno za daljinu.

— Protiv onih koje treba dohvatiti na daljinu imam muskete mojih vojnika.

— To je nezgodno za borbu izbliza. Najbolje sredstvo za odbranu

kraljevih grudi, nešto što je bolje i od halebardi i od musketa, to su dobre grudi.

— Avaj! — reče Anri. — To sam nekada imao i u tim grudima plemenita srca. Nikada se nije moglo doći do mene u doba kada sam imao taj živi bedem koji su se zvali Klus, Šomberg, Sen-Lik, Možiron i Sen-Megren.

— Dakle, to vaše Veličanstvo žali? — upita d'Epéron sa željom da se osveti hvatajući kralja u sebičnosti.

— Žalim srca koja su kucala u tim grudima — reče, Anri.

— Sire, reče d'Epéron — kada bih smeo, ja bih primetio Vašem Veličanstvu da sam Gaskonjac, to jest čovek koji ume da predvidi i da se dovije; staram se da duhom nadoknadnim osobine koje mi je priroda uskratila. Jednom reči, radim sve što mogu, to jest, što mi je dužnost, i prema tome imam pravo da kažem: „Neka bude što bude!”

— Ah, eto kako se ti izvlačiš! Dolaziš i ređaš mi čitav hiz stvarnih ili zamišljenih opasnosti, i kada si uspeo da me uplašiš, ti samo kažeš: „Neka bude što bude!” Velika hvala, vojvodo.

— Vaše Veličanstvo ipak hoće pomalo da veruje u opasnost?

— Neka bude! Verovaću ako mi dokažeš da možeš protiv nje da se boriš?

— Mislim da mogu.

— Možeš?

— Mogu, Sire.

— Znam. Ti imaš sredstava, tvoja mala sredstva; lisac si ti!

— Nisu baš tako mala.

— Onda da vidimo.

— Da li Vaše Veličanstvo hoće da ustane? — Zašto?

— Da pođe sa mnom do starog zdanja Luvra..

— Prema ulici Astris?

— Baš na mestu gde su hteli da podignu kuću za smeštaj nameštaja, pa su napustili to, otkako Vaše Veličanstvo ne želi drugi nameštaj osim stolice za molitvu i i brojanica od mrtvačkih glava.

— U ovo doba?

— Deset sati izbija na velikom satu Luvra; nija tako kasno, mislim.

— A šta ću da vidim u toj zgradi? — Ako vam kažem, onda nećete poći.

- Daleko je to, vojvodo.
- Hodnicima ćemo biti tamo za pet minuta, Sire.
- D'Epernone, d'Epernone...
- Pa šta je bilo, Sire?
- Ako to što hoćeš da mi pokažeš nije tako važno, čuvaj se!
- Važno je, Sire, to vam ja tvrdim.
- Hajdemo onda — reče kralj i s naporom se podiže.

Vojvoda uze svoj ogrtač i pruži Njegovom Veličanstvu njegov mač. Zatim uze voštanu sveću i pođe hodnikom ispred kralja, koji je teškim korakom išao za njim.

SPAVAONICA

Mada nije bilo više od deset sati, kao što je kazao d'Epernon, u Luvru je već vladala grobna tišina. Vetar je tako pomamno duvao da su se jedva čuli teški koraci stražara i škripa prilikom dizanja i spuštanja mosta.

Zaista, za nepunih pet minuta šetači su stigli do zgrada u ulici Astris, koja je zadržala to ime čak i posle podizanja Sen-Žermena-l'Okseroa.

Vojvoda izvadi jedan ključ iz svoje torbe, siđe nekoliko stepenica, pređe preko nekog malog dvorišta i otvori jedna zasvođena vratanca, skrivena iza žučkaste vinjage, dok im je donji deo bio sav zarastao u visoku travu.

Jedno deset koraka je išao nekim mračnim putem, a zatim se nađe u nekom unutrašnjem dvorištu u čijem su se uglu nalazile kamene stepenice.

Stepenice su vodile u prostranu sobu ili bolje reći u jedan ogroman hodnik.

D'Epernon je imao ključ i od ovog hodnika.

On otvori lagano vrata i pokaza Anriju čudnovat nameštaj kpiji je odmah padao u oči čim su se vrata otvorila.

Četrdeset i pet kreveta je bilo u tom hodniku; u svakom od tih kreveta spavao je po jedan čovek.

Kralj pogleda sve te krevete, sve te spavače, zatim se okrete vojvodi i upita ga sa nespokojnom radoznalošću:

— Šta je ovo? Ko su ti ljudi što spavaju?

— Ljudi koji još večeras spavaju, ali od sutra će spavati naizmenice.

— A zašto neće spavati?

— Da bi Vaše Veličanstvo moglo da spava.

— Izjasni se! Ovi ljudi ovde tvoji su prijatelji?

— Ja sam ih izabrao, Sire, prosejao sam ih kao na rešetku; neustrašivi čuvari koji će pratiti Vaše Veličanstvo kao senka i pošto su svi plemići i imaju pravo da idu kud god ide i Vaše Veličanstvo, neće dozvoliti da vam se iko približi na kraće rastojanje od dužine mača.

— To si ti izmislio, d'Epernone?

— E, bože! Pa ja sam, Sire.

— Smejaće se tome.

— Ne, biće ih strah.

— Zar su tako strašni ti tvoji vitezovi.

— Sire, to je četa koju možete baciti na koga god hoćete i pošto njeni ljudi ne poznaju nikoga do vas i nemaju ni s kim veza sem sa Vašim Veličanstvom, samo će se vama obraćati da bi crpli svoju svetlost, toplinu i život.

— Ali to će me upropastiti.

— Zar jedan kralj može da se upropasti?

— Ja već nemam čime da plaćam ni svoje Švajcarce.

— Pogledajte ih dobro sve, Sire, i recite liče li oni na ljude koji mnogo troše.

Kralj baci pogled na tu dugačku dvoranu čiji je izgled bio dostojan pažnje čak i jednoga kralja naviknutog na lepu arhitekturu.

Dvorana je po celoj svojoj dužini bila presečena pregradom u kojoj je stolar načinio još četrdeset i pet pregrada za krevete koji su bili smešteni kao kapelice jedan kraj drugog. Sve te pregrade izlazile su na jedan prolaz na čijem su kraju stajali kralj i d'Epernon.

U svakoj od tih pregrada nalajila su se po jedna vrata koja su vodila u neku susedne odaje.

Po tom zgodnom rasporedu svaki vitez je imao i svoj društveni i svoj privatni život: — u javnom životu pokazivao se u pregradi gde mu je bio krevet; u privatnom povlačio se u svoje malo odeljenje.

Vrata od svakog takvog odeljenja vodila su na balkon koji je išao duž cele zgrade.

Kralj u prvi mah nije razumeo detalje tog rasporeda.

— Zašto mi ih sve pokazujete ovako kako spavaju u svojim krevetima? — upita kralj.

— Zato, Sire, što sam mislio da je ovako lakši pregled, a zatim ove pregrade sa krevetima imaju jednu prednost: svaka nosi svoj broj i taj se broj može preneti i na njenog stanara tako da će svaki čovek imati, prema potrebi, ili ime ili broj.

— To je dosta lepo smišljeno, — reče kralj — a naročito ako u našim rukama bude ključ cele te aritmetike. Nego, ovi će nasrećnici da se poguše živeći stalno u ovom ćumezu.

— Ako Vaše Veličanstvo želi, možemo malo proći i ući u odeljenje svakoga od njih.

— Pobogu, d'Epernone, kakvu si ti odaju za smeštaj nameštaja načinio! — reče kralj gledajući stolice na kojima su bile prnje spa-vača. Ako ovo tu čuvam, ceo će mi se Pariz smejati.

— Istina je, Sire, — odgovori vojvoda — da mojih četrdeset i pet vitezova nisu sjajno obučeni; ali, Sire, da su svi vojvode ili posednici...

— Da, razumem, — reče kralj i nasmeja se — koštali bi me više.

— Tako je, Sire.

— Da vidirno koliko će me koštati? To će možda uticati na moju odluku, jer, pravo da ti kažem, d'Epernone, njihov mi se izgled mnogo ne dopada.

— Sire, ja znam da su oni nešto mršavi i opaljeni suncem koje sija u našim južnim pokrajinama, ali i ja sam bio mršav i opaljen kao i oni kada sam došao u Pariz. Ugojiće se i pobeleće kao i ja.

— Hm! — reče Anri i pogleda d'Epernona. Zatim, posle jedne pauze nastavi:

— Znaš li ti da ovi tvoji vitezovi hrču kao da testerišu drva?

— Sire, ne treba ih suditi po tome. Oni su večeras dobro večerali, pogledajte.

— Gle, evo jednoga koji glasno sanja — reče kralj i radoznalo oslušnu.

— Zaista?

— Da. Šta kaže! Slušaj.

I zaista, jedan od vitezova, kome su i glava i ruke visili s postelje, šaputao je poluzatvorenih usta nešto osmehujući se tužno.

Kralj se na vrhovima prstiju približi krevetu.

— Ako ste žena, — govorio je spavač — bežite.
 — Oho! — reče Anri — ovo je neki ljubavnik.
 — Šta kažete o njemu, Sire?
 — Njegovo lice mi se prilično dopada. D'Epernon približi sveću krevetu.
 — Ima i bele ruke i dobro odnegovanu bradu.
 — To je Ernoton od Karmenža, lep dečak koji ima dobru budućnost.
 — Siromah, sigurno je ostavio neku započetu ljubav!
 — Da bi sada voleo samo svog kralja, Sire. Vodićemo računa o njegovom požrtvovanju.
 — Oho, evo jednog čudnog lica posle tvog lepotana... kako se, kažeš, zove?
 — Ernoton od Karmenža.
 — O, vraga! Gle kakvu ovaj košulju ima. Broj 31! Reklo bih se, vraća se sa nekog pokajanja.
 — To je gospodin od Šalabra. Za ovoga sam siguran da neće upropastiti Vaše Veličanstvo ako se malo obogati.
 — A to drugo tmurno lice koje, izgleda, ne sanja o ljubavi?
 — Koji broj, Sire?
 — Broj 12.
 — Dobar borac, junačko srce, čovek koji uvek ume da se snađe, gospodin od SentMalina, Sire.
 — O, pa sad tek vidim! Pa ti si imao sjajnu ideju, La Valetе!
 — Ja bar mislim. Pomislite samo, Sire, kakav će utisak proizvesti ti vaši novi psi čuvari koji će pratiti Vaše Veličanstvo kao senka, ti kurjaci koje još niko nije video i koji će se u prvoj prilici tako poneti da će nam svima služiti na čast.
 — Jest, jest, imaš pravo. To je dobra ideja. Ali čekaj malo!
 — Šta?
 — Nadam se da me neće pratiti kao senka u tom odelu? Moje telo izgleda lepo i ne bih želeo da me moja senka ili, bolie reći, moje senke brukaju.
 — Ah, vrtićemo se na to, Sire. Na pitanje sume.
 — Da nisi mislio da to lukavo izbegneš?
 — Naprotiv, to je u svemu osnovno pitanje. Ali u pogledu te sume imam još jednu ideju.
 — D'Epernone, d'Epernone! — reče kralj.

— Šta ćete, Sire, želja da se dopadnem Vašem Veličanstvu udvostručuje moju maštu.

— Hajde, da vidimo tu ideju.

— Evo vidite! Kada bi to od mene zavisilo, svaki od ovih vitezova našao bi sutradan na stočiću gde mu stoje prnje kesu sa hiljadu talira, kao platu za prvo tromesečje.

— Hiljadu talira za prvo tromesečje, šest hiljada livara godišnje! Eto ti sad! Vi ste poludeli, vojvodo! Ceo puk ne košta toliko.

— Vi zaboravljate, Sire, da su oni određeni da budu senke Vašem Veličanstvu i vi ste sami kazali kako želite da vaše senke budu pristojno obučene. Svaki će morati od tih hiljadu talira da se obuče i nabavi oružje, tako da vam čini jast, a što se tiče časti, ostavite to samim Gaskonjcima. Dakle, ako uzmemo hiljadu i pet stotina livara za opremu, to će biti četiri hiljade i pet stotina livara za prvu godinu, a tri hiljade za drugu i ostale.

— To je već snošljivije.

— I Vaše Veličanstvo pristaje?

— Ima samo jedna teškoća, vojvodo.

— Koja?

— Nedostatak novca.

— Nedostatak novca?

— Vraga! Ti moraš da znaš bolje no iko da to nije slab razlog i ti sam nisi mogao da primiš svoju nagradu.

— Sire, našao sam jedno sredstvo.

— Da dobijem novac?

— Za svoju gardu, jeste, Sire. „Sigurno neki ćiftinski izum” — pomisli kralj gledajući d'Epernona ispod oka. A zatim reče glasno:

— Da vidimo to sredstvo.

— Tačno pre šest meseci izišao je zakon o lovu i ribolovu.

— To je moguće.

— Dohodak za prva tri meseca iznosi šezdeset pet hiljada talira i blagajnik je jutros hteo da ih stavi u kasu, ali ja sam mu kazao da to ne čini. Tako, taj novac od taksi, umesto da bude u kasi, može stajati na raspolaganju Vašem Veličanstvu.

— Ja sam to namenio za ratove, vojvodo.

— Sasvim u redu, Sire! Prvi uslov za rat, to je — imati ljude. Prvi interes kraljevine je odbrana i sigurnost kralja; plaćanjem kraljeve garde ispunjavaju se svi uslovi.

— Nije rđav razlog, ali po tvom računu samo su četrdeset i pet hiljada upotrebljeni, znači ostaje mi još dvadeset hiljada za moje pukove.

— Oprostite, Sire. Ako Vaše Veličanstvo dozvoli ja sam rasporedio i tih dvadeset hiljada.

— Ah, ti si ih već rasporedio?

— Jesam, Sire. To će biti prvi deo mojih primanja.

— To sam znao, — reče kralj — ti mi daješ gardu da bi došao do svog novca.

— Oh, Sire!

— Ali zašto baš četrdest i pet? — upita kralj prelazeći na drugi razgovor.

— Evo, Sire. Broj tri je praiskonski i božanski, sem toga i zgodan je. Na primer, kad jedan konjanik ima tri konja, nikada ne ide pešice; kad se jedan umori, drugi ga zameni, a ostaje mu treći da zameni drugoga ako se i ovaj razboli ili bude ranjen. Vi ćete, dakle, imati uvek tri puta po petnaest vitezova; petnaest su u službi, trideset se odmaraju. Služba traje dvanaest časova, i u toku tih dvanaest časova, imaćete uvek petoricu sleva, petoricu zdesna, dvojicu napred i trojicu pozadi. Neka neko dođe da vas napadne čuvanog takvom gardom!

— Bogami, to je lepo sračunato, vojvodo, i ja ti čestitam.

— Pogledajte ih, Sire! Zaista čine lep utisak.

— Jeste. Obučeni neće biti rđavi.

— Mislite li sada da imam pravo da govorim o opasnostima koja vam prete?

— Ne kažem ništa.

— Imao sam, dakle, pravo?

— Neka bude tako.

— Gospodin od Žoajeza ne bi došao na tu ideju.

— D'Epernone, d'Epernone, nije lepo govoriti loše o odsutnima.

— Sto mu muka! Vi govorite rđavo i o prisutnima, Sire.

— Ah, Žoajez me uvek prati. On je i danas bio sa mnom na Grevskom trgu.

— E vidite, ja sam ovde, Sire, i sad je Vašem Veličanstvu jasno da nisam gubio vreme.

— Hvala, La Valette.

— Kad je već o tome reč, Sire, — reče d'Epéron posle nekoliko trenutaka — hteo sam nešto da zamolim Vaše Veličanstvo.

— Zaista, vojvodo, čudio sam se što me ni za šta ne moliš.

— Vaše Veličanstvo je danas zle volje?

— A, ne, ti me nisi razumeo, prijatelju, — reče 'kralj, koji je pećanjem već zadovoljio svoju ćud, — ili, bolje reći, rđavo si me razumeo. Ja sam mislio ovako: ti si mi učinio jednu uslugu i imaš prava da me za nešto moliš. Moli!

— Onda je to nešto drugo, Sire. Uostalom, ono za šta sam hteo da vas molim — to je jedna dužnost.

— Jedna dužnost! Zar ti, pukovnik u pešadiji hoćeš još jednu dužnost, pa ona će te upropastiti.

— Ja sam jak kao Samson kad je u pitanju služba za Vaše Veličanstvo, u stanju sam da nosim nebo i zemlju.

— Onda moli — reče kralj i uzdahnu.

— Želeo bih da me Vaše Veličanstvo postavi za komandanta ovih četrdeset i pet vitezova.

— Šta! — reče kralj zaprepašćeno. — Ti hoćeš da ideš ispred mene, iza mene? Ti hoćeš toliko da budeš odan? Hoćeš da budeš kapetan garde?

— Ne tako, Sire, ne tako.

— Vrlo dobro; pa šta onda hoćeš? Govori.

— Hoću da ova garda koja je sastavljena od mojih zemljaka razume bolje mene no ma kog drugog. Ali ja neću ići pred njima, niti za njima, imaću jednog zamenika.

„Nešto se krije iza ovoga”, mislio je Anri odmahujući glavom, „ovaj čovek uvek nešto daje da bi nešto dobio”.

Zatim reče glasno:

— Dobro, neka bude. Bićeš njihov komandant.

— Tajni?

— Dobro. Ali ko će biti zvanično zapovednik tih četrdeset i pet ljudi?

— Mali Loanjak.

— Ah, u toliko bolje!

— To se dopada Vašem Veličanstvu?

— Potpuno.

— Je li to rešeno, Sire?

— Jeste, ali...

- Ali?...
— Kakvu će ulogu da igra taj Loanjak u odnosu na tebe?
— On će biti moj d'Epéron, Sire.
— Onda će te skupo koštati — progunda kralj.
— Vaše Veličanstvo veli?
— Da, pristajem.
— Sire, idemo do blagajnika da tražim četrdeset i pet kesa.
— Večeras?
— Pa treba da ih naši ljudi sutradan nađu na svojim stolicama?
— Tako je. Idi; ja ću se vratiti u dvor.
— Jeste li zadovoljni, Sire?
— Prilično.
— U svakom slučaju, dobro vas čuvaju.
— Da, ljudi koji spavaju sa stisnutim pesnicama.
— Sutra će bdeti, Sire.
D'Epéron isprati kralja do vrata hodnika i tu ga napusti misleći: „Iako nisam kralj, imam gardu kao kakav kralj, i to me ne košta ništa, sto mu muka!”

ŠIKOOV DUH

Maločas smo rekli da kralj nijednog trenutka nije grešio u pogledu svojih prijatelja. Poznavao je njihove mane i njihove vrline i čitao je, on, kralj na zemlji, šta se zbiva u dubini njihovih srca, jasno kao da je car nebeski.

Odmah je razumeo šta je hteo d'Epéron, ali kako se pomirio s tim da ne traži ništa u zamenu za ono što daje, i kako je ovde, naprotiv, primao četrdeset i pet pratilaca u zamenu za šezdeset i pet hiljada talira, Gaskonjčeva ideja mu se učini izvrsnom.

A posle, to je bilo nešto novo. Kralj Anri III, naročito kada bi završio s molitvama, očešljao svoje kućice, uredio svoje mrtvačke glave i izduvao željenu količinu uzdaha, zaista više nije imao šta da radi. Stoga se garda koju je ustanovio d'Epéron dopala kralju, naročito što će se o tome govoriti i što će, prema tome, moći da čita na licima nešto drugo, a ne uvek ono što je već deset godina, otkako se vratio iz Poljske, svakoga dana gledao.

Malo po malo, ukoliko se više približavao svojim odajama u kojima ga je čekao vratar, prilično uznemiren ovom noćnom usamljenom šetnjom, Anri je nalazio sve više dobrih strana u primanju ovih četrdeset i pet vitezova. I kao svi slabi ili oslabljeni duhovi, on je sve jasnije shvatao ideje koje mu je nagovestio d'Epéron za vreme njihovog razgovora.

„Uzevši sve u obzir”, mislio je kralj, „ti će ljudi, bez sumnje, biti veoma hrabri i možda vrlo odani. Neki od njih imaju prijatna lica, drugi surova, biće ih, hvala bogu, za svačiji ukus... a zatim, lepo je to svita od četrdeset i pet mačeva, uvek spremnih da izlete iz kanija!”

Ta poslednja razmišljanja, spojena sa uspomenama na ljude koji su bili tako odani i koje je gorko oplakivao glasno, a u duši još više, bacile Anrija u onu duboku tugu koja ga je tako često obuzimala u doba koje opisujemo, tako da. možemo reći kako je to bilo njegovo uobičajeno stanje. Vremena su bila teška, ljudi zli, krune tako nesigurne na glavama kraljeva; zbog svega toga bi još jednom pozeleo da umre ili da se razveseli, da makar za trenutak iziđe iz tog stanja koje su već u to doba Englezi, naši učitelji u tužnom raspoloženju, krstili imenom s p l e e n.

Potraži očima Žoajeza, pa kada ga ne ugleda, zapita za njega.

— Gospodin vojvoda nije se još vratio, — reče vratar.

— Dobro. Pozovite sobare i možete ići.

— Sire, soba Vašeg Veličanstva je spremna i Njeno Veličanstvo pita za kraljeve naredbe.

Anri se napravi da ne čuje.

— Treba li reći Njenom Veličanstvu — usudi se vratar — da stavi jastuk?

— Ne, ne treba! — reče Anri. — Hoću da se molim bogu i da radim; a zatim, nešto mi nije dobro, spavaću sam.

Vratar se pokloni.

— A, čujte, — reče Anri prisećajući se nečega — odnesite kraljici ove istočnjačke poslastice koje uspavljaju. I dade vrataru kutiju. Kralj uđe u svoju sobu koju su sobari bili pripremili. Baci pogled na sve sitnice koje je upotrebljavao za svoju toaletu i koje su ga nekada činile najlepšim čovekom, pošto nije mogao da bude najveći kralj. Ali sve te stvarčice koje je nekada toliko voleo izgledale su mu sada ništavne. Sve što je nekada bilo ženskog u toj krzljivoj prirodi, sada je iščezlo. Anri je ličio na one stare kokete koje svoje ogledalo

zamenjuju molitvenikom. Stvari koje su mu nekada bile tako drage, sada su mu postale odvratne.

Mirisne i zejtinjave rukavice, maske od fine tkanine natopljene pastama, hemijske mešavine za negu kose, za bojenje brade, mazanje ušiju i za davanje sjaja očima, sve to više nije gledao i to već poodavno.

— Moj krevet! — reče on i uzdahnu.

Dvojica slugu ga svukoše, obukoše mu gaće od tanke vune, za tim ga brižljivo ponesoše i spustiše u krevet.

— Čitač Njegovog Veličanstva! — ču se neki glas. Anri je patio od dugih i mučnih nesanica i često je zahtevao da mu se čita, šta više, sada su morali da mu čitaju na poljskom jeziku da bi nekako mogao zaspati, dok je ranije bilo dovoljno i čitanje na francuskom.

— Ne, nikoga, — reče Anri — neću čitača, ili bolje neka čita molitve za mene u svojoj sobi. Samo, ako se vrati Gospodin od Žoajeza, dovedite ga.

— Ali ako se vrati dockan, Sire?

— Na žalost, — reče Anri — on se uvek vraća dockan. Ali, ma kad se vratio, čujete, dovedite ga.

Sluge pogasiše sveće i upališe blizu ognjišta jednu petrolejsku svetiljku koja je davala slab plavičast plamen i bacala avetinjske senke, što je kralju veoma godilo otkako su ga opet obuzele grobne misli, zatim na vrhovima prstiju napustiše sumornu sobu.

Anri, hrabar, pred pravom opasnošću, imao je sve slabosti i mane dece ili žena. Plašio se priviđenja i aveti, pa ipak je stalno na to mislio. Pošto ga je bilo strah, onda mu je bilo i manje dosadno, i ličio je na onoga zatočenika koji je kada su mu posle dugog zatočenja kazali da će ga saslušavati ovako odgovorio:

— Baš dobro! To će me malo razonoditi.

Međutim, prateći odbleske svetiljke na zidu, naprežući pogled po najtamnijim kutovima sobe, pokušavajući da čuje i najmanji šum koji bi odao tajanstveni ulazak nekog duha, Anrijeve oči, umorne od dnevnog prizora i večernjeg hodanja, polako se sklopiše i on uskoro zaspao ili bolje reći utonu u mir i samoću.

Ali Anri nikad nije dugo spavao. Potkopavan potajnom groznicom, i za vreme sna i kada je bio budan, učini mu se da čuje neki šum u svojoj sobi i probudi se.

— Žoajeze, — upita — jesi li to ti?

Niko ne odgovori.

Plamen plave svetiljke je oslabio; na tavanici od hrastovih rezbarija bio je sada samo jedan bleđ krug koji je zeleneo pozlatu na kovčezima.

— Sam, opet sam! — šaptao je kralj. — Ah, prorok je imao prava kada je kazao: „Veličanstva treba uvek da uzdišu.” Bolje da je rekao: „Veličanstva uvek uzdišu”.

Zatim posle jednog trenutka nastavi:

— Bože moj! — prošapta on kao neku molitvu. — Dajte mi snage da uvek budem sam za svoga života kao što ću biti sam posle smrti!

— Eh, eh, sam posle smrti, to nije tako sigurno — odgovori mu jedan oštar glas koji kao zvuk metala na nekoliko koraka od kreveta zazvoni kroz sobu! — a crvi, ti to ne računaj?

Kralj, predstavljen, sede u postelji, ispitujući zastrašenim pogledom svaki deo nameštaja posebno.

— Ah, poznat mi je taj glas — prošapta.

— To je sreća — odgovori glas. Hladan znoj obli kraljevo čelo.

— Reklo bi se Šikoov glas — uzdahnu kralj.

— Pogodio si, Anri, pogodio si — odgovori glas.

Tada Anri jednom nogom kroči s postelje i nedaleko od ognjišta, u onoj istoj naslonjači koju je pre jednog sata ponudio d'Epernonu, opazi glavu na koju je vatra bacala jednu od onih crvenkastih zraka što se padaju u pozadini Rembrantovih slika osvetljavajući neku ličnost koja se na prvi pogled jedva mogla razaznati.

Ta ista zraka je silazila niz naslonjaču na koju je nepoznati bio stavio svoju ruku, zatim na njegovo koščato i ispupčeno koleno, i najzad, na nožni zglavak koji je činio prav ugao sa tankom nogom, suvom i prekomerno dugačkom.

— Neka me bog sačuva! — uzviknu Anri. — Ovo je Šikoov duh!

— Ah, siroti moj Anriću, — reče glas — ti si još uvek tako blesav?

— Šta to znači?

— Duhovi ne govore, glupače, pošto nemaju tela i, prema tome, nemaju ni jezika — nastavi ličnost koja je sedela u naslonjači.

— To si ti, Šiko? — uzviknu kralj lud od radosti.

— U vezi s tim neću ništa da odlučujem; videćemo docnije ko sam, videćemo.

— Šta! Zar ti nisi umro, jadni moj Šiko?

— Hajde, molim te! Počeo si da vičeš kao kakav biro. Naprotiv, umro sam, po sto puta sam umro!

— Šiko, jedini moj prijatelju!

— Ti imaš bar toliko prednosti nada mnom da govoriš uvek jedno isto. Nisi se promenio, ugursuze!

— A ti, ti, — reče tužno kralj — jesi li se ti promenio, Šiko?

— Nadam se da jesam.

— Šiko, prijatelju, — reče kralj i siđe na pod — zašto si me napustio? Reci.

— Jer sam umro.

— Pa ti malopre reče da nisi?

— I sad to ponavljam.

— Šta znači ta protivrečnost?

— Ta protivrečnost, znači da sam za jedne mrtav, a za druge živ.

— A za mene, šta si?

— Za tebe sam mrtav.

— Zašto si za mene mrtav?

— To je lako razumeti, slušaj dobro.

— Slušam.

— Ti nisi gospodar u svojoj kući.

— Kako to?

— Ti ne možeš da uradiš ništa za one koji te služe.

— Gospodine Šiko!

— Nemojte da se ljutimo, inače ću se ja naljutiti!

— Jeste, imaš pravo — reče kralj plašeći se da se Šikoov duh ne izgubi — Govori, prijatelju, govori.

— E, lepo! Sećaš se da sam imao da raspravim jednu stvar sa gospodinom od Majena?

— Sasvim dobro.

— I ja je raspravim. Izudaram ja tog kapetana vrlo dobro. On me traži da me obesi, a ti, na koga sam računao da će me braniti protiv tog junaka, ti me napuštaš. Umesto da ga ti dovršiš, ti se s njim miriš. Šta sam mogao tada da radim? Proglasio sam se mrtvim i pogrebenim pomoću svog prijatelja Gorenfloa. I na taj način, gospodin od Majena koji me je tražio više me ne traži.

— Ti imaš strahovitu hrabrost, Šiko. Reci, zar ti nisi znao za bol koji bi mi tvoja smrt prouzrokovala?

— Jeste, to je hrabro, ali nimalo strašno. Nikad nisam živeo mirnije nego otkako je ceo svet ubeđen da više nisam među živima.

— Šiko, Šiko, prijatelju, — uzviknu kralj — ti me plašiš, glava mi je nesposobna da misli.

— Pobogu? Zar ti to tek sada primećuješ?

— Ne znam u šta da verujem.

— Vraga! Ipak treba da se na nešto odlučiš! Šta sad misliš, da vidimo?

— Eto, verujem da si mrtav i da dolaziš s onog sveta.

— Onda ja lažem; ti si učtiv.

— Ti krijesh od mene bar jedan deo istine, ali malo docnije, kao oni duhovi iz prošlosti, ti ćeš reći strahovite stvari.

— A, što se toga tiče, ne kažem da neću. Pripremi se, dakle, jadni kralju!

— Jest, jest, — nastavi Anri — priznaj da si ti duh koga je Gospod poslao.

— Priznaću sve što želiš.

— Da nije tako, kako bi mogao doći kroz hodnike u kojima je straža? Kako bi se našao u mojoj sobi, kraj mene? Znači, sada u Luvr može da uđe ko hoće? Zar se tako čuva kralj? — I Anri, predajući se sasvim strašnoj zamisli koja ga je obuzela, skoči ponovo u postelju, spre, man da prekrije glavu pokrivačem.

— La, la, la, — reče Šiko glasom u kome je bilo nešto sažaljenja i mnogo simpatija — ne uzrujavaj se. Imaš samo da me pipneš i bićeš načisto.

— Ti, dakle, nisi vesnik osvete?

— Grom i pakao! Zar imam rogove kao satana ili plameni mač kao Arhangel Mihajlo?

— Pa kako si onda ušao?

— Opet se vraćaš na to.

— Bez sumnje.

— E, lepo! Imaj na umu da još imam svoj ključ, onaj koji si mi ti dao i koji sam obesio o vrat da bih razbesneo plemiće iz tvoje sobe, jer oni imaju prava da ga obese samo odostrag. I vidiš, s tim se ključem može ući i ja sam ušao.

— Znači, na tajna vrata?

- Pa, bez sumnje.
 - Ali zašto si došao danas, a ne juče?
 - Ah, eto, to je već pitanje. Dobro, reći ću ti.
- Anri spusti pokrivač istim prostodušnim pokretom kao kakvo dete:
- Samo mi nemoj reći ništa neprijatno, Šiko, molim te. Ah, da znaš kakvo zadovoljstvo osećam što čujem tvoj glas!
 - Reći ću ti istinu, to je sve. Ako je istina neprijatna, utoliko gore.
 - To nije ništa ozbiljno, je li, ta tvoja bojazan od gospodina od Majena?
 - Naprotiv, to je vrlo ozbiljno. Vidiš: gospodin od Majena je naredio da mi udare pedeset udaraca batinom, ja sam mu se osvetio i vratio sam mu sto udaraca kanijom od mača. Petpostavi da dva udaraca kanijom mače vrede za jedan udarac batinom, i mi smo kvit. Pretpostavi sad da jedan udarac kanijom vredi koliko jedan udarac batinom, što je možda i mišljenje gospodina od Majena, znači da ja njemu dugujem još pedeset udaraca batinom ili kanijom. Elem, ja se najviše plašim dužnika te vrste i ne bih čak ni došao, ma koliko ti bio potreban, da nisam doznao da je gospodin od Majena u Soasonu.
 - Pa, lepo, Šiko, pošto tako stoji stvar i pošto si se zbog mene vratio, ja te uzimam pod svoju zaštitu i hoću...
 - Šta ti hoćeš? Uzmi se na um, Anriću, kad god izgovoriš te reči: „ja hoću” – ti obično kažeš neku glupost.
 - Hoću da ti vaskrsneš, da iziđeš na videlo.
 - Eto, jesam li ja kazao?
 - Ja ću te štititi.
 - Dobro.
 - Šiko, dajem ti kraljevsku reč.
 - Pih! Imam ja bolje od toga.
 - A šta imaš?
 - Moje skrovište, i u njemu ostajem.
 - Braniću te, kažem ti! — uzviknu kralj energično i skoči s kreveta.
 - Anri, — reče Šiko — nazepšćeš. Lezi, preklinjem te.
 - Imaš pravo, ali ti me dovodiš do očajanja — reče kralj uvijajući se u pokrivače. — Kad ja, Anri od Valoa, francuski kralj, nalazim

da imam dosta Švajcaraca, Škota, francuskih gardista i vitezova da me štite, gospodin Šiko smatra da kralj nije u sigurnosti!

— Slušaj, čekaj! Kako ti to kažeš? Imaš Švajcarce?...

— Imam, pod komandom Tokenoa.

— Dobro. Imaš Škote?

— Da, pod komandom Laršana.

— Vrlo dobro. Imaš francusku gardu?

— Pod komandom Krijona.

— Sjajno. A posle?

— A posle toga? Ne znam da li da ti kažem.

— Nemoj reći, ko ti to traži?

— A zatim, imam jednu novinu, Šiko.

— Jednu novinu?

— Jeste, zamisli četrdeset i pet hrabrih vitezova.

— Četrdeset i pet, kako ti ono reče?

— Četrdeset i pet vitezova.

— Gde si ih našao? U svakom slučaju ne u Parizu?

— U Parizu nisam, ali su danas došli u Pariz.

— Aha, aha! — reče Šiko kome najednom sinu kroz glavu — poznajem ja te tvoje vitezove.

— Zaista?

— Četrdeset i pet prosjaka kojima samo nedostaju prosjački štapovi.

— To ne kažem.

— Lica su im da umreš od smeha!

— Šiko, ima među njima sjajnih ljudi.

— Jednom reci Gaskonjci, kao što je i gospodin zapovednik tvoje pešadije.

— Kao i ti, Šiko.

— Oh, ja, Anri, to je nešto sasvim drugo. Ja nisam Gaskonjac otkako sam napustio Gaskonju.

— A oni?...

— Oni su sasvim suprotno: nisu bili Gaskonjci dok su bili u Gaskonji, a sada su ovde dvostruki Gaskonjci.

— Svejedno, imam četrdeset i pet strahovitih mačeva.

— Kojima komanduje četrdeset i šesti strahovit mač po imenu d'Epernon?

— Ne baš on.

- Pa ko onda?
- Loanjak.
- Pih!
- Nećeš valjda sada da omalovažavaš Loanjaka?
- Na to i ne mislim, to je moj rođak u dvadeset i sedmom kolenu.
- Vi ste svi rođaci, vi Gaskonjci.
- To je taman sušta protivnost vama Valoncima, koji nikada niste...
- Naposletku, hoćeš li mi odgovoriti?
- Na šta?
- Pa da čujem tvoje mišljenje o mojih četrdeset i pet vitezova.
- I ti misliš da se time braniš?
- Pa da, vraga! Dabome! — uzviknu Anri ljutito. Šiko, ili njegova senka, jer mi nismo ništa bolje obavešteni negoli kralj i primorani smo da ostavimo i čitaoce u sumnji; Šiko se, dakle, zavalio u naslonjaču i odupre nogama o naslon, tako da su mu kolena štrčala iznad glave.
- E, vidiš, ja — reče on — imam više vojske nego to.
- Vojske? Ti imaš vojsku?
- Gle, molim te! A zašto ne?
- Kakvu vojsku?
- Videćeš. Najpre celu armiju koju su gospoda Gizovi skupili u Loreni.
- Jesi li ti lud?
- Nisam. To je prava armija, najmanje šest hiljada ljudi.
- Ali, molim te, zbog čega bi ti, koga je toliko strah od gospodina od Majena, otišao da tražiš zaštitu baš od vojnika gospodina od Giza?
- Zato što sam mrtav!
- Opet ta šala?
- Slušaj, gospodin od Majena je bio ljut na Šikoa. Ja sam se koristio tom smrću da bih promenio telo, ime i društveni položaj.
- Znači ti više nisi Šiko?
- Nisam.
- Pa šta si onda?
- Ja sam Rober Brike, nekadašnji trgovac i član Lige.

— Ti član Lige Šiko?

— Ma ti si lud! Vidiš, da ne bih suviše izbliza gledao gospodina od Majena, ja Brike, član svete Unije, imam kao ličnu odbranu najpre armiju Lorenaca, to čini: šest hiljada ljudi. Zapamti dobro cifru.

— Ne brini.

— Zatim oko sto hiljada Parižana.

— Slavni vojnici!

— Dosta slavni da ti dobro smetaju, moj kneže. Dakle sto hiljada i šest hiljada, sto šest hiljada. Zatim skupštinu, papu, Španjolce, gospodina kardinala od Burbona, Flamance, Anrija od Navare, vojvodu od Anžuja.

— Hoćeš li skoro da završiš listu? — upita Anri nestrpljivo.

— Čekaj, ostaju mi još tri vrste ljudi.

— Reci.

— Koji su mnogo kivni na tebe.

— Reci.

— Najpre katolici.

— Ah, jesu, jer sam istrebio samo tri četvrtine hugenota.

— Zatim hugenoti, jer si ih tri četvrtine istrebio.

— Ah, jeste; a treći?

— A šta veliš o političarima, Anri?

— Ah, jest, oni koji neće ni mene. ni mog brata, ni gospodina od Giza.

— Ali koji vrlo rado hoće tvog rođaka od Navare.

— Pod uslovom da abdicira.

— Lepa stvar! I kako mu to smeta, zar ne?

— Ah, ali ti ljudi o kojima mi govoriš...

— Pa šta?

— Pa to znači cela Francuska?

— Dabome. To je moja vojska kao člana Lige. Hajde sad, saberi i uporedi.

— Ti se šališ, Šiko, zar ne? — reče Anri i oseti kako ga prodoše žmarci.

— Zar je ovo vreme da se zbijaju šale, kada si sam protivu svih, jadni moj Anriću?

Anri zauze pozu punu kraljevskog dostojanstva.

— Sam sam, — reče — ali sam i zapovedam. Pokazao si mi vojsku, vrlo dobro. A sada mi pokaži i jednoga zapovednika. Ah,

znam, ti ćeš označiti gospodina od Giza, pa zar ne vidiš da ga držim u Nansiju? Gospodina od Majena, sam si priznao da je u Soasonu. Vojvodu od Anžuja, znaš dobro da je u Brislu. Kralja od Navare, on je u Pou. A ja, ja sam sam, to je istina, ali sam slobodan u svojoj kući i posmatram kako dolazi neprijatelj, kao što usred ravnice lovac posmatra kako iz šume izlazi divljač.

Šiko protrlja nos. Kralj je mislio da ga je ubedio.

— Šta imaš na to da odgovoriš? — upita Anri.

— Da si uvek rečit, Anri! Ostao ti je jezik, to je doduše, više no što sam ja mislio i na tome ti najsrdačnije čestitam. Samo ću napasti jednu stvar u tvome govoru.

— Koju?

— Oh, bože moj, ništa, skoro ništa, samo jednu govorničku figuru. Napašću tvoje poređenje.

— Koje?

— Ono u kome ti smatraš, da si lovac i čekaš u zasedi, a ja ti kažem, da si, naprotiv, ti divljač i da te lovac goni čak do legala.

— Šiko!

— Da vidimo, čoveče iz zasede, koga si danas video da je došao?

— Nikoga, do đavolaa!

— Ipak je neko došao.

— Jedan od onih koje si ti pobrojao?

— Ne baš od onih, ali skoro tu.

— Pa ko je došao?

— Jedna žena.

— Moja sestra Margo?

— Ne, vojvotkinja od Monpansijea.

— Ona!? U Parizu!?

— E, bogami, jeste.

— Pa neka je baš i tako, otkad se ja plašim žena?

— To je istina, muško treba da se plaši muškarca. Ali, stani malo. Ona dolazi kao prethodnica, razumeš? Dolazi da objavi dolazak svog brata.

— Dolazak gospodina od Giza?

— Dabome.

— I ti misliš da mi to nešto smeta?

— Oh, ti, tebi ništa ne smeta.

- Dodaj mi hartiju i mastilo.
- Šta će ti? Da napišeš zapovest gospodinu od Giza da ostane u Nansiju?
- Jeste, baš to. Ideja je dobra, pošto se i kod tebe pojavila istovremeno.
- Budalo! Baš naprotiv.
- Zašto?
- Čim bude dobio tu naredbu, razumeće odmah da je njegovo prisustvo u Parizu hitno i odmah će dojuriti.
- Kralj oseti kako ga obuzima gnev. Pogleda Šikoa ispod oka.
- Ako ste došli s onog sveta da mi ovakve stvari govorite, mogli ste onda da ostanete tamo gde ste i dosad bih.
- Šta ćeš, Anri, utvare ne laskaju.
- Ti, dakle, priznaješ da si utvara?
- Nikad to nisam ni poricao.
- Šiko!
- Hajde, ne ljuti se, jer ćeš od kratkovidog, kakav si, postati slep. Zar mi nisi kazao da si zadržao svog brata u Flandriji?
- Jesam, naravno, i ja mislim da je to dobro učinjeno.
- Sada slušaj i nemoj da se ljutiš. Zbog čega po tvome mišljenju vojvoda od Giza ostaje u Nansiju?
- Da tamo prikupi vojsku.
- Dobro! Samo hladno... Šta će mu ta vojska?
- Ah, Šiko, umarate me tim pitanjima!
- Umori se, umori se, Anri! Obećavam ti da ćeš se docnije slađe odmarati. Kazali smo da mu je ta vojska potrebna?...
- Da suzbije hugenote sa severa.
- Ili bolje reći da radi protivu tvog brata od Anžuja, koji se proglasio vojvodom od Brabanta, koji se stara da osigura sebi mali presto u Flandriji i koji je neprekidno traži pomoć da bi to postigao.
- Pomoć, koju mu stalno obećavam i, naravno, neću nikada poslati.
- Na veliku radost gospodina vojvode od Giza. Slušaj, Anri, daću ti jedan savet.
- Kakav?
- Ako se ti praviš kao da održavaš datu reč i pošalješ tu obećanu pomoć, pa makar ta pomoć došla samo do polovine puta za Brisel?

— A, jest, — uzviknu Anri — razujem. Gospodin od Giza se neće maći sa granice.

— A obećanje kaje ja nama, članovima Lige, dala gospođa od Monpansijea da će gospodin od Giza biti u Parizu kroz osam dana?

— To bi obećanje palo u vodu.

— Pogodio si, gospodaru,— reče Šiko smeštivši se udobnije u naslonjaču. — Šta misliš o tom savetu, Anri?

— Dobar je mislim... ali...

— Šta još?

— Dok se to dvoje gospodine budu međusobno zanimali tamo na severu...

— Ah, jest. Misliš na jug? Imaš pravo, Anri, sa juga dolazi bura.

— Zar se za to vreme neće pokrenuti moj treći neprijatelj? Znaš šta radi Bearnezac?

— Neka me đavo nosi ako znam.

— Traži.

— Šta?

— Gradove koji sačinjavaju miraz njegove žene.

— Gle! Vidiš ti bezobraznika, nije mu dovoljno što je u savezu sa francuskom vladarskom kućom i usuđuje se da traži ono što mu pripada!

— Traži na primer Kaor, kao da bi bilo pametno ostaviti neprijatelju takav grad.

— Ne, zaista, to ne bi bilo pametno, ali bi bilo pošteno, na primer.

— Gospodine Šiko!

— Recimo da nisam ništa kazao, ti znaš da se ja ne mešam u tvoje porodične stvari.

— Ali neka te to ne uznemirava, imam ja za to rešenje.

— Dobro.

— Vratimo se na ovo što je preče.

— Na Flandriju?

— Poslaću nekog u Flandriju, mom bratu... Ali koga da pošaljem? Kome smem da se poverim. Bože moj! To je važna poruka!

— Vraga!...

— Ah, setio sam se.

— I ja.

— Idi, ti, Šiko.
 — Da idem u Flandriju, ja?
 — Zašto ne?
 — Mrtvac da ide u Flandriju! Jesi li ti pri sebi?
 — Pošto ti nisi Šiko, već si Rober Brike.
 — Lepo! Jedan građanin, član Lige, prijatelj gospodina od Giza, da bude ambasador kod gospodina vojvode od Anžuja!
 — Znači, odbijaš?
 — Pa razume se.
 — I da mi se ne pokoravaš?
 — Ja! Ne pokoravam ti se! A zar sam ja dužan da ti se pokoravam?
 — Nisi dužan, nesrećniče!
 — Jesi li mi ikada išta dao da me vežeš uza se? Ono malo što imam, to mi je od nasledstva. Ja sam siromah i niko i ništa. Učini me vojvodom i posednikom, uzdigni moje zemlje u Šikoterij na stepen markiske baštine, daj mi pet stotina hiljada talira, i onda možemo da razgovaramo o ambasadi.

Anri htede taman da mu odgovori i da nađe jedan od onih dobrih izgovora koje kraljevi uvek nalaze kada im se postave takva pitanja, kada se začu neko cupkanje, šum ogromne kadifene zavese.

— Gospodin vojvoda od Žoajeza! — ču se vraterev glas.
 — Ah, sto mu gromova! Evo čoveka koji ti je potreban! — uzviknu Šiko. — Čikam te da nađeš ambasadora koji bi te bolje zastupao od gospodina Ana!

— Kad se dobro promisli, — šaptao je Anri — ovaj vraški čovek dao mi je bolji savet no što mi ga je dosad dao ijedan ministar.
 — A, pristaješ, dakle? — reče Šiko i uvuče se u svoju ogromnu naslonjaču tako da ga gospodin od Žoajeza nikako nije mogao primetiti.

Kralj radosno uzviknu kada opazi svog mladog ljubimca i pruži mu ruku.
 — Sedi, Žoajeze, dete moje, — reče mu. — Gospode, kako ti dockan dolaziš!
 — Sire, — odgovori Žoajez, — Vaše Veličanstvo je veoma ljubazno prema meni kada to primećuje.

I vojvoda se približi uzvišenju na kome je bio krevet i na kome su bili razbacani jastuci i sede na jedan od njih.

TEŠKOĆE NA KOJE NAILAZI JEDAN KRALJ KADA HOĆE DA NAĐE DOBRE AMBASADORE

I tako poče razgovor, dok je Šiko sedeo nevidljiv u svojoj naslonjači, Žoajež upola izvaljen na jastucima, a Anri prijatno uvijen u svojoj postelji.

— Pa lepo, Žoajeze, — upita Anri — jeste li se dobro naskitali po gradu?

— Jesam, Sire, vrlo dobro, hvala — nemarno odgovori vojvoda.

— Kako ste brzo nestali tamo, sa Grevskog trga!

— Čujte, Sire, istinu govoreći, to je bilo veoma malo zabavno, a zatim, ne volim da gledam kada ljudi pate.

— Milostivo srce!

— Ne, već sebično srce... tuđa tuga me nervira.

— Znaš šta se dogodilo?

— Gde Sire?

— Na Grevskom trgu.

— Bogami, ne znam.

— Salsed je odrekao.

— Ah!

— Vi to primete potpuno ravnodušno, Žoajeze?

— Ja?

— Jeste, vi.

— Priznajem vam, Sire, da nisam pridavao veliku važnost onome što je mogao da kaže, uostalom, bio sam siguran da će poreći.

— Ali već je priznao.

— U toliko pre. Posle prvog priznanja Gizovi su bili na oprezi, radili su dok je Vaše Veličanstvo sedelo skrštenih ruku. To je moralo biti.

— Šta, ti si predvideo te stvari i ne govoriš mi ništa?

— Jesam li ja ministar, pa da govorim o politici?

— Ostavimo to, Žoajeze!

— Sire...

— Potreban mi je tvoj brat.

— Moj brat, Sire, kao i ja stojimo na raspolaganju Vašem Veličanstvu.

— Znači, mogu s njim da računam?

— Bez sumnje.
— Slušaj, hoću da mu dam jednu misiju.
— Izvan Pariza?
— Da.
— U tom slučaju, Sire, to je nemogućno.
— Kako to?
— Di Bušaž u ovom trenutku ne može nikud da ide. Anri se podiže na laktove i pogleda Žoajeza razrogačenim očima.
— Šta to znači?
Žoajež potpuno mirno izdrža kraljev upitan pogled.
— Sire, to je najjednostavnija stvar na svetu. Di Bušaž je zaljubljen, samo je pogrešno počeo svoje ljubavne pregovore, išao je pogrešnim putem, i tako sada jadni dečko mršavi i mršavi...
— Zaista, — reče kralj — to sam primetio.
— I postao je tužan, bogami, kao da je živeo na dvoru Vašeg Veličanstva.
Od strane ognjišta dopre neko mumlanje i prekide Žoajeza, koji se okrete začuđeno.
— Ne obraćaj pažnju, An, — reče Anri smejući se — pas neki drema tamo u naslonjači. Ti reče, prijatelju, da Di Bušaž postaje tužan?
— Jeste, Sire, tužan kao smrt. Izgleda da je susreo neku ženu sa mrtvačkim raspoloženjem. Strašni su takvi susreti. Izgleda, međutim, da se i sa takvim ženama može uspeti isto kao i sa veselim, sve zavisi od veštine.
— Ah, ti se ne bi zbunio, je, li, razvratniče?
— Gle, zovete me razvratnikom zato što volim žene.
Anri uzdahnu.
— Kažeš da je žena mrtvačkog raspoloženja?
— Tako bar kaže Di Bušaž, ja je ne poznajem.
— Pa i pored te tuge, ti bi uspeo?
— Svakako! Treba samo raditi sa kontrastima. Koliko ja znam, najveće su teškoće sa ženama čija narav nije ni onakva ni ovakva. One zahtevaju od svog udvarača neku mešavinu milosrđa i strogosti i malo je onih koji uspeju da to lepo kombinuju. Di Bušaž je naišao na tužnu ženu i sva mu je ljubav crna.
— Jadan dečko! — reče kralj.
— I, razumećete, Sire, čim mi je to poverio, ja sam se požurio da ga izlečim.

- I sad...
- I tako sad lečenje već počinje.
- I tako, sad je manje zaljubljen?
- Nije, Sire, ali ima više nade da će se i dama zaljubiti, što je u svakom slučaju priyatniji način da se ljudi izleče od ljubavi. I od večeras, umesto da uzdiše za njom, on će pokušati da je svim mogućim sredstvima razveseli. Večeras, na primer, šaljem pod prozore njegove drage jedno trideset svirača iz Italije koji će napraviti čudo pod njenim balkonom.
- Pih! — reče kralj — to je tako prosto.
- Šta! Prosto! Trideset svirača kojima nema ravnih u svetu!
- Ah, kada sam ja bio zaljubljen u gospođu od Kondea, što bi me neko mogao svirkom razveseliti.
- Jest, ali vi ste zaljubljeni, Sire.
- Kao luđak — reče kralj.
- Začu se novo mumlanje koje je ličilo na podsmešljivo cerekanje.
- Vidite, ovde je sasvim druga stvar — reče Žoajež pokušavajući uzalud da vidi odakle dolazi do čudnovato upadanje. — Dama o kojoj je reč, naprotiv, ravnodušna je kao kip i hladna kao led.
- I ti misliš da će svirka da rastopi led i da oživi kip?
- Naravno da mislim.
- Kralj odmahnu glavom.
- Bože moj, ja ne kažem da će ona na prvi zvuk gudala skočiti i baciti se Di Bušažu u zagrljaj, ali će biti dirnuta što se sve to zbog nje radi. Malo po malo naviknuće se na koncerte. Ako se na to ne navikne, onda nam ostaju komedije, lakrdijaši, čini, poezija, konji, jednom reči sve zemaljske ludosti. Pa ako se toj lepoj očajnici ne povрати veselost, ona će bar da se približi Di Bušažu.
- Ja mu to želim od sveg srca, — reče Anri — ali ostavimo Di Bušaža jer bi za njega bilo nezgodno da sada ide iz Pariza. Za mene je sada neophodnije da on izvrši zadatak, ali nadam se da ti, koji daješ tako dobre savete, da ti nisi rob nikakve strasti kao što je on?
- Ja! — uzviknu Žoajež. — Ja sam celog svog veka bio slobodan.
- Vrlo dobro, znači ti nisi zauzet?
- Ničim, Sire.
- A ja sam mislio da si se zagrejao za jednu lepu damu.

— Ah, jeste, za prijateljicu, gospodina od Majena. Jedna žena, koja me je obožavala.

— I onda?

— I onda, zamislite, večeras, pošto sam održao lekciju Di Bušažu, ostavim ga i pođem k njoj. Stigao sam sa glavom punom teorija koje sam mu razjašnjavan. Zaklinjem vam se, Sire, mislio sam da sam zaljubljen istro kao i Anri. Međutim, tamo nađem jednu ženu svu usplahirenu kako dršće. Prvo sam pomislio da nekome smetam. Pokušavam da je razuverim, ali uzalud. Pitam je, ona mi ne odgovara; hoću da je poljubim, ona okreće glavu i kako se ja namrštim ona se naljuti, ustade. Tada se posvađamo i ona mi reče da mi više nikad neće otvoriti vrata.

— Jadni Žoajeze — reče kralj smejući se. — Pa šta si uradio?

— Bože moj! Sire, uzeo sam svoj mač i ogrtač, poklonio sam joj se i izišao ne okrenuvši se.

— Bravo, Žoajeze! To je hrabrost — reče kralj.

— U tolika veća hrabrost, Sire, što mi se učini kako sirota žena uzdahnu.

— Zar nećeš da se pokaješ za svoju odlučnost? — upita Anri.

— Neću, Sire. Da sam se jednog jedinog trenutka kajao, ja bih odmah njoj i otrčao, razumete već... ali me takođe ništa ne može razuveriti da me je jadna devojka ostavila mimo svoje volje.

— I ipak si otišao?

— Pa evo me.

— I nećeš se više vraćati!

— Nikada... Kad bih imao trbuh kao gospodin od Majena, ne kažem, ali ja sam vitak i imam prava da budem gord.

— Prijatelju, — reče ozbiljno Anri — taj raskid je vrlo srećno došao za tvoj spas.

— Ne kažem da nije, Sire, ali u međuvremenu biće mi strahovito dosadno punih osam dana, pošto nemam šta da radim niti šta da preduzimam. I već su me obrvale misli slatke lenosti, zaista zanimljivo je kada je čoveku dosadno... nisam na to navikao i nalazim sada kako je to otmeno.

— Verujem da je otmeno, — reče kralj — ja sam to uneo u modu.

— Dakle, evo moga plana, Sire, smislio sam ga putem od Bogorodičine crkve do Luvra. Dolaziću svakoga tana ovamo u nošljici, dok se Vaše Veličanstvo bude molilo, ja ću sa čitam knjige o

alhemiji i mornarici, što će biti na mesto, jer sa mi sam mornar. Imaću male kućice koji će se igrati sa vašima, ili male mačkice, to je nekako umiljatije. Zatim ćemo jesti krema, a gospodin d'Epéron će nam pričati priče. Hoću i ja da odebljam, a zatim, kada Di Bušažova dama postane vesela, potražićemo neku drugu koju ćemo od vesele da načinimo tužnom, tako ćemo malo da promenimo. Ali sve to bez ikakvog kretanja. Sire, zaista je prijatno kada čovek sedi, a još prijatnije kada leži. Oh, što su dobri jastuci, Sire! Vidi se da tapetar Vašeg Veličanstva radi za kralja kome je dosadno.

— Čuti, An, — reče kralj.

— Zašto ćuti?

— Zar čovek tvojih godina i tvog položaja da postane lenj i de-beo? To su ružne misli!

— Ja ne nalazim, Sire.

— Ja ću te nečim zaposliti.

— Ako je nešto dosadno, hoću drage volje.

Začu se i treće mumljanje. Reklo bi se da se kuće nasmejalo na Žoajezeve reči.

— Vidiš kako je ovo kuće pametno — reče Anri — kao da zna šta hoću s tobom da rodim.

— A šta hoćete sa mnom da radite, Sire? Da vidimo šta je to.

— Obučesh čizme.

Žoajez učini jedan pokret kao da se užasnua.

— Uzjahaćesh konja.

Žoajez poskoči.

— Konja! Neću, idem samo nosiljkom. Zar me Vaše Veličanstvo nije čulo?

— Slušaj, Žoajeze, prestani sa šalom, čuješ? Obučesh čizme i uzjahaćesh konja.

— Neću, Sire, — odgovori vojvoda sasvim ozbiljno — to nije moguće.

— A zašto nemoguće? — upita Anri ljutito.

— Zato... zato... što sam admiral.

— Pa šta onda?

— A admirali ne jašu konje.

— A, zar je to tako, — reče Anri.

Žoajez odgovori jednim pokretom glave kao što čine mala deca koja su dosta tvrdoglava da popuste, a dosta stidljiva da odgovore.

— Pa dobro! Neka bude tako, gospodine admirale. Nećete ići konjem. Imate pravo, ne priliči mornaru da jaše konja, ali mu pristoji da ide brodom ili galijom. Poći ćete sad odmah u Ruan brodom, tamo ćete naći svoju admiralsku galiju, ukrcaćete se odmah i otplovićete za Anvers.

— Za Anvers! — uzviknu Žoajez tako očajnim glasom kao da je dobio naredbu da ide u Kanton ili Vilparezo.

— Mislim da sam rekao, — reče kralj ledenim glasom koji jasno označi njegovo pravo starešine i volju vladara — mislim da sam rekao i neću da ponavljam.

Žoajez, ne pokazajući nimalo otpora, zakopča svoj ogrtač, uze mač i s jedne naslonjače uze svoju kadifenu kapu.

— Koliko je muke potrebno da te nateram na poslušnost, sto mu gromova! — nastavi Anri da gundā. — Ako ja katkad i zaboravim da sam gospodar, trebalo bi bar vi svi da se sećate.

Žoajez, nem i leden, pokloni se i, prema pravilima, stavi ruku na balčak od mača.

— Naređujte, Sire! — reče glasom koji odmah pretvori kraljevu volju u rastopljeni vosak.

— Otići ćeš u Ruan, — reče mu — i tamo želim da se ukrcaš, sem toga, ti više voliš da ideš suvim putem u Brisel.

Anri je očekivao od Žoajeza neki odgovor, ovaj samo pozdravi.

— Da li više voliš da ideš suvim? — upita Anri.

— Ja nemam nikakvih prohteva kada je u pitanju zapovest, Sire, — odgovori Žoajez.

— Hajde ne ljuti se, ne ljuti se, tvrdoglavko! — uzviknu Anri. — Ah, kraljevi nikada nemaju prijatelja!

— Onaj koji zapoveda, može naći samo sluge — odgovori svečano Žoajez.

— Gospodine, — odgovori mu kralj uvređeno — ići ćete, dakle, u Ruan, ukrcaćete se na galiju i uzećete garnizone iz Kadebeka, Harflera i Dijepa, koje ću zameniti drugim. Ukrcaćete to u šest brodova i stavićete se na raspolaganje mome bratu koji od mene obećuje obećanu pomoć.

— Molim vas, naredbu, Sire? — reče Žoajez.

— A otkada to, — upita kralj, — ne radite više u svojstvu admirala?

— Ja imam prava samo da slušam i koliko god mogu, Sire, izbegavam svaku ličnu odgovornost.

— Dobro, gospodine vojvodo, dobićete naredbu u svom hotelu pred sam polazak.

— A kada će to biti, Sire?

— Kroz jedan sat.

Žoajez se pokloni sa puno poštovanja i pođe vratima.

Kraljevo srce htede da prepukne.

— Šta! — reče mu — zar je to učtivost ne reći ni zbogom! Gospodine admirale, veoma ste malo učtivi, tako se prebacuje gospodi pomorcima. Možda ću imati više sreće sa svojim zapovednikom pešadije.

— Molim vas da mi oprostite, Sire, ali ja sam rđav pomorac a još gori dvorjanin i razumem što Vaše Veličanstvo žali što je ovoliko za mene učinilo.

— Evo, dakle, kako me vole oni za koje sam toliko učinio! — uzviknu kralj. — Ah Žoajeze! Nezahvalni Žoajeze!

— Šta je? Da nećeš da ga zoveš natrag? — reče Šiko i priđe krevetu. — Šta? Zato što si slučajno pokazao malo volje, već se kaješ!

— Slušaj, — odgovori kralj, — ti si sjajan! Misiš li ti da je prijatno putovati u mesecu oktobru po kiši i morskom vetru! Voleo bih tebe tamo da vidim, sebičnjače!

— Kako hoćeš, veliki kralju, kako hoćeš.

— Da te vidim kako se potučaš?

— I da se potucam, u ovom trenutku najživlja mi je želja da putujem.

— Znači, kada bih te nekuda poslao kao što sam poslao Žoajeza, ti bi išao?

— Ne samo da bih išao, već tražim, preklinjem.

— Neku misiju.

— Išao bi u Navaru?

— Išao bih do đavola, veliki kralju.

— Podsmevaš li se ti lakrdijašu?

— Sire, i za svoga života nisam bio baš mnogo veseo, a zaklinjem vam se da sam od smrti mnogo žalosniji.

— Ali maločas si odbijao da odeš iz Pariza!

— Milostivi gospodaru, pogrešio sam, mnogo sam zgrešio i kajem se.

- Znači, sad želiš da odeš iz Pariza?
- Odmah, slavni kralju, ovog trenutka, veliki vladaoče.
- Ne razumem više ništa — reče Anri.
- Ti, znači, nisi čuo reči velikog francuskog admirala?
- Koje reči?
- One u kojima ti je javio za raskid sa prijateljicom gospodina od Majena.
- Jesam, pa šta je s tim?
- Ta žena, zaljubljena u jednog divnog dečka kao što je vojvoda, jer je Žoajez zaista divan...
- Bez sumnje.
- Ako ga je ta žena ispratila sa uzdahom, to znači da je imala neki razlog.
- Verovatno, inače ga ne bi ispratila.
- E lepo! A znaš li taj razlog?
- Ne znam.
- Ne možeš da se setiš?
- Ne mogu.
- To znači da će gospodin od Majena da se vrati.
- Aha! — reče kralj.
- Najzad razumeš; čestitam ti.
- Jeste, razumem, ali ipak...
- Ipak?
- Ne nalazim da je taj tvoj razlog baš tako jak.
- Iznesi svoje razloge, Anri, nemam ništa protiv da ih smatram odličnim. Daj ih.
- Zašto ta žena ne bi prekinula sa Majenom, Umesto da isprati Žoajeza? Misliš li ti da joj Žoajez ne bi učinio po volji da odvede gospodina od Majena u Pre-o-Klerk i da mu tamo proburazi njegov debeo trbuh? Naš Žoajez ima pogan mač.
- Vrlo dobro, ali gospodin od Majena ima podmukli nož. Seti se Sen-Megrena.
- Anri uzdahnu i podiže oči k nebu.
- Ženi koja je zaista zaljubljena nije svejedno da li će joj ubiti ljubavnika ili ne, ona više voli da ga ostavi, da dobije u vremenu, naročito vodi računa da nju ne ubiju. Poznato je kako su svi surovi u toj dragoj kući Gizovih.
- Ah, možda si u pravu.

- I to je sreća.
- Jeste, i počinjem da verujem da će se Majen vratiti, ali ti, Šiko, ti nisi ni plašljiva ni zaljubljena žena?
- Ja sam, Anri, oprezan čovek, čovek koji ima otvoren račun sa gospodinom od Majena, započetu igru. Ako me nađe, on će zaželeti da nastavi, a on je igrač od koga se drhti, taj dobri gospodin od Majena!
- Pa, šta?
- Ništa, on će tako dobro da igra, da ću ja najzad primiti udarac nožem.
- Eh, poznajem je svog Šikoa, on ništa ne prima dok ne vrati.
- Imaš pravo, vratiću mu deset i on će umreti.
- U toliko bolje! I jedna je igra završena.
- U toliko gore, do đavola, u toliko gore! Porodica će stati da više, cela će ti Liga skočiti na glavu i jednoga lepog jutra reći ćeš mi: „Šiko, prijatelju, izvini, ali ja sam primoran da te bacim na točak.”
- To ću ja reći?
- Jeste, to ćeš ti reći i što je još gore, ti ćeš to i učiniti, veliki kralju. Zato više volim da se okrenem na drugu stranu, razumeš? Meni ovako nije rđavo i želeo bih da tako i ostane. Vidiš, sve te aritmetičke progresije kada se nadovežu na osvetoljubivost, izgledaju mi opasne. Dakle, ići ću u Navaru, ako hoćeš da me pošalješ.
- Bez sumnje da hoću.
- Očekujem tvoje zapovesti, milostivi kneže. I Šiko zauze isti stav kao malopre Žoajez.
- Ali, — reče kralj — ti i ne znaš da li će ti se misija dopasti.
- Ali kada je tražim?
- Vidiš li, Šiko, — reče Anri — nameravam da nekako zavadim Margo i njenog muža.
- Podeli, pa vladaj, — reče Šiko — još pre sto godina to je bio bukvar politike.
- Znači to ti nije neprijatno?
- Zar se to mene tiče? — odgovori Šiko. — Uradi kako hoćeš, veliki kneže. Ja sam samo ambasador, to je sve; nemaš ti nikakve račune da mi polažeš, jedino mi je stalo da me ne čuvaju... Oh, što se toga tiče, do tog mi je mnogo stalo!
- Ali — reče Anri — ti treba da znaš šta ćeš reći mome zetu.
- Ja, da kažem nešto! A to ne, nikako!

- Kako, ne nikako?
- Ići ću kuda god hoćeš, ali neću ništa da govorim. Ima jedna poslovice o tome: „Ko mnogo kopka...”
- Dakle, ti odbijaš?
- Odbijam da što kažem, ali primam pismo. Onaj koji prenosi reči, uvek prima nešto odgovornosti, onaj koji nosi pismo, tek je u drugom stepenu kriv.
- Dobro, neka tako i bude! Daću ti pismo. To je inače moj način.
- Eto vidiš kako sam zgodno našao! Daj ga.
- Kako ti to govoriš?
- Kažem ti: daj ga. I Šiko pruži ruku.
- Ah, nemoj da misliš da se jedno pismo može tako napisati odmah, treba ga sastaviti, promisliti, odmeriti.
- Dobro! Meri, misli, sastavljaj. Svratiću sutra u zoru ili ću nekog poslati.
- Zašto ne spavaš ovde?
- Ovde?
- Jeste, u tvojoj naslonjači?
- Vraga! Svršeno je, ne spavam više u Luvru. Zar to ne bi bilo glupo naći avet kako spava u naslonjači?
- Ali, naposletku — uzviknu kralj — hoću da znaš moje namere u pogledu Margo i njenog muža. Ti si Gaskonjac, moje će pismo da načini buku na navarskom dvoru, pitaće te, moraćeš da odgovaraš. Do đavola, ti si moj predstavnik! Ne bih želeo da tamo bleneš kao vo.
- Gospode! — reče Šiko sležući ramenima. — što si ti glup, veliki kralju! Pa zar ti misliš da ću ja nositi pismo dvesta pedeset milja a da ne znam šta je u njemu? Budi spokojan, sto mu muka! Na prvom uglu, pod prvim drvetom ispod koga se zaustavim, otvoriću to tvoje pismo. Kako! Pa zar ti deset godina šalješ poklisare na sve strane sveta i nisi ništa naučio? Hajde, odmaraj se dušom i telom, a ja se vraćam u svoju usamljenost.
- A gde je ta tvoja usamljenost?
- Na groblju Velikih Nevinih, veliki kneže.
- Anri pogleda Šikoa sa onim čuđenjem u očima koga već dva sata, otkako ga je ponovo video, nije mogao da se oslobodi.
- Nisi to očekivao, zar ne? — reče Šiko uzimajući ogrtač i šešir.

— Eto šta znači imati veze sa ljudima s onog sveta! Dakle, kao što smo kazali: sutra, ja ili moj čovek.

— Dobro, ali samo taj tvoj čovek mora imati neku lozinku da bi se znalo da ga ti šalješ kako bi ga pustili unutra.

— Sjajno! Ako to budem ja, dolazim od moje strane, ako to bude moj glasnik, dolazi od strane duha.

I posle tih reči Šiko tako nečujno iščeze da praznoverni Anri osta u nedoumici da li je to bilo zaista telo ili je duh prošao kroz ta vrata, koja nisu ni škripnula, i ispod te zavese, na kojoj se nije pokrenuo nijedan nabor.

VELIKA ZAVERA

KAKO JE I ZAŠTO UMRO ŠIKO

Neka nam, kada je reč o Šikou, čoveku od mesa i krvi, oprostite oni čitaoci koji su pristalice verovanja u čuda i koji su pomislili da imamo toliko hrabrosti da uvodimo duhove u ovu priču. Naime, Šiko je izišao iz dvora pošto je, po svom običaju, u šali rekao kralju Anriju istinu koju je želeo da mu kaže.

Evo šta se dogodilo:

Posle smrti kraljevih prijatelja, kada su počele zavere Gizovih pristalica, Šiko je počeo da razmišlja. Kao što je već poznato, bio je hrabar i bezbrižan, ali je ipak život cenio iznad svega. Voleo ga je kao i većina ljudi iz viših krugova. Smatrao je da je samo glupacima dosadno na ovome svetu i da oni žele da traže rasonode u onom drugom. Iz svega toga došao je do zaključka da će ga dostići osveta gospodina od Majena uprkos poprilično nesigurnoj kraljevoj zaštiti. On je s onom praktičnom, njemu svojstvenom filozofijom isticao da ništa na svetu ne može da popravi jednu materijalnu štetu; odnosno da sve halebarde i svi sudovi francuskog kralja neće moći da zakrpe rupu na kaputu koju bi mu nož gospodina od Majena načinio, pa ma koliko ona bila mala.

I on se odlučio da između svoje kože i mača gospodina od Majena načini što veće rastojanje.

U tom cilju otišao je u Bom, i to iz tri razloga: da napusti Pariz, da se vidi sa svojim starim prijateljem Gorenfloom i da srkne ono čuveno vino iz 1550. godine, o kome je sa toliko hvale bilo reči u čuvenom pismu kojim se završava naša priča o gospođi od Monsoroa.

Reći ćemo odmah da je odlazak imao dejstvo. Posle dva meseca Šiko opazi da se vidno ugojio i da će mu to zgodno poslužiti da se pruruši. Uz to on opazi da ovako ugojen sve više liči na Gorenfloa, i to više no što priliči jednom čoveku od duha.

I tako duh pobeđi telo.

Pošto je popio nekoliko stotina boca tog čuvenog vina iz 1550. godine i pročitao dvadeset i dve knjige koje su sačinjavale manastirsku biblioteku i u kojima je kaluđer pročitao onu latinsku izreku: *Bonum vinum laetificat cos hominis*¹, Šiko oseti veliku težinu u stomaku i veliku prazninu u glavi.

¹ Dobro vino veseli čovekovo srce

„Rado bih se zakaluderio — mislio je on — ali kad Gorenfloa bih još uvek bio veliki gospodin, a u nekom drugom manastiru bi mi bilo loše. Bez sumnje mantija bi me zauvek prerusila u očima gospodina od Majena, ali neka sve ide do đavola! Ima valjda i nekog drugog načina sem ovog seljačkog. Da potražimo! Pročitao sam u jednoj drugoj knjizi, doduše ta nije iz Gorenfloove biblioteke: *Quaere et invenies*.²

Šiko poče da traži, i evo šta je pronašao. Za ono vreme to je bilo prilično novo.

Gorenflo napisa, istina s mukom, ali ipak napisa, ono što će mu on govoriti.

On se poveri Gorenflou i zamoli ga da piše kralju kako se Šiko povukao u manastir, kako je tuga što se rastao sa svojim gospodarom, kada se ovaj pomirio sa gospodinom od Majena, načela njegovu zdravlie, kako je pokušao rasonodama da se bori protivu nje, ali je bol bio jači i najzad je podlegao.

Sa svoje strane Šiko napisa pismo kralju. To pismo, datirano 1580. godine, bilo je podeljeno u pet odlomaka. Svaki od tih odlomaka bio je naročito napisan sa po jednim danom razmaka, prema tome kako je i bolest napredovala. Prvi odlomak je bio napisan i potpisan dosta sigurnom rukom. Drugi je bio ispisan dosta nesigurno, a potpis, mada još čitljiv, bio je ispisan drhtavom rukom. Potpisao se sa Šik... na kraju trećeg odlomka. A na kraju četvrtog sa Š... I najzad, na kraju petoga, bili su samo početak slova Š i jedna mrlja.

Ta mrlja jednoga samrtnika proizvela je najbolniji utisak na kralja. To objašnjava zašto je pomislio da je Šiko avet i duh.

Mi bismo ovde rado izneli Šikoovo pismo, ali Šiko je bio, kako bi se to danas reklo, veoma nastran čovek. I kako je stil ogledalo duše, njegov je stil u pismu bio naročito nastran, tako da se ne usuđujemo da to pismo iznesemo, ma koliki efekat od toga očekivali.

Ali to se pismo može naći u memoarima Etoala. Ono nosi datum 1580. godine, kao što smo već kazali, „godinu velikih rogonja“, kako je dodao Šiko.

Na kraju pisma, da se ne bi ohladilo Anrijevo saučešće, Gorenflo je dodao da mu je od smrti njegovog prijatelja manastir u Bornu odvratan i da više voli Pariz.

² Traži i naći ćeš.

Šiko je jedva naterao Gorenfloa da naročito dopise taj dodatak. Naime, Gorenflo se osećao sjajno u Bornu, a takođe i Panirž.

Kralj je, kao odgovor na Gorenfloovo pismo i, na poslednje zbogom Šikoa, svojom rukom otpisao:

„Gospodine nastojniče, izvršićete pobožan pogreb s pesmama jadnog Šikoa, koga žalim od sveg srca, jer on ne samo što mi je bio odani prijatelj nego i dobar plemić, mada nikako nisam mogao da mu doznam poreklo dalje od pradede. Okitćete ga cve, ćem i podesićete tako da se odmara na suncu koje je mnogo voleo, pošto je s juga, A vi, čiju tugu utoliko više poštujem jer je delim sa vama, napustićete manastir u Bornu, kao što ste i izrazili želju. Ovde u Parizu osećam veliku potrebu za odanim ljudima i dobrim sveštenicima da bih vas držao tako daleko od sebe. Na osnovu toga postavljam vas za nastojnika jakobinskog manastira. Vaš će stan biti u Parizu, u blizini kapije Sent-Antoan, kraj koji je naš jadni prijatelj naročito voleo.

Vama naklonjeni Anri,

koji vas moli da ga ne zaboravite u svojim molitvama”.

Možete zamisliti kako je nastojnik razrogačio oči ka da je video pismo celo napisano kraljevom rukom, kako se divio Šikoovoj mudrosti i kako se požurio da poleti k časti koja ga je čekala.

Sve se dogodilo kako su želeli i kralj i Šiko.

Jedan snop trnja, određen da predstavlja i fizički i u prenosnom smislu leš, bio je sahranjen prema suncu, posred cveća, pod jednim lepim čokotom loze; zatim, pošto je bio mrtav i tobože sahranjen, Šiko pomože Gorenflou da se preseli. I on se sa velikim počastima nastani u manastiru jakobinaca.

Šiko izabra noć da se uvuče u Pariz. Kupio je u blizini kapije Bisi jednu malu kuću koja ga je koštala trista, talira. Kada je hteo da ide i da vidi Gorenfloa, imao je tri puta: kroz grad — koji je bio i najkraći; pokraj vode — koji je bio najpoetičniji i, najzad, put pored zidina Pariza, koji je bio najsigurniji.

Ali Šiko, koji je bio sanjalica, uvek je birao put pokraj Sene, i kako u to doba reka još nije bila uzidana u kamene zidove, voda je, kao što kažu pesnici, milovala svoje široke obale duž kojih su stanovnici Pariza često mogli da vide dugu Šikoovu senku kako se ocrtava na vodi za vreme lepih noći s mesečinom.

Kada se smestio i promenio ime, Šiko se dao na posao da izmeni lik. Zvao se sada Rober Brike, kao što smo već kazali, i išao je malo pognut napred. Sem toga, nespokojstvo i briga za poslednjih pet šest godina učinili su ga skoro ćelavim, tako da je njegova kovrdžava i crna kosa ličila sada na more u oseci i povukla se sa čela na potiljak.

Pored toga, kao što smo već rekli, vežbao se u veštini koja je bila toliko draga starim glumcima i koja se sastojala u tome da se znalackim skupljanjem mišića na licu izmene njihovi uobičajeni pokreti i na taj način i lik.

Posle tog predanog vežbanja došlo je dotle da postane pravi Rober Brike, to jest čovek koji je imao usta od uha do uha, čija je brada dodirivala nos i čije su oči gledale razroko da čoveka podiđe jeza. I to sve bez grimase, ali ne i bez izvesnih draži za ljubitelje prerusavanja, pošto je njegovo lice onako dugo, usko i koščato najednom postajalo široko, tupo, razvučeno i puno zlobe. Samo, Šiko nikako nije mogao da skрати duge ruke i ogromne noge, ali kako je umeo u svakoj prilici da se snađe, on je pogrbio leđa, tako da su mu ruke izgledale dugačke kao i noge. Pored ovoga, iz predostrožnosti nije hteo hi s kim da se upoznae.

Tako Rober Brike poče da živi povučeni životom, što je, uostalom, i odgovaralo njegovom ukusu. Sva mu je razonoda bila da ode u posetu svom prijatelju Gorenflou i da s njime ispija ono slavno vino iz 1550. godine, jer se prečasni nastojnik dobro čuvao da ga ne ostavi u podrumima Borna.

Ali i prostački duhovi su takođe podložni promenama kao i veliki duhovi; Gorenflo se izmeni, ali ne fizički.

Video je sada u svojoj moći i svojoj vlasti onoga koji je doskora držao njegovu sudbinu u rukama. Šiko, koji je dolazio da večera u manastiru, izgledao mu je sada kao rob i Gorenflo od tog trenutka poče suviše da misli o sebi, a nedovoljno o Šikou. Ovaj je bez imalo ljutnje primio promenu svog prijatelja. Sa ličnostima pored kralja Anrija naučio se bio toj filozofiji. Pazio se više — to je bilo sve. Umesto da ide svaki drugi dan u manastir, išao je samo jednom nedeljno, zatim svakih petnaest dana i najzad jednom mesečno. Gorenflo je bio toliko gord da to nije ni primetio.

Šiko je bio veliki filozof da bi bio osetljiv; smeja se u sebi Gorenflovoj nezahvalnosti i po svom običaju trljao je nos i bradu.

— Voda i vreme, — govorio je on — najjači su rastvarači, koliko ja znam: jedan rastvara kamen, a drugi samoljublje. Pričekajmo. I čekao je.

Upravo je bio u tom očekivanju kada nastupiše događaji o kojima smo počeli da pričamo u prethodnoj knjizi i njemu se učini da u njima vidi neke nove činjenice koje predskazuju velike političke katastrofe.

Iako je bio u stanju pokoja, učinilo mu se da u budućim događajima vidi opasnost za svoga kralja, koga je voleo, opasnost sličnu onoj od koje ga je već sačuvao i on odlučio da se pojavi pred njim kao duh samo zato da bi mu predočio budućnost.

Videli smo kako je glas o skorom dolasku gospodina od Majena učinio da je Šiko od duha postao živ čovek i od proroka ambasador; kako je taj glas bio obavijen odbijanjem Žoajeza i kako je Šiko svojom pronicljivošću to izneo na videlo.

Sada, kada je objašnjeno sve što je moglo biti nejasno u našoj prethodnoj knjizi, nastavićemo, ako čitaoci to žele, dalje pričanje i pratićemo Šikoa od izlaska iz Luvra do njegove kućice na raskrsnici Bisi.

SERENADA

Od Luvra do kuće Šiko nije imao mnogo da ide. Siđe na obalu i pođe preko Sene čamcem koji je sam vozio i koji je s obale od Nelske kule doveo i zavezao za pusti kej Luvra.

— Čudno je to — govorio je on veslajući i posmatrajući prozore dvora od kojih je samo onaj na kraljevoj sobi bio osvetljen, mada je uveliko bila noć — čudno je to, posle toliko godina. Anri je uvek isti. Jedni su porasli, drugi se pogurili, neki su pomrli, a on je samo dobio nekoliko bora na licu, i to je sve. To je uvek isti duh, slab i otmen, zanesenjački i poetski, uvek ista sebična duša koja traži više no što može da dobije: prijateljstvo od ravnodušnosti, ljubav od prijatelja, odanost od ljubavi, ali je nesrećni i jadni kralj pored svega toga žalosniji od svakog čoveka u kraljevini. U stvari, mislim, ja sam jedini koji je prozreo tu čudnovatu mešavinu razvrata i kajanja, bezbožnosti i praznoverice, kao što sam ja i jedini koji poznaje Luvr kroz čije su hodnike prošli toliki ljubimci da bi otišli u grob,

u progonstvo ili zaborav. Jedini sam ja, koji se bez opasnosti titra i igra onom krunom koja je zaludela mozgove tolikih ljudi očekujući da im oprlji prste.

I Šiko uzdahnu više filozofski no tužno i snažno zape veslima.

„A vidiš,” reče najednom, „kralj mi ništa ne reče o novcu za moj put; to poverenje čini čast ukoliko dokazuje da sam mu još uvek prijatelj”.

I Šiko poče tiho da se smeje, kao što je imao. običaj, a zatim snažnim udarom vesla istera čamac na sitan pesak na kome se ugla-vi kao ukotvljen.

Tada priveza pramac čamca za alku čvorom čiju je tajnu on jedini znao i pođe svojoj kući koja se nalazila, kao što znamo, jedva na dva puškometa od rečne obale.

Ulazeći u ulicu Ogisten, iznenadi se i zapanji kada začu zvuke instrumenata i glasove koji su svirkom ispunjavali celu okolinu, obično mirnu u ovo doba noći.

„Ovo je valjda neka svadba”, pomisli on u prvom trenutku. „Sto mu muka! Ostalo mi je samo pet sati da se odmorim i sada ću biti primoran da bdim mada se ne ženim”.

Kada priđe bliže, ugleda jaku svetlost kako igra na prozorima retkih kuća kojima je ulica bila naseljena. Ta svetlost je poticala od jedno dvanaestak buktinja koje su nosile skutonoše i sluge, dok je dvadeset i četiri svirača pod rukovodstvom jednog besomučnog Italijana činilo čuda od buke sa svojim violama, harfama, citrama, violinama, trubama i dobošima.

Ta vojska bukača bila je lepo postrojena pred jednom kućom u kojoj Šiko, ne bez iznenađenja, poznade svoju.

Nevidljivi zapovednik koji je upravljao ovim pohodom tako je rasporedio svirače i skutonoše da su svi bili okrenuti licem prema stanu Robera Brikea, očiju uprtih u prozore, i ličili na ljude koji niti dišu, niti žive, već samo posmatraju.

Šiko zastade za trenutak. Zaprepašćeno je gledao sve te ljude i slušao svu tu buku. Zatim se lupi svojim koščatim rukama po bedrima i reče:

— Ali, ovo je neka zabuna! Nemoguće je da se ćela ova gužva izvodi zbog mene.

Potom priđe bliže i umeša se među radoznalce koje je serenada privukla. Posmatrajući pažljivo oko sebe, uveri se da su sve buktinje

upravljene samo njegovoj kući, kao što je i svirka tamo bila upućena. Niko u celoj gomili nije obraćao pažnju na kuću preko puta. niti na okolne kuće.

„Nema šta, — reče u sebi Šiko — ovo je baš za mene. Da se nije slučajno neka nepoznata kneginja u mene zaljubila?”

Ali ta pretpostavka, ma koliko bila laskava, nije mogla da zadovolji Šikoa.

On se okrenu kući koja je bila preko puta njegove.

Jedina dva prozora te kuće na drugom spratu, jedina koja nisu imala kapke, dobijala su s vremena na vreme spoljnu svetlost, ali to je bilo potpuno izlišno, jer je kuća izgledala tužno i bez ikakvog života.

— U ovoj kući sigurno spavaju kao topovi, sto mii gromova! — reče Šiko. — Ovolika dreka bi i mrtve probudila!

Za vreme svih tih pitanja i odgovora koje je Šiko sam sebi postavljao i davao, orkestar je i dalje nastavljao svoju simfoniju kao da svira pred nekim skupom kraljeva i careva.

— Pardon, prijatelju, — obrati se tada Šiko jednome što je držao buktinju — možete li mi reći, molim vas, kome je namenjena ta svirka?

— Građaninu koji ovde stanuje — odgovori sluga i pokaza na kuću Robera Brikea.

„Za mene je ovo”, pomisli Šiko, „bogami za mene”.

Šiko se probi kroz gomilu da pročitata tajnu na rukavima i grudima skutonoša, ali su svi grbovi bili brižljivo nestali pod nekom vrstom ogrtača boje zida.

— Kome vi pripadate, prijatelju? — upita Šiko jednog dobošara koji je grejao ruke dahom iz usta pošto tog trenutka nije trebalo da udara.

— Građaninu koji ovde stanuje — odgovori ovaj, pokazujući maljicom Roberovu kuću.

„Oho? Ne samo što meni sviraju, nego još meni i pripadaju! Sve bolje i bolje. Najzad, videćemo”. Pošto je naoružao svoje lice najsloženijom grimasom koju je mogao da načini, on stade laktovima levo i desno da gura skutonoše, slugu, svirače i da se probija do vrata. Kada je sa dosta muka tamo stigao, on na očigled sviju i sav obasjan buktinjama koje su u polukrugu stajale, izvadi ključ iz džepa, otvori vrata, uđe, zatvori vrata i povuče rezu.

Zatim se pope na balkon, donese jednu kožnu stolicu, udobno se smesti, nasloni se laktom na ogradu balkona i ne obraćajući pažnju na smeh koji je njegova pojava izazvala, reče:

— Gospodo, da se vi niste prevarili? Je li sva ova svirka zaista za mene?

— Jeste li vi Rober Brike? — upita ga direktor orkestra.

— Ja lično.

— Onda vam stojimo na raspolaganju, gospodine, — odgovori Italijan i diže štapić koji podiže nov val muzike.

„Ovo je baš nerazumljivo”, pomisli Šiko — posmatrajući pažljivo celu grupu i sve kuće po susedstvu.

Svi stanovnici kuća bili su na svojim prozorima, na pragovima, ili pomešani sa gomilom koja je stajala pred njegovim vratima.

Gazda Furnišon, njegova žena i cela pratnja od četrdeset i pet vitezova, žene, deca i sluge bili su načičkani na prozorima i vratima krčme „Kod neustrašivog mača”.

Samo kuća preko puta bila je mračna i nema kao grob.

Šiko je stalno tražio očima rešenje ove zagonetke, kada mu se odjednom učini da vidi upravo pod strehom svoje kuće, između dasaka svoga balkona, ispod svojih nogu, jednog čoveka uvijenog u ogrtač tamne boje, sa crnim šešišom, crvenom perjanicom i dugačkim mačem, čovek je, misleći da ga niko ne vidi, bio sav zanet posmatranjem kuće preko puta, one puste, neme i mrtve kuće.

S vremena na vreme šef orkestra ostavljao je svoje mesto i nešto tiho govorio tom čoveku.

Šiko odmah shvati da je celo rešenje tu i da taj crni šešir krije lice nekog plemića.

Od tog trenutka sva je njegova pažnja bila upravljena toj ličnosti. Uloga posmatrača bila mu je laka, jer je sa svoga mesta na balkonu lepo video sve na ulici i ispod strehe. Uspeo je da prati svaki pokret tajanstvenog nepoznatog, očekujući da načini neki nepromišljen pokret i otkrije svoje lice.

Odjednom, dok je Šiko bio sav zauzet posmatranjem, na uglu ulice se pojavi jedan konjanik a za njime dva konjušara. Konjanik energičnim udarcima rastera radoznalce koji su tvrdoglavo okružili svirače.

„Gospodin od Žoajeza!” prošapta Šiko, koji u konjaniku poznađe velikog francuskog admirala. „Sada – po kraljevoj naredbi – u čizmama i mamuzama”.

Radoznalci se rasturiše i orkestar umuče.
Sigurno da je gospodar dao neki znak i naredio im da ćute.
Konjanik se približi plemiću ispod strehe i upita ga:
— Pa lepo, Anri, šta ima novo?
— Ništa, brate, ništa.
— Ništa!
— Ništa, nije se ni pojavila.
— Možda ovi nisu dosta glasno svirah?
— Zaglušili su ceo kraj.
— Možda nisu dovoljno vikali, kao što im je bilo naređeno, da to sviraju u čast ovog građanina?
— Tako su dobro vikali da je on tu lično, na svome balkonu, i sluša serenadu.
— A ona se nije nikako pojavljivala?
— Ni ona ni iko drugi.
— Ideja je ipak bila sjajna — reče Žoajez malo ljutito — jer je ona mogla bez ikakvog naročitog isticanja kao i svi ovi ostali ljudi da sluša svirku koja je priređena njenom susedu.
Anri odmahnu glavom.
— Ah, sad se lepo vidi da je nimalo ne poznajete, brate, — reče on.
— Poznajem je još kako! To jest, ja poznajem sve žene, i kako ona spada u taj broj, onda nimalo ne gubi hrabrost.
— Ah, bože moj! Vi mi to, brate, kažete tako nesigurnim glasom.
— Ni najmanje; samo, od danas će naš građanin svake večeri da sluša serenade.
— Ali ona će se iseliti!
— Zašto? Ako ti ništa ne govoriš, ako se uopšte ni u šta ne mešaš, ako se stalno kriješ? Da li je građanin šta rekao kada su mu priredili ovu čast?
— On je još podsticao orkestar. Eno! Pogledajte, brate, opet nešto govori.
I zaista, Brike, koji se odlučio da stvar izvede na čistinu, beše ustao da još jednom ispita šefa orkestra.
— Ćutite, vi tamo gore i uđite unutra, — povika An srdito.
— Šta hoćete? Dobili ste svoju serenadu i nemate šta da govorite. Budite mirni.

— Moja serenada, moja serenada, — odgovori veoma ljubazno Šiko — ali ja bih želeo da doznam bar kome je ta serenada upućena.

— Vašoj kćeri, glupače!

— Pardon, gospodine, ali ja nemam kćer.

— Onda vašoj ženi.

— Hvala bogu, nisam ženjen!

— Onda vama, lično vama.

— Jest, tebi i ako ne udeš...

I zaista Žoajez se bio pridružio pretnji. On potera svog konja Šikoovom balkonu, i to kroz muzičare.

— Sto mu muka! — uzviknu Šiko. — Ako je svirka za mene, onda ko to dolazi da je kviri?

— Matora budalo, — zagrme Žoajez i podiže glavu. — Ako tu tvoju odvratnu njušku ne uvučesh u jazbinu, svirači će razlupati svoje instrumente o tvoju glavu.

— Ostavite tog jadnika, brate, — reče Di Bušaž. — Ovo je za njega veliko iznenađenje.

— A šta ima da se čudi, vraga! Uostalom, vidiš dobro da ćemo ovom svađom privući nekog na prozor. Zato, dakle, izbijmo građanina, upalimo mu kuću ako treba, ali zaboga, mrdnimo malo, učinimo nešto!

— Imaj milosti, brate, — reče Anri; — Ne iznuđujmo silom pažnju te žene. Pobeđeni smo i pustimo sve.

Brike nije izgubio nijednu reč od ovog razgovora i to mu rasvetli ideje koje su još bile zamršene. Pripremao se u mislima za odbranu, jer je poznao narav čoveka koji ga je napadao.

Ali Žoajez poslušao Anrija i više nije navaljivao. Otpustio je skutoše, slugu, svirače i kapelnika.

Zatim povuče svog brata na stranu i reče mu:

— Vidiš da sam očajan, sve se udružilo protiv nas.

— Šta hoćeš time da kažeš?

— Da nemam vremena da ti pomažem.

— A zaista, ti si u putnom odelu, još nisam primetio.

— Odlazim večeras za Anvers sa jednom kraljevom porukom.

— Kada si je dobio?

— Večeras.

— Bože moj!

— Pođi sa mnom, preklinjem te! — Anri otpusti ruke.
— Da li mi vi, to, brate, zapovedate? — upita i preblede pri pomisli da mora da otputuje.
An učini jedan pokret.
— Samo te molim, Di Bušaže, ništa više.
— Hvala, brate.
Žoajez sleže ramenima.
— Kako vi hoćete, Žoajeze; ali vidite, ako budem primoran da više ne provodim noći u ovoj ulici, ako budem morao da više ne gledam ovaj prozor...
— Pa šta onda?
— Umro bih.
— Jadna budalo!
— Srce mi je ovde, brate, — reče Anri pruživši ruku prema kući — život mi je tu. Ne zahtevajte od mene da živim, ako mi iščupate srce iz grudi.
Vojvoda prekrsti ruke na grudi s ljutnjom izmešanom sa žaljenjem, gricnu svoje tanke brkove i, pošto je nekoliko trenutaka u tišini razmišljao, reče:
— Kada bi vaš otac, Anri, zamolio da se lečite kod Mirona koji je filozof a istovremeno i lekar...
— Ja bih odgovorio svom ocu da nisam bolestan, da mi je glava zdrava i da Miron ne leči od ljubavi.
— Treba, znači, to primiti kao način kojim vi gledate na stvari, Anri; ali zašto bih se ja uznemiravao? Ta je žena — žena, vi ste istrajni, nema tu ničega očajnoga i pri svom povratku naći ću vas raspoloženijeg, radosnijeg i veselijeg nego što sam ja sam.
— Jest, jest, dobri moj brate, — odgovori mladić i steže ruku svog brata. — Jest, ozdraviću, biću srećan, biću veseo. Hvala vam na vašem prijateljstvu, hvala vam! To je moje najveće blago.
— Posle vaše ljubavi.
— Pre mog života.
Žoajez, duboko dirnut i pored ravnodušnog izgleda, prekide naglo brata.
— Hoćemo li ići? — reče. — Evo buktinje su ugašene, svirači su poneli svoje instrumente, a skutonoše već polaze.
— Idite, idite, brate, idem i ja za vama — reče Di Bušaž. i uzdahnu što napušta ulicu.

— Ja vas čekam — reče Žoajez. — Jeste, potrebno je reći poslednje zbogom pod prozorom. Recite i za mene zbogom, Anri.

Anri zagrlji svoga brata koji se saže da ga poljubi.

— Ne — reče — ispratiću vas do kapija. Čekajte me samo na sto koraka odavde. Kada bude mislila da je ulica prazna, možda će se pojaviti.

An potera svog konja do pratnje koja se bila zaustavila na stotinu koraka,

— Hajde, hajde, do nove naredbe nam više niste potrebni, idite.

Buktinje iščeznuše, razgovor svirača i smeh skutonoša utihnuše kao i poslednji zvuci violina ili gitare čije je žice ruka slučajno dodirnula.

Anri još poslednji put pogleda kuću, posla još poslednju molitvu prozorima i, neprestano se okrećući, pođe prema bratu koji ga je čekao sa dva konjušara.

Rober Brike, kada vide da su oba mladića otišla sa sviračima, proceni da je sada došlo vreme da se ovaj događaj rasvetli, ako uopšte bude nekog rešenja.

I prema tome, on se dosta bučno povuče s balkona i zalupi prozor.

Nekoliko tvrdoglavih radoznalaca bili su još na svojim mestima, ali posle deset minuta i najprostojaniji odoše.

Za to vreme Rober Brike se beše ispeo na krov svoje kuće, koji je bio izrećkan kao što su krovovi flamanskih kuća, i sakrivši se iza zida počeo da posmatra prozore preko puta.

Čim je prestala buka na ulici, kada se više nije čula ni svirka, ni koraci, ni glasovi, kada je sve dobilo svoj uobičajeni izgled, jedan prozor na gornjem spratu te čudne kuće tajanstveno se otvori i jedna glava pažljivo proviri napolje.

— Nema ničeg više, — prošapta jedan muški glas — prema tome, nema više nikakve opasnosti. To je bilo neko ismevanje na račun našeg suseda. možete napustiti svoje skrovište, gospođo, i sići u svoj stan.

Rekavši to čovek zatvori prozor, kresnu o neki kremen i zapali svetiljku koju pruži nekoj ruci.

Šiko je sve to gledao razrpgaćenih očiju. Ali samo što je opazio bledu i veličanstvenu pojavu žene koja je primila svetiljku, samo što

je uhvatio tužan pogled koji su gospođa i sluga izmenili, kad i on preblede i oseti kako mu ledena jeza prođe kroz vene,

Mlada žena koja je jedva mogla da ima dvadeset i četiri godine, siđe niz stepenice, a sluga za njom.

— Ah! — prošapta Šiko i pređe rukom preko čela da obriše znoj i kao da je istovremeno hteo da odagna neko strašno priviđenje. Ah, grofe od Bušaža, hrabri, lepi mladiću, glupo zaljubljeni, koji govoriš da ćeš postati radostan, veseo i raspoložen, predaj svoju devizu svom bratu, jer ti nikada više nećeš reći: *Hilariter*³.

Zatim i on siđe u svoju sobu, mračna čela kao da silazi u neki strašan tesnac; u neki krvavi ponor i sede u mraku, poslednji, ali možda više od svih potčinjen neverovatnom uticaju sete koja se širila iz te kuće.

ŠIKOOVA KESA

Šiko proveđe celu noš sanjarečj u svojoj naslonjači. Sanjarenje je prava reč. jer doista on je više bio zauzet snovima no mislima. Vratiti se u prošlost, videti pod bleskom jednog jedinog pogleda celo jedno doba koje se skoro izbrisalo iz uspomena, to ne znači misliti.

Šiko proveđe celu noć sanjareći u svojoj naslonjači, odavno ostavio za sobom, svetu prepunom slavnih i ljupkih ličnosti što ih je pogled jedne bleđe žene, slične vernoj svetiljci, izneo na vidik. One su jedna po jedna prolazile kraj njega praćene srećnim i strahovitim uspomena.

Šiko, koji je toliko čeznuo za snom kada se vratio iz Luvra, nije pomislio čak ni da. legne.

I kada je zora osvetila okna njegovih prozora, on pomisli:

„Prošao je čas duhova, potrebno je malo misliti i na žive”

Ustade, pripasa svoj dugi mač, ogrte pleća jednim vunanim ogrtačem boje vinskog taloga, načinjenim od tkanine koja može da izdrži i najjaču kišu, i sa odlučnošću mudraca pregleda ispitivački svoju kesu i donove svoje obuće.

Donovi su mu izgledali dostojni da započne neki posao; dok je kesa zasluživala naročitu pažnju.

³ Spremno

Napravićemo jednu pauzu u svome pričanju kako bismo imali vremena da našim čitaocima opišemo tu kesu.

Šiko, čovek koji se u svakoj prilici zna snaći, kao što je svakom poznato, izdubao je bio glavnu gredu koja ide s jednog kraja kuće na drugi, doprinoseći time i ukrasu, jer je bila obojena raznim bojama, i sigurnosti, jer je imala bar osamnaest palaca u prečniku. U toj gredi, u jednoj šupljini, koja je bila duga stopu i po i široka šest palaca, načinio je bio kasu koja je sadržala hiljadu zlatnih talira.

I evo ovakav je račun napravio Šiko:

„Ja trošim dnevno dvadeseti deo jednog od ovih talira, znači, imam da živim od toga dvadeset hiljada dana. Ja to nikada neću doživeti, ali mogu polovinu. A zatim, ukoliko starim, povećaće se moje potrebe, pa prema tome i moji troškovi, jer na kraju krajeva udobnost treba da raste sa godinama. To sve skupa čini još dvadeset i pet do trideset godina. Onda, hvala bogu, imam dosta!”

Zahvaljujući računu koji smo s njim izveli, Šiko je, dakle, ispao jedan od najbogatijih rentijera Pariza i to spokojstvo o budućnosti uli mu malo gordosti.

Ne zato što je Šiko bio tvrdica, čak je dosta dugo bio i rasipnik, ali se grozno plašio bede, jer je znao kako ona pada kao olovo na pleća i kako i najjače savija.

Tog jutra, drešeći svoju kesu da sam sebi položi račune, govorio je samom sebi.

— Sto mu gromova! Vremena su teška i nema više darežljivosti. Ne pomaže više ni umešnost sa Anrijem. Čak i ovih hiljadu zlatnih talira nisu od njega, već od jednog ujaka koji mi je obećao šest puta više. Doduše, i taj je ujak neženjen. Da je još noć, išao bih da uzmem sto talira iz kraljeve kese, ali već je dan i moram da se uzdama jedino u sebe samoga... i u Gorenfloa.

Ta pomisao da izvuče novac od Gorenfloa natera ga na smeh.

— Baš bih voleo — nastavi on — da vidim Gorenfloa, koji meni ima da zahvali za svoje blagostanje, kako odbija sto talira prijatelju za uslugu kod kralja koji ga je postavio za nastojnika jakobinskog manastira! — Ah — reče zatim i odmahnu glavom — nije to više Gorenflo. Jeste, ali je Rober Brike još uvek Šiko. Uh, pa to kraljevo pismo, to čuveno pismo koje treba da upali navarski dvor, morao sam da idem po njega još pre dana, a evo dah je već došao. More! Imaću ja to, čak će to udariti Gorenfloa po glavi, i to dosta jako,

samo ako vidim da mu je glava dosta tvrda da bi razumeo. Dakle, na posao!

Šiko nanovo namesti dasku koja je skrivala njegovo sklonište, pričvrsti je sa četiri eksera, pokri je daščicom po kojoj rasprostire prašinu da pokrije sastave, a zatim pred polazak pogleda još poslednji put sobicu u kojoj je skriven i čuvan kao srce u grudima proveo dosta srećnih časova.

Zatim pogleda kuću preko puta.

— Kad se dobro promisli, taj vrag Žoajež može zaista jedne lepe noći da upali moj hotel da bi za trenutak privukao na prozor nevidljivu damu. Ehe, ali ako upali moju kuću, napraviće od mojih hiljadu talira zlatnu polugu! Zaista, bilo bi najpametnije da tu sumu nekud odnesem. More šta tu ima! Ako ta gospoda od Žoajeza upale moju kuću, kralj će mi je platiti.

Pošto se tako umirio, Šiko zatvori vrata i ponese ključ. Zatim, kada je izišao uputivši se reci, pomisli:

— Ehe, ali može doći onaj Nikola Pulen i može mu se moje odsustvo učiniti sumnjivim i... Ali, šta je meni od jutros! Sve neke misli kao da sam zec! Na posao!

Kako je Šiko zaključavao spoljna vrata s istom brižljivošću kao i sobna, opazi na prozoru slugu nepoznate dame koji je izišao na čist vazduh misleći da ga niko ne vidi pošto je bilo rano jutro.

Taj čovek, kao što smo već ranije kazali, bio je potpuno unakažen ranom na levoj slepoočnici koja je išla i preko jednog dela obraza.

Sem toga, jedna obrva je jakim udarom bila pomerena sa svog mesta i skoro mu potpuno zatvarala levo oko koje je bilo nekako uvučeno u duplju.

Ali što je bilo najčudnovatije, i pored ćelavog čela i prosede brade, imao je oštar pogled, a onaj zdrav obraz bio je rumen kao u mladića.

Kada je spazio Robera Brikea kako izlazi iz kuće, on pokri glavu kapuljačom.

Učini pokret kao da je hteo da se povuče, ali mu Rober Brike dade znak da ostane.

— Komšija, — viknu mu Šiko — jučerašnja dreka mi je kuću učinila neprijatnom. Idem nekoliko nedelja na poljsko imanje, i da li biste bili tako ljubazni da s vremena na vreme pogledate i na moju kuću?

- Hoću, gospodine, — odgovori nepoznati — vrlo rado.
- A ako opazite lopove...
- Imam ja dobru pušku, gospodine, ne brinite.
- Hvala vam. Ali hteo bih još nešto da vas molim, komšija.
- Govorite, slušam vas.

Šiko kao da je merio rastojanje koje ga je odvajalo od nepoznatog.

- Nezgodno je da vičem s ovolike daljine, dragi komšija.
- Onda ću ja da siđem — odgovori nepoznati.

I zaista, Šiko vide kako on nestade i pošto se za to vreme Šiko primakao kući, ču kako se približavaju neki koraci, zatim se otvoriše vrata i oni se nađoše licem u lice.

Samo, ovoga puta sluga je potpuno zavio glavu u kapuljaču.

— Hladno je nešto od jutros — reče on — da bi se opravdao ili prikrio tu tajanstvenu predostrožnost.

— Jest, duva neki leden vetar — odgovori Šiko praveći se da ga ne gleda kako ga ne bi zbunio.

— Šta ste želeli, gospodine?

— Evo šta, — nastavi Šiko — ja odlazim.

— Već ste mi učinili tu čast i kazali ste mi.

— Jeste, znam, ali mada polazim, ostavljam novac u kući.

— Ne valja, to, gospodine, ponesite ga!

— A ne! Čovek je neodlučniji kada pokušava da spašava kesu u isto vreme kad i život. Zato sam ostavio ovde novac, dobro sam ga sakrio. Samo da nekom nesrećom ne naiđe požar. A ako se to dogodi, vi ste moj sused, pa vas molim da pazite kako gori ona debela greda koju vidite, tamo desno. Ona što ima ukras u obliku oluka. Pazite na nju, molim vas, i posle je tražite u pepelu.

— Pravo da vam kažem, gospodine, — reče nepoznati sa očitim nezadovoljstvom — vrlo mi je neprijatno što mi to govorite. Bolje da ste se poverili nekom prijatelju, a ne čoveku koga ne poznajete i koga ne možete poznati.

Dok je to govorio, svetlim okom je upitno posmatrao ljubazno Šikoovo lice.

— To je istina, — odgovori ovaj — ja vas ne poznajem, ali imam veliko poverenje u fizionomije i nalazim da vi imate fizionomiju poštenog čoveka.

— Vidite, međutim, gospodine, kakvom me odgovornošću

teretite. Zar se ne može dogoditi da ta svirka bude dosadna i mojoj gospodarici kao i vama pa da i mi nekud odemo?

— Pa ništa, — odgovori Šiko — kazali smo jedan drugome sve i ako se šta desi, neću se na vas ljutiti, komšija.

— Hvala vam na poverenju koje mi kao nepoznatom ukazujete, — reče sluga i pokloni se — staraću se da se pokažem dostojnim njega.

I pošto je pozdravio Šikoa, ode u kuću.

I Šiko ga pozdravi veoma ljubazno, a kada vide da se vrata za njim zatvoriše, prošapta:

„Jadni mladić! Sada će biti baš prava avet, a, međutim, gledao sam ga tako veselog, tako živahnog i tako lepog!”

MANASTIR JAKOBINACA

Manastir što ga je kralj podario Gorenflou da ga nagradi za njegove verne usluge, a naročito za njegovu sjajnu rečitost, nalazio se otprilike na dva puškometla sa druge strane kapije Sent-Antoan.

Okolina kapije Sent-Antoan bila je tada veoma otmen kraj. Kralj je često odlazio u zamak Vensan koji su još u to doba nazivali Vensanska šuma.

Na putu koji vodi za zamak nalazile su se levo i desno kućice plemića sa lepim vrtovima i veličanstvenim dvorištima i činile kao neku celinu sa zamkom. U tim kućama su se zakazivali bezbrojni sastanci, ali i pored toga što se u to doba i najprosečniji građanin zanimao za državne stvari, smemo reći da je tu politika bila isključena.

Zato što je tuda dvor često prolazio taj je put srazmerno imao onu važnost koju danas imaju Jelisejska polja.

Kao što se vidi, to je bio lep položaj za jedan manastir koji se gordo uzdizao s desne strane puta za Vensan.

Manastir se sastojao iz jednog kvadrata zgrada koje su sačinjavale ogromno dvorište zasađeno drvećem, iz jednog vrta s povrćem koji se nalazio iz zgrade i iz mnoštva manjih zgrada koje su manastiru davale izgled sela.

Dve stotine jakobinskih kaluđera stanovalo je u spavaonici koja se nalazila u dnu dvorišta, paralelno s putem.

Četiri lepa prozora s lica s gvozdanim balkonom koji je išao duž svih prozora davala su stanu nastojnika manastira vazduh, svetlost i život.

Slično nekom gradu koji se priprema za opsadu, manastir je sve svoje potrebe podmirivao s podređenih imanja u Šaronu, Montreju i Sen-Mandeu. Na tim pašnjacima stalno se tovalo pedeset volova i devedeset i devet ovaca, jer po crkvenim običajima, bilo iz tradicije, ili prema pisanim zakonima, manastir ni u čemu nije mogao da ima punu stotinu.

Jedna velika posebna zgrada služila je za ishranu devedeset i devet svinja naročite vrste, koje je sa ljubavlju, čak i sa izvesnim samoljubljem, gajio jedan kasapin koga je Modest lično izabrao. Kasapin je bio dužan da sprema odlične kobasice, pihtije i krvavice sa isitnjenim lukom, kakve je nekada spremao u gostionici kod „Roga izobilja”.

Nepotrebno je govoriti o manastirskim prihodima i o podrumu. Manastirski voćnjak duž zida, izložen istoku i jugu, davao je mnoštvo bresaka, kajsija i grožđa. Sem toga, kompute i pekmeze pravio je neki brat Ezeb, tvorac one čuvene stene od slatka koju je pariška opština ponudila obema kraljicama na poslednjem svečanom banketu.

Što se tiče podruma, Gorenflo ga je sam uredio, pošto je počistio sve podrume iz Burgonije, jer je i on kao i sve prave vindžije smatrao da je samo burgonjsko vino pravo i jedino vino.

I u srcu tog manastira, pravog raja za lenštine i gurmane, u tom udobnom stanu na prvome spratilu, čiji balkon gleda na glavni put, naći ćemo Gorenfloa sa jednim podbratkom više i s onom dostojanstvenošću koju neprekidan odmor i blaženstvo daju i najprimivnijim osobama.

U odori beloj kao sneg i sa crnim okovratnikom koji ističe njegova široka pleća, Gorenflo nema toliko slobode u pokretima kao u svojoj haljini običnog kaluđera, ali ima više dostojanstva.

Njegova šaka debela kao jagnjeći čerek leži na, jednoj knjizi koju potpuno poklapa; njegove debele noge lome jednu grejalicu, a ruke mu nisu dovoljno duge da sam sebe obujmi oko pasa.

Izbilo je sedam i po časova ujutru.

Nastojnik je ustao poslednji koristeći se pravilom koje starešini dozvoljava da spava više nego ostali kaluđeri. Ali ipak, on je mirno produžio svoj noćni san u velikoj naslonjači mekoj kao perina.

Nameštaj sobe u kojoj drema časni sveštenik više je svetovni no crkveni. Jedan sto s okruglim nogama i prekriven skupocenim zastiračem; raskalašne verske slike, čudnovata mešavina ljubavi i pobožnosti koja se u to doba mogla naći u umetnosti; na policama skupocene crkvene ili stone vaze; na prozorima velike zavese od venecijanskog brokata, koje su i pored svoje starosti bile skupocenije od najnovijeg štofa. To su detalji bogatstva čiji je posednik Modest Gorenflo, i to sve zahvaljujući bogu, kralju, a naročito Šikou.

Elem, nastojnik je spavao u svojoj naslonjači, dok je dan dolazio da mu učini svakodnevnu posetu i isvojim srebrnim zracima milovao bele i rumene obraze spavača.

Vrata od sobe lagano se otvoriše i dva kaluđera udoše, ali ne probudiše nastojnika. Prvi je bio čovek od trideset do trideset i pet godina, mršav, bled i nervozan, uvijen u jakobinsku odeću. Držao je glavu visoko, njegov pogled, oštar kao u sokola, zapovedao je pre no što je i reč rekao. Međutim, taj se pogled ublažavao žmirkanjem dugih i belih trepavica koje su još više isticale širok i crn krug oko očiju. Ali, kada bi zasijala ta crna ženica između gustih obrva i tog divljeg crnila oko očiju, reklo bi se da je to munja koja iskače između nabora dva oblaka.

Taj se kaluđer zvao brat Borome. Pre tri nedelje postao je blagajnik manastira. Drugi je bio mladić od sedamnaest-osamnaest godina, crnih i živih očiju, smela lica, šiljaste brade, niskog ali snažnog rasta. Zasukao je bio svoje duge rukave i pokazivao gordo dve žilave ruke spremne da nešto rade.

— Nastojnik još spava, brate Borome, — reče mlađi kaluđer starijem — da li da ga probudimo?

— Čuvajmo se dobro toga, brate Žak, — odgovori blagajnik.

— Zaista, šteta je što imamo nastojnika koji tako dugo spava, — nastavi mlađi brat — jer bismo još ovog jutra mogli da isprobamo oružje. Jeste li primetili kako lepe oklope i puške imamo tamo?

— Mir, brate! Čuće nas.

— Kakva šteta! — nastavi manji kaluđer i udari nogom o pod, šum koji izazva taj pokret izgubi se u debelom zastiraču. — Kakva šteta! Danas je tako lepo vreme, dvorište je suvo! Što bi bila divna vežba, brate blagajnice!

— Treba čekati, dete moje, — reče brat Borome s izveštačenom pokornošću, dok su mu oči sijale.

— Ali zašto vi ne naredite da se razdeli oružje? — odgovori Žak i zadiže rukave koji su se bili smakli.

— Ja, da naredim?

— Jeste, vi.

— Vi znate dobro da ja ne naređujem, brate, — odgovori Borome skrušeno — zar nam nije ovo gospodar!

— U toj naslonjači... spava... kada su svi na nogama... — reče Žak glasom više nestrpljivim nego pobožnim.

I pogledom savršenog razumevanja pokušava da prodre do dna srca brata Boromea.

— Poštujmo njegov rang i njegov san — reče ovaj i pođe prema sredini sobe, ali tako nespretno da jednu klupicu obori na parket.

Mada je zastirač ublažio pad klupice, kao što je malopre ublažio i udar noge brata Žaka, don Modest se na taj šum trže i probudi.

— Ko je to? — uzviknu drhtavim glasom kao zaspao sražar.

— Gospodine nastojniče, — reče brat Borome — oprostite nam ako smo vas uznemirili u vašem pobožnom razmišljanju, ali ja sam došao po naredbe.

— Ah, dobro jutro, brate Borome, — reče Gorenflo i lako klimnu glavom.

A zatim, posle jednog trenutka razmišljanja, pokušavajući očigledno da napregne sve svoje sećanje, upita ga žmirkajući očima:

— Kakve naredbe?

— Pa naredbe koje se odnose na oružje i oklope.

— Na oružje? Na oklope? — upita Gorenflo.

— Bez sumnje. Vaše gospodstvo je naredilo da se donese oružje i oklopi.

— Kome sam naredio?

— Meni.

— Vama?... Naredio sam da se donese oružje, ja?

— Bez sumnje, gospodine nastojniče, — reče Borome mirnim i odlučnim glasom.

— Ja! — ponovi don Modest na vrhuncu čuđenja.

— Ja! A kad to?

— Pre osam dana.

— Ah, ako je pre osam dana... Ali šta će nam to oružje?

— Vi ste kazali, gospodine, i ja ću vam ponoviti vaše sopstvene reči, kazali ste mi: „Brate Borome, bilo bi dobro nabaviti oružje i

naoružati naše kaluđere i našu braću. Gimnastičke vežbe razvijaju snagu tela kao što pobožne molitve razvijaju snagu duha”.

— To sam kazao? — reče Gorenflo.

— Jeste, prečasní nastojniče; i ja, nedostojan i poslušan brat, pohitao sam da izvršim vašu zapovest i nabavio sam ratno oružje.

— Baš je to čudnovato, — prošapta Gorenflo — ne sećam se ničega.

— Čak ste dodali, prečasní nastojniče, i ovu latinsku izreku: *Militar spiritu, militar gladio*.⁴

— Ah! — uzviknu Modest i razrogači oči — i izreku sam dodao?

— Ja imam dobro pamćenje, prečasní nastojniče, — odgovori Borome i skromno obori pogled.

— Ako sam to kazao — poče Gorenflo i blago klimnu glavom — znači da sam imao razloga da to kažem, brate Borome. I zaista, oduvek je bilo moje mišljenje da treba vežbati telo. Kada sam bio običan kaluđer, ja sam se borio i recima i mačem. Vrlo dobro, brate Borome, to je ideja koja je došla od gospoda.

— Ja ću, dakle, izvršiti do kraja vašu zapovest, prečasní nastojniče, — reče Borome povlačeći se s bratom Žakom, koji ga je, drhteći od radosti, vukao za skut mantije.

— Idite — dostojanstveno reče Gorenflo.

— Ah, gospodine nastojniče, — poče ponovo brat Borome koji se posle nekoliko sekundi vrati — zaboravio sam nešto...

— Šta?

— Ovde je u čekaonici prijatelj Vašeg Gospodstva koji želi s vama da govori.

— Kako se zove?

— Gazda Rober Brike.

— Gazda Rober Brike — reče Gorenflo — nije nikakav moj prijatelj, brate Borome, to je običan poznanik.

— Znači, Vaša Prečasnost neće da ga primi?

— Hoću, hoću, — reče nemarno Gorenflo — taj me čovek razgali, neka dođe.

Brat Borome pozdravi po drugi put i izide. Za to vrem je brat Žak u jednom koraku stigao iz stana nastojnika do sobe gde je bilo oružje.

Posle pet minuta otvoriše se vrata i Šiko se pojavi.

⁴ Boriti se duhom, boriti se mačem

DVA PRIJATELJA

Don Modest je i dalje sedeo udobno izvaljen u fotelji.

Šiko prođe kroz sobu i dođe do njega.

Nastojnik samo blago naže glavu da bi novodošavšem pokazao kako ga je video.

Šiko kao da se ni za trenutak nije začudio toj ravnodušnosti. On je i dalje išao i kada je došao na pristojnu razdaljinu, pozdravi.

— Dobar dan, gospodine nastojniče, — reče mu.

— Ah, to ste vi, — reče Gorenflo — izgleda da ustajete iz groba.

— Da me i vi niste smatrali mrtvim, gospodine nastojniče?

— Bože moj! Ne može čovek, da vas vidi.

— Imao sam posla.

— Ah?

Šiko je znao da je Gorenflo prilično škrt na recima dokle god ne popije dve tri boce starog burgonjskog vina. I kako je sada bilo rano jutro i Gorenflo je vrlo verovatno bio još praznog stomaka, on izabra jednu dobru naslonjaču i bez reči sede kraj ognjišta, ispruži noge na gvozdenu ogradu i uvali se u meki naslon.

— Hoćete li da ručate sa mnom, gospodine Brike? — upita Modest.

— Možda, gospodine nastojniče.

— Ne treba na mene da se ljutite, gospodine Brike, ali mi je katkad nemoguće da vam poklonim onoliko vremena koliko bih hteo.

— Ah, ko vam, vraga, traži vaše vreme, gospodine nastojniče? Sto mu gromova! Nisam vam čak ni ručak tražio, sami ste mi ponudili.

— Sigurno, gospodine Brike, — reče nastojnik sa nekim nespojstvom zbog dosta odlučnog Šikoovog glasa. Jeste, nema sumnje, ponudio sam vam, ali...

— Ali ste mislili da neću prihvatiti?

— Oh, ne. Zar je moj običaj da se bavim politikom, gospodine Brike.

— Čovek prima sve navike koje hoće da primi, naročito kada je na vašem položaju, gospodine nastojniče, — odgovori Šiko s osmehom koji je samo njemu bio svojstven.

Modest pogleda Šikoa i žmirnu očima.
Bilo mu je nemoguće da sazna podsmeva li se Šiko ili govori ozbiljno.

Šiko ustade.

— Zašto ustajete, gospodine Brike? — upita Gorenflo.

— Odlazim.

— A zašto odlazite, kad ste kazali da ćete sa mnom ručati?

— Pre svega, nisam kazao da ću sa vama ručati.

— Izvinite, ja sam vas pozvao.

— I ja sam odgovorio — možda. Možda — ne znači da hoću.

— Vi se ljutite? — Šiko se nasmeja.

— Ja da se ljutim! A zašto bih se ljutio! Zato što ste vi bezobrazni, glupi i neotesani? Oh, dragi gospodine nastojniče, ja vas odavno poznajem da bih se naljutio na vaše male nedostatke.

Gorenflo, kao munjom ošinut ovim rečima svog gosta, sedeo je otvorenih usta i raširenih ruku.

— Zbogom, gospodine nastojniče, — nastavi Šiko.

— Oh, nemojte ići.

— Ne mogu da odlažem svoj put.

— Vi putujete?

— Imam jedan nalog.

— A od koga?

— Od kralja.

Gorenflo nije mogao doći k sebi.

— Jedan nalog, — reče — nalog od kralja! Vi ste se znači videli s njim?

— Pa, bez sumnje.

— A kako vas je primio?

— Sa oduševljenjem. On ne zaboravlja, mada je kralj.

— Nalog od kralja, — mucaše Gorenflo — a ja sam bezobrazan, glup i neotesan.

Srce mu se postepeno praznilo kao balon koji probuše iglom.

— Zbogom! — ponovi Šiko.

Gorenflo ustade sa naslonjače i svojom krupnom rukom zadrža begunca koji se, pravo da govorimo, veoma malo opirao.

— Čujte, da se objasnimo — reče nastojnik.

— U vezi s čim? — upita Šiko.

— Zbog te vaše današnje prevelike osetljivosti.

- Ja sam danas kao i uvek.
- Niste.
- Vi se smeжете, smeјem se i ja; vi se ljutite, ja se kreveljim.
- Ne, ne, ne!
- Jeste, jeste, jeste!
- Pa dobro, priznajem, bio sam suviše zauzet.
- Zaista!
- Zar neće biti nimalo blagi prema jednom čoveku koji je obrvan najtežim poslovima? Ne znam gde mi je glava, bože moj. Zar ovaj manastir nije kao neko provincijsko područje? Pomislite samo, ja komandujem dvema stotinama ljudi i u isto vreme sam ekonom, arhitekta i intendant. A da ne računamo moje duhovne dužnosti.
- Oh, to je zaista suviše za jednog, bogu nedostojnog, slugu.
- Ah, kako ste ironični! — reče Gorenflo. — Zar ste, gospodine Brike, izgubili svoje hrišćansko milosrđe?
- A zar sam ga imao?
- Ssm toga, nalazim da tu ima i malo zavisti. Pazite dobro, zavist je smrtni greh!
- Nalazite da sam zavidljiv! Zbog čega ja mogu da zavidim, šta od vas tražim?
- Hm, vi valjda mislite: „Nastojnik don Modest Gorenflo lagano se uzdiže, on ide naviše...”
- Dok ja idem naniže, zar ne? — odgovori ironično Šiko.
- To je usled vašeg lažnog položaja, gospodine Brike.
- Gospodine nastojniče, setite se šta piše u jevanđelju.
- Šta piše?
- Onaj koji se uzdiže poniziće se, a onaj koji se ponižava uzvišić se.
- Eh! — reče Gorenflo.
- Šta, vi sumnjate i u.sveto jevanđelije, jeretiče? — uzviknu Šiko i sklopi ruke.
- Jeretik! — ponovi Gorenflo. — Hugeni su jeretici.
- Onda, otpadniče!
- Da vidimo šta hoćete da kažete, gospodine Brike? Zaista, vi me gotovo zaslepljujete.
- Ništa neću da kažem. Jedino to da putujem i da sam došao da vam kažem zbogom. Dakle, zbogom, gospodine don Modeste!
- Nećete me, valjda, tako ostaviti?

- Hoću! Zašto ne?
 — Vi?
 — Jest, ja.
 — Vi, moj prijatelj?
 — U slavi čovek nema prijatelja.
 — Vi, Šiko?
 — Ja više nisam Šiko, malopre ste mi to prebacili.
 — Ja, a kada to?
 — Kada ste govorili o mome lažnom položaju.
 — Prebacio! Ah, kakve reči vi danas upotrebljavate! I nastojnik obori glavu tako da se sva tri podvaljka na njegovom bikovskom vratu sliše u jedan.
 Šiko ga je posmatrao ispod oka i vide kako lako preblede.
 — Zbogom i nemojte se ljutiti zbog istine koju sam vam kazao. I učini pokret kao da će da pođe.
 — Recite mi sve što hoćete, gospodine Šiko, — reče don Modest — ali me nemojte više tako gledati!
 — Ah, ah, malo ste se dockan setili.
 — Nikad nije dockan! E, čujte, ne može se tako otići bez jela. Vraga! To nije zdravo, vi ste mi to sami bar dvadeset puta kazali. Hajde da ručamo!
 Šiko se bio odlučio da sve svoje preimućstvo najednom opet preuzme.
 — Bogami, neću! — reče. — Ovde se veoma rđavo jede.
 Gorenflo je sva druga prebacivanja junački snosio, ali ovde podleže.
 — Kod mene se rđavo jede? — prošapta on izgubljeno.
 — To je bar moje mišljenje — reče Šiko.
 — Imate da se žalite na poslednju večeru kod mene?
 — Još u ustima osećam rđav zadah, uh!
 — Vi se gadite! — uzviknu Gorenflo i podiže ruke k nebu.
 — Jeste, — reče Šiko odlučno — : gadim se.
 — Pa zbog čega? Recite!
 — Svinjske krmenadle bile su grozno pregorele.
 — Oh!
 — Punjene uši nisu krčkale pod zubima.
 — Oh!
 — Pilav je bio prava voda.

- Gospode!
- Sa supe nije bila skinuta mast.
- Milostivi bože!
- Na procedenoj ribljoj čorbi bio je neki zejtin koji mi još pliva po stomaku.
- Šiko! Šiko! — uzdahnu don Modest istim glasom kao što je Cezar na umoru rekao: „Brute! Brute!... ”
- A sem toga, uvek ste zauzeti kad god vas tražim.
- Ja?
- Sad ste mi kazali da imate posla. Jeste li rekli ili niste? Samo vam je još trebalo da postanete lažov.
- Pa dobro, ja taj posao mogu da odložim. Treba da primim neku molilju, to je sve.
- Pa primite je.
- Ne, neću, dragi gospodine Šiko! Mada mi je poslala sto boca sicilijanskog vina.
- Sto boca sicilijanskog vina?
- Neću je primiti, mada je to verovatno neka velika dama, neću je primiti. Primiću samo vas, dragi gospodine Šiko. Ona hoće da postane moja pokajnica, ta velika dama koja mi šalje na stotine boca sicilijanskog vina. E, vidite, ako vi zahtevate, ja ću joj odbiti moje duhovne savete; poručiću joj neka izebere nekog drugog.
- I sve ćete to učiniti?
- Samo da bih s vama ručao, dragi gospodine Šiko! Da bih popravio svoje greške prema vama.
- Vaše greške dolaze zbog vaše prevelike gordosti, don Modeste.
- Poniziću se, prijatelju.
- I zbog vaše ogromne lenosti.
- Šiko! Šiko! Od sutra ću mučiti svoje telo time što ću sa svojim kaluđerima raditi razne vežbe.
- Vežbe, sa svojim kaluđerima! — reče Šiko i razrogači oči. — Kakve vežbe, s viljuškom?
- Ne, s oružjem!
- Vežbe s oružjem?
- Jeste, tako je teško komandovati.
- Vi ćete da komandujete vežbama jakobinaca?
- Hoću bar da im komandujem.

- Od sutra?
- Od danas, ako želite.
- A kome je to palo na um da vežbate mantijaše?
- Izgleda meni — reče Gorenflo,
- Vama? Nemoguće!
- Ali, tako je. Naredio sam već bratu Boromeu.
- Ko je sad taj brat Borome?
- Ah, istina, vi ga ne poznajete.
- Šta je on?
- Blagajnik.
- Pa ti imaš nekog blagajnika koga ne poznajem, huljo?
- Ovde je od vaše poslednje posete.
- A odakle je došao taj blagajnik?
- Gospodin kardinal od Giza mi ga je preporučio.
- Lično?
- Preko pisma, dragi gospodine Šiko, preko pisma.
- Da nije to onaj što ima lice kao jastreb i koga sam dole video?
- On lično.
- Koji me je prijavio?
- Jeste.
- Oh. Oh! — reče i nehotice Šiko. — A kakve osobine ima taj blagajnik koga tako toplo preporučuje gospodin kardinal od Giza?
- Računa kao Pitagora.
- Is njime ste se dogovorili za te vežbe s oružjem?
- Jeste, prijatelju.
- Drugim recima, on vam je predložio da naoružate svoje ka-
luđere, je l' tako?
- Ne, dragi gospodine Šiko, ideja je moja, potpuno moja.
- A u kakvom cilju?
- U cilju da ih naoružam.
- Bez gordosti, okoreli grešniče, gordost je smrtni greh! Nije ta ideja vaša.
- Ili moja ili njegova, sad baš ne znam tačno da li je moja ili njegova. Ne, ne, zaista je moja! Čak, izgleda, da sam. tom prilikom izgovorio neku latinsku poslovicu veoma tačnu i veoma lepu.
- Šiko se primače nastojniku.

— Latinsku izreku! Vi, dragi moj nastojniče! — reče Šiko. — A sećate li se te izreke?

— Militat spiritu...

— Militat spiritu, militat gladio?

— Tako je! — uzviknu don Modest oduševljeno.

— De, de, — reče Šiko — nemoguće je lepše se izviniti nego što ste se vi meni izvrnuli, don Modeste, opraštam vam.

— Oh! — reče don Modest razneženo.

— Vi ste uvek moj prijatelj, moj pravi prijatelj. Gorenflo obrisu jednu suzu.

— Ali, hajde da ručamo, progledaću vam kroz prste za ovaj ručak.

— Slušajte, — reče Gorenflo oduševljeno — poručiću kuvaru da ću ga strpati u zatvor ako ručak ne bude kraljevski.

— Učinite to, učinite, — reče Šiko — vi ste gazda ovde, dragi moj nastojniče.

— I ispraznićemo nekoliko onih boca od pokajnice.

— Ja ću vam pomoći svim svojim silama, prijatelju.

— Dajte da vas zagrlim, prijatelju.

— Nemojte, da me ugušite! Hajde da razgovaramo!

RUČAK

Gorenflo je veoma brzo izdao naredbe.

Ako je dostojni nastojnik zaista postigao uspon, kao što je to mislio, onda se taj uspon odnosio na ručkove i napredak u kulinarskoj veštini. Don Modest pozva brata Ezeba i ovaj se pojavi ne kao pred svojim starešinom, već kao pred svojim sudijom. Po načinu na koji je pozvat odmah je video da se kod prečasnog nastojnika nešto naročito izmenilo u odnosu prema njemu.

— Brate Ezebe, — reče Gorenflo strogim glasom — slušajte šta će vam reći gospodin Rober Brike, moj prijatelj. Izgleda da ste se vi zapustili. Čuo sam ozbiljne primedbe na vašu poslednju supu i fatalnu nemarnost u pogledu krckanja ušiju. Pazite se, brate Ezebe, pazite se, pogrešan korak na rđavom putu može da povuče i celo telo.

Kaluđer je čas crveneo čas bledeo i promuca neko izvinjenje na koje niko i ne obrati pažnju.

— Dosta! — reče Gorenflo. Brat Ezeb učuta.

— Šta imate danas za ručak? — upita prečasnii nastojnik.

— Imaću jaja izmešana s petlovim krestama.

— Posle toga?

— Rakove sa maderskim vinom.

— Mršavo je to, mršavo! Dajte nešto kao osnovu, hajde, brzo recite!

— Biće pored toga šunka s nadevom.

— Uh! — reče Šiko...

— Izvinite — prekide ga snishodljivo Ezeb. — Šunka je kuvana u čistom kereskom vinu. Špikovao sam je govedinom koja je ležala u marinatu od ulja iz Eksa, prema tome, s posnom govedinom ići će mastan deo šunke a sa masnim delovima šunke ići će posna govedina.

Gorenflo se usudi da pogleda prema Šikou jednim odobravaćim pogledom.

— Dobro je to, zar ne, gospodine Robere?

Šiko učini jedan pokret kao da je upola zadovoljan.

— A zatim, — upita Gorenflo — šta imate još?

— Može vam se pripremiti jegulja na brzu ruku.

— Kakve jegulje! — reče Šiko.

— Ja mislim, — gospodine Brike — poče brat Ezeb malo hrabrije — ja mislim da možete jesti moje jegulje i da se nećete pokajati.

— Šta je to tako retko, kod tih jegulja? — Ja ih hranim na naročiti način.

— Oho!

— Jeste — dodade Gorenflo. — Izgleda da su Rimljani ili Grci, ne znam ni ja tačno, znam da je bio neki narod iz Italije, hranili neku vrstu morskih riba sličnu jeguljama na način kao što to čini Ezeb. To je on čitao nekog starog pisca, nekog Suetona, koji je pisao o kuvanju.

— Šta, brate Ezebe, — uzviknu Šiko — vi dajete svojim jeguljama ljudsko meso?

— A ne, gospodine; ja sitno iseckam utrobu i džigericu živine i divljači, dodam malo svinjskog mesa i od svega toga napravim nešto slično mesu za kobasice. Ako ih čovek drži u čistoj slatkoj vodi

gde je na dnu pesak i ako ih hrani tim mesom, one postaju debele i dosta se izduže. Ova koju ću danas da priprelim za gospodina nastojnika teška je devet funti.

— Pa to je zmija — reče Šiko.

— Ona je progutala odjednom pile od šest dana.

— A kako ste je pripremili?

— Jeste, kako ste je pripremili? — ponovi nastojnik.

— Odrao sam je, ispržio, premazao sokom od sardele i uvaljao u sitnu prezlu od hleba; zatim sam jte deset sekundi pekao na roštilju. Imaću čast da vam je serviram u sosu od paprika i belog luka.

— Jeste, kakav je sos?

— Običan sos od ulja iz Eksa, umućen sa limunom i slačicom.

— Odlično — reče Šiko.

Brat Ezeb slobodnije uzdahnu.

— Sad jedino nedostaje još nešto slatko — primeti znalački Gorenflo.

— Izmisliću nešto što će se dopasti gospodin nastojnika

— Vrlo dobro, oslanjam se na vas — reče Gorenflo. — Pokažite se dostojni mog poverenja.

Ezeb se pokloni.

— Mogu li da idem? — upita.

Nastojnik pogleda Šikoa.

— Neka ide — reče Šiko.

— Idite i pošaljite mi brata podrumara. Ezeb se pokloni i iziđe.

Brat podrumar dođe posle Ezeba i primi isto tako tačne i jasno objašnjene zapovesti.

Posle deset minuta obojica su sedeli za stolom prekrivenim lepim lanenim zastiračem, zavaljeni u dve udobne naslonjače prepune jastučića. Sedeli su jedan naspram drugog sa viljuškama i noževima u rukama kao da su pred dvobojem.

Sto, dovoljno veliki za šest osoba, bio je ipak prepun, jer je podrumar nagomilao mnoštvo boca raznih oblika i vrsta.

Šiko stade da jede kao čovek koji umire od gladi.

Nastojnik, naprotiv, kao čovek koji se plaši sebe samog, kuvara i svog gosta.

Ali posle nekoliko minuta, Gorenflo poče da guta, dok je Šiko samo posmatrao.

Počelo se sa rajnskim vinom, zatim se prešlo na burgonjsko iz 1550. godine; probali su neko isposničko vino kome se nisu znale godine; okusili su i od SenPerija i najzad prešli na vino pokajnice.

— Šta velite! — upita Gorenflo, pošto je nekoliko puta probao, ali nije smeo ništa da kaže.

— Prijatno, ali lako, — reče Šiko. — A kako se zove ta vaša pokajnica?

— Ne poznajem je.

— Šta! Ne znate ni kako se zove?

— Bogami ne znam, vodili smo pregovore preko posrednika.

Šiko zastade za trenutak. On je za to vreme žmirkao kao da sladi gutljaj vina koji mu je bio u ustima, ali je u stvari razmišljao.

— Tako, dakle, — reče on posle pet minuta — imam čast da sedim nasuprot jednom vojničkom generalu?

— O, bože moj, pa da!

— Šta, vi uzdišete kada to govorite?

— Zamorno je to, znajte.

— Bez sumnje, ali to je velika čast, to je lepo!

— Sjajno! Samo mi ovi mlađi nešto mnogo gundaju... i prekučue sam bio primoran da im uskratim jedno jelo od večere.

— Da uskratite jedno jelo... a zašto to?

— Zato što su nekolicina mojih najboljih vojnika, moram da priznam, imah tu smelost da kažu kako im je bilo nedovoljno pekmeza od burgonjske šire koja se daje kao treće jelo petkom.

— Vidite, molim vas! Nedovoljno!... A čime pravdaju oni tu primedbu?

— Kažu, bajagi, da su još gladni i traže neko lako meso kao što je patka, rak ili neka fina riba. Jeste li videli te žderonje?

— Bože moj! Ako vežbaju, onda nije nikakvo čudo što su gladni, ti kaluđeri.

— Zar se tako vrše bogougodna dela? — reče brat Modest. — Dobro jesti i dobro raditi, to može svako. Vraga! Treba umeti pri neti žrtvu gospodu — nastavi prečasni sveštenik trpajući u usta, već puna pihtija, jedno poveće parče šunke sa jajetom.

— Pijte, Modeste, pijte, — reče Šiko — vi ćete se udaviti, prijatelju, lice vam je čisto modro.

— To je zbog ljutnje — odgovori nastojnik i isprazni čašu koja je hvatala skoro pola litra.

Šiko ga pusti da ispije, a kada je ostavio čašu na sto, on mu reče:

— Hajde da završimo taj razgovor. Neobično me interesuje, čašna reč! Vi ste im uskratili jedno jelo jer su govorili da im je malo hrane?

— Tako je.

— To je vrlo pametno.

— A kazna je imala strašno dejstvo, mislio sam da će se pobuniti; oči su im sijale, a zubi škripali.

— Bili su gladni — reče Šiko. — Sto mu muka! To je sasvim prirodno.

— Bili su gladni, kažete?

— Bez sumnje.

— I vi to kažete! Vi to verujete?

— Siguran sam u to.

— E vidite! Te sam večeri primetio nešto što bih preporučio za naučnu analizu. Pozvao sam onda brata Boromea kome sam naredio da izvrši tu zapovest o ukidanju jednog jela i kazao sam mu još da zbog pobune ukine i vino.

— I naposletku?

— I naposletku, kao kruna svega, naredio sam novu vežbu da time potpuno suzbijem pobunu. I psalmi o tome govore, vi već znate, čekajte, uzmite malo od ove jegulje, topi se u ustima, nešto divno!

— Hvala, ne mogu više da dišem. Ali pričajte.

— Šta?

— Svoj čudnovat doživljaj.

— Koji doživljaj? Ne sećam se više o čemu je reč.

— Pa onaj što ste hteli da preporučite naučnicima.

— Ah, jeste, sećam se, vrlo dobro. — Slušam vas.

— Naredio sam, dakle, jednu vežbu uveče i nadao sam se da ću videti moje nesrećnike iznurene, blede i znojave i već sam bio spremio jedan govor, dosta lep, o izreci: Onaj koji jede moj hleb.

— Suv hleb — reče Šiko.

— Tako je, suv hleb! — uzviknu Gorenflo i raširi snažne vilice u širok osmeh. — Hteo sam nešto lepo da ispredem oko te reči i čitav sat sam se unapred tome smejavao, kada se nađoh u sredini dvorišta kraj jedne grupe veselih mladica, živih, nervoznih, koji su skakali kao skakavci, i zbog te opsene hoću da pitam naučnike.

— Kakve opsene?
 — Osećalo se vino na milju unaokolo.
 — Vino! Znači da vas je brat Borome prevario?
 — Oh, ja sam siguran u brata Boromea, — uzviknu Gorenflo — to je sušta poslušnost. Kada bih rekao bratu Boromeu da se ispeče na tihoj vatri, odmah bi išao da donese roštilj i snopove.
 — Eh šta znači biti rđav fizionomista, — reče Šiko trljajući nos — na mene on nije ostavio takav utisak.
 — Mogućno je, ali ja poznajem svog Boromea, vidiš, kao što tebe poznajem, dragi moj Šiko, — reče don Modest, koji je postajao sve nežniji u koliko je više pio.
 — I kažeš da su zaudarali na vino?
 — Borome?
 — Ma ne, tvoji kaluđer!
 — Kao bačve, a da i ne govorim kako su bili crveni kao rakovi. Skrenuo sam pažnju Boromeu.
 — Bravo!
 — Ah, već sam zadremao.
 — I šta ti je on odgovorio?
 — Čekaj, to je veoma složeno.
 — Verujem.
 — Odgovorio mi je da jaka čežnja proizvodi isto dejstvo kao i zadovoljenje.
 — Oh! — reče Šiko — zaista je to veoma složeno, kao što kažeš, sto mu muka! Pametan je čovek taj tvoj Borome. Ne čudim se više što su mu nos i usne tako tanki. I to te je ubedilo?
 — Sasvim, a i ti ćeš biti ubeđen. Ali priđi malo bliže, jer čim se malo pokrenem, hvata me vrtoglavica.
 Šiko mu se približi. Svojom širokom šakom Gorenflo načini trubu i naže se Šikou do uha.
 — Šta je? — upita Šiko.
 — Čekaj da ti lepo objasnim. Sećate li se vremena kada smo bili mladi, Šiko?
 — Sećam se.
 — U doba kada je krv bujala... i kada su neskromne želje...
 — Nastojniče! Nastojniče! — reče Šiko kao neko nevinašce.
 — Tako kaže Borome, a ja mislim da je u pravu. Zar jaka žudnja ne proizvede katkad isto dejstvo kao i stvarnost?

Šiko stade da se smeje tako gromko da se sto sa svim bocama počeo tresti kao na brodu.

— Dobro, dobro, i ja ću da se upišem u školu brata Boromea i kada dobro shvatim njegove teorije, moliću vas za jednu milost, prečasn!

— Učiniće vam se, Šiko, kao i sve ostalo što budete tražili od svog prijatelja. A sada mi recite šta je to?

— Daćete mi da rukujem ekonomatom manastira samo osam dana.

— A šta ćete raditi za tih osam dana?

— Hraniću brata Boromea po njegovoj teoriji: daću mu prazan tanjir i čašu i reći ću mu: „Zaželite svom silom svoje gladi i svoje žeđi jednog ćurana sa pečurkama i jednu bocu burgonjca; ali pazite dobro da se ne opijete tim burgonjcem, pazite da ne pretovarite stomak tim ćuranom, dragi filozofe”.

— Dakle, ti ne veruješ u čežnju, bezbožniče?

— Dobro, dobro. Ja verujem ono što verujem, ali manimo se teorije!

— Tako je! — reče Gorenflo. — Razgovarajmo malo o stvarnosti.

I Gorenflo nasu sebi punu čašu.

— U ono doba, što ti malo pre reče, Šiko, što su bile divne naše večeri kod „Roga izobilja”!

— Bravo! Ja sam mislio da si to već zaboravio, prečasn!

— Bezbožniče sve to spava pod veličanstvenošću mog položaja. Ali, sto mu muka, ja sam uvek isti.

I Gorenflo poče da pevuši svoju omiljenu pesmicu. iako ga je Šiko umurivao.

— More, čuti, nesrećniče! — reče Šiko. — Ako naiđe brat Borome, pomisliće da osam dana nisi jeo ni pio.

— Ako brat Borome naiđe, on će s nama da peva.

— Ne verujem.

— A ja ti kažem...

— Da čutiš i da odgovaraš na moja pitanja.

— Pa govori, onda.

— Ne daješ mi vremena, pijanice!

— Oh, ja pijanica!

— Kao posledica, dakle, vežbe s oružjem ispašće da će se tvoj manastir pretvoriti u pravu kasarnu.

— Jeste, prijatelju, pravo si kazao, u pravu pravcatu kasarnu. Prošlog četvrtka, je 1¹ to bio četvrtak? Jeste, bio je četvrtak. Čekaj, molim te, ne znam sada da li je to bilo u četvrtak.

— Četvrtak ili petak, svejedno.

— Imaš pravo, glavno je ono drugo, zar ne? E, pa lepo! U četvrtak ili petak opazim kako se dvojica novajlija tuku sabljama u hodniku s dvojicom sa druge godine koji su se baš spremali da im odgovore.

— I šta si ti uradio?

— Naredio sam da donesu bič da izudaram novajlije koji su odmah pobjegli, ali Borome...

— Ah! Borome, opet taj Borome!

— Uvek on.

— I Borome?...

— Borome ih je sustigao i tako ih izmlatio da su još u postelji, nesrećnici!

— Voleo bih da vidim njihova pleća da bih mogao oceniti snagu ruke brata Boromea — reče Šiko.

— Da se sad uznemiravamo i da gledamo tuđa pleća pored ovih jagnječih plećaka, nikada! Uzmite malo ovoga pekmeza od kajsija.

— Ne mogu, pobogu, brate! Ugušiću se.

— Onda pijte.

— Ne mogu više, treba da idem.

— A zar ti misliš, ja ne treba da idem? Pa, evo, opet pijem.

— E drugo ste vi. Vi imate samo da komandujete, a za to su potrebna samo pluća.

— Onda jednu čašicu ovoga likera koji pomaže varenju i čiju tajnu zna jedini Ezeb.

— To mogu.

— On je tako dobar da čovek posle dva sata oseti glad makar se na jeo da pukne.

— Divan recept za siromahe! Zna li, kada bih bio kralj, naredio bih da se Ezebu odseče glava, njegov je liker u stanju da celu kraljevinu načini gladnom. Oho, šta je to?

— To počinje vežba — reče Gorenflo. I zaista, začu se strahovita buka od glasova i gvožđurije, buka koja je dolazila iz dvorišta.

— Bez starešine? — reče Šiko. — Ovo su neki veoma nedisciplinovani vojnici, kako mi se čini.

— Bez mene? Nikada! — reče Gorenflo. — Uostalom, to i ne može biti, razumeš li? Jer ja im komandujem i ja sam im instruktor. Evo, kao dokaz, čini mi se da brat Borome dolazi po zapovesti.

I zaista, baš u tom trenutku uđe Borome i baci ispod oka oštar pogled na Šikoa.

„Oho,” pomisli Šiko, „nije trebalo da me tako pogledaš, to te je izdalo”.

— Gospodine nastojniče, — reče Borome — samo se čeka na vas, pa da počne smotra oružja i oklopa.

— Oklopa! Oho! — reče sasvim tiho Šiko. — Tu smo, dakle! — i naglo se diže.

— Vi ćete prisustvovati mojim manevrima — reče Gorenflo ustajući onako kao što bi to učinio mramorni kip koji je najednom dobio noge. — Dajte mi ruku, prijatelju. Sad ćete videti lepu vežbu.

— Stvar je u tome što je gospodin nastojnik veliki taktičar, — reče Borome posmatrajući pronicljivo Šikoovu fizionomiju.

— Don Modest je u svemu znalac — odgovori Šiko i pokloni se.

A zatim u sebi dodade: „Oh, Oh! Igrajmo pažljivo igru, moj orliću, inače će doći jastreb koji će ti počupati perje.”

BRAT BOROME

Kada je Šiko, pridržavajući prečasnog nastojnika, sišao velikim stepenicama u dvorište manastira, ono je ličilo na veliko dvorište kasarne. Podeljeni u dve grupe po sto ljudi, kaluđeri su čekali pojavu svog starešine, naoružani halebardama, kopljima i sa puškama k nozi. Otprilike, pedesetak od njih, najsnažnijih i najiskusnijih, imali su na glavama stare ili nove šlemove, a oko pasa duge mačeve; nedostajali su im samo ručni štitovi pa da liče na stare Miđane, ih, pak, kose oči pa da liče na savremene Kineze. Ostali su se ponosno prsili u oklopima i prevlačili preko njih oklopnim rukavicama tako da je sve brujalo. Drugi, opet, spuštani u štitove i nabledrenjake, pokretali su tela da malo razrade svoj oklop koji nije imao elastičnih spojeva.

Brat Borome uze jedan šlem iz ruku jednog novajlije i stavi ga na glavu tako spretnim pokretom kao što bi, to uradio neki nemački vojnik ili konjanik.

Dok je privezivao kaiščić, Šiko se ne mogade uzdržati da ne zagleda šlem. Pogleda ga i nasmeja se i tako smejući se obiđe oko Boromea kao da je hteo da mu se divi sa svih strana.

Učini i nešto više, priđe blagajniku i pređe rukom, preko jednog ispupčenja na šlemu.

— Imate, bogami, divnu opremu, brate Borome, — reče mu. — Gde ste ovo kupili, dragi moj nastojniče?

Gorenflo nije mogao da mu odgovori, jer su mu u tom trenutku nameštali jedan veličanstven oklop i mada je oklop bio širok kao za nekog Herkula, ipak je bolno stezao ogromnu telesinu dostojanstvenog nastojnika.

— Ne stežite me toliko, pobogu! — uzviknu Gorenflo. — Ne stežite toliko jako, ugušiću se. Ne mogu ni glaska da pustim, dosta, dosta!

— Pitali ste, mislim, prečasnog nastojnika, — reče Borome — gde je kupio moj šlem?

— To sam pitao prečasnog nastojnika, a ne vas, — reče Šiko — jer smatram da se i u ovom manastiru, kao i u svakom drugom, ništa ne čini bez zapovesti starešine.

— Sigurno, — reče Gorenflo — sve se ovde radi po mojoj zapovesti. Šta ste pitali, dragi gospodine Brike?

— Pitao sam brata Boromea zna li odakle je ovaj šlem.

— Donet je juče sa ostalom količinom oružja koju je prečasní nastojnik kupio za naoružanje manastira.

— Ja? — upita Gorenflo.

— Vaše gospodstvo je naredilo sećate se, da se donese više šlemova i oklopa, i mi smo izvršili zapovest.

— A jeste, — reče Gorenflo.

„Sto mu muka”, pomisli Šiko, „baš mi je ovaj šlem privržen. Pošto sam ga lično odneo u hotel Gizovih, sad me kao neki zalutali pas opet nalazi u manastiru jakobinaca!”

U tom trenutku na Boromeov znak redovi se poravnaše i zavlada ćutanje.

Šiko sede na jednu klupu da bi što ugodnije prisustvovao vežbama.

Gorenflo je stajao siguran u svoje noge kao u dva direka.

— Mirno! — reče sasvim tiho Borome.

Don Modest izvuče iz гвозdene kanije jednu ogromnu sablju, i mašući njome, uzviknu stentorskim glasom.

— Mirno!

— Vaša će se prečasnost možda umoriti — reče mu tada brat Borome blagim i brižnim glasom. — Vaša prečasnost je bila nešto slaba jutros; ako joj je po volji da prištedi svoje dragoceno zdravlje, ja mogu danas da komandujem vežbama.

— Drage volje — reče don Modest. — Zaista mi nije dobro, gušim se.

— Što je to uslužan čovek! — reče Šiko. — Taj đida je pravi biser!

— Divan je! Lepo sam ti ja govori — odgovori mu don Modest.

— Siguran sam da on to čini svakoga dana? — reče Šiko.

— Oh, svakoga dana. Pokoran je kao rob. Imam samo jedno da mu prebacim, preterano je uslužan; poniznost nije poslušnost — dodade mudro Gorenflo.

— Prema tome, nemaš šta da radiš ovde i možeš da digneš sve četiri, brat Borome bdi umesto tebe.

— Oh, bože moj, tako je!

— To sam samo hteo da znam — reče Šiko koji je svu svoju pažnju usredsredio na Boromea. Bilo je divno posmatrati manastirskog blagajnika koji je u svome oklopu ličio na nekog lepo nakićenog konja.

Iz raširenih ženica sebao je plamen, snažna ruka je znalački upravljala mačem, rekao bi čovek da neki nastavnik borenja pokazuje svoje znanje odredu vojnika.

Kad god bi Borome izvršio neku novu vežbu, Gorenflo je ponavljao i dodavao:

— Borome ima pravo; pa to sam vam već rekao; sećate li se moje lekcije od juče? Prenesite oružje iz jedne u drugu ruku; pridržite koplje, držite ga dobro; mač u visini oka; mirno stojte, sveca mu, mirno! Polulevo je isto što i poludesno, samo što je suprotno.

— Sto mu muka, — reče Šiko — ti si okretan zapovednik.

— A, da, da — reče Gorenflo gladeći svoj trostruki podbradak, dosta se razumem u komandovanju.

— A u Boromeu imaš odličnog učenika.

— Razume me, — reče Gorenflo — veoma je bistar.

Kaluđeri su izveli vojničku trku, vrstu vežbe koja je u to doba bila u velikoj modi, napad oružjem, napad mačem, napad kopljem i vežbe sa pucanjem.

Kada su bili pri toj poslednjoj vežbi, nastojnik reče Šikou:

— Sad ćeš da vidiš mog malog Žaka.

— Ko ti je sad taj mali Žak?

— Jedan divan dečak koga sam hteo da uzmem za ličnog pratioca, jer je naizgled miran, ima snažnu mišicu, a pored toga je živa vatra.

— A, zaista! A gde ti je taj divan dečak?

— Čekaj, čekaj, pokazaću ti ga. Eno, tamo, onaj što drži pušku u ruci i sprema se da prvi puca.

— A gađa dobro?

— Na sto koraka, ugarsuz, nikada ne promaši cilj.

— Taj će mladić krasno da služi svoju službu. — Ti poznaješ mog malog Žaka?

— Ja? Bože sačuvaj!

— Na prvi pogled si mislio da ga poznaješ?

— Jeste. Učinilo mi se da sam ga video u nekoj crkvi ili jednoj noći kada sam bio u ispovedaonici. Ali nije. Prevario sam se. Nije to on.

Ovoga puta, moramo priznati, Šiko nije kazao istinu. Šiko je suviše dobro pamtio fizionomije da bi ikada zaboravio lik koji je jednom video.

I ne pomišljajući da je predmet pažnje i nastojnika i njegovog prijatelja, mali Žak, kako ga je zvao Gorenflo, zaista je tog trenutka punio jednu tešku pušku, dugu kao i on sam, i kada ju je napunio, gordo stade na sto koraka od cilja, povuče desnu nogu unazad i vojnički nanišani.

Puška puče i metak pogodi u sred cilja. Ostali kaluđeri su mu tapšali.

— Bogami, dobro je gađao! — reče Šiko. — Časna reč, ovo je dobar dečko.

— Hvala, gospodine, — odgovori Žak i bleđi mu se obrazi zarumeneše od zadovoljstva.

— Ti lepo rukuješ oružjem, dete moje, — nastavi Šiko.

— Učim, gospodine, — odgovori Žak.

I pri tim recima, ostavi pušku i iz ruku svog suseda uze jedno koplje i načini njime tako divan krug, da Šiko nađe da je zaista savršeno izveden.

Šiko ponovi svoju hvalu.

— Naročito je u mačevanju odličan — reče don Modest. — Oni koji se razumeju u mačevanje kažu da je veoma jak. Doduše, ugursuz ima snažne noge, čeličnu ruku i barata gvožđem od jutra do mraka.

— Ehe! Da vidimo baš! — reče Šiko.

— Hoćete da isprobate njegovu snagu? — reče Borome.

— Hteo bih da se uverim, — odgovori Šiko.

— Ah, nastavi blagajnik — ovde niko, izuzev možda mene, nije u stanju da se bori protiv njega. Da li vi štogod znate?

— Ja sam samo jedan ubogi građanin, — reče Šiko i odmahnu glavom — nekada sam i ja rukovao mačem kao i svako drugi, ali danas mi drhte noge, ruka mi je nesigurna, a glava mi nije sasvim vedra.

— Ali se ipak još borite? — reče Borome.

— Pomalo, — odgovori Šiko i pogleda u Gorenfloa, koji se smeškao i koji pod uticajem tog pogleda tiho izgovori ime Nikole Davida.

Ali Borome nije video taj osme jak, nije čuo to ime, već — mirno se smešeći — naredi da se donesu mačevi i maske za mačevanje.

Žak, koji je sav sijao od radosti pod svojim mirnim i hladnim izgledom, zadiže mantiju do kolena i popravi sandalu, a u isto vreme nešto doviknu.

— Znae šta, — reče Šiko — kako ja nisam kaluđer ni vojnik, a od nekog vremena nisam ni vežbao, hoćete li vi, molim vas, brate Borome, da date jednu lekciju bratu Žaku. Vi ste sav u mišicama i nervima. Dozvoljavate li, dragi nastojniče? — upita Šiko don Modesta.

— Ne samo što dozvoljavam već i naređujem! — reče svečanim glasom nastojnik, radostan što i njegova reč može da se čuje.

Borome skide svoj šlem, a Šiko brže pruži ruke i prihvati ga. Razgledajući ga izbliza, njegov stari gospodar još jednom je mogao da se uveri u njegovu identičnost. Dok se naš građanin bavio tim ispitivanjem, blagajnik je zadizao svoju mantiju oko pojasa i pripremao se.

Sami kaluđeri, obuzeti vojničkim duhom, napraviše krug oko učenika i učitelja.

Gorenflo se naže do uha svoga prijatelja.

— Zar nije ovo isto tako zanimljivo kao i služiti večernje? — upita bezazleno.

— To isto kažu i konjanici — odgovori Šiko s istom bezazlenošću.

Oba protivnika stadoše spremni. Borome, suv i nervozan, imao je prednost zbog svog stasa; pored toga, izgledao je sigurniji i iskusniji.

Iz Žakovih očiju sijala je vatra i oživljavala jagodice na kojima se ukazalo neko grozničavo rumenilo.

Videlo se kako postepeno pada verska maska sa lica Boromea, koji se s mačem u ruci i zanet borbom postepeno pretvara u ratnika. Svaki bi udarac propratio nekom primedbom, savetom ili prekorom; ali veoma često snaga, brzina i polet Žakov pobeđivali su znanje njegovog učitelja i svakog puta brat Borome primao je udarac posred grudi.

Šiko se naslađivao tim prizorom i brojao pogotke. Kada je borba bila završena, ili bolje reći kada su borci malo zastali, Šiko reče:

— Žak ima šest pogodaka, a brat Borome devet; to je veoma lepo za jednog učenika, ali nedovoljno za jednog učitelja.

Borome sevnu očima jednim pogledom koji je samo Šiko zapazio i koji je otkrio jednu novu crtu njegovog karaktera.

„Aha,” pomisli Šiko, „ohol je”.

— Gospodine, — odgovori Borome glasom koji je na jedvite jade načinio sladunjavim — vežbe oružjem su veoma teške za sve, a naročito za jadne kaluđere kao što smo mi.

— Ipak, — reče Šiko, koji se bio rešio da pritera brata Boromea u tesnac — učenik nikad ne sme da ima više od polovine pogodaka svog učitelja.

— Ah, gospodine Brike, — reče Borome ujedajući se za usne — izgleda mi da ste suviše strogi.

„Aha! I ljuti se”, pomisli Šiko. „To su dva smrtna greha; kažu da je jedan dovoljan, pa da čoveka obese. Imam dobru taktiku”.

Zatim glasno reče:

— I samo da je Žak staloženiji, siguran sam da biste bili jednaki.

— Ne verujem — reče Borome.

— E, vidite, ja sam siguran.

— Gospodin Brike, koji tako dobro poznaje oružje — reče Borome sa gorčinom u glasu — morao bi možda da sam isproba Žakovu snagu. Tada bi bio načisto.

— Oh, ja sam star — reče Šiko.
 — Jest, ali majstor — reče Borome.
 „Ah, ti se podsmevaš”, pomisli Šiko, „čekaj, čekaj”
 — Ali ima nešto — nastavi on glasno — što me je možda prevarilo u posmatranju.
 — Šta?
 — Siguran sam da brat Borome kao pravi učitelj pomalo gleda kroz prste bratu Žaku.
 — Ah, ah — reče brat Žak i nabra obrve.
 — A, to zaista ne! — odgovori Borome, koji je jedva savladivao svoj bes. — Volim brata Žaka, to je istina, ali ne bih želeo da ga na taj način izgubim.
 — Čudnovato, — reče Šiko, kao da govori sam sebi — mislio sam, izvinite. ,
 — Ali naposletku, kada toliko govorite, — reče Borome — probajte malo i vi, gospodine Brike.
 — Oh, nemojte me zastrašivati — reče Šiko.
 — Budite bez brige, gospodine, — reče Borome — bićemo blagi prema vama. Poznajemo crkvene zakone.
 — Bezbožnik! — prošapta Šiko.
 — Hajdete, gospodine Brike, samo jednu rundu. — Probaj, — reče Gorenflo — probaj.
 — Neću vam učiniti nikakvo zlo, gospodine, — reče Žak uzimajući na sebe ulogu svoga učitelja, a želeći da i on sa svoje strane malo ujede — ja imam laku ruku.
 — Drago dete, prošapta Šiko i pogleda mladog kaluđera pogledom koji se ne da iskazati i koji se završi jednim osmehom. — Hajde — reče — kada ste svi navalili.
 — O, bravo! — povikaše svi i pobedonosno zapljeskaše.
 — Samo, — reče Šiko — upozoravam vas da neću više od tri runde.
 — Kako vi želite, gospodine, — reče Žak.
 I dižući se lagano s klupe na koju je bio ponovo seo, Šiko zakopča jelek, navuče rukavice i namesti masku s takvom okretnošću kao kada kornjača hvata muve.
 — Ako ovaj uspe da parira tvoje udarce desnom rukom, — došapnu Borome Žaku — neću više na tebe da napadam, to ti kažem.

Žak klimnu glavom i nasmeja se kao da je hteo reći: „Budite bez brige, učitelju”.

Šiko, s istom mirnoćom i oprežnoću, zauze stav i ispruži svoje ruke i noge, prikrivajući njihovu elastičnost i razvijenost.

LEKCIJA

U doba na koje se odnose događaji i koje pokušavamo ne samo da opišemo nego da istovremeno ocrtamo i ondašnje običaje i navike, mačevanje nije bilo ono što je danas.

Mačevi su bili s obe strane oštri, tako da se udaralo i vrhom i oštricama. Sem toga, u levoj se ruci nosio nož koji je bio i napadno i odbrambeno oružje. Prema tome, u jednoj borbi bilo je mnoštvo rana ili, bolje reći, ogrebotina koje su delovale samo kao razdražujuće sredstvo.

Mačevanje se prenelo iz Italije, ali je bilo tek u povelju i u to doba sastojalo se iz mnogobrojnih pokreta napadača, što je na nekom slučajno izabranom terenu stvaralo mnoštvo prepreka i pri najmanjim neravninama zemljišta. Nije bila retkost videti napadača kako se savija skače levo ili desno, kako se odupire jednom rukom o zemlju, tako da je tada jedan od prvih uslova za mačevanje bila ne samo gipkost ruke, nego i okretnost nogu, pa i celoga tela.

Izgleda da Šiko nije naučio mačevanje u toj školi. Reklo bi se, naprotiv, da je predosećao modernu veštinu čija se nadmoćnost, a naročito lepota, sastojala uglavnom u okretnosti ruku.

Sa svojom okretnom i žilavom rukom, sa mačem koji je od vrha do polovine izgledao savitljiv a od balčaka do polovine potpuno čvrst, on zauze čvrst stav na svojim nogama.

Pri prvim napadima ličio je na čoveka od bronzne kome je jedino ruka bila živa. Brat Žak napadao je nestrpljivo. Stoga je Šiko pri najmanjem otkrivanju svog neprijatelja pružio ruku i nogu, a kad se uzme u obzir da se tada udaralo i oštricama i vrhom, ta su otkrivanja bila dosta česta.

Pri svakom takvom otkrivanju ta se duga ruka izduživala za tri stope i udarala pravo u grudi brata Žaka, i to lako precizno kao da je to bio neki savršen mehanizam, a ne ruka od krvi i mesa.

Pri svakom takvom udaru Žak je, crven od ljutine i poniženja, skakao korak unazad.

Punih deset minuta dečak je činio čuda od okretnosti; skakao je kao tigar, previjao se kao zmija i primicao Šikoovim grudima, skakao levo i desno; ali ovaj, sa svojim hladnim držanjem i dugom rukom, vrebao je svoj trenutak i, odbijajući mač neprijatelja, slao je strašni vrh svoga mača na određeno mesto.

Brat Borome, kome su se sve nekadašnje strasti vratile, samo je bledeo.

Najzad se Žak zaleti poslednji put na Šikoa, ali Šiko, videći da ovaj nije siguran na nogama, uzmače da bi ga naterao da se do kraja zaleti.

Žak to i učini i Šiko, pošto je snažno odbio udarac, osinu jadnog dečaka tako da ovaj izgubi ravnotežu i pade.

Šiko, nepomičan kao stena, stajao je i dalje na svom mestu.

Brat Borome je toliko grizao prste da mu je pošla krv.

— Vi nam niste rekli, gospodine, da ste prvoklasan borac — reče on.

— Oh! — uzviknu Gorenflo preneražen, ah radostan zbog nekog osećanja prijateljstva koje je lako razumeti. — On, on nikada ne izlazi!

— Ja, jedan ništavan građanin, — reče Šiko — ja, Rober Brike, prvoklasan borac! Ah, gospodine blagajniče!

— Ali ipak, gospodine, — uzviknu brat Borome — da čovek tako vlada mačem kao vi, mora da je mnogo vežbao.

— Eh, bože moj, vežbao sam, gospodine, — odgovori Šiko dobroćudno — zaista sam se nekada borio, ali sam uvek imao pred očima jednu stvar.

— Koju?

— Gordost je rđav savetnik, a ljutnja rđav pomagač. A sada slušajte me, brate Žače, — dodade on, — vi imate dobru ruku, ali nemate ni nogu ni glave. Vi ste okretni, ali ništa ne mislite. Za borbu postoje tri glavne stvari: najpre glava, zatim ruka i noge. Sa prvim se čovek može odbraniti, sa prvim i drugim može pobediti, ali kada se sve tri stvari spoje, uvek se pobeđuje.

— Ah, gospodine, — reče Žak, — borite se sa bratom Boromeom; to će biti divan prizor.

Šiko, držeći se na visini, htjede da odbije poziv, ah pomisli da će možda oholi blagajnik odatle izvući neko preimućstvo.

— Dobro, — reče — ako brat Borome pristaje, ja mu stojim na raspolaganju.

— Neću, gospodine, — odgovori blagajnik — biću tučen; više volim da priznam nego da dokažem.

— Oh, kako je skroman, kako je ljubazan! — reče Gorenflo.

— Varaš se, — odgovori mu na uho neumoljivi Šiko — on je čisto lud od taštine. Da sam ja u njegovo doba naišao na ovakvu priliku, ja bih na kolenima molio za lekciju kakvu je Žak primio.

Pošto je to kazao, Šiko se opet zgrbavi, raskreči noge, načini svoju grimasu i sede na klupu.

Žak poče za njim; divljenje je kod mladića pobedilo stid zbog poraza.

— Dajte mi lekcije, gospodine Robere, — govorio je Žak — gospodin nastojnik će to dozvoliti. Je li da hoćete, Vaša časnosti?

— Hoću, dete moje, — odgovori Gorenflo — vrlo rado.

— Neću nipošto da se nadmećem s vašim učiteljem, prijatelju, — reče Šiko.

I pozdravi Boromea.

Borome uze reč.

— Ja nisam jedini Žakov učitelj, ne predajem samo ja ovde bo-renje; i pošto nemam jedini tu čast, dozvolite mi da sam ne snosim i poraz.

— Ko je onda drugi profesor? — upita brzo Šiko, jer je video kako je Borome pocrveneo kao da je učinio neku nesmotrenost.

— Niko, odgovori Borome — niko.

— Ama jeste, ama jeste! — reče Šiko. — Dobro sam čuo. Ko je vaš učitelj, Žak?

— A, jester jeste, — reče Gorenflo — jedan omanji debeljuška-sti čovek koga ste mi predstavili, Borome. Jedan koji često dolazi ovamo, prijatna lika i dobro pije.

— Ne sećam se kako se zove — reče Borome. Brat Ezeb, sa svojim blesavim licem i nožem za pojasom, priđe dosta glupo.

— Znam ja — reče.

Borome poče da mu daje znake, ali ovaj to ne opazi.

— To je učitelj Bisi-Leklerk — nastavi on — koji je bio profesor u vojsci u Briselu.

— Ah, da, da! — reče Šiko — učitelj Bisi-Leklerk! A dobar je taj, bogami!

Dok je to Ezeb izgovarao sa svom prostodušnošću za koju je bio sposoban, Šiko uhvati strahovit pogled koji je Borome upravio na uslužnog šeprtlju!

— Gle, nisam znao da se zove Bisi-Leklerk. Zaboravili ste da mi to kažete — reče Gorenflo.

— Nisam mislio da će ime interesovati Vaše gospodstvo — reče Borome.

— Pa tako je, — dobaci Šiko — bio ovaj učitelj ili onaj, glavno je da je dobar.

Zatim pođe prema stepenicama svoga stana praćen opštim divljenjem. Vežba je bila završena.

Pri dnu stepenica Žak još jednom zamoli Šikoa, što je Boromeu bilo veoma krivo, ali Šiko odgovori:

— Ja ne bih umeo to da vam pokažem, prijatelju. Ja sam to sam postigao razmišljanjem i vežbanjem. Učinite kao ja; pametan čovek će to postići.

Borome učini pokret kojim pozva sve kaluđere u zgradu.

Gorenflo uze Šikoa pod ruku i veličanstveno se uspe uz stepenice.

— Nadam se — reče, on s ponosom — da je ova kuća odana kralju i dobra za ponešto, a?

— Mislim — reče Šiko. — Ima čovek barem šta da vidi kada dođe k vama, prečasni nastojniče.

— I to sve za jedan mesec, čak i manje.

— I to ste sve vi učinili?

— Sve ja, ja sam, kao što vidite, — reče Gorenflo i isprsi se.

— To je više nego što sam očekivao, prijatelju, i kada se budem vratio sa svoje misije...

— Ah, istina, prijatelju, da govorimo malo o toj vašoj misiji.

— U toliko pre što ću pre svog odlaska da pošaljem kralju poruku ili bolje reći glasnika.

— Kralju, prijatelju, jednog glasnika? Vi, dakle, imate veze s kraljem?

— Neposredne.

— I kažete da vam je potreban glasnik?

— Jeste, potreban mi je glasnik.

— Hoćete li jednog od naše braće? Bila bi to velika čast za manastir kada bi neko od naše braće video kralja.

— Sigurno.
— Staviću vam dvojicu najboljih na raspolaganje. Ali pričajte mi, Šiko, kako je kralj koji je mislio da ste umrli...
— Pa kazao sam vam već, bio sam samo u obamrlom stanju... i u datom trenutku vaskrsao sam.
— A vraćanje u milost? — upita Gorenflo.
— Bolje no ikada — reče Šiko.
— Onda biste vi mogli — reče Gorenflo i zastade — da ispričate kralju šta sve mi ovde radimo za njega?
— Neću to zaboraviti, prijatelju, neću to zaboraviti, ne brinite.
— Oh, dragi moj Šiko! — uzviknu Gorenflo, koji je već sebe zamišljao vladikom.
— Ali pre svega imam da vas zamolim za dve stvari.
— Koje?
— Prvo, novac koji će vam kralj vratiti.
— Novac! — uzviknu Gorenflo i hitro skoči — imam pune kovčege.
— Vi ste srećni, bogami — reče Šiko.
— Hoćete li hiljadu talira?
— A ne, to je suviše, dragi prijatelju; ja imam skromne želje i ukuse. Moja titula poklisara ne uliva mi gordost. Više to skrivam no što se time hvalim. Dosta mi je sto talira.
— Evo ih. A drugo?
— Potreban mi je konjušar.
— Konjušar?
— Jeste, da me prati. Volim da sam u društvu.
— Ah, prijatelju, što nisam slobodan kao nekada — reče Gorenflo i uzdahnu.
— Da, ali više niste.
— Veličina me okiva — proštapta Gorenflo.
— Na žalosi! — reče Šiko. — Ne može se sve najednom. I pošto ne mogu da budem u vašem časnom društvu, dragi gospodine nastojniče, zadovoljiću se društvom maloga Žaka.
— Maloga brata Žaka?
— Jeste, dopada mi se taj dečak.
— Imaš pravo, Šiko. To je redak čovek koji će daleko stići.
— Najpre ću ga odvesti na dvesta i pedeset milja, ako ti dozvoliš.

— On je tvoj, prijatelju.

I nastojnik zazvoni zvonom na čiji zvuk uđe jedan brat koji je vršio dužnost služitelja.

— Neka dođe brat Žak i brat koji sluša po gradu. Posle deset minuta obojica se pojaviše na pragu.

— Žače, — reče Gorenflo — dajem vam jednu neobičnu dužnost.

— Meni gospodine nastojniče? — upita mladić začuđeno.

— Jeste, vi ćete pratiti gospodina Brikea na jedan veliki put.

— Oh! — uzviknu oduševljeno mladi brat. — Ja da idem na put sa gospodinom Brikeom, da budem na čistom vazduhu, na slobodi! Ah, gospodine Robere Brike, svakoga dana ćemo se mačevati, je l' te?

— Hoćemo, dete moje.

— I mogu da poneseš svoju pušku?

— Ponećeš je.

Žak skoči i izlete iz sobe sa radosnim uzvicima.

— Što se tiče, naloga, — reče Gorenflo — molim vas da izdate naredbu. Pridite, brate Panirže.

— Panirž — reče Šiko, koga to ime podseti na uspomene pune milina. — Panirž!

— Na žalost! Tako je — reče Gorenflo. — Izabrao sam toga brata koji se zove kao i onaj da radi isto što je i onaj radio.

— Znači, onaj više ne radi, naš stari prijatelj?

— Umro je — reče Gorenflo.

— Oh! — reče Šiko sa sažaljenjem. — A zaista morao je biti već dosta star.

— Devedeset godina, prijatelju. Imao je devedeset godina.

— Oho, to je već duboka starost — reče Šiko. — Samo se još u manastirima mogu naći takvi primeri.

POKAJNICA

Panirž koga je nastojnik ovako prijavio uskoro se pojavi.

Zacelo, on nije došao da zameni svog pokojnog imenjaka zbog svojih fizičkih ili moralnih osobina, jer nikada pametnije lice nije bilo obeščašćeno tim magarećim imenom.

Brat Parinž je više ličio na lisicu sja svojim malim očima, šljatom i isturenom vilicom.

Šiko ga pogleda za trenutak i za to vreme, ma koliko bilo kratko, kao da je ocenio vrednost manstirskog glasnika.

Panirž je ponizno stajao kod vrata.

— Pridite, gospodine glasniče, — reče Šiko. — Poznajete li Luvr?

— Poznajem, gospodine, — odgovori Panirž.

— A poznajete li u Luvru izvesnog gospodina Anrija od Valoa?

— Kralja?

— Ne znam baš da li je to kralj, — reče Šiko — ali imaju običaj da ga tako zovu.

— Znači, imaću posla s kraljem?

— Tako je. Poznajete li ga?

— Vrlo dobro, gospodine Brike.

— E lepo, tražićete da s njime razgovarate.

— Da li će me pustiti?

— Sve do njegovog sobara. Vaše vam je odelo propusnica. Kao što znate, Njegovo Veličanstvo je veoma pobožno.

— A šta ću reći sobaru Njegovog Veličanstva?

— Reći ćete da vas je poslao duh.

— Kakav duh?

— Radoznalost je veliki nedostatak, brate.

— Izvinite.

— Reći ćete, dakle, da vas je poslala senka. — Dobro.

— I da očekujete pismo.

— Kakvo pismo?

— Opet!

— Ah, istina.

— Prečasni, — reče Šiko i okrete se Gorenflou — zaista sam više voleo onog drugog Panirža.

— Je l' to sve što imam da radim? — upita glasnik. — Reći ćete još da duh čeka idući polako putem za Šaranton.

— Vrlo dobro.

Panirž pođe prema vratima i podiže zavesu da iziđe. Šikou se učini da je tim pokretom brat Panirž otkrio jednoga koji je prisluškiavao.

Uostalom zavesa pade tako brzo da Šiko ne bi umeo reći je li to bila stvarnost ili mu se samo tako pričiniilo.

Ali Šikoov oštar duh odmah je ocenio da je to prisluškiavio brat Borome.

„Aha, ti prisluškuješ, — pomisli — još bolje, u tom slučaju govoricu za tebe”.

— I tako, — reče Gorenflo — vi ste počastvovani misijom od kralja, dragi prijatelju?

— Poverljivom, jeste.

— Koja ima sigurno neku političku pozadinu, ja bar mislim?

— I ja.

— Kako! Pa zar vi ne znate kakva je ta vaša misija.

— Znam da nosim neko pismo, i to je sve.

— Neka državna tajna, bez sumnje?

— Mislim da je tako nešto.

— I vi ne sumnjate?...

— Mi smo dovoljno sami da bih vam mogao reći šta mislim, zar ne?

— Govorite. Ja sam grob za tajne.

— E čujte, kralj se najzad odlučio da pomogne vojvodu od Anžuja.

— Istina?

— Jeste. Trebalo je da gospodin od Žoajeza zbog toga otputuje ove noći.

— A vi, prijatelju?

— Ja idem prema Španiji.

— Pa kako putujete?

— Bože moj! Kao što smo nekada putovali, pešice, konjem, kolima, šta se nađe.

— Žak će vam biti dobar saputnik i vi ste dobro uradili što ste ga tražili. Razume i latinski, obešenjak jedan.

— Ja priznajem da mi se neobično dopada.

— To je dovoljno da vam ga dam, prijatelju. Sem toga, mislim da će vam biti od pomoći ako se štogod dogodi.

— Hvala, dragi prijatelju. A sada mi ostaje samo da se sa vama oprostim.

— Zbogom!

— Šta to radite?

— Hoću da vam dam svoj blagoslov.
— Eh! Među nama, — reče Šiko — to je nepotrebno.
— Imate pravo, — odgovori Gorenflo — to je dobro za nepoznate.

I oba se prijatelja nežno zagriše.

— Žak! — povika nastojnik. — Žak!

Panirž pomoli svoju kunastu glavu kroz vrata.

— Šta, vi još niste otišli? — uzviknu Šiko.

— Oprostite, gospodine.

— Govorite brzo, — reče Gorenflo — gospodin Brike žuri. Gde je Žak?

Tada se pojavi brat Borome sladunjava izgleda i nasmejan.

— Brat Žak — ponovi nastojnik.

— Brat Žak je otišao — reče blagajnik.

— Šta, otišao? — uzviknu Šiko.

— Zar niste želeli da neko ode u Luvr, gospodine?

— Pa to je imao da ode brat Panirž — reče Gorenflo.

— Ah! Al' sam ja budala! Ja sam čuo, Žak, — reče Borome i udari se po čelu.

Šiko nabra veđe, ali je kajanje Boromea bilo na izgled tako iskreno, da mu je svako prebacivanje izgledalo svirepo.

— Onda ću da čekam — reče — dok se Žak ne vrati.

Borome se pokloni pošto je i on sada nabrao obrve. — A, zaboravio sam da javim gospodinu nastojniku, zato sam se čak bio i popeo, da je stigla nepoznata dama koja želi do Vaše prečasnosti.

Šiko načulji uši.

— Sama? — upita Gorenflo.

— S konjušarem.

— Je li mlada? — upita Gorenflo.

Borome stidljivo obori pogled. „Aha, licemer je!” — pomisli Šiko.

— Izgleda još mlada — reče Borome.

— Prijatelju, — reče Gorenflo i okrete se prema lažnom Roberu Brikeu — ti već razumeš?

— Razumem, — reče Šiko — i ostavljam vas. Čekaću u pobočnoj sobi ili u dvorištu.

— Dobro, dragi prijatelju.

— Daleko je odavde do Luvra, gospodine, — primeti Borome

— i brat Žak se može dosta dugo zadržati utoliko pre što osoba kojoj pišete može možda da se koleba pre no što poveri neko važno pismo jednom detetu.

— Malo dockan stavljate tu primedbu, brate Borome.

— Bože moj! Nisam znao. Da ste meni poverili...

— Dobro, dobro, poći ću lagano putem prema Sarantonu; onaj ko bude nosio pismo, ma ko to bio, stići će me na putu.

I pođe prema stepenicama.

— Nemojte s te strane, gospodine, molim vas, — reče živo Borome.

— Nepoznata dama se tuđa penje i želi da nikoga ne sretne.

— Imate pravo, — reče Šiko i nasmeja se — poći ću malim stepenicama.

I pođe prema vratima koja su vodila u jedan mali kabinet.

— A ja, — reče Borome — imaću čast da uvedem pokajnicu kod gospodina nastojnika.

— Tako je — reče Gorenflo.

— Vi znate put? — upita Borome sa nespokojstvom.

— Odlično.

I Šiko iziđe kroz kabinet.

Posle toga kabineta bila je soba. Tajne stepenice vodile su pred tu sobu.

Šiko je dobro kazao, poznavao je put, ali nije više poznavao sobu. I zaista, ona se dosta izmenila od njegove poslednje posete, nekada je bila mirna, a sada je postala ratnička. Zidovi su bili prekriveni oružjem, stolovi i police pretrpani sabljama, mačevima i pištoljima, u svima uglovima je bio snop pušaka i musketa.

Šiko se za trenutak zaustavi u toj sobi, osećao je potrebu da malo razmisli.

„Skrivaju mi Žaka, skrivaju mi damu, guraju me na male stepenice da bi glavne bile slobodne. Znači, hoće da me udalje od onog kaluđerčića i da ne vidim onu damu; to je jasno kao dan. Kao dobar strateg, dakle, treba da radim sasvim obrnuto no što se želi. Prema tome, čekaću Žakov povratak i namestiću se tako da vidim tu tajanstvenu damu. Oho, gle jedne lepe košulje od žica. Bacili je u kut. Lepa je, savitljiva i vrlo dobro kaljena”.

Podiže je i poče da joj se divi.

„Taman mi treba jedna — pomisli — Laka je kao da je od vune, a suviše tesna za nastojnika. Rekao bi čovek da je za mene pravljena.

Pozajmimo je od don Modesta, vratiću mu je kada se i ja budem vratio.”

I Šiko brzo savi košulju i gurnu je pod jelek.

Taman je zakopčavao poslednju kopču, kada se brat Borome pojavi na pragu.

„Ah”, pomisli Šiko, „opet ti! Ali dockan dolaziš, prijatelju”.

Prekrsti svoje duge ruke na leđa i pomače se unazad kao da posmatra oružje.

— Gospodin Rober Brike traži nešto što mu je po volji? — upita Borome.

— Ja, dragi prijatelju, — reče Šiko, — a šta će mi oružje?

— Bože moj! Kada se neko tako dobro njime služi.

— To je samo teorija, dragi brate, teorija i ništa više. Jedan ubogi građanin kao ja može biti vešt rukama i nogama, ali ono što mu nedostaje i što će mi uvek nedostajati, to je vojničko srce. Tanak mač dosta elegantno izgleda u mojim rukama, ali bi me brat Žak, verujte, odavde do Šarantona obezoružao jednim običnim mačem.

— Zaista? — reče Borome upola ubeđen prostodušnim i jednostavnim držanjem Šikoa, koji je postao nekako još grubaviji i neugledniji.

— A zatim, nemam daha — nastavi Šiko. — Primetili ste da ne mogu dobro da napadam, noge su mi nesigurne i tu sam najslabiji.

— Hoćete li mi dozvoliti da primetim, gospodine, da je taj nedostatak u nogama mnogo veći pri putovanju no pri mačevanju.

— Ah, vi znate da putujem? — odgovori nemarno Šiko.

— Panirž mi je kazao — odgovori Borome i pocrvene.

— Čudnovato, nešto se ne sećam da sam o tome govorio Paniržu, ali svejedno, nemam razloga da krijem. Jeste, brate, idem na jedan mali put, idem u svoj kraj gde imam imanja.

— Zna li, gospodine Brike, da vi činite veliku čast bratu Žaku?

— Stoga što me prati?

— Pre svega zato, a zatim što će videti kralja.

— Ili njegovog sobara, jer je lako moguće da brat Žak neće drugog ni videti.

— Vi ste, znači, dosta poznati u Luvru?

— Oh, veoma poznat, gospodine. Ja snabdevam kralja i mladu gospodu sa dvora čarapama.

- Kralja?
- Ja sam to radio još kada je on bio vojvoda od Anžuja. Kada se vratio iz Poljske, setio me se i načinio me dvorskim dobavljačem.
- To vam je lepo poznanstvo, gospodine Brike.
- Poznanstvo sa Njegovim Veličanstvom?
- Da.
- Ne kažu svi tako, brate Borome.
- Oh, pripadnici Lige!
- Svaki je danas manje ili više to.
- Vi ste, sigurno, malo, vi!
- Ja, a zašto?
- Pa kad čovek poznaje kralja lično.
- Ehe! I ja imam svoju politiku kao i svi drugi — reče Šiko.
- Jeste, ali je vaša politika u skladu sa kraljevom.
- Nemojte u to mnogo verovati. Često se svađamo.
- Pa kad se svađate, kako je mogao da vam poveri jednu misiju.
- Hteli ste reći nalog?
- Misija ili nalog, svejedno. I jedno i drugo zahteva poverenje.
- Eh, glavno je da znam dobro da uzmem mere, to je sve što je kralju potrebno.
- Mere?
- Da.
- Političke, finansijske?
- Ne. Mere od tkanina.
- Kako? — reče Borome zaprepašćeno.
- Bez sumnje. Sada ćete razumeti.
- Slušam vas.
- Vi znate da je kralj išao na poklonjenje u Bogorodičnu crkvu u Šartru.
- Znam, da dobije naslednika.
- Tako je. Znao da ima jedno sigurno sredstvo da se dođe do rezultata koji kralj želi?
- U svakom slučaju, izgleda da kralj to sredstvo ne upotrebljava.
- Brate Borome, — reče Šiko.
- Šta?

— Znete vrlo dobro da je ovde reč o tome da se naslednik kruna dobije čudom, a ne na drugi način.

— I to čudo sada traži?...

— U Bogorodičnoj crkvi u Šartru.

— Ah, jeste, košulja?

— Pa to je, dabome! Kralj je uzeo košulju od te dobre Bogorodice i dao je kraljici, a u zamenu za tu košulju hoće da joj da haljinu kao što ima Bogorodica u Toledo. Kažu da je ta haljina lepša i skupoce-nija od svih koje ijedna Gospa ima na svetu.

— I sada vi idete...

— U Toledo, dragi brate Borome, u Toledo da uzmem meru one haljine i načinim takvu istu.

Borome je izsledao kao da se koleba da li da veruje ili ne veruje Šikoovim rečima.

Posle dubokog razmišljanja, smemo da smatramo da nije poverovao.

— Pomislite sada, — nastavi Šiko kao da nema ni pojma šta se dešava u mozgu brata blagajnika — pomislite sada kako bi mi bilo prijatno društvo jednog crkvenog čoveka u takvim prilikama. Ali vreme prolazi i brat Žak će uskoro doći. Uostalom mogu da čekam i napolju, kod Kroa-Foben, na primer.

— Mislim da će to biti bolje — reče Borome.

— Hoćete li biti tako ljubazni da mu kažete čim bude došao?

— Hoću.

— I pošaliete mi ga?

— Ne brinite ništa.

— Hvala, dragi brate Borome, milo mi je što smo se upoznali.

Obojica se pokloniše. Šiko iziđe na male stepenice. Iza njega brat Borome zaključa vrata.

„Dakle, — reče u sebi Šiko, — važno je, izgleda, da ne vidim tu damu. Znači, treba je videti”.

I da bi tu nameru ostvario, Šiko iziđe iz manastira jakobinaca želeći da ga svako vidi, porazgovara nekoliko reči sa bratom vratarom i uputi se prema Kroa-Fobenu idući sredinom puta.

Samo, kada je došao na Kroa-Foben, šmugnu iza ugla zida od majura i osećajući da je tu izbegao pogled nastojnika i njegovih ljudi, makar svi imali oči sokolove kao Borome, on se spusti pored zida zgrade, pođe natrag jarkom pored žive ograde i stiže do jednog

grabovog žbuna koji se nalazio upravo naspram manastira. Niko ga nije video. Kada je stigao na to mesto, u sred polja za posmatranje i kao poručeno za njegovu nameru, on sede, ili bolje reći leže čekajući da se brat Žak vrati u manastir ili da iz njega iziđe dama.

ZASEDA

Kao što znamo, Šiko se nije nikad dugo odlučivao. Odluči, dakle, da čeka i što je mogao ugodnije.

Kroz šipražje grabića napravi otvor da mu ne bi promakao neko ko ga interesuje.

Put je bio pust.

Dokle god je Šiko mogao da dopre okom, nije bilo ni konjanika, ni radoznalaca, ni seljaka.

Svetina koja se juče bila sakupila nestala je zajedno sa prizorom koji je sve to i prouzrokovao.

Samo je video jednog čoveka, dosta siromašno obučenog, koji se šetao tamo-amo po putu i dugim šiljatim štapom premeravao nešto po kaldrmi Njegovog Veličanstva francuskog kralja.

Šiko nije imao nikakva posla.

Obradova se kad ugleda tog čoveka i poče njime da se zanima.

„Šta je on to merio? Zašto je merio?” To su za nekoliko prvih minuta bile najozbiljnije misli gospodina Robera Brikea.

I odluči se da ga ne ispušta iz vida.

Na nesreću, u trenutku kada je čovek svršio merenje i hteo da podigne glavu, nov događaj privuče njegovu pažnju i primora ga da okrene oči na drugu stranu.

Prozor na Gorenfloovom balkonu se širom otvori i pojavi se dostojna okruglina don Modesta koji je, sa razrogačenim očima i svečanim osmehom, vodio jednu damu, skoro potpuno skrivenu somotskim ogrtačem ukrašenim krznom.

— Oho, — reče Šiko u sebi — evo pokajnice! Držanje je mlada-laćko. Da malo vidimo glavu! A, tako, dobro, okrenite se još malo ovamo, sjajno! Zaista je čudnovato kako nalazim sličnosti kod svih osoba koje vidim. To je zaista neugodna mana! Aha, evo sada i konjušara! Oho, ovde se ne varam, to je gospodin od Majnevila. Jeste, jeste, izvijeni brkovi, mač sa kanijom, to je on. Ali, da razmislimo

malo: ako se ne varam u pogledu gospodina od Majnevila, zašto bih se prevario u pogledu gospođe od Monpansijea, sto mu muka! Jer ta žena! Do đavola! To je grofica!

Sasvim je razumljivo što je Šiko napustio čoveka koji je merio i nije skidao očiju s ove dve ugledne ličnosti.

Posle jedne sekunde pojavi se i bledo lice Boromea kome se Majnevil nekoliko puta obrati.

— Tako je, — reče za sebe Šiko — sad su svi tu. Bravo! Kujmo zaveru, to je sad u modi. Ali, vraga! Da neće vojvotkinja kod don Modesta da uzme pansion kada na sto koraka odavde, u Bel-Ezba, ima kuću?

U tom trenutku Šikoovu pažnju privuče novi interesantan događaj.

Dok je vojvotkinja razgovarala sa Gorenfloom, ili bolje reći dok je Gorenflo odgovarao na njena pitanja, gospodin od Majnevila nekome spolja dade znak. Šiko, međutim, nije nikoga video, izuzev čoveka koji je merio. I zaista, njemu je taj znak bio i upućen; čovek prestade da meri. Licem je bio okrenut Parizu. Zaustavi se pred balkonom.

Gorenflo je i dalje ljubazno razgovarao s pokajnicom.

Gospodin od Majnevila šapnu nešto Boromeu i ovaj odmah poče da maše rukama iza nastojnikovih leđa. Šiko nije ništa razumeo, ali izgleda da je čoveku na ulici bilo sve jasno, jer se odmah udalji i postavi na drugo mesto, gde ga jedan nov znak Boromea i Majnevila prikova da stoji kao kip.

Posle nekoliko sekundi nepomičnosti, na nov znak brata Boromea, on poče nešto da radi što je Šikoa zanimalo utoliko više što nije mogao da shvati smisao toga rada. Čovek poče da trči od mesta gde je stajao, do kapije manastira. Za to vreme je gospodin od Majnevila držao sat u rukama.

— Do đavola! — šaputao je Šiko. — Sve mi ovo izgleda sumnjivo. Ovo je neka zagonetka, ali tako lepo postavljena da bih je možda mogao da odgonetnem samo kada bih video lice onog čoveka.

U tom trenutku, kao da je neko saslušao njegovu želju, čovek se okrete i Šiko poznade u njemu Nikolu Pulena, poručnika iz Uprave, istog onog kome je sinoć prodao svoje stare oklope.

— Hajde! Živela Liga! Sada sam video dovoljno da bih i ostalo dokučio s malo truda! Pa lepo! Promozgaćemo malo!

Posle kratkog razgovora između vojvotkinje, Gorenfloa i Majnevila, Borome zatvori prozor i balkon ostade pust.

Vojvotkinja i konjušar iziđoše iz manastira i popeše se u nosiljku koja ih je čekala.

Don Modest, koji ih je ispratio do vrata, klanjao se bez prestanka.

Vojvotkinja je i dalje zavese na nosiljci držala otvorene da bi odgovarala na pozdrave nastojnika, kada naiđe jedan jakobinski kaluđer od Pariza dolazeći s kapije Sent-Antoan, zastade pred kojima i radoznalo ih pogleda, a zatim pođe pored nosiljke i zagleda unutra.

Šiko poznade u tom kaluđeru brata Žaka, koji se žurno vraćao iz Luvra i, eto sada je zastao zadivljen pred gospodom od Monpansijea.

„E baš imam sreće, — pomislio je Šiko. — Da je brat Žak došao ranije, ne bih mogao da vidim vojvotkinju pošto bih morao da trčim na mesto. sastanka, na Kroa-Foben. A sada je gospođa od Monpansijea otišla pošto je skovala jednu malu zaveru. Sada je red na Nikolu Pulena. S njim ću svršiti za deset minuta”. I zaista, pošto je prošla pored Šikoa i ne primetivši ga, vojvotkinja pođe ka Parizu, a i Nikola Pulen se spremao da pođe za njom. Kao i vojvotkinja, i on je morao da prođe pored žive ograde iza koje je bio Šiko. Šiko ga je posmatrao kako prilazi kao što lovac prati zver i sprema se da puca kada mu dođe na domet. Kada je Pulen naišao blizu Šikoa, ovaj povika iz svoje rupe:

— Ej, čestiti čoveče, pogledajte ovamo, molim vas. Pulen zadržta i okrete glavu prema rovu.

— Videli ste me, vrli dobro! — nastavi Šiko. — A sada se pravite kao da ništa ne znate, gospodine Nikola... Pulene!

Poručnik Uprave poskoči kao srna kada čuje pucanj.

— Ko ste vi? — upita on. — I šta hoćete? — Ko sam ja?

— Jeste. Ko ste?

— Ja, sam jedan od vaših prijatelja, nov, ali blizak. A šta hoću? A, to, to je malo dugo za objašnjavanje.

— Ipak, šta želite? Recite?

— Želim da dođete k meni.

— Vama?

— Jeste, ovamo. Da siđete u jarak.

— Pa šta da radim tamo?
 — Znaćete. Sidite najpre.
 — Ali...
 — I da sednete leđima okrendti živoj ogradi.
 — Najposle...
 — I da ne gledate na moju stranu i da se pravite kao da ne znate da sam ja ovde.
 — Gospodine...
 — Ja znam da od vas mnogo tražim, ali šta ćete. Rober Brike ima prava da zahteva.
 — Rober Brike! — uzviknu Pulen i odmah izvrši ono što se od njega tražilo.
 — Tako, sedite, vrlo dobro!... Ehe! Izgleda da nešto premeravamo Vensanski put?
 — Ja?
 — Bez svake sumnje. Uostalom šta tu ima čudnoga što jedan poručnik Uprave vrši dužnost nadzornika puteva kada mu se za to pruža prilika!
 — To je istina, — reče Pulen malo slobodnije — kao što vidite, merio sam.
 — U toliko pre — nastavi Šiko — što ste to radili pred očima tri ugledne ličnosti.
 — Tri ugledne ličnosti? Ne razumem.
 — Šta! Vi ne znate...
 — Ne znam šta hoćete da kažete.
 — Ona dama i onaj gospodin koji su bili na balkonu ikoji su otišli upravo sad za Pariz, ne znate ko su to bili?
 — Zaklinjem vam se.
 — Ah, kako sam srećan što mogu da vam saopštim tako važnu vest! Zamislite, gospodine Pulene, u vršenju vaše službe divili su vam se gospođa vojvotkinja od Monpansijea i gospodin grof od Majnevila. Ne mičite se, molim vas!
 — Gospodine, — reče Nikola Pulen pokušavajući da se odupre — način na koji mi se obraćate...
 — Ako se mićete, dragi moj gospodine Pulene, — nastavi Šiko — vi ćete me primorati da pribegnem nekoj krajnosti. Sedite bolje mirno.
 Pulen duboko uzdahnu.

— Tako, dobro je! — nastavi Šiko. — Rekao sam vam, dakle, pošto ste tako radili pred očima onih ličnosti i pošto vas oni nisu primetili, bar tako vi kažete, dragi moj gospodine, bilo bi znači za vas mnogo bolje da vas je primetila neka druga ugledna ličnost, na primer, kralj.

— Kralj?

— Jeste, gospodine Pulene, Njegovo Veličanstvo. Ono je veoma raspoloženo, uveravam vas, da se divi svakome radu i da nagrađuje svaki trud.

— Ah, gospodine Brike, imajte milosti!

— Ponavljam vam, dragi gospodine Pulene, ako se samo mrdnete, vi ste mrtvi. Budite, dakle, mirni da biste izbegli svaku nezgodu.

— Ali šta hoćete vi od mene, za ime boga?

— Vaše dobro, ništa više. Zar vam nisam kazao da sam vam prijatelj?

— Gospodine! — uzviknu Nikola Pulen očajnički. — Ja ne znam kakvu sam grešku učinio prema Njegovom Veličanstvu, prema vama ili prema ikome drugome!

— Dragi gospodine Pulene, vi ćete to objasniti onome koji ima prava da vas ispituje. Nisu to moje stvari. Ja, vidite, imam svoja shvatanja i njih se pridržavam. Prema tim shvatanjima kralj ne može dozvoliti da njegov poručnik iz Uprave, za vreme vršenja dužnosti nadzornika puteva, sluša zapovesti i naređenja gospodina od Majnevila. Ko zna, uostalom, da kralj neće smatrati i rdavim što je njegov poručnik iz Uprave izostavio da pomene u svome dnevnom izveštaju da su gospođa od Monpansijea i gospodin od Majnevila ušli juče ujutru u njegov grad Pariz? Eto vidite, samo to, gospodine Pulene, pokvarilo bi vaše odnose s Njegovim Veličanstvom.

— Gospodine Brike, jedna omaška nije zločin, a bez sumnje je Njegovo Veličanstvo dobro obavešteno...

— Dragi gospodine Pulene, vi, izgleda, gradite neke kule u vazduhu; ja mnogo jasnije vidim u celoj toj stvari. Jedna lepa i dobra vešala.

— Gospodine Brike!

— Čekajte, do vraga! S novim konopcem, četiri vojnika na četiri ugla, mnoštvo Parižana oko vešala i izvestan poručnik iz Uprave grada, koga ja poznajem, na kraju konopca.

Nikola Pulen je tako jako drhtao da se grabić tresao.

— Gospodine! — poče on i sklopi ruke.

— Ali ja sam vam prijatelj, dragi gospodine Pulene, i stoga, evo, dajem vam jedan savet.

— Jedan savet?

— Jeste, i veoma ga je lako prihvatiti, hvala bogu! Sad, iz ovih stopa, čujte dobro, ići ćete i naći ćete...

— Naći ću... — prekide ga Nikola pun strave — koga da nađem?

— Čekajte jedan trenutak da se setim — reče Šiko. — Da nađete gospodina d'Epernona.

— Gospodina d'Epernona, kraljevog prijatelja?

— Baš njega! Pozvaćete ga u stranu.

— Gospodina d'Epernona?

— Jeste, i ispričaćete mu sve o merenju puta.

— Pa, to je ludost, gospodine!

— Ne shvatam.

— A međutim, to je tako jasno. Ako vas ja jednostavno prijavim kao čoveka koji je merio ulice i skupljao oklope, uhapsiće vas. Naprotiv, ako to vi dobrovoljno uradite, obasuće vas zahvalnošću i čašću... Ne izgleda vam to tako ubedljivo!... Vrlo dobro, samo me mučite da se vraćam u Luvr. Ali bogami, ići ću, pa ma šta bilo. Nema stvari koju ne bih za vas učinio.

I Nikola Pulen ču šum grana kako Šiko ustaje.

— Ne, ne — reče. — Ostanite tu. Ići ću.

— Neka je sa srećom! Ali imajte na umu, dragi gospodine Pulene, bez vrdanja, jer ću ja sutra poslati jedno malo pisamce kralju, pošto imam čast takvog kakvog me vidite, ili bolje reći takvog kakvog me ne vidite, da budem kraljev prisnan prijatelj. Na taj način bićete obešeni tek prekosutra, ali ćete biti obešeni visoko i na kratko.

— Odlazim, gospodine, — reče poručnik poražen.

— Ali vi na čudan način zloupotrebljavate...

— Ja?

— Oh!

— Eh, dragi gospodine Pulene. Treba da mi upalite sveću. Pre pet minuta vi ste bili izdajnik, a ja sam od vas načinio spasioca otadžbine. Ali trčite brzo, dragi gospodine Pulene, jer ja hitam da

što pre odavde odem, a međutim, ne mogu to da uradim dok vi ne odete. Hotel d'Epneron, ne zaboravite!

Nikola Pulen ustade i s izrazom očajnika polete kao strela u pravcu kapije Sent-Antoan.

— Ah, već je bilo krajnje vreme — reče u sebi Šiko, — jer evo izlaze iz manastira. Gle, to nije moj mali Žak! Oho, kakva je ovo bitanga, kao daje vajar Aleksandar hteo da isteše breg Atos! Sto mu muka! To je isuviše velika džukela da prati jedno psetance kao što sam ja!

Videći tog nastojnikovog poklisara, Šiko brže-bolje potrča prema Kroa-Fobenu, na mesto sastanka.

Iako je bio primoran da ide okolnim putem, ogromni kaluđer, koji je išao krupnim koraiima, stiže prvi na mesto sastanka.

Uostalom, Šiko je gubio vreme i u posmatranju ovog čoveka čijeg lika nikako nije mogao da se seti.

— I zaista, kaluđer je bio pravi filistinac. U žurbi da nađe Šikoa, jakobinac nije čak ni zakopčao svoju mantiju i kroz razrez su se videle mišićave noge obučene u sasvim proste kratke čakšire.

Kapuljača mu je bila aljkavo spuštena, pa se videla čekinjasta kosa koju još nisu ni dodirnule manastirske makaze.

Sem toga, izvestan izraz nimalo religiozan lebdeo mu je na krajevima usana, a kada je od osmeha hteo da se glasno nasmeje, pokazivao je tri zuba, koji su ličili na tri koca iza debelih usana.

Imao je duge ruge kao i Šiko, samo punije, pleća u stanju da podignu vrata na tvrđavi, a za pojasom od konopca nosio je veliki kuhinjski nož. To su bila, računajući tu i jednu vreću koju je kao štitić obavio oko prsa, sva napadna i odbrambena sredstva tog jakobinskog Golijata.

„Zaista”, reče Šiko, „strašno je ružan i ako mi ne donese neku važnu novost, kakva mu je glava, smatram da je ovakav stvor veoma štetan za ovu zemlju”.

Kaluđer, videći da mu se Šiko približava, pozdravi ga skoro vojnički.

— Šta hoćete, prijatelju? — upita ga Šiko.

— Vi ste gospodin Rober Brike?

— Lično.

— U tom slučaju imam za vas pismo od prečasnog nastojnika.

— Dajte ga.

Šiko uze pismo. Bilo je ove sadržine:

„*Dragi moj prijatelju, dobro sam razmislio posle našeg rastanka. Zaista mi je nemogućno da pustim među gladne kurjake ovčicu koju mi je Gospod poverio. Reč je, vi dobro razumete, o našem malom Žaku Klemanu, koga je maločas kralj primio i koji je u potpunosti izvršio vaš nalog.*

Umesto Žaka, koji je još mlad i čije su usluge potrebne manastiru, šaljem vam jednog dobrog i dostojnog brata naše partije. On je tihe naravi i naivan. Siguran sam da ćete ga primiti kao saputnika...”

„Jeste, jeste, — pomisli Šiko i pogleda ispod oka na kaluđera — računaj na to”.

„*Uz pismo ti šaljem i svoj blagoslov i žalim što ti ga nisam živim rečima dao.*

Zbogom, dragi prijatelju!”

— Što je lep rukopis! — reče Šiko kada je pročitao pismo. — Kladio bih se da ga je pisao blagajnik. On ima divnu ruku.

— Brat Borome ga je i pisao — odgovori Golijat.

— E lepo! U tom slučaju, prijatelju, — reče Šiko i slatko se nasmeja na velikog kaluđera — vi ćete se vratiti u manastir.

— Ja?

— Jeste, vi, i reći ćete Njegovoj prečasnosti da sam se predomislio i da želim da putujem sam.

— Šta? Vi me ne vodite, gospodine? — upita kaluđer sa čuđenjem koje nije bilo bez pretnje.

— Ne, prijatelju, neću. — A zašto to, molim vas?

— Zato što moram da štedim. Vremena su teška, a vi sigurno mnogo jedete.

Div pokaza svoje konjske zube.

— Žak jede isto koliko i ja — reče on.

— Jeste, ali Žak je kaluđer — reče Šiko.

— Pa šta sam ja onda?

— Vi, prijatelju, vi ste vojnik ili žandarm, a to, među nama rečeno, može da sablazni Bogorodicu kojoj odlazim.

— Šta vi tu govorite o vojnicima i žandarmima? — odgovori kaluđer. — Ja sam jakobinac. Zar se moja odeća ne poznaje?

— Odelo ne čini čoveka vojnikom. Recite to bratu Boromeu, molim vas.

I Šiko ostavi diva koji pođe prema manastiru mumlajući kao pas koga najure.

Naš putnik tada pusti da nestane njegov nesuđeni saputnik i kada vide da je ušao u velika manastirska vrata, sakri se iza jedne žive ograde, skide jelek i obuče lepu košulju od žice, koja nam je poznata, ispod svoje košulje od platna. Kad je završio oblačenje, preseče preko polja da iziđe na put za Šaranton.

GIZOVI

Iste večeri onoga dana kada je Šiko otišao za Navaru, naći ćemo u velikoj odaji hotela Gizovih, kamo smo već za vreme ranijih priča naša više puta vodili naše čitaoce, onog malog čoveka živih očiju koga smo videli da je ušao u Pariz na sapima konja Gospodina od Karmenža i koji je, znamo već, bio istovremeno lepa pokajnica don Gorenfloa.

Ovoga puta nije ništa preduzimala da krije svoj identitet ili svoj pol.

Gospođa od Monpansijea, obučena u otmenu haljinu s izrezanom kragnom, sa kosom punom zvezda i kamenja, kako je tada bilo u modi, stojeći u udubljenju jednog prozora, čekala je nestrpljivo nekoga ko je trebalo da dođe. Počeje da se spušta sumrak i vojvotkinja je jedva mogla da vidi kapiju hotela koju je netremice posmatrala. Najzad se začu topot konja i posle deset minuta vraterev glas tajanstveno prijavi Gospodina od Majena. Gospođa od Monpansijea ustade i potrča pred brata s takvom užurbanošću da zaboravi da ide na vrhovima prstiju desne noge kao što je uvek činila kada je htela da izbegne hramanje.

— Zar ste sami, brate? — reče mu ona.

— Sam sam, sestro, — reče vojvoda i sede pošto je vojvotkinji poljubio ruku.

— Ali Anri, gde je on? Zna li da ga ovde svi čekaju?

— Anri, sestro, nema nikakvog posla u Parizu, dok je naprotiv tamo u Flandriji i Pikardiji veoma zauzei Naš posao mora da teče lagano i potajno. Imamo tamo dosta posla i zašto bismo napustili taj posao da bi on došao u Pariz, gde je sve gotovo?

— Jeste, ali sve će se pokvariti ako se ne požurite.

- Eh!
- Eh! Možete tako da govorite koliko god hoćete. Ali ja vam kažem da se građani neće zadovoljiti svim tim razlozima. Oni hoće da vide svoga vojvodu Anrija, oni su ga željni, primiće ga oduševljeno.
- Videće ga kada bude došao trenutak. Zar im Majnevil nije objasnio?
- Da pređemo na važnije stvari, sestro. Šta je sa Salsedom?
- Umro je.
- I nije ništa kazao?
- Ni reći.
- Dobro. A oružje? — Sve je spremno.
- Šta je s Parizom?
- Podeljen je u šesnaest područja.
- I svako područje ima svog starešinu koga smo mi odredili?
- Da.
- Onda možemo mirno da spavamo. Bože moj! To sam upravo sad kazao našim dobrim građanima.
- Ali oni vas neće slušati.
- Eh!
- Ja vam kažem da su se pomamili.
- Sestro, vi imate običaj da hitrinu drugih cenite prema svom nestrpljenju.
- Da li mi to ozbiljno prebacujete?
- Bože sačuvaj! Ali ono što kaže moj brat Anri, mora da se izvrši. A moj brat Anri kaže da se nimalo ne treba žuriti.
- Pa šta da radimo onda? — upita vojvotkinja nestrpljivo.
- Da li vas nešto tera na žurbu, sestro?
- Sve, ako hoćete.
- Po vašem mišljenju čime bi trebalo početi?
- Hvatanjem kralja.
- To je vaša fiks-ideja, ne kažem da je rđava, samo kad bi mogla da se sprovede u delo. AU namisliti i uraditi, to su dve stvari. Setite se samo koliko smo puta već naseli.
- Vremena se menjaju, kralj više nema nikoga da ga brani.
- Nikoga sem Švajcaraca, Škotlandana i francusku gardu.
- Brate, kad god zaželite, pokazaću vam ga na putu u pratnji samo dva lakeja.

- To su mi kazali sto puta, a ja ga još nijednom nisam video.
- Videćete ga ako ostanete u Parizu samo tri dana.
- Opet neki projekt!
- Hoćete reći plan?
- Budite ljubazni, pa mi ga izložite, u tom slučaju.
- Oh, to je samo ideja jedne žene i prema tome smejaćete se.
- Bože sačuvaj! Neću da vređam vaše samoljublje pronalazača.

Da vidimo taj plan!

- Vi mi se rugate, Majene?
- Ne, nego vas slušam.
- E, lepo, u nekoliko reči, evo...

U tom trenutku vratar podiže zavesu.

— Da li vaše visosti žele da prime gospodina od Majnevila? — upita on.

— Moga saučesnika? — reče vojvotkinja. — Neka uđe.

I zaista gospodin od Majnevila uđe i poljubi ruku vojvode od Majena.

— Samo jednu reč, Vaša Svetlosti, — reče. — Dolazim iz Luvra.

— Pa šta je bilo? — rekoše uglas Majen i vojvotkinja.

— Sumnjaju u vaš dolazak.

— Kako to?

— Razgovarao sam sa starešinom stanice kod Sent-Žermen-l'Okseroa, kada prodoše dva Gaskonjca.

— Da li ih poznajete?

— Ne, neki sasvim novi. „Majka mu stara! — reče jedan — imate divan jelek, ali ako dođe zort, neće vasposlužiti isto kao vaš jučerašnji oklop. — Ne brini! Ma koliko da je dobar mač gospodina od Majena, — reče drugi, — da se kladimo da neće da zapara ovaj satin kao što ne bi zaparao ni oklop”. Zatim Gaskonjci udariše u neko hvalisanje iz koga se jasno videlo da znaju da ste negde blizu.

— A kome pripadaju ti Gaskonjci?

— Ne znam.

— I povukli su se?

— O, ne baš odmah. Glasno su vikali. Čulo se ime Vaše Visosti. Nekoliko se građana zaustavilo i zapitalo da li vi zaista dolazite. Oni su taman hteli da odgovore na pitanje, kada jedan čovek priđe i dodirnu Gaskonjca po plećima. Ili se ja jako varam, ili je taj čovek bio glavom Loanjak.

- Pa šta je posle bilo? — upita vojvotkinja.
- Ovaj mu došapnu nekoliko reči, a Gaskonjac samo sleže ramenima u znak pokoravanja i pođe za njim.
- I na taj način...
- I na taj način nisam mogao ništa više da doznam. Ali se ipak pričuvajte.
- Niste išli za njima?
- Jesam, ali izdaleka. Bojao sam se da mene prepoznaju kao plemića Vaše Visosti. Pošli su prema Luvru i nestali iza hotela Mebl. Ali iza njih čuo se neprestano glas: „Majen! Majen!”
- Imam jedno najjednostavnije sredstvo kao odgovor na to — reče vojvoda.
- Koje? — upita njegova sestra.
- Da odem večeras u Luvr i da pozdravim kralja.
- Da pozdravite kralja?
- Bez sumnje. Dolazim u Pariz i donosim[^] mu novosti iz njegovih gradova iz Pikardije. Nema tu šta da se primeti.
- Sredstvo je dobro — reče Majnevil.
- Nepromišljeno je — reče vojvotkinja.
- Neophodno je, sestro, ako zaista sumnjaju da sam u Parizu. Uostalom i naš brat Anri je bio mišljenja da sjašem pravo pred Luvr i odnesem kralju pozdrave od cele porodice. Kada to jednom uradim, slobodan sam i mogu da primim koga god hoću.
- Na primer, članove komiteta, oni vas očekuju.
- Primiću ih u hotelu Sen-Deni kada se vratim iz Luvra — reče Majen. — Dakle, Majnevile, naredite da mi vrate konja, onakvog kakav je, neka ga ne menjaju. Poći ćete i vi sa mnom u Luvr. A vi, sestro, čekajte me, molim vas.
- Ovde, brate?
- Ne. U hotelu Sen-Deni. Tamo sam ostavio kola i misle da sam tamo odseo. Mi ćemo tamo doći za dva sata.

U LUVRU

Toga dana kada su se odigrali ti važni događaji kralj iziđe iz svog kabineta i naredi da se zovne gospodin od Epernona.

Moglo je biti podne.

Vojvoda požuri da poslušaj kralja i ubrzo stiže.

Nade Njegovo Veličanstvo kako stoji u prvoj sobi i sa pažnjom posmatra jednog jakobinskog kaluđera koji je crveneo i obarao oči pod prodirućim kraljevim pogledom.

— Pogledaj, vojvodo, — reče mu kralj i pokaza na mladića — kako ovaj kaluđer ima neobičan izgled.

— Zašto se Vaše Veličanstvo čudi? — reče d'Epernon. — Ja nalazim da sasvim obično izgleda.

— Zaista?

I kralj se zamisli.

— Kako se zoveš? — upita kralj kaluđera.

— Brat Žak, Sire!

— Nemaš prezimena?

— Moje je porodično ime Kleman.

— Brat Žak Kleman? — ponovi kralj.

— Da li Vaše Veličanstvo nalazi nečeg čudnog u imenu? — reče vojvoda osmehujući se.

Kralj ništa ne odgovori.

— Ti si vrlo dobro izvršio nalog — reče kaluđeru ne skidajući pogled s njega.

— Kakav nalog, Sire? — upita vojvoda sa prisnošću zbog koje mu je prebacivano i koju je stekao svakidašnjim bavljenjem u kraljevoj blizini.

— Ništa — reče kralj. — Mala tajna između mene i jednoga koga ti više ne poznaješ.

— Zaista, Sire, — reče d'Epernon — vi tako čudno gledate tog dečka i zbunjujete ga.

— Gle, istina. Ne znam zašto ne mogu da odvojim oči od njega, izgleda mi kao da sam ga negde video ili ću ga videti. Mislim da sam ga sanjao. Ali ja sam počeo da buncam. Idi, mladi kaluđeru, ti si izvršio zadatak. Poslaće se pismo koje si tražio onome koji ga je tražio. Budi bez brige. D'Epernone!

— Molim, Sire?

— Neka mu se da deset talira. — Hvala — reče kaluđer.

— Reklo bi se da si to hvala jedva procedio kroza zube! — reče d'Epéron koji nije mogao da shvati da jedan kaluđer može da pre-zire deset talira.

— Kazao sam hvala kroza zube — reče mali Žak — jer više vo-lim jedan od ovih lepih španskih noževa koji vise o zidu.

— Šta! Ne voliš novac pa da ideš da slušaš lakrdijaše na vašar-u Sen-Loran ili da gledaš zečeve u ulici Sent-Margarit? — upita d'Epéron.

— Ja sam se zarekao da ću biti siromah i nevin — odgovori Žak.

— Dajte mu onda jedan od ovih španskih noževa i neka ide — reče kralj.

Vojvoda, kao i svaki tvrđica, izabra jedan koji mu je izgledao najjeftiniji i dade ga kaluđeru.

To je bio nož katalonske izrade sa širokim sečivom, naoštren i dobro uglavljen u rožnatu dršku ukrašenu i lepo izrezbarenu. Žak uze nož, i, sav radostan što ima lepo oružje, iziđe.

Kad je Žak otišao, vojvoda pokuša ponovo da ispituje kralja.

— Vojvodo, — prekide ga kralj — imaš li ti među svojih četr-deset i pet vitezova dvojicu, trojicu koji znaju da jašu?

— Najmanje dvanaest, Sire, a za mesec dana svi će biti konjanici.

— Izaberi dvojicu i neka odmah dođu k meni. Vojvoda pozdra-vi, iziđe i pozva Loanjaka u predsoblje.

— Loanjače, — reče mu vojvoda — pošaljite mi odmah dva do-bra konjanika. Kralj ih lično traži za neki posao.

Loanjak brzo prođe kroz hodnik i dođe do zgrade koju ćemo odsada zvati stan Četrdeset i pet vitezova.

Kada stiže, otvori vrata i viknu zapovedničkim glasom:

— Gospodin od Karmenža! Gospodin od Birana!

— Gospodin od Birana je izišao — reče dežurni.

— Šta? Izišao bez dozvole?

— On proučava deo grada koji mu je jutros vojvoda d'Epéron stavio u dužnost.

— Vrlo dobro! Zovite onda gospodina od Sent-Malina.

Imena odjeknuše ispod svodova i oba izabranika se uskoro pojavise.

— Gospodo, — reče im Loanjak — pođite sa mnom do gospodina vojvode od Epernona.

I odvede ih vojvodi koji otpusti Loanjaka, a sam ih povede kralju.

Na jedan znak Njegovog Veličanstva vojvoda se povuče i mladići ostadoše sami. Prvi put su tada bili pred kraljem, Anri je imao dostojanstven izgled.

Obojica su bili uzbuđeni, ali na različite načine.

Sent-Malin je bio svetla oka, napetih mišića i nakostrešenih brkova.

Karmenž bleđi, ali odlučan, nešto manje ponosan i nije smeo da zadrži pogled na Anriju.

— Vi ste od mojih četrdeset i pet, gospodo? — reče kralj.

— Imam tu čast, Sire, — odgovori Sent-Malin.

— A vi, gospodine?

— Ja sam mislio, Sire, da gospodin govori za nas obojicu, zato ste i čekali na moj odgovor. Ali, kada je u pitanju biti u službi Vašeg Veličanstva, ja sam pre no iko.

— Dobro. Sada ćete uzjahati konje i poći ćete za Tur. Poznajete li put?

— Pitaću — reče Sent-Malin.

— Snaći ću se — odgovori Karmenž.

— Da biste se lakše snašli, prođite najpre kroz Saranton.

— Razumem, Sire.

— Ići ćete dok ne sretnete jednoga čoveka koji sam putuje.

— Hoće li Vaše Veličanstvo da nam da njegov opis? — upita Sent-Malin.

— Dug mač za pojasom ili na leđima, duge ruke, duge noge.

— Možemo li znati njegovo ime, Sire? — upita Ernoton od Karmenža koji pođe za primerom svog druga i mimo dvorskih običaja da se kralj zapitkuje.

— Zove se Duh — reče kralj.

— Pitaćemo sve putnike koje sretnemo za ime, Sire.

— I pretražićemo sve gostionice.

— Kada tog čoveka nađete i prepoznate, daćete mu ovo pismo.

Oba mladića pružiše istovremeno ruku. Kralj se za trenutak zbuni.

— Kako se zovete? — upita jednog od njih.

— Ernoton od Karmenža — odgovori ovaj.

— A vi?
— Rene od Sent-Malina.
— Gospodine od Karmenža, vi ćete nositi pismo, a gospodin od Sent-Malina će ga predati.

Ernoton primi dragoceni paketić i odmah ga stavi u svoj jelek. Sent-Malin mu zadrža ruku u trenutku kada je hteo da ga ostavi i sa puno poštovanja poljubi pečat. Zatim dade pismo Ernotonu. Anri III se nasmeja na ovaj laskav pokret.

— Hajdete, gospodo, vidim da ću biti dobro uslužen.
— Je li to sve, Sire? — upita Ernoton.
— To je sve, gospodo. Još samo poslednju preporuku. Mladići se pokloniše i sačeka.

— Ovo pismo, gospodo, — reče Anri — dragocenije je od života jednog čoveka. Ni za živu glavu nemojte da ga izgubite. Dajte ga krišom Duhu, koji će vam dati potvrdu, i nju ćete meni doneti. Naročito se starajte da ličite na putnike koji idu svojim poslom. Idite.

Mladići iziđoše iz kraljevog kabineta; Ernoton je bio ushićen od radosti, Sen-Malin pun zavisti. Jedan je imao plam u očima, drugi je požudno gledao na jelek svog prijatelja.

Gospodin od Epernona ih je čekao, hteo je da ih ispituje.
— Gospodine vojvodo, kralj nam nije dozvolio da govorimo — rekoše oni.

Odmah zatim odoše u štalu i tamo im kraljev konjušar dade dva dobra putnička konja, snažna i valjana opremljena.

Gospodin od Epernona bi sigurno pošao za njima ne bi li nešto doznao da mu nisu javili, upravo u trenutku kada su mladići polazili, da jedan čovek hoće po svaku cenu odmah s njime da govori.

— Kakav čovek? — upita vojvoda nestrpljivo.
— Poručnik iz Uprave grada.
— Eh, sto mu muka! — uzviknu. — Zar sam ja neki kmet, ili upravnik ili razvodnik straže?

— Ne, Vaša Svetlosti, ali vi ste kraljev prijatelj, — odgovori jedan ponizan glas sleva. — Preklinjem vas, u to ime da me saslušate.

Vojvoda se okrete.

Pokraj njega, gologlav i ponizan, stajao je jedan molilac koji je svakoga trenu menjao boju.

— Ko ste vi? — upita ga grubo vojvoda.

- Nikola Pulen, vama na službi, Vaša Svetlosti.
- I vi hoćete da govorite sa mnom?
- Molim za tu milost.
- Nemam vremena.
- Čak i da čujete jednu tajnu, Vaša Svetlosti?
- Slušam ih svakoga dana na stotine, gospodine. Vaša će biti sto prva, a to je već suviše.
- Čak i da čujete jednu tajnu, Vaša Svetlosti za zaveru protiv Njegovog Veličanstva — reče Nikola Pulen naginjući se d'Epernonu na uho.
- Oho! Onda vas slušam. Hodite u moju sobu za rad.
- Nikola Pulen obrisao svoje znojavo lice i pođe za vojvodom.

OTKRIĆE

Gospodin d'Epéron prolazeći kroz predsoblje obrati se jednom od vitezova koji su stajali.

— Kako se vi zovete, gospodine? — upita jednoga koga nije poznavao.

— Pertinaks od Mokraboa, Vaša Svetlosti, — odgovori ovaj.

— E lepo, gospodine od Monkraboa, stanite na moja vrata i ne puštajte nikoga unutra.

— Razumem, gospodine vojvodo.

— Nikoga, razumete li?

— Razumem.

I gospodin Pertinaks, koji je bio svečano obučen i lepo izgledao sa svojim narandžastim čarapama i jelekom od plavog satina, poslušao d'Epérona, prekrsti ruke i nasloni se na zid.

Nikola Pulen pođe za vojvodom koji uđe u svoju sobu. Vide kako se vrata otvoriše i zatvoriše i kako se zavesa spusti, a tada počeo ozbiljno da drhti.

— Da vidimo tu zaveru, gospodine, — reče suvo vojvoda. — Ali, za ime božje, da bude nešto ozbiljno! Danas sam imao toliko prijatnih stvari da posvršavam i ako zbog vas izgubim vreme, držite se!

— Gospodine vojvodo, — reče Nikola Pulen — jednostavno se tiče najgroznijeg zločina.

- Da vidimo taj zločin.
- Gospodine vojvodo...
- Hoće da me ubiju, je l'te? — prekide ga d'Epernon i ukruti se kao Spartanac. — Pa neka bude! Moj život pripada bogu i kralju, neka ga uzmu!
- Nije reč o vama, Vaša Svetlosti.
- Ah, čudim se tome.
- Tiče se kralja. Hoće da ga uhvate, gospodine vojvodo.
- Opet ta stara priča o hvatanju! — reče prezrivo d'Epernon.
- Ovoga puta stvar je ozbiljna, gospodine vojvodo, sudeći po znacima.
- A koga dana hoće da uhvate Njegovo Veličanstvo?
- Vaša Svetlosti, prvi put kad Njegovo Veličanstvo pođe u Vensan u svojoj nosiljci.
- Pa kako će ga uhvatiti?
- Ubiće oba konjanika.
- A ko će to uraditi?
- Gospođa od Monpansijea. — D'Epernon se nasmeja.
- Jadna grofica, koliko joj se stvari pripisuje!
- Manje no što ih smišlja, Vaša Svetlosti.
- I ona se bavi time u Soasonu?
- Gospođa grofica je u Parizu.
- U Parizu?
- To vam jamčim, Vaša Svetlosti.
- Vi ste je videli?
- Jesam.
- To jest mislite da ste je videli.
- Imao sam čast da s njome razgovaram.
- Čast?
- Prevario sam se, gospodine vojvodo, nesreću.
- Ah, dragi moj poručniče iz Uprave, pa neće grofica da uhvati kralja?
- Oprostite mi, Vaša Svetlosti.
- Ona lično?
- Lično, sa svojim ljudima, razume se.
- A odakle će ona da komandu je tim hvatanjem?
- Na jednom prozoru jakobinskog manastira, koji se, kao što znate, nalazi na putu za Vensan.

- Šta mi vi tu kog vraga pričate?
- Istinu, Vaša svetlosti. Preduzete su sve mere da se nosiljka zaustavi u trenutku kad dođu pred manastir.
- A ko je preduzeo te mere?
- Na žalost!
- Pa recite, do đavola!
- Ja, Vaša Svetlosti. D'Epernon ustuknu.
- Vi? — reče. Pulen uzdrhta.
- To ste uradili vi, koji potkazujete? — nastavi d'Epernon.
- Vaša Svetlosti, dobar kraljev sluga mora sve da stavlja na kocku za svoju službu.
- Bogami, tako je! Izlažete se opasnosti da vas obese.
- Više volim smrt nego poniženje ili kraljevu smrt. Zato sam i došao.
- To su lepa osećanja, gospodine, i sigurno imate jakih razloga za njih.
- Ja sam mislio, Vaša Svetlosti, da ste vi kraljev prijatelj, da me nećete izdati i da ćete iskoristiti ovo otkriće koje sam vam učinio.
- Vojvoda je dugo posmatrao Pulena, ispitujući crte njegovog ble-dog lica.
- Mora da tu ima još nečega — reče on. — Grofica, ma koliko bila odlučna, ne bi se usuđivala da sama pokuša takav pothvat.
- Ona očekuje svoga brata — odgovori Nikola Pulen.
- Vojvodu Anrija! — uzviknu d'Epernon, užasnut kao čovek koji je spazio lava.
- Ne vojvodu Anrija, nego vojvodu od Majena, Vaša Svetlosti.
- Ah! — odahnu d'Epernon. — Ali ipak, treba se obavestiti o tim lepim namerama.
- Bez sumnje, Vaša Svetlosti, — reče Pulen — stoga sam se i požurio da vam saopštim.
- Ako ste govorili istinu, gospodine poručnice, bićete nagrađeni.
- Zašto bih lagao, Vaša Svetlosti? To je u mom interesu, jer je-dem kraljev hleb. Zar ja njemu ne dugujem za svoju službu? Kažem vam da ću ići čak do kralja, ako mi vi ne verujete i ako treba, umreću da dokažem ovo što govorim.
- Ne, sto mu muka! Nećete ići do kralja, čujete li, gospodine Nikola! Imaćete posla samo sa mnom.

— Dobro, Vaša Svetlosti. Ja sam to kazao samo zato što mi se činilo da se kolebate.

— Ne, ne kolebam se. Ali najpre vam dugujem hiljadu talira.

— Vaša Svetlost želi da ta tajna ostane kod njega samoga?

— Da, ja imam suparnike i zadržaću tajnu za sebe. Vi mi je ustupate, zar ne?

— Da, Vaša Svetlosti.

— Sa garancijom da je to prava tajna?

— Oh, sa svim garancijama.

— Pristajete, dakle, za hiljadu talira, ne računajući u buduće?

— Ja imam porodicu, Vaša Svetlosti.

— Pa lepo, ali hiljadu talira, sto mu muka!

— Kada bi oni u Loreni znali da sam ovo otkrio, svaka bi me reč koštala po litar krvi.

— Jadni čoveče!

— Potrebno je, dakle, da u slučaju neke nesreće moja porodica može da živi.

— Pa lepo!

— Eto zašto sam primio hiljadu talira.

— Dosta sa objašnjenjima! Šta se mene tiče iz kojih razloga vi primate. Glavno je da ne odbijete. Hiljadu talira su, dakle, vaši.

— Hvala, Vaša Svetlosti.

I videći da se vojvoda približava jednom kovčegu i zavlači ruku u njega, Pulen pođe za njim.

Ali vojvoda izvadi samo jednu knjižicu u kojoj zapisa ružnim i ogromnim slovima:

„Tri hiljade talira gospodinu Nikoli Pulenu”. Tako se nije moglo znati da li je te tri hiljade dao ili je dugovao.

— To je kao da ih imate u rukama — reče on. Pulen koji je već bio pružio i ruku i nogu, povuče

i jedno i drugo, i učini pokret kao da će da skoči.

— Onda, sporazumeli smo se? — upita vojvoda.

— Šta smo se sporazumeli, Vaša Svetlosti? — Vi ćete me i dalje obavestavati?

Pulen uzdrhta. Primoravali su ga da bude uhoda.

— Pa lepo! — reče vojvoda. — Da nije kod vas već ohladnelo to osećanje najveće odanosti?

— Nije, Vaša Svetlosti.

- I mogu, dakle, da računam na vas. — Pulen se naprezao.
- Možete — reče.
- I ja jedini znam sve to?
- Vi jedini, Vaša Svetlosti.
- Hajdete, prijatelju, možete ići. Sto mu muka! Neka se gospodin od Majena dobro drži! — I govoreći te reči podiže zavesu da propusti Pulena. Zatim, kada je ovaj izišao i pošto se uverio da je prošao predsoblje i nestao, on žurno ode kralju.
- Kralj koji se već umorio igrajući se svojim psima, bavio se time što je jednu kuglu hvatao na štap na čijem je vrhu bilo udubljenje.
- D'Epennon zauze brižan i poslovan stav, ali kralj, zauzet onako važnim poslom, to i ne primeti.
- Ali kada je vojvoda tvrdoglavo ćutao, kralj podiže glavu i pogleda ga za trenutak.
- Šta je? Šta još ima novo, La Valette? Da nisi umro?
- Hvala bogu, Sire, odgovori d'Epennon, neću više videti ovo što vidim.
- Šta? Moju igračku?
- Sire, jedan podanik u velikoj opasnosti sme da se plaši za sigurnost svog gospodara.
- Opet neka opasnost! Neka te đavo nosi, vojvodo! — Sa neverovatnom okretnošću kralj uhvati lopticu od slonovače u malo udubljenje na vrhu svoga štapa.
- Pa vi ne znate šta se događa? — upita ga vojvoda.
- Bogami, ne znam — reče kralj.
- U ovom trenutku okružuju vas vaši najgori neprijatelji, Sire.
- Pih! A ko to?
- Vojvotkinja od Monpansijea, pre svega.
- Ah, jeste, istina je; juče je posmatrala kako čereče Salseda.
- Kako to Vaše Veličanstvo govori?
- Šta me briga.
- Pa, vi ste znali, dakle?
- Pa vidiš da sam znao.
- A da li ste znali takođe da je došao gospodin od Majena?
- Još sinoć.
- Pa šta? Ta tajna... reče vojvoda neprijatno iznenađen.
- Zar postoje tajne za kralja, dragi moj? — reče Anri nemarno.
- Ali ko je mogao da vam to saopšti?

— Pa zar ti ne znaš da mi kneževi imamo svoja otkrovenja?
 — Ili policiju?
 — To je jedno isto.
 — Ah! Vaše Veličanstvo ima svoju policiju i ne govori ništa! —
 reče d'Epernon.
 — Do đavola! Ko će me voleti, ako sam sebe ne volim?
 — Vi me vređate, Sire.
 — Mada si pametan, dragi moj La Valette, što je velika odlika, ti si spor, a to je velika mana. Ta tvoja novost bi dobro došla juče u četiri sata, ali danas...
 — A šta danas, Sire?
 — Priznaćeš i sam da dolazi malo dockan.
 — Još je suviše rano, Sire, pošto ne vidim da ste raspoloženi da me saslušate — reče d'Epernon.
 — Ja? Pa, već te ceo sat slušam.
 — Šta! Prete vam, napadaju vas. Pripremaju vam klopke a vi ni prstom ne maknete!
 — Zašto bih to radio, kada si mi dao gardu i juče si me uveravao da sam potpuno obezbeđen? Mrštiš se! Ah, znači da se tvojih četrdeset i pet vitezova vraćaju u Gaskonju ili ništa ne vrede? Da nije sa tom gospodom kao sa mazgama? Kada ih probaš, kao vatra, a kada ih kupiš, ni da maknu.
 — Vaše Veličanstvo će se uveriti kakvi su.
 — Dobro, da vidim! A hoću li skoro to videti, vojvodo?
 — Možda pre no što mislite, Sire.
 — Još ćeš da me uplašiš.
 — Videćete, videćete, Sire. Kad je već reč o tome, kada ćete ići u polje?
 — U šumu!
 — Jeste.
 — U subotu.
 — Znači za tri dana.
 — Da, za tri dana.
 — To je sve što sam hteo, Sire.
 I d'Epernon pozdravi kralja i izade.
 U predsoblju se seti da je zaboravio da oslobodi straže gospodina Pertinaksa, ali se gospodin Pertinaks sam oslobodio.

DVA PRIJATELJA

A sada, ako se čitaocu dopada, poći ćemo za onom dvojicom mladića koje je kralj, sav radostan što ima svoje male tajne, poslao svome glasniku Šikou.

Samo što su uzjahali konje, Ernoton i Sen-Malin, da ne bi jedan drugom ni za korak ustupili, umalo se ne zaglaviše na mala vrata.

I zaista, kako su konji išli uporedo, prignječiše noge svojih gospodara.

Sen-Malin pocrvene, a Ernoton preblede.

— Vi ste me povredili, gospodine! — uzviknu prvi kada su izašli iz kapije. — Vi baš hoćete da me smrvite?

— I vi ste mene povredili, — reče Ernoton — samo se ja ne žalim.

— Izgleda, hoćete da mi date neku lekciju?

— Neću ništao da vam dajem.

— Ah, tako! — reče Sen-Malin i potera konja da bi izbliže govorio svome saputniku. — Ponovite tu reč.

— Zašto?

— Jer ne razumem.

— Vi, izgleda, hoćete da se svađate sa mnom? — reče hladnokrvno Ernoton. — Utoliko gore po vas!

— A zašto bih tražio svađu? Zar vas ja poznajem?

— odgovori prezrivo Sen-Malin.

— Vi me sasvim dobro poznajete, gospodine, — reče Ernoton. — Pre svega, tamo, u našem zavičaju, moja kuća se nalazi na dve milje od vaše i ja sam tamo dobro poznat, jer sam iz stare porodice; zatim, vi ste besni što me vidite u Parizu; jer ste mislili da ste samo vi pozvani; i naposletku, ljuti ste što je kralj meni dao da nosim njegovo pismo.

— Pa neka je tako! — uzviknu Sen-Malin, besno.

— Primam sve to kao tačno. Ali iz svega, toga izlazi jedno...

— Šta?

— Da mi je neprijatno pored vas.

— Možete da idete, ako hoćete, do vraga! Ja vas sigurno neću zadržati.

— Vi se pravite kao da ništa ne razumete.

— Naprotiv, gospodine, potpuno vas razumem. Voleli biste da

mi otmete pismo da biste ga vi nosili, ali, na nesreću, morali biste me zbog toga ubiti.

— Ko vam kaže da nemam tu želju?

— Želeti i učiniti, to su dve stvari.

— Samo siđite sa mnom do obale pa ćete videti da li su za mene želeti i učiniti dve stvari.

— Dragi moj gospodine, kada mi kralj dâ da nosim pismo...

— Pa šta onda?

— Pa ništa! Ja ga nosim.

— Silom ću vam ga oteti, uobraženko!

— Nadam se da me nećete primoravati da vam razbijem glavu kao nekom besnom psu?

— Vi?

— Ja, dabome! Imam jedan veliki pištolj, a vi ga nemate.

— Ah, platićeš mi to! — reče Sen-Malin i udalji svog konja.

— Nadam se, ali pošto izvršim povereni zadatak.

— Huljo!

— Za izvesno vreme vodite računa o sebi, preklinjem vas, gospodine od Sen-Malina. Mi imamo čast da pripadamo kralju i daćemo rđav primer kuće kojoj pripadamo ako se svađamo i bunimo svet. A zatim, pomislite kako bi se radovali neprijatelji Njegovog Veličanstva kada bi videli kakva nesloga vlada među braniocima njegovog prestola.

Sen-Malin je grizao svoje rukavice; krv je potekla pod njegovim besnim zubima.

— Ehe! Gospodine, — reče Ernoton — čuvajte ruke da biste držali mač kada bude trebalo.

Ne bi se moglo reći dokle bi došao gnev Sen-Malina da Ernoton odjednom, dok su prolazili ulicom Sent-Antoan, ne spazi jednu nosiljku, uzviknu od iznenađenja i zastade da posmatra jednu ženu upola prekrivenu velom.

— Moj jučerašnji skutonoša! — prošapta. Gospođa kao da ga nije primetila prođe i ne obraćajući pažnju na njega, ali se ipak povuče u dno nosiljke.

— Blagi bože! Sad još moram i da vas čekam, — reče Sen-Malin — i to da biste gledali žene!

— Molim vas da mi oprostite, gospodine, — reče Ernoton i nastavi put.

I mladići nastaviše put kasom kroz lice predgrađa Sen-Marsoa. Više nisu ni reči progovorili, čak ni da bi se svađali.

Sen-Malin je naoko izgledao dosta hladan, ali u stvari još su mu svi mišići drhtali od besa. Sem toga, primetio je, a to ga prirodno ni malo nije oraspoložilo, da i pored toga što je bio dobar konjanik, nije mogao uvek da ide uporedo sa Ernotonom, čiji je konj bio mnogo bolji, dok je njegov bio sav u znoju, iako nikako nisu išli kasom.

To ga je uznemiravalo i da bi tačno znao šta njegov konj može da izdrži, neprestano ga je šibao i mamuzao.

Zbog toga dođe do sukoba između njega i njegovog konja.

Događalo se to u blizini Bievra.

Životinja nije bila tako rečita kao Ernoton, ali sećajući se svog porekla, bila je iz Normandije, otpoče rat sa svojim gospodarem koji se svršio pobedom konja.

Konj najpre odskoči u stranu, zatim se prope, potom kao da nešto preskoči i uze đem na zube sve do Bievra, a tada se oslobodi svog jahača valjajući se snjime sve do reke. Tu se rastaviše.

Iako je bio upola udavljen, mogle su se na čitavu milju čuti Sen-Malinove psovke.

Kada je uspeo da se dignu, oči su mu bile izbuljene, a nekoliko kapli krvi curilo je sa ogrebotine na čelu i šaralo mu lice.

Sen-Malin pogleda okolo. Njegov se konj već ispeo uz nasip i sada su se videle samo njegove sapi, što znači da mu je glava bila okrenuta ka Luvru.

Krvav i izgruvan, pokriven blatom i mokar do kože, Sen-Malin je bio kao ukočen i uvideo je svu nemogućnost da ponovo uhvati konja. Bilo je smešno nešto preduzimati.

Tada mu padoše na um reči koje je kazao Ernotonu.

Ta razmišljanja dovedoše Sen-Malina do najvećeg očajanja, naročito kada vide s dna jaruge kako Ernoton obode konja obema mamuzama i pođe nekom stramputicom koju je bez sumnje smatrao kraćom.

Kad on nije hteo da čeka svog saputnika samo jedan trenutak u ulici Sent-Antoan, zašto bi sad njegov saputnik čekao njega dva puna sata na putu?

Kod ljudi koji su suštinski razdražljivi kao vrhunac ljutnje javlja se blesak ludila. Kod nekih to ne ide dalje od besnila. Kod drugih dolazi do krajnje nemoći snage i uma.

Sen-Malin nesvesno trže svoj nož. Za trenutak pala mu je na um misao da ga do balčaka zarije u grudi.

Ono što je osećao u tom trenutku niko nije mogao reći; čak ni on sam. Od takvih se napada umire, a ko prezdravi, ostari za deset godina.

On se pope uz rečnu obalu pomažući se i rukama i kolenima sve dok nije stigao gore.

Kada se ispeo, poče da ispituje put, ali se ništa nije videlo.

Ernoton se izgubio na desno i bez sumnje otišao napred.

I dok je kroz Sen-Malinov mozak prolazio na hiljade najcrnijih misli protiv drugih i protiv samog sebe, u ušima mu odjeknu topot konja i on spazi s desne strane; to jest iz pravca kuda je otišao Ernoton, jednoga konja i jednoga konjanika.

Konjanik je držao za uzde drugoga konja.

To je bio rezultat trke gospodina, od Karmenža; presekao je bio na desno, jer je znao da će još više uplašiti konja ako pojuri za njim. Stoga ga je zaobišao, presekao mu put i pričeka ga u jednoj tesnoj ulici.

Kad je to ugledao, srce SenMalina htede da iskoči od radosti. Oseti veliko prijateljstvo i zahvalnost prema Ernotonu, a pogled mu postade blag. Ali mu se odiednom lice zamračí: shvatio je svu premoć Ernotona. Priznavao je da njemu ne bi ni palo na um da tako uradi.

Plemenitost dela ga je ubijala; osećao ju je i bilo mu je teško zbog toga.

Promuca nekoliko reči u znak zahvalnosti na kpje Ernoton i ne obrati pažnju, besno zgrabi uzde svog konja i uprkos strahovitim bolovima, skoči u sedlo.

Ernoton bez reči pođe napred milujućí svog konja.

Kao što smo kazali, Sen-Malin je bio odličan jahač; događaj čija je žrtva bio desio se samo zato što ga je konj iznenadio. Posle nekoliko sekundi borbe on ukroti svog konja i potera ga kasom.

— Hvala, gospodine, — reče on još jednom Ernotonu pošto je preko stotinu puta pitao za svet svoje oseeanje ponosa i pristojnosti. Ernoton se samo pokloni na njegovu stranu i dodirnu rukom šešir.

Sen-Malinu je put izgledao beskrajno dug. Oko dva i po sata otprilike spaziše jednog čoveka kako ide sa psom. Bio je visok i o

boku je nosio mač. To nije bio Šiko, ali je imao ruke i noge dostojne njegovih. Sen-Malin, još sav blatnjav, nije mogao da se uzdrži. Vide kako Ernoton prođe i čak i ne obrati nikakvu pažnju na onog čoveka.

Pomisao da se njegov drug prevario sinu kao osvetnička munja u Gaskonjčevom mozgu. Potera konja prema čoveku i upita ga:

— Putniče, da vi ne iščekujete nešto?

Putnik pogleda Sen-Malina, čiji izgled — mora se priznati — u tom trenutku nije bio nimalo prijatan.

Lice mu je bilo izmenjeno, od besa, a na odelu još nerasušeno blato, na obrazima usirena krv, crne i guste obrve namrštene. Ispružio je prema čoveku ruku pokretom koji je više izražavao pretnju, a, ne pitanje. Sve se to pešaku učinilo strašnim.

— Ako čekam nešto, ja ne čekam nekoga, — reče un — a ako čekam nekoga, to sigurno niste vi.

— Vi ste veoma neučtivi, prijatelju, — reče Sen-Malin radostan što je najzad našao priliku da pusti na volju svojoj ljutnji i istovremeno besan što je još jednom, time što se prevario, omogućio novu pobedu svome protivniku.

Dok je govorio, istovremeno je podigao ruku da prutom udari putnika, ali ovaj podiže batinu i Sen-Malina osinu po plećima, zatim zviznu psu koji najpre skoči konju za noge a zatim i na čoveka. Pas sa svakoga skide po komadić mesa, s jahača uze i komadić štofa.

Konj, uplašen bolom, naže opet da beži, ali jahač, iako nije mogao da ga zadrži, ipak ostade u sedlu, mada se konj propinjao iz sve snage.

Tako jureći prođe pored Ernotona, koji se čak i ne nasmeja na njegovu nesreću.

Kada je uspeo da umiri svog konja i kada ga je gospodin od Karmenža stigao, njegov ponos nije bio ništa manji; samo se stišao.

— O, majkoviću! — reče on i pokuša da se nasmeje. — Izgleda da danas baš nemam sreće. A međutim, onaj čovek je upravo ličio na opis koji nam je dalo Njegovo Veličanstvo.

Ernoton je ćutao.

— Vama govorim, gospodine, — reče Sen-Malin očajan zbog tog ćutanja. Smatrao ga je kao dokaz preziranja i hteo je da to nečim prekine, pa makar ga stalo i života.

— Vama govorim, čujete li me!
— Onaj koga nam je Njegovo Veličanstvo označilo nema ni batinu ni psa.
— To je istina, — odgovori Sen-Malin — i da sam bio malo razboritiji, imao bih jedan udarac manje po leđima i dva ujeda manje na butini. Vidim da je bolje biti pametan i miran.
Ernoton ništa ne odgovori, ali se prope na uzengije i stavi ruku iznad očiju da ih zaštiti od sunca.
— Eno onamo koga tražimo i koji nas očekuje — reče.
— Do vraga, gospodine! — reče muklim glasom Sen-Malin, zavideći svome drugu zbog novog uspeha. — Vi imate sjajan vid. Ja jedva vidim neku crnu mrlju.
Ernoton bez reči nastavi put. Uskoro je i Sen-Malin mogao da vidi i raspozna čoveka koga im je kralj označio. Obuze ga zao nagon i on potera konja napred da prvi stigne.
Ernoton, kao da je to očekivao, pogleda ga bez ljutnje i bez ikakve vidljive namere. Taj pogled smiri SenMalina i on opet povrati konja u korak.

SEN-MALIN

Ernoton se nije prevario, čovek koga je pokazao zaista je bio Šiko.

Šiko je imao dobar vid i dobar sluh. Konjanike je izdaleka video i čuo. Osetio je da njega traže i stao je da ih sačeka. Kada više nije bilo nikakve sumnje i kada je video da su se konjanici njemu uputili, on stavi ruku na balčak mača da bi dobio otmeniji izgled. Ernoton i Sen-Malin se pogledaše za trenutak. Obojica su ćutali.

— Pridite mu, gospodine, ako hoćete — reče Ernoton i pokloni se svome protivniku, jer u ovakvim okolnostima naziv protivnik je tačniji od naziva saputnik.

Sen-Malinu zastade reč u grlu. Iznenađenje zbog ove učtivosti stezalo mu je grlo i on odgovori samo klimanjem glave. Ernoton vide da on ćuti i uzme reč.

— Gospodine, — reče Šikou — mi smo, gospodin i ja, vama na usluzi.

Šiko ih pozdravi najljubaznijim osmehom.

— Nećete se naljutiti — nastavi mladić — ako vas upitamo za ime?

— Zovem se Duh, gospodine, — odgovori Šiko.

— Vi nešto čekate?

— Da, gospodine.

— Bićete tako dobri da nam kažete šta čekate.

— Očekujem jedno pismo.

— Vi ćete razumeti našu radoznalost, gospodine, i nadam se da vas to ni najmanje ne vređa.

Šiko se stalno klanjao sa sve ljubaznijim osmehom.

— Odakle očekujete to pismo? — nastavi Ernoton.

— Iz Luvra.

— Kakvim je pečatom zapečaćeno.

— Kraljevskim.

Ernoton zavuče ruku u nedra.

— Vi bez sumnje poznajete ovo pismo? — reče.

— Poznao bih ga kada bih ga video. Ernoton izvuče pismo iz nedara.

— To je — reče Šiko — a za svaku sigurnost, to već znate, ja treba da vam dam nešto u zamenu!

— Potvrdu?

— Tako je.

— Gospodine, — nastavi Ernoton — kralj mi je naredio da vam ovo pismo donesem, a gospodinu da vam ga preda.

I on pruži pismo Sen-Malinu, koji ga uze i predade Šikou.

— Hvala, gospodo, — reče Šiko.

— Vi vidite — dodade Ernoton — da smo verno izvršili svoj zadatak. Nikoga nema na putu, niko nas nije video dok smo sa vama razgovarali i kada smo vam pismo predali.

— Tako je, gospodine, vidim, i ako bude potrebno, to ću potvrditi. A sad je na mene red.

— Potvrda — rekoše oba mladića u isti mah.

— Kako treba da je predam?

— Kralj nam to nije kazao! — uzviknu Sen-Malin gledajući pretećim pogledom svog druga.

— Napravite potvrdu u duplikatu, gospodine, — nastavi Ernoton, — i dajte svakome od nas po jednu. Daleko je odavde do Luvra i može se na putu dogoditi nesreća ili gospodinu ili meni.

Dok je izgovarao te reči i Ernotonove oči zasijaše.

— Vi ste obazriv čovek, gospodine, — reče Šiko Ernotonu.

I on izvadi iz svog džepa beležnicu, iscepa dva listića i na svakom od njih napisao:

„Primio sam iz ruku gospodina Renea od Sen-Malina pismo koje je doneo gospodin Ernoton od Karmenža. Duh”

— Zbogom, gospodine! — reče Sen-Malin uzimajući potvrdu.

— Zbogom, gospodine, i srećan put! — dodade Ernoton. — Imate li još kakvu poruku za Luvr?

— Ništa više, gospodo. Mnogo vam zahvaljujem — reče Šiko.

Ernoton i Sen-Malin okretoše konje prema Parizu, a Šiko se udalji korakom kome bi i najbolja mazga pozavidela.

Kada se Šiko izgubio, Ernoton, koji je prešao najviše sto koraka, zaustavi svog konja i obrati se Sen-Malinu:

— A sada, gospodine, dole s konja, ako je po volji.

— A zašto to, gospodine? — reče Sen-Malin začuđeno.

— Naš je zadatak izvršen i sad da malo porazgovaramo. Mesto mi izgleda odlično za takav razgovor.

— Kako želite, gospodine, — reče Sen-Malin i siđe s konja kako je već uradio njegov saputnik.

Kada je sjahao, Ernoton mu priđe i reče.

— Vi znate, gospodine, da ste me, iako vam nisam dao nikakvog povoda, celo vreme teško vredali. Ima i nečeg više: hteli ste da mi stavite mač u ruke u jednom nepogodnom trenutku i ja sam odbio. Ali sada je pogodan trenutak i ja vam stojim na raspolaganju.

Sen-Malin je slušao ove reči natmurena lica i nabranih veđa. Čudno! Nije više osećao onu ljutnju koja ga je nagonila da pređe sve granice; nije više hteo da se tuče, razmišljanjem se urazumio, uvideo je svu potčinjenost svog položaja.

— Gospodine, — odgovori posle nekoliko minuta ćutanja — vi ste na moja vredanja odgovorili uslugom i ja sada ne bih mogao da vam govorim onako kako sam maločas govorio.

Ernoton nabra obrve.

— Ne, gospodine, ali vi još i sada mislite ono što ste malopre govorili.

— Ko vam to kaže?

— Jer su kroz sve vaše reči govorile mržnja i zavist, a za ova dva sata to nije moglo nestati iz vašeg srca.

Sen-Malin pocrvene, ali ništa ne odgovori. Ernoton pričekava jedan trenutak pa nastavi:

— Ako me je kralj pretpostavio vama, znači da se moga lika seća bolje no vašeg; ako nisam pao u Bievru, to je zato što jašem bolje nego vi, ako nisam prihvatio vaše izazivanje onda kada se to vama dopadalo, to je stoga što sam bio razborit; ako me nije ujeo pas onog čoveka, to je zato što sam bio pronicljiviji od vas; najzad što vas sada teram da mi se izvinite i da izvučete mač, to je stoga što imam više istinske časti, a pazite, ako se kolebate, reći ću da imam i više hrabrosti.

Sen-Malin je drhtao i sevao očima. Sve rdave osobine koje mu je Ernoton nabrajao održavale su se na njegovom bledom licu. Pri poslednjim mladićevim rečima, isuka mač kao pomaman.

Ernoton je svoj mač već držao u rukama.

— Čujte, gospodine, povucite poslednju reč koju ste kazali; suvišna je, priznaćete i sami. Vi me vrlo dobro poznajete pošto, kao što i sami kažete, stanujemo dve milje daleko jedan od drugoga. Povucite je, dovoljno vam je moje poniženje, ali me nemojte i obeščastiti.

— Gospodine, — reče Ernoton — kako se ja nikada ne ljutim, nikada i ne govorim ono što neću da kažem; prema tome, ne povlačim ništa. I ja sam veoma osetljiv i nov na dvoru i ne bih želeo da crvenim kad god vas sretnem. Jedan udar mačem, gospodine, molim vas, tako ćemo se zadovoljiti i vi i ja.

— Ah, gospodine, ja sam se borio jedanaest puta, — reče Sen-Malin i natmureno se nasmeja — i dvojica su mrtva. Ja mislim da i to znate?

— A ja, gospodine, nisam se nikada tukao — odgovori Ernoton — jer mi se nije nikada pružila prilika, sada, međutim, i mimo svoje volje, ukazala mi se i neću da je propustim. Očekujem vašu dobru volju, gospodine.

— Slušajte, — reče Sen-Malin i odmahnu glavom — obojica smo zemljaci, obojica smo u službi kraljevoj i nemojmo da se svađamo. Ja vas smatram za hrabra čoveka, čak bih vam i ruku pružio da mi to nije skoro nemoguće. Šta ćete, pokazujem se pred vama onakav kakav sam, ozlojeđen do dna srca, ali nisam tome ja kriv. Zavidljiv sam i šta mogu? Rodio sam se u rdav dan. Gospodin od Šalabra, ili gospodin od Monkraboja, ili gospodin od Pinkorneja ne

bi me nikad razljutili, ali vaša vrednost je uzrok mom bolu. Utešite se time, pošto moja zavist ne može ništa protiv vas, a na moju veliku žalost, vaša vrednost i dalje ostaje. Prema tome, ostanimo na ovome, gospodine. Biće mi, zaista, veoma teško kada budete kazali uzrok naše svađe.

— Za našu svađu neće niko znati, gospodine.

— Niko?

— Ne, gospodine. Ako se tučemo, ja ću ubiti vas il' vi mene. Ja nisam od onih koji ne mare za život, naprotiv, mnogo mi je stalo do njega. Imam dvadeset i tri godine, lepo ime, nisam baš sasvim siromah, verujem u sebe i u budućnost i, ne brinite ništa, braniću se kao div.

— E vidite, kod mene je sasvim suprotno, gospodine. Imam tri-deset godina i već mi je život dosadio, jer ne verujem ni u budućnost ni u sebe, ali ma koliko da sam ozlejeđen na život i ma koliko da ne verujem u sreću, ipak više volim da se ne bijem sa vama.

— Onda ćete mi se izviniti? — reče Ernoton.

— Ne, dosta sam uradio i dosta sam rekao. Ako niste zadovoljni, utoliko bolje. Prestaćete bar da i nadalje budete biće više od mene.

— Podsetiću vas, gospodine, da se na ovaj način ne završava jedna svađa, a da se čovek ne izlaže podsmehu kada smo obojica Gaskonjci.

— To baš i čekam — reče Sen-Malin.

— Vi čekate?

— Jednoga koji će se smejati. Oh! Bar ćete me malo rasonoditi!

— Vi dakle odbijate da se borite?

— Želim da se ne bijem sa vama, naravno.

— Pošto ste me izazvali?

— Priznajem.

— Ali najzad, gospodine, ako me izda strpljenje i ako vas napadnem?

Sen-Malin steže grčevito pesnice,

— Onda još bolje, — reče — baciću svoj mač na deset koraka daleko.

— Ali, pazite, gospodine, jer u tom slučaju neću vas tući vrhom.

— Onda ću imati razloga da vas mrzim, i mrzeću vas smrtno. A zatim, jednoga dana, kada vas obuzme slabost, uhvatiću vas kao vi mene sada i ubiću vas.

Ernoton vrati mač u korice.

— Vi ste čudan čovek — reče — i ja vas žalim od srca.

— Vi me žalite?

— Da, jer sigurno strašno patite.

— Strahovito.

— Vi nikad nećete moći da volite.

— Nikada.

— Ah imate li barem strasti?

— Jednu jedinu.

— Zavist, kazali ste.

— Jeste, što znači da imam sve strasti i to do onog stepena sramote i nesreće koje se ne mogu opisati. Obožavam ženu čim zavoli nekog drugog; volim zlato kada ga druga ruka dodirne; gord sam uvek kada upoređujem sebe s drugim; pijem da bih u sebi potpi-riro gnjev, to jest da ga pooštrim ako sam se umirio, drugim rečima da ga razbuktim pa da bude kao grom. Oh, da, da! Lepo ste kazali, gospodine od Karmenža, ja sam nesrećan.

— I niste nikada pokušavali da postanete dobri? — upita Ernoton.

— Nisam uspeo.

— Pa čemu se nadate? Šta mislite da radite?

— Šta radi kužna biljka? Ona cveta kao i drugo cveće, a izvesni ljudi znaju da od nje izvuku korist. Šta rade medved i grabljivice sa svojim plenom. Proždiru ih. Ali izvesni ukrotitelji znaju da ih dresiraju za lov. Eto šta sam i šta ću možda biti u rukama gospodi-na d'Epernona i gospodina od Loanjaka sve do onoga dana kada budu kazali: „Ova je biljka štetna, iščupajmo je! Ova je zver pobe- snela, ubijmo je!”

Ernoton se bio malo umirio.

Više Sen-Malin nije. bio čovek na koga se ljutio, već koji ga je zanimao kao predmet za studiju. Osećao je čak sažaljenje prema tome čoveku koga su okolnosti nagonile da mu sve ovo prizna.

— Neko veliko bogatstvo, a njega možete lako steći jer imate sve osobine, izlećiće vas — reče mu on. — Razvijajte se u smislu vaših nagone, gospodine od Sen-Malina i uspećete u ratu i u intrigama. A tada, pošto možete nešto da postanete, manje ćete mrziti.

— Ma koliko da se uzdignem, ma koliko da se negde ugnjez- dim, uvek će iznad mene biti ljudi sa većim bogatstvom koji će me

vredati, a ispod mene onih koji će se podrugljivo smejati, i to će me izazvati.

— Žalim vas — ponovi Ernoton. — I to je bilo sve.

Ernoton ode svom konju, koga je bio privezao za jedno drvo, odreši ga i skoči u sedlo.

Sen-Malin nije nikako ni ispuštao uzde svog konja.

Obojica pođoše put Pariza, jedan natmuren i ćutljiv zbog onoga što je čuo, a drugi zbog onoga što je govorio. Najednom Ernoton pruži ruku Sen-Malinu.

— Hoćete li da vam pomognem da ozdravite? — reče mu.

— Ni jednu reč više, gospodine, — reče Sen-Malin. — Ne pokušavajte to, nećete uspeti. Naprotiv, mrzite me, i to će biti način da vam se divim.

— Još jednom vam kažem da vas žalim, gospodine, — reče Ernoton.

Posle jednoga sata oba se konjanika vratiše u Luvr i uputiše se odajama gde je bilo smešteno četrdeset i pet vitezova.

Kralj je bio izišao i imao je da se vrati tek uveče.

GOVOR GOSPODINA OD LOANJAKA

Svaki od njih je stao na prozor svoje male odaje da vrebao kraljev povratak. Svaki od njih je tu stajao sa potpuno različitim mislima.

Sen-Malin, sav obuzet mržnjom i stidom, sav obuzet ambicijom, nabranih veđa i usplamtela srca.

Ernoton je već bio zaboravio šta se dogodilo i mislio je sam na jedno, ko je mogla biti ona žena koju je uveo u Pariz u odelu skuto-onoše i koju je ponovo ugledao u bogatoj nosiljci. Bilo je tu dosta materijala za razmišljenje za jedno srce koje je više bilo naklonjeno ljubavnim pustolovinama no ambiciji.

I tako se Ernoton toliko zanese u svoje misli da je primetio da Sen-Malin nije tu tek kada je digao glavu.

Tada mu sinu misao.

Manje zamišljen no on, Sen-Malin je vrebao kraljev povratak, kralj se vratio i Sen-Malin je kod njega.

Brzo ustade, prođe kroz hodnik i stiže do kralja baš u trenutku kada je Sen-Malin izlazio.

— Pogledajte, — reče on Ernotonu — evo šta mi je kralj dao.
I pokaza mu jedan zlatan lanac.

— Čestitam vam, gospodine, — reče Ernoton i njegov glas ne odade nikakvo uzbuđenje.

A zatim i on uđe kod kralja.

SenMalin se nadao da će gospodin od Karmenža na neki način ispoljiti zavidljivost, zbog toga je bio zaprepašćen njegovom mirnoćom i ostade da ga sačeka.

Ernoton ostade oko deset minuta kod Anrija, tih deset minuta izgledali su Sen-Malinu kao večnost.

Najzad izađe. Sen-Malin je još uvek bio na istom mestu. Baci na svog druga brz pogled i obradova se. Ernoton nije ništa doneo, bar ništa vidljivo.

— A vama, — upita Sen-Malin idtići za svojim mislima — šta je vama kralj dao, gospodine?

— Svoju ruku da je poljubim — odgovori Ernoton. SenMalin steže rukama tako snažno svoj lanac da se jedna alkica iskida.

I obojica pođoše prema odaji u kojoj su stanovali. U trenutku kada su ulazili u dvoranu, odjeknu truba. Na taj poziv svih četrdeset i pet vitezova izadoše iz svojih odaja kao pčele iz svojih ćelijica.

Svaki se pitao šta je to, koristeći taj trenutak opšteg skupa da se divi promeni koja je nastala u odelu drugova.

Većina je bila raskošno odevena, možda sa malo ukusa, ali je sjaj nadoknađivao otmenost. Uostalom, oni su svi imali ono što je i tražio d'Eprenon, koji je bio dobar političar, iako je bio rđav vojnik: jedni su imali mladost, drugi snagu, treći iskustvo i sve je to kod svakoga prikrivalo bar po jedan nedostatak. Skupa uzevši, ličili su na grupu oficira u svečanom odelu, pošto je kod svih, sem malih izuzetaka, vojničko odelo bilo onakvo kakvo su i najviše želeli.

Prema tome, bilo je tu dugih mačeva, zveckavih mamuza, usukanih brkova, čizama i rukavica od jelenske ili bivolje kože; i sve to pozlačeno, namazano pomadom ili ukrašeno trakama, da bi se pokazalo što lepšim. To je bila odeća koju je većina onako nagoniski izabrala. Najpovučeniji su se poznavali po ugasitim bojama; najveće tvrđice po jačini materije; najživlji po čipkama ili po ružičastim i belim satenima.

Perdika od Pinkorneja našao je kod nekog Jevrejina jedan pozlačeni bakarni lanac, debeo kao robijaški okovi.

Pertinaks od Mankraboja bio je sav u uzanim trakama i čipkama. Kupio je svoje odelo kod jednoga trgovca u ulici Odriet, koji je bio primio na stan jednog plemića što su ga ranili razbojnici.

Plemić je doneo od kuće drugo odelo i iz zahvalnosti za gostoprinstvo ostavio je trgovcu svoje odelo koje je bilo umazano blatom i krvlju. Ali je trgovac očistio odelo koje je, uostalom, bilo vrlo lepo. Ostale su, doduše, dve rupe od udarca nožem, ali je Pertinaks naredio da se ta dva mesta izvezu zlatom i tako je zakrpu zamenuo ukrasom.

Estaš od Miradua nije se isticao; trebalo je da obuče još Lardij, Militora i dvoje dece.

Lardij je izabrala haljinu što je mogla raskošniju u koliko su u to doba običaji to dozvoljavali ženama; Militor je sav bio pokriven damastom, svilom i kadifom, imao je sbrni lanac, kapu sa perom i vezene čarape, tako da je jadnom Estašu ostala samo mala suma jedva dovoljna da ne bude go.

Gospodin od Šalabra zadržao je svoj sivi jelek od gvozda koji je jedan krojač očistio i iznova postavio. Nekoliko traka kadife, vesto razmeštenih levo i desno, davali su tom nepoderivom odelu sasvim nov izgled.

Gospodin od Šalabra je pričao kako je želeo da promeni jelek, ali i pored svih traženja, bilo mu je nemoguće da nađe bolji i korisniji štof.

Uostalom, on se bio istrošio kupivši kratke čakšire jarko crvene boje, čizme, ogrtač i šešir, i to sve prilično u skladu, kao što obično biva s odelom tvrdica.

Ali mu je oružje bilo bez prigovora. Kao stari ratnik uračio je da nađe odličan španjolski mač, dobro izrađen nož i savršenu jaku. Tako je uštedeo jer nije morao da kupuje čipkasti okovratnik.

Dok su se gospoda jedan drugom divili, uđe gospodin od Loanjaka nabranih veđa.

On naredi da se sakupe ukrug i stade u sredinu sa držanjem koje nije nagoveštavalo ništa prijatno. Nepotrebno je reći da su sve oči bile uprte u starešinu.

— Gospodo, — upita on — jeste li svi ovde?

— Svi! — odgovoriše četrdeset i pet glasova kao jedan, što je značilo da su bili spremni na sve.

— Gospodo, — nastavi Loanjak — vi ste ovde pozvani da budete lična garda kralju. To je velika počast, ali zahteva dosta od vas.

Loanjak zastade i kroz tišinu se ču tihi šapat pun odobravanja.

— Međutim, izgleda, da nekolicina od vas nije potpuno shvatila svoj zadatak; ja ću ih sad podsetiti.

Svi napregoše sluh. Bilo je očigledno da su goreli od želje da saznaju svoje dužnosti iako baš nisu bili tako spremni i da ih ispune.

— Treba da shvatite, gospodo, da vas je kralj uzeo k sebi i da vas on plaća. Stoga ne možete da se ponašate kao lakomisleni, da se po svom ćefu levo i desno bijete i svađate. Disciplina je neophodna, mada nju ne treba izražavati spoljnim znacima, jer ste vi skup vitezova koji moraju da prednjače u poslušnosti i odanosti kraljevini.

Ceo je skup ćutao. I zaista, prema svečanom početku bilo je lako shvatiti da će nastavak biti ozbiljan.

— Od danas vi živite usred Luvra, to jest u samom srcu državne uprave. Ako ne prisustvujete svima savetovanjima, bićete često izabrani da sprovodite u delo rešenja, vi ste, dakle, kao oni oficiri koji nose u sebi nt samo odgovornost tajne već i silu izvršne moći.

Nov žagor odobravanja prođe kroz redove Gaskonjaca. Videlo se kako se glave uzdigoše kao da je ponos sve ljude povećao za nekoliko palaca.

— Pretpostavite sada — nastavi Loanjak — da jedan oficir na kome leži sigurnost države ili bezbednost krune, pretpostavimo, kažem, da jedan oficir izda tajnu saveta, ili da neki vojnik ne izvrši zapovest, osuđuje se na smrt, to vam je poznato?

— Bez sumnje — odgovoriše glasovi.

— E lepo, gospodo, — nastavi Loanjak strašnim glasom, — upravo ovde, danas, izdan je jedan kraljevski savet i možda je istovremeno onemogućena izvesna mera koju je Njegovo Veličanstvo htelo da preduzme.

Strah ustupi mesto ponosu i divljenju. Svih četrdeset i pet se zgledaše sa nepoverenjem i zabrinutošću.

Dvojica od vas, gospodo, zatečeni su nasred ulice kako toroču kao babe i prosipaju u vetar tako ozbiljne reči da svaka od njih može sada nekog čoveka da ubije.

U tom trenutku izdvoji se Sen-Malin i priđe gospodinu od Loanjaka.

— Gospodine, — reče mu — mislim da imam čast da ovde govorim u ime svojih drugova. Potrebno je da ne dozvolite da i

dalje pada sumnja na sve kraljeve službenike. Recite odmah, molim vas, da znamo na čemu smo i da se dobri i ispravni ne mešaju sa rđavim.

— To je lako — odgovori Loanjak. Pažnja se udvostruči.

— Kralj je danas dobio izveštaj da Jje jedan od njegovih neprijatelja, baš jedan od onih protiv koga ste i pozvani da se borite, došao u Pariz da mu prkosi ili da sklapa zaveru protivu njega. Ime toga neprijatelja izgovarano je potajno, ali ga je čuo jedan stražar, to jest čovek koji mora da je kao stena, gluv, nem i nepokolebljiv. Međutim, taj isti čovek, docnije na ulici, ponavljao je ime tog kraljevog neprijatelja i to trubio na sva usta, pa je privukao pažnju prolaznika i prouzrokovao izvesnu uznemirenost. Ja znam ko je to bio, jer sam išao istim putem kao i taj čovek i čuo sam sve svojim ušima. Položio sam mu ruku na rame da ga prekinem, jer kako je on počeo, i da je kazao nekoliko reči više i odao opštu stvar, bio bih primoran da ga probodem mačem na licu mesta samo da nije učtao na moju prvu opomenu.

U tom trenutku Pertinaks od Monkraboa i Perdika od Pinkorneja prebledoše i skoro se skljojakaše jedan na drugoga. Monkrabo, posrćući, pokuša da promuca nekoliko reči kao izvinjenje.

Čim su se krivci svojom zbunjenošću izdali, svi se pogledi upraviše na njih.

— Ništa vas ne može opravdati, gospodine, — reče Loanjak Monkrabou. — Ako ste bili pijani, morate biti kažnjeni što ste pili; ako ste bili hvalisavac i gordi, opet ćete biti kažnjeni.

Nastade strašan tajac.

Gospodin od Loanjaka je u početku nagovestio strogost koja je obećavala strahovite posledice.

— Prema tome, — nastavi Loanjak — gospodine od Monkraboa i vi, gospodine od Pinkorneja, bićete kažnjeni.

— Pardon, gospodine, — odgovori Pertinaks. — Mi dolazimo iz unutrašnjosti, mi smo još novajlije na dvoru i ne znamo način života i politiku.

— Nije trebalo primati tu čast da se bude u kraljevoj službi dok se ne odmeri sva težina te službe.

— Ubuduće ćemo biti nemi kao grobovi, zaklinjemo vam se.

— Sve je to lepo, gospodo, ali da li ćete sutra moći da popravite zlo koje ste danas učinili?

— Mi ćemo se starati.
— Nemogućno je, kažem vam. Nemogućno je!
— Ipak ovoga puta, gospodine, oprostite nam.
— Vi živite ovde — nastavi Loanjak ne odgovarajući neposredno na molbu dvojice krivaca — u jednoj očiglednoj razuzdanosti koju ću ja da presečem strogom disciplinom. Zapamtite to dobro, gospodo! Oni koji nalaze da im je to teško, neka idu. Nije mi teško da nađem dobrovoljce koji će ih zameniti.

Niko ne odgovori, ali se mnoga čela namrštiše.

— Prema tome, gospodo, — nastavi Loanjak — dobro je da o tome budete unapred obavješteni. Kazne će se među nama izvršavati tajno, brzo bez pisanja i bez suđenja; izdajice će biti kažnjavane smrću, i to odmah. Ima za to puno razloga i nikoga se to ne tiče. Pretpostavimo, na primer, da su se gospodin od Monkraboja i gospodin od Pinkorneja, umesto što su se prijateljski razgovarali o onome što su morali da zaborave, posvađali na ulici zbog nečeg što nisu morali da kriju, zar ta svađa ne bi mogla da dovede do dvoboja između gospodina od Pinkorneja i gospodina od Monkraboja? U dvoboju se često dešava da se čovek nagne, isprsi i da napadajući bude proburažen. I sutradan posle te svađe nađu se leševi te gospode u Pre-o-Klerku, kao što su nađena tela gospode Kelusa, Šomberga i Možirona u Turnelu. I stvar se raščuje kao i svaki dvoboj i to je sve. Naređiću da se ubije svako, čujete li, gospodo? Naređiću da se ubije svaki onaj koji izda kraljevu tajnu, bilo u dvoboju ili na neki drugi način.

Monkrabo sasvim klonu i nasloni se na svoga druga koji je postajao sve bleđi i bleđi i čiji su zubi bili stisnuti da poprskaju.

— Za blaže krivice — nastavi Loanjak — imaću i blaže kazne, na primer zatvor, a njega ću upotrebiti samo onda kada će to predstavljati kaznu za krivca, a da kralj ne bude lišen jednog čoveka. Danas ću pomilovati život gospodinu od Monkraboja, koji je govorio, i gospodinu od Pinkorneja, koji ga je slušao; opraštam im, kažem vam, jer su mogli da se prevare a nisu znali; neću ih kazniti ni zatvorom, jer ću mi možda večeras ili sutra biti potrebni, ali zadržavam pravo da ih kaznim trećom kaznom koju mislim da upotrebim prema prestupnicima, to je novčana.

Pri promenu novčane kazne lice gospodina od Šalabra se izduži kao u kune.

— Vi ste primili hiljadu livara, gospodo, vratićete stotinu. Taj ću nvoac da upotrebim kao nagradu, prema zaslugama, onima kojima nema šta da se prebaci.

— Sto livara! — promuca Pinkornej. Ali, majka mu stara! Pa ja ih više nemam. Potrošio sam na opremu.

— Prodaćete svoj lanac — reče Loanjak.

— Rado ću ga ostaviti u službi kralju — odgovori Pinkornej.

— Ne, gospodine. Kralj ne kupuje stvari svojih podanika da bi isplatio njihove novčane kazne. Sami ćete ga prodati i sami ćete platiti. Imam još nešto da vam kažem — dodade Loanjak. — Primetio sam nekoliko iskri ljutnje među raznim članovima vaše grupe. Hoću da mi se javi uvek kada se pojavi neka nesuglasica i ja ću sam imati prava da ocenim težinu raspre i dozvolim dvoboj ako je potrebno. Danas se kod nas mnogo ubija dvobojem, to je moda, i ja neću da zbog mode moja četa nepotrebno bude nedovoljna i smanjena. Prvi dvoboj, prvo izazivanje koje se dogodi bez moga pristanka, biće kažnjeni strogim zatvorom, vrlo visokom novčanom kaznom ili čak i nekom oštrijom kaznom, ako taj prekršaj nanese službi neku veću štetu. Neka dobro zapamte ovo oni na koje se to odnosi! Idite, gospodo... A, dok ste još tu, petnaest od vas biće večeras za vreme prijema na dnu stepenica Njegovog Veličanstva i na prvi znak, ako bude potrebno, skloniće se u predso-blja. Petnaest će biti napolju, bez neke naročite dužnosti i pomešaće se sa svitom ljudi koji budu dolazili u Luvr i poslednjih petnaest ostaće u svojoj dvorani.

— Gospodine, — reče Sen-Malin i pride — dozvolite mi, ne da vam dam savet, bože sačuvaj, već da tražim jedno objašnjenje. Svaki dobar odred treba da ima ima i dobrog zapovednika. Kako ćemo mi zajedno da radimo nešto kada nemamo starešinu?

— A ja, šta sam ja onda? — upita Loanjak.

— Gospodine, vi ste naš general.

— Ne, nisam ja, gospodine. Vi se varate. To je gospodin d'Epernon.

— Onda ste vi naš komandant. I u tom slučaju nije dovoljno, gospodine. Potreban je po jedan oficir na svaku grupu od petnaest.

— To je tačno, — odgovori Loanjak — ja ne mogu svakoga dana da se delim na tri, ali bih želeo da među vama ne bude drugih razlika sem onih koje su zaslugom stečene.

— Oh, što se toga tiče, gospodine, to će se samo jednoga dana pokazati, pa makar se vi pravili i da ne vidite, i na delu ćete videti razliku ako je sada u skupini nema.

— Onda ću postaviti starešine koje ću menjati — reče Loanjak pošto je nekoliko trenutaka razmišljao o recima Sen-Malina. — Sa dnevnom zapovešću odrediću i starešinu. Na taj način svako će i slušati i zapovedati, jer ja još ne poznajem sposobnosti nijednog od vas. Potrebno je da se sposobnosti ispolje i da onda utvrdim svoj izbor. Ja ću da posmatram i ocenjujem.

Sen-Malin se pokloni i vrati se u redove.

— Dakle, čuli ste, — nastavi Loanjak — podelio sam vas u grupe po petnaest. Vi znate svoje brojeve; prva grupa na stepenicama, druga u dvorištu, a treća u sobi. Ova poslednja mora biti upola obučena i sa mačem u pripravnosti, drugim recima, spremna da pođe na prvi znak. A sada, gospodo, idite. Gospodin od Monkraboja i gospodin od Pikorneja će sutra, platiti svoju kaznu; ja sam blagajnik. Voljno!

Svi iziđoše. Ernoton od Karmenža ostade jedini.

— Vi ste hteli nešto, gospodine? — upita ga Loanjak.

— Jesam, gospodine, — reče Ernoton i pokloni se. — Izgleda mi da ste zaboravili da nam tačno odredite naše dužnosti. Biti u službi kralja bez sumnje je veoma časno, ali ja bih voleo da znam dokle se ta služba proteže.

— Gospodine, — odgovori Loanjak — to pitanje je veoma složeno i ne bih mogao da vam dam potpuno jasan odgovor.

— Smem li da vas pitam zašto, gospodine?

Sve su ove reči bile upućene gospodinu od Loanjaka s besprekornom učtivošću, tako da on, i pored svog običaja, nije mogao da nađe neki surov odgovor.

— Zato što i ja sam često ne znam u jutru šta ću raditi uveče.

— Gospodine, — reče Karmenž — vi ste prema nama na tako visokom položaju da treba da znate mnoge stvari koje mi ne znamo.

— Uradite kao što sam i ja uradio, gospodine od Karmenža. Naučite te stvari, a da vam ih niko ne kaže, ja vas u tome neću sprečavati.

— Ja se obraćam vašem poznavanju — reče Ernoton — jer sam došao na dvor bez prijateljstva i bez mržnje, nemam nikakvih strasti i mogu, ovakav kakav sam, da vam budem korisniji no iko drugi.

— Nemate ni prijateljstva ni mržnje?
— Nemam, gospodine.
— Ali ipak pretpostavljam da volite kralja, bar?
— To mi je dužnost i ja to hoću, gospodine od Loanjaka, i kao podanik i kao plemić.

— E lepo! To je polazna tačka prema kojoj treba da se upravljate. Ako ste okretan čovek, to će vam biti dovoljno da pronađete njegove neprijatelje.

— Vrlo dobro, gospodine, — odgovori Ernoton i pokloni se. — Sad sam obavešten, ali ipak ostaje još nešto što me jako brini.

— Šta, gospodine?

— Pokoravanje bez pogovora.

— To je prvi uslov.

— Ja to sasvim shvatam, gospodine. Ali je pokoravanje bez pogovora katkad teško za ljude koji su osetljivi u pogledu časti.

— To me se nimalo ne tiče, gospodine od Karmenža — reče Loanjak.

— Ipak, gospodine, kada vam se neka naredba ne dopada?

— Ja pročitam potpis gospodina od d'Epernona i to me umiri.

— A gospodin od d'Epernona?

— Gospodin od d'Epernona pročita potpis Njegovog Veličanstva i umiri se kao ja.

— Imate pravo, gospodine, — reče Ernoton — ja sam vaš pokorni sluga.

I Ernoton se okrenu da iziđe. Loanjak ga zadržao.

— Vi ste me sad podsetili na nešto — reče — i reći ću vam stvari koje drugima ne bi kazao, jer nijedan od njih nije imao ni hrabrosti ni dobre volje da mi govori kao vi.

Ernoton se pokloni.

— Gospodine, — reče Loanjak i priđe mladiću — večeras će možda doći neko od velikana. Ne gubite ga iz vida i idite svuda za njim kada iziđe iz Luvra.

— Gospodine, dozvolite mi da vam primetim, ali meni izgleda da je to špijuniranje?

— Špijuniranje! Mislite? — reče hladno Loanjak. — Mogućno, ali pogledajte... I on izvadi iz svog jeleka jednu cedulju i pruži je Karmenžu.

Ovaj je razvi i pročita:

„Naredite da se prati večeras gospodin od Majena, ako se usudi da dođe u Luvr”.

— I potpisano? — upita Loanjak.

— Potpisao je d'Epéron — pročita Karmenž.

— A sada, gospodine?

— U redu je — odgovori Ernoton. — Pratiću gospodina od Majena. — I povuče se.

GOSPODA PARIŠKI GRAĐANI

Gospodin od Majena, o kome se toliko u Luvru govorilo i koji o tome nije ni pojma imao, izide iz hotela Gizovih na zadnja vrata i, onako u čizmama i na konju, kao da je sad došao s puta, ode u Luvr sa trojicom plemića.

Gospodin od Epérona, obavešten o njegovom dolasku, prijavi kralju njegovu posetu.

Gospodin od Loanjaka, takođe obavešten, izdade i drugu naredbu svojim vitezovima. Petnaest ih je, dakle, kao što je bilo ugovoreno, bilo u predsoblju, petnaest u dvorištu, a četrnaest u kasarni.

Kažemo četrnaest, jer, kao što znamo, Ernoton je imao naročitu dužnost i nije bio među svojim drugovima.

Ali kako je pratnja gospodina od Majena bila takve prirode da nije ulivala nikakvu bojazan, druga grupa dobi dozvolu da se povuče.

Kada je gospodin od Majena uveden kod Njegovog Veličanstva, on mu priđe sa puno poštovanja i kralj ga srdačno primi.

— Pa lepo! Rodače, — reče mu kralj — došli ste, dakle, da posetite Pariz?

— Jesam, Sire, — reče Majen. — Smatrao sam svojom dužnošću da dođem i da u ime svoje braće i u svoje ime podsetim Vaše Veličanstvo da nema vernijih podanika od nas.

— Bože moj! — reče Anri. — To je tako poznato da, izuzev zadovoljstva koje mi pričinjavate svojom posetom, mogli ste doista da sebi prištedite taj mali put. Začelo, tu mora biti neki drugi razlog?

— Sire, plašim se da vaša naklonost prema kući Gizovih nije oslabela usled čudnovatih glasova koje naši neprijatelji pronose.

— Kakvi glasovi? — upita kralj s onom prostodušnošću koja ga je i među najprisnijim činila tako opasnim.

— Šta? — upita Majen malo zbunjen. — Vaše Veličanstvo nije čulo ništa što bi bilo za nas nepovoljno?

— Rođače, — reče kralj — znajte jednom za svagda, je ne bih dozvolio da se ovde govori rđavo o gospodi Gizovih. I kako se to zna bolje no što, izgleda, vi znate, o tome se i ne govori.

— Onda, Sire, neću žaliti što sam došao, jer sam imao sreću da vidim svog kralja i da ga nađem u ovakvom raspoloženju. Jedino priznajem da je moja žurba bila nepotrebna.

— Oh, vojvodo! Pariz je lep grad i od njega se uvek izvuče poneka korist — reče kralj.

— Jeste, Sire, ali mi imamo svoga posla u Soasonu.

— Kakva, vojvodo?

— Poslove Vašeg Veličanstva, Sire.

— To je tačno, to je tačno, Majene. Nastavite, dakle, kao što ste i počeli. Ja ću umeti da ocenim i nagradim kako treba usluge svojih prijatelja.

I vojvoda izađe nasmejan.

Kralj se vrati u svoju sobu trljajući ruke.

Loanjak dade znak Ernotonu koji nešto došapnu svom sluzi i pođe da prati četiri konjanika.

Sluga otrča u štalu, a Ernoton pođe pešice.

Nije bilo nikakve opasnosti da se izgubi trag gospodinu od Majena. Nepažnja Perdike od Pinkorneja učinila je da je ceo Pariz znao za dolazak jednog kneza iz kuće Gizovih. Na glas o njegovom dolasku sve dobre pristalice lige izišle su iz svojih kuća da ga vide i tako su pokazivale njegov trag.

Majena je bilo lako raspoznati po njegovim širokim plećima, okruglastom stasu i po bradi u obliku tanjira, kao što je to za njega rekao Etoal.

Išli su za njim do vrata Luvra i tu su ga ti isti ljudi čekali da iziđe da bi ga otpratili do vrata njegovog hotela.

Uzalud je Majen terao one najglavnije, govoreći im:

— Bez tolike vatrenosti, prijatelji, bez tolike vatrenosti, pobogu! Upropastićete celu stvar.

Ali je vojvoda ipak, i ne želeći to, imao pratnju od dve do tri stotine ljudi kada je stigao pred hotel Sen-Deni koji je izabrao za stanovanje.

I tako je Ernotonu bilo veoma lako da prati vojvodu, a da ga niko ne primeti.

U trenutku kada je vojvoda stigao pred hotel i kada se okrenuo da pozdravi, učini mu se da je u jednom plemiću, koji je pozdravljao u isto vreme kad i vojvoda, prepoznao konjanika koji je bio onoga dana pred kapijom Sent-Antoan sa skutonošom koga je on uveo kroz kapiju i koji je pokazivao onoliko radoznalost na Salsedovom gubilištu.

Skoro u istom trenutku kada je Majen ušao, jedna nosiljka se probijala kroz gomilu.

Majnevil joj pođe u susret, jedna se zavesa pomeri i, zahvaljujući jednom sunčevom zraku, Ernotonu se učini da je prepoznao svog skutonošu i damu sa kapije Sent-Antoan. Majnevil i dama izmenjaše nekoliko reči, nosiljka iščeze ispred velike kapije hotela. Zatim Majnevil pođe za nosiljkom i vrata hotela se zatvoriše.

Trenutak docnije Majnevil se pojavi na balkonu, zahvali Parižanima u ime vojvode i, kako je već bilo dockan, pozva ih da se razidu kućama da protivnici ne bi to koristili u svoje svrhe.

Svi se udaljiše na taj poziv, izuzev deseterice ljudi koji su ušli za vojvodom.

Ernoton se udalji sa ostalima, ili, bolje reći, dok su se drugi rasturali, i on je pošao kao da hoće da se udalji.

Deset izabranika koji su ostali posle odlaska drugih bili su delegati Lige poslati gospodinu od Majena da mu zahvale što je došao i u isto vreme ga zamole da natera svog brata da što pre dođe.

I zaista, ti čestiti građani koji nisu bili bez mašte, izradili su na svojim pripremnim sastancima mnoštvo planova kojima je samo nedostajao pristanak i potpora jednoga starešine na koga se moglo računati.

Bisi-Leklerk je izjavio da je obučio tri manastira u rukovanju oružjem i upisao pet stotina građana u miliciju i, prema tome, stavlja na raspolaganje hiljadu ljudi.

Lašapel-Martó je vežbao sudske činovnike, pisare i ostale službenike suda.

Brigau ima trgovce iz ulice Lombard, najglavnije piljare sa trga i iz ulice Sen-Deni. Krise je imao jedan deo ljudi Lašapel-Martoa i sem toga i pariški univerzitet.

Delbar je nudio sve mornare i ljude iz pristaništa, ljude opasne sorte, i sve je to činilo oko pet stotina ljudi.

Lušar je raspolagao sa pet stotina džambasa i trgovaca konjima koji su bili zatrovani katolici.

Jedan kalajdzija, po imenu Polar i jedan kobasičar koji se zvao Žilber predstavljali su hiljadu pet stotina kasapa i kobasičara iz grada i predgrađa.

Nikola Pulen, prijatelj Šikoov, nudio je sve i svakoga.

Kada je vojvoda, dobro osiguran u svojoj sobi, čuo te ponude, reče:

— Divim se snazi Lige, ali ne vidim cilj koji će mi sigurno predložiti.

Lašapel-Martou počeo odmah jedan govor u tri tačke: bio je suviše opširan i stvar je bila već poznata. Majen uzdrhta.

— Treba brzo raditi — reče. Bisi-Leklerk preseče Martou reč.

— Evo kako ćemo — reče. — Mi svi imamo žarku želju za promenom, mi smo jači i prema tome hoćemo tu promenu; to je kratko i jasno.

— Ali — upita Majen — šta ćete činiti da dođe do te promene?

— Ja bih rekao — počeo Bisi-Leklerk sa onom iskrenošću koja kod ljudi niskog staleža, kao što je on bio, važi za smelost — ja bih rekao da misao o Uniji dolazi od naših starešine, te prema tome naše starešine i treba da nam naznače cilj.

— Gospodo, — odgovori Majen — vi ste potpuno u pravu, cilj treba da dođe od onih koji imaju tu čast da budu vaše starešine; ali upravo je sada trenutak da vam ponovim da general ima dužnost da u datom trenutku otpočne bitku. Iako on vidi da su mu trupe uređene, naoružane i spremne, on izdaje naredbu za napad tek kada misli da je vreme borbi.

— Ali naposletku, Vaša Svetlosti, — reče Krise — Liga žuri, i mi smo već imali čast da vam to i kažemo.

— Zašto žuri, gospodine Krise? — upita Majen.

— Pa da što pre dospe...

— Kuda?

— Do našeg cilja. I mi imamo svoj plan.

— Onda je to druga stvar — reče Majen. — Ako vi imate svoj plan, onda nemam više ništa da kažem.

— Imamo, Vaša Svetlosti, ali možemo li da računamo na vašu pomoć?

— Bez sumnje, ako se taj plan dopadne meni i mome bratu.

— Vrlo je verovatno, Vaša Svetlosti, da će vam se dopasti.

— Pa da vidimo onda taj plan.

Pripadnici Lige se zgledaše, dvojica ili trojica dadoše znak Lašapelu da govori.

Lašapel-Martó istupi korak napred kao da moli vojvodu za dozvolu da objasni.

— Recite — reče vojvoda.

— Evo, Vaša Svetlosti, — reče Martó. — Ta je ideja došla Leklerku, Kriseu i meni; mi smo o njoj razmišljali i verovatno je njen uspeh siguran.

— Predite na stvar, gospodine Martó, na stvar!

— Ima nekoliko mesta u gradu koja vezuju sve gradske snage međusobno: Veliki i Mali Šatle, palata Tampla, Opštinska zgrada, Arsenal i Luvr.

— To je tačno — reče vojvoda.

— Sve te tačke brane garnizoni koji tu stanuju, ali je vrlo teško da bi oni mogli da izađu, jer nemaju pojma o uzbuni.

— Još i to mogu da primim — reče vojvoda.

— Međutim, grad još brani komandant straže sa svojim strelcima i to je na opasnim mestima prava odbrana Pariza. Evo kako smo mi zamislili: da uhvatimo na legalu komandanta straže koji stanuje u Kutir-Sent-Katerin. To se može izvršiti bez buke, pošto je mesto pusto i zabačeno.

Majen odmahnu glavom.

— Ma koliko da je pusto i zabačeno, — reče — ne razvaljuju se dobra vrata niti se može opaliti dvadesetina pušaka bez buke.

— Predvideli smo taj slučaj, Vaša Svetlosti, — reče Martó. — Jedan od strelaca je naš čovek. U ponoć ćemo otići i zalupaćemo na vrata, samo nekolicina nas. On će nam otvoriti i obavestiće komandanta da Njegovo Veličanstvo hoće s njime da govori. Tu nema ničega čudnovatog, jer kralj otprilike svakoga meseca zove tog oficira da primi od njega izveštaj i da mu izda naredbe. Kada na taj način otvorimo vrata, uguraćemo unutra desetinu ljudi, mornara koji stanuju u kraju Sen-Pol, i oni će brzo svršiti sa komandantom.

— Drugim rečima, udaviće ga?

— Da, Vaša Svetlosti. I time je već prva veza prekinuta. Doduše, mogu umereni građani ili političari da predlože napad i na druge sudske funkcionere i činovnike. Tu su gospodin predsednik, gospodin

od Sivernia, gospodin tužilac Lagest. Ali ništa! Provalićemo istovremeno i u njihove kuće. Vartolomejska noć nas je naučila kako se to radi i uradićemo sa njima onako kao što ćemo učiniti i sa komandantom straže.

— Ah, ah! — reče vojvoda koji je nalazio da je to suviše ozbiljno.

— To će biti jedinstvena prilika, Vaša Svetlosti, da napadnemo na političare koji su već obeleženi kod nas i da svršimo jednom za svagda sa verskim i političkim prvacima.

— Sve je to savršeno, gospodo, — reče Majen — ali mi niste objasnili da li ćete isto tako jednog trenutka da zauzmete i Luvr koji je prava tvrđava i koji stalno čuvaju vitezovi straže. Kralj, ma koliko da je plašljiv, neće pustiti da ga zadavite kao komandanta straže. Uzeće mač u ruke, i, dobro razmislite, on je kralj, njegovo će prisustvo imati veliku uticaj na građane, i vi ćete biti tučeni.

— Mi smo izabrali četiri hiljade ljudi za taj pohod na Luvr, Vaša Svetlosti, i to četiri hiljade ljudi koji dovoljno ne vole Valonca da bi njegovo prisustvo učinilo ma kakav utisak na njih.

— Vi mislite da će to biti dovoljno?

— Bez sumnje, bićemo deset na jednoga — reče Leklerk.

— A Švajcarci? Ima ih četiri hiljade, gospodo.

— Jeste, ali su u Lanjiju, a Lanji je na osam milja od Pariza. Ako pretpostavimo da kralj može da ih pozove, potrebno je da prođe prva dva sata dok glasnik ode konjem do tamo, a Švajcercima osam sati da stignu pešice. To ukupno čini deset časova; tačno na vreme da ih zaustavimo na kapijama, jer ćemo za deset časova biti gospodari grada.

— Lepo! I to mogu da pretpostavim. Dobro! Komandant straže je udavljen, političari su uništeni, važniji ljudi iz grada su nestali, sve su prepreke srušene. Naposljetku, vi ste bez sumnje i utvrdili šta ćete tada raditi?

— Mi ćemo biti vlada poštenih ljudi — reče Brigar — i mi ne tražimo ništa više sem da uspemo malo u našoj trgovini, da osiguramo hleb našoj decii ženama. Možda će neko od nas sa više ambicije i zaželeći da bude desetar, nadzornik nekog kvarta, ili komandant neke čete narodne vojske; pa, gospodine vojvodo, daćemo mu, ali to će biti sve! Vidite i sami da nemamo velikih prohteva.

— Gospodine Brigare, — reče vojvoda — vi savršeno govorite. Jeste, vi ste pošten čovek, ja to znam, i nećete dozvoliti da se u vaše redove uvuče neko ko to ne zaslužuje.

— A, to nikako! — uzviknuše nekoliko glasova. — Ne sme biti u žitu kukolja!

— Sjajno! — reče vojvoda. — Takav mi se govor dopada. A sada da vidimo. Je l' te, gospodine poručnice Uprave, ima li mnogo neradnika i sumnjivih tipova u Il-De-Fransu?

Nikola Pulen, koji nijednom nije izlazio iz reda, kroči napred kao protiv svoje volje.

— Nesumnjivo, Vaša Svetlosti, — reče — ima ih isuviše.

— Možete li mi reći otprilike njihov broj?

— Mogu otprilike.

— Onda procenite, gospodine Pulene. Pulen poče da broji na prste.

— Lopova, tri do četiri hiljade; besposličara i prosjaka, dve do dve i po hiljade; sitnih kradljivaca, hiljadu pet stotina do dve hiljade; ubica, četiri do pet stotina.

— Dobro! Ako uzmemo niže oficire, imamo šest hiljada do šest hiljada i pet stotina ljudi s koca i konopca. A kojoj veri pripadaju ti ljudi?

— Molim, Vaša Svetlost?

— Pitam da li su katolici ili hugenoti? Pulen se nasmeja.

— Oni su svih vera, Vaša Svetlosti, ili bolje reći samo jedne; zlato je njihov bog, a krv njihovi proroci.

— Dobro! To je zaista religiozna vera, ako se tako može reći. A sada, šta se može o njima reći u pogledu politike? Da li su oni Valonci, pristalice Lige, umereni političari ili Navarci?

— Oni su razbojnici i pljačkaši.

— Vaša Svetlosti, nemojte misliti — reče Krise — da ćemo te ljude uzeti za saveznike.

Naravno da ne mislim, gospodine Krise, i baš mi se to i ne dopada.

— A zašto vam se to ne dopada, Vaša Svetlosti? — upitaše iznenađeno nekoliko članova izaslanstva.

— E, gospodo, razumite dobro te ljude. Oni nemaju nikakvog mišljenja i, prema tome, neće ni biti vaši verni saveznici. Kada vide da u Parizu nema sudova, nema javne bezbednosti, nema

kraljevstva, jednom reči, nema ničega što ih može obuzdati, oni će početi da pljačkaju vaše dućane dok se vi borite i vaše kuće dok vi zauzimate Luvr. Čas će biti sa Švajcarcima protiv vas, čas sa vama protiv Švajcaraca, tako da će oni biti uvek jači.

— Do đavola! — uzviknuše izaslanici i zgledaše se.

— Ja mislim da je to dovoljno ozbiljno da se na to misli, zar ne, gospodo? Ja o tome mnogo mislim i tražim način da tu nezgodu otklonim, jer vaš je interes i naš, to je deviza moga brata i moja.

Među izaslanicima se začu tih žagor odobravanja.

— Sada dozvolite, gospodo, čoveku koji je proveo na konju dvadeset i četiri časa da nekoliko sati odspava. Zasad nema nikakvih opasnosti u kući, ali ako vi počnete s akcijom, biće ih. To možda nije vaša namera?

— Oh, nije! Gospodine vojvodo, — reče Brigar.

— Vrlo dobro.

— Mi ćemo se sada ponizno oprostiti, Vaša Svetlosti, — nastavi Brigar — i ako hoćete, budite ljubazni da utvrdite čas novog sastanka...

— To će biti u najskorijem roku, gospodo, budite bez brige. Možda sutra, ili prekosutra najkasnije.

I oprštajući se sa svakim pojedincem, ostavi i prilično zbunjene tim predviđanjem u kome se nazirala opasnost i na koju niko nije čak ni pomislio.

Ali tek što je on izišao, kada se jedna skrivena vrata u tapetu otvoriše i jedna žena upade u dvoranu.

— Vojvotkinja! — uzviknuše izaslanici.

— Jeste, gospodo! — uzviknu ona. Dolazim da vas izvučem iz neprilike.

Izaslanici koji su poznavali njenu odlučnost, ali koji su se u isto vreme plašili njenog oduševljenja, okupiše se oko nje.

— Gospodo, — nastavi vojvotkinja smeškajući se, — ono što nisu mogli da učine Jevreji, učinila je Judita sama. Ne gubite nadu, i ja imam svoj plan.

I pruži izaslanicima Lige svoje bele ruke, koje oni najgalantniji poljubiše, a zatim iziđe na vrata kroz koja je već prošao Majen.

— Gospode! — uzviknu Bisi-Leklerk gladeći brkove i idući za vojvotkinjom — mislim zaista da je ovo jedini čovek u celoj porodici.

— Uh! — prošapta Nikola Pulen brišući znoj sa čela kada je opazio gospođu od Monpansije — kako bih voleo da sam daleko od svega ovoga.

TAJANSTVENO PISMO

BRAT BOROME

Bilo je otprilike deset časova uveče kada su gospoda izaslanici dosta neraspoloženi pošli svojim kućama. Oni koji su se približavali svojim stanovima, rastajali su se na uglovima ulica i opraštali među sobom. Nikola Pulen, koji je stanovao dalje od svih, išao je poslednji i sam, razmišljajući ozbiljno o zamršenom položaju u kome se našao. I zaista, za sve, a naročito za njega, dan je bio pun događaja. Vraćao se, dakle, kući, dršćući pri pomisli na ono što je čuo, i misleći da mu Rober Brike neće nikada oprostiti što nije otkrio plan koji je tako naivno Lašapel Marto izneo pred gospodinom od Majena.

Upravo kada je bio najviše zadubljen u misli, usred ulice Pjer-Real, koja je ličila na oluk širok četiri stope i koja izlazi iz ulice Nev-Sen-Meri, Nikola Pulen spazi kako mu trči u susret čovek u jakobinskoj mantiji zadignutoj do kolena. Morali su stati uza zid, jer se dva čoveka u njoj nisu mogla mimoći. Nikola Pulen je mislio da će mu kaluđerska skromnost dozvoliti prolaz kao čoveku od mača, ali ne bi tako. Kaluđer je jurio kao gonjen jelen; trčao je tak silovito da bi i zid srušio, i Nikola Pulen, psujući, stade uza zid da ga ovaj ne bi srušio. I tada, u tom tesnacu od kuća, poče među njima ona igra koja se javlja između neodlučnih ljudi kada hoće da se mimođu, ne dodirnuvši se i koja se uvek svršava time što se stalno nalaze lice u lice.

Pulen opsova, kaluđer poče nešto da proklinje i kako je čovek u mantiji bio nestrpljiviji, zgrabi ovog drugog oko pasa i pilepi ga uza zid.

U tom gušanju, kada su već hteli da se potuku, prepoznaše se.

— Brat Borome! — reče Pulen.

— Gospodin Nikola Pulen! — uzviknu kaluđer.

— Kako ste? — nastavi Pulen s onom divnom dobroćudnošću i ljubaznošću pariških građana.

— Vrlo rđavo, — odgovori kaluđer — meni je mnogo teže da se umirim nego nekom običnom čoveku. Vi ste me zadržali, a ja se toliko žurim.

— Ala ste vi vraški čovek! — odgovori Pulen. — Uvek ste ratoborni kao kakav Rimljanin! Ali kuda, do đavola, tako trčite u ovo doba? Da ne gori manastir?

— Ne gori. Pošao sam gospođi vojvotkinji da bih razgovarao sa Majnevilom.

— Kojoj vojvotkinji?

— Postoji samo jedna, ako se ne varam, kod koje se može govoriti sa Majnevilom — reče Borome koji je najpre mislio da može odgovoriti tačno poručniku iz Uprave, plašeći se da ga ovaj ne prati, ali ipak nije hteo da bude suviše opširan s radozalcem.

— A šta ste hteli kod gospođe od Monpansijea? — nastavi Nikola Pulen.

— Eh, bože moj! To je tako prosto — reče Borome tražeći neki nejasan odgovor. — Gospođa vojvotkinja je molila našeg nastojnika da joj bude ispovednik; on je na to pristao, ali posle savesnog razmišljanja, odbio je. Sastanak je zakazan za sutra. I ja sada moram u ime don Modesta Gorenfloa da javim vojvotkinji da više na njega ne računa.

— Vrlo dobro, ali ne izgleda nimalo da vi idete prema hotelu Gizovih, dragi moj brate. Čak bi se reklo da ste mu potpuno okrenuli leđa.

— To je tačno — nastavi brat Borome — jer odande dolazim.

— Pa kuda ćete sada?

— Rekli su mi da je gospođa vojvotkinja otišla u posetu gospodinu od Majena, koji je večeras doputovao i odseo u hotelu Sen-Deni.

— I to je tačno. Zaista — reče Pulen — vojvoda je u hotelu Sen-Deni, a tamo je i vojvotkinja. Ali zašto vi, prikane, hoćete mene da nadmudrite? Zar je običaj da blagajnik trčkaru za poslove manastira?

— Jednoj kneginji, zašto ne?

— A posle, vi kao Majnevilov poverenik i ne verujete u ispovedanje vojvotkinje od Monpansijea.

— A u šta ću da verujem?

— Do đavola, dragi moj! Vi dobro znate rastojanje od manastira do sredine puta, pošto ste mi vi i kazali da ga merim. Čuvajte se! Vi mi kažete tako malo, ja ću da zamišljam mnogo više.

— I niste u pravu, dragi gospodine Pulene. Ništa ja drugo ne znam. A sada, nemojte više da me zadržavate, molim vas, jer neću naći gospođu vojvotkinju.

— Uvek ćete je naći kod njene kuće. Tamo će se vratiti i mogli ste tamo i da je čekate.

— E, vraga! — reče Borome. — Ne bih se ljutio da vidim malo i gospodina vojvodu.

— Kako da ne!

— Jer, vi ga znate. Ako ga jednom pustim da ode svojoj prijateljici, nikad ga više neću uhvatiti.

— To ste dobro rekli. A sada kada znam kuda ćete, puštam vas. Zbogom, i neka vam je sa srećom!

Borome, kada vide slobodan put, poželi mu svaku sreću, dobaci mu još poslednje laku noć i polete.

„Vidiš, vidiš, ima još nečeg novog”, pomisli Nikola Pulen gledajući jakobinsku mantiju koja se postepeno gubila u noći. „Ali kog se vraga mene tiče šta se događa? Da neće još da mi se dopadne zanat koji sam osuđen da vršim? Pih!”

I ode da legne kao čovek kome nije čista savest.

Za to vreme je brat Borome nastavio put, i to još većom brzinom u nadi da će nadoknaditi izgubljeno vreme.

On je dobro poznao navike gospodina od Majena i bez sumnje je imao razlog da bude tako dobro obavešten, ali nije smatrao svojom dužnošću da te razloge izlaže Nikoli Pulenu.

Stigao je u hotel Sen-Deni, sav znojav i zaduvan, u trenutku kada je gospodin od Majena, posle razgovora s vojvotkinjom, hteo da ostavi svoju sestru kako bi bio slobodan da ode u posetu izvesnoj dami u gradu, onaj na koju se Žoajez žalio.

Brat i sestra, posle dugih razgovora o kraljevom prijemu i o planu za njegovo hvatanje, dogovorili su se ovako: Kralj ništa ne sumnja i iz dana u dan napad je sve ostvarljiviji. Važno je organizovati Ligu u severnim krajevima, pošto je kralj napustio svog brata i potpuno zaboravio Anrija od Navare. Od ova dva poslednja neprijatelja trebalo se plašiti jedino vojvode od Anžua, jer je suviše ambiciozan, a preko dobrih uhoda saznali su tačno da Anri od Navare vodi brigu samo o udvaranju svojim ljubavnicama kojih je bilo četiri.

— Pariz je bio spreman, — govorio je glasno Majen — ali njihova veza s kraljevskom porodicom davala je snage političarima i pravim rojalistima. Potrebno je čekati na neki prekid odnosa između kralja i njegovih saveznika, a do tog prekida, kako je kralj nestalan, može uskoro doći. Dakle, kako nas ništa ne tera, — nastavi Majen — čekajmo još.

— A ja, — počeo vojvotkinja sasvim tiho — meni je bilo potrebno deset ljudi iz svih krajeva Pariza da bi uzbunili Pariz posle ovog

udara što ga pripremam. Ja sam tih deset ljudi sada našla i ništa mi više ne treba.

Eto, u tom su razgovoru bili kada uđe Majnevil i javi kako Borome želi da govori s gospodinom vojvodom.

— Borome? — reče vojvoda iznenađeno. Ko je to sad?

— To je, Vaša Svetlosti, — odgovori Majnevil — onaj čovek koga ste mi poslali iz Nansija kada sam tražio jednog energičnog i okretnog čoveka.

— Sećam se. Kada sam vam ja odgovorio da vam šaljem dvojicu u jednoj ličnosti i kaaa sam vam poslao kapetana Borovila. Znači da je promenio ime pošto se zove Borome?

— Jeste, Vaša Svetlosti, promenio je i ime i uniformu. Sada se zove Borome i sada je jakobinac.

— Borovil, jakobinac!

— Jeste, Vaša Svetlosti.

— A zašto je jakobinac? Đavo mora da se dobro nasmejao kada ga je poznao pod mantijom.

— Zašto je jakobinac?

Vojvotkinja dade neki znak Majnevilu.

— Doznaćete docnije, to je naša tajna, Vaša Svetlosti, a za to vreme saslušajte kapetana Borovila ili brata Boromea, kako hoćete.

— Dobro, u toliko pre što me njegova poseta zabrinjava — reče gospođa od Monpansijea.

— I mene takođe, priznajem, — reče Majnevil.

— Onda ga odmah uvedite — reče vojvotkinja.

Vojvoda se, međutim, kolebao da li da sasluša glasnika ili da ode na sastanak s prijateljicom.

Gledao je i u časovnik i na vrata.

Vrata se otvoriše i veliki časovnik otkuca jedanaest.

— O, Borovile! — reče vojvoda ne mogavši da se uzdrži od smeha, iako je bio nešto zle volje — kako ste se prurušili, prijatelju.

— Vaša Svetlosti, — reče kapetan — zaista se veoma neugodno osećam pod ovom vražjom mantijom. Ali što se mora mora, kao što je govorio gospodin od Giza otac.

— U svakom slučaju nisam vas ja zavio u tu mantiju, Borovile, — reče vojvoda. — Nemojte se na mene ljutiti, molim vas.

— Ne, Vaša Svetlosti, to je uradila gospođa vojvotkinja. Ali ni na nju se ne ljutim, pošto ovo činim po njenom nalogu.

- Hvala, kapetane, a sada nam recite, šta imate da nam saopštite u ovo pozno doba?
- Na nesreću, nisam mogao ranije ništa da vam kažem, Vaša Svetlosti, pošto sam imao na glavi ceo manastir.
- Pa dobro! Recite sada.
- Gospodine vojvodo, — reče Borovil — kralj šalje pomoć gospodinu vojvodi od Anžuja.
- Eh! Znamo mi tu pesmu! Već je pet godina peva.
- Ali ovoga puta, Vaša Svetlosti, vest je sigurna.
- Hm! — reče Majen i učini pokret glavom kao konj koji se uzjoguni. — Sigurna?
- Baš danas, to jest prošle noći u dva sata ujutru, gospodin od Žoajeza je otputovao za Ruan. U Dijepu se ukrcava i vodi u Anvers tri hiljade ljudi.
- Oho! A ko vam je to rekao, Borovile?
- Jedan čovek koji i sam ide za Navaru, Vaša Svetlosti.
- U Navaru! Anriju?
- Jeste, Vaša Svetlosti.
- A ko ga šalje u Navaru?
- Kralj. Jeste, Vaša Svetlosti, kralj ga šalje s jednim pismom.
- Koji je to čovek?
- Zove se Rober Brike.
- Pa, posle?
- To je veliki Gorenfloov prijatelj.
- Veliki Gorenfloov prijatelj?
- Govore jedan drugom ti.
- Kraljev poklisar?
- U to sam siguran. Iz manastira je poslao jednoga od naših kaluđera u Luvr da to pismo traži.
- A taj kaluđer?
- To je naš mali ratnik, Žak Kleman. Onaj koga ste vi zapazili, gospođo vojvotkinjo.
- I on vam to pismo nije predao? — reče Majen. — Nespret-njaković!
- Vaša Svetlosti, kralj nije njemu dao pismo. Poslao je po svojim ljudima.
- Potrebno je imati to pismo, sto mu gromova!
- Sigurno da ga treba imati — reče vojvotkinja.

- Kako niste na to mislili? — reče Majnevil.
- Mislio sam ja na to i hteo sam da pošaljem sa glasnikom jednog od mojih ljudi, jednoga diva, ali se on Roberu Brikeu učinio sumnjiv i vratio ga je natrag.
- Trebalo je da idete vi lično.
- Nemogućno.
- A zašto to?
- Poznaje me.
- Poznaje vas kao kaluđera, a ne kao kapetana, nadam se?
- Bogami, ništa ne znam. Taj Rober Brike ima neko oko koje me dovodi u zabunu.
- Ko li je to? — upita Majen.
- Jedan suvi dugajlija, sav od mišića, žila i kostiju; okretan, podsmevalo i ćutljiv.
- Aha! A zna mačevanje?
- Kao i onaj koji je to izmislio, Vaša Svetlosti.
- Ima dug lik?
- Vaša Svetlosti, taj ima sve likove.
- Prijatelj nastojnikov?
- Još iz doba kada je ovaj bio običan kaluđer.
- Aha! Sumnjam već! — reče Majen i nabra veđe! — Raspiću se.
- Uradite to brzo, Vaša Svetlosti, jer kako je onaj đavo krakat, mora da brzo odmiče.
- Borovile, — reče Majen — vi morate da odete u Soason do moga brata.
- A manastir, Vaša Svetlosti?
- Zar vam je toliko teško — reče Majnevil — da ispričate don Modestu neku bajku i zar on ne veruje u sve što mu vi kažete?
- Reći ćete gospodinu od Giza — nastavi Majen — sve što znate o izaslanstvu gospodina od Žoajeza.
- Razumem, Vaša Svetlosti.
- A vi zaboravljate Navaru, Majene? — reče vojvotkinja.
- Tako sam je zaboravio da to preuzimam na sebe — odgovori Majen. — Neka mi se odmah osedla odmoran konj, Majneville.
- A zatim sasvim tiho dodade:
- Da li je on još živ? Ah, pa da! Mora da je još živ!

ŠIKO ZNA LATINSKI

Pošto su dva mladića otišla, Šiko je nastavio put brzim koracima.

Ali čim su oni nestali u dolini koju čini nasip mosta na Orži kod Živizija, Šiko, koji je kao i Argus izgleda imao svojstvo da vidi i straga, kada više nije video Ernotona i Sen-Malina, zaustavi se na vrhu uzvišice pa upitnim pogledom pređe vidik, jarak, ravnicu, žbunje, reku, sve, čak i okrugle oblačice koji su klizili preko neba i nestajali iza velikih brestova pored puta. I kada se uverio da ne vidi nikoga ko ga može uhoditi ili mu smetali, sede u jarak, nasloni se na jedno drvo i poče ono što je on nazivao ispitivanjem savesti. Imao je dve kese novca, jer je primetio da su se u zapečaćenom omotu koji mu je Sen-Malin predao nalazili pored kraljevog pisma i neki okrugli predmeti koji su mnogo ličili na zlato i srebro. Omot je bio stvarno kraljevska kesica s izvezenim slovima „N” na dva mesta, gore i dole.

— Baš lepo, — reče Šiko — niko ne bi mogao da bude velikodušniji ili gluplji. Definitivno neću nikad učiniti ništa kraljevski. Čudi me kako nije to pismo nije malo ukrasio. Hajde, sada da vidimo koliko mi je novca poslao... Sto zlatnika, baš koliko sam pozajmio od Goranfloa. Oh, pardon, Anri, dobro je. Ali kesica me brine; ako je zadržim, osećam da bi me i ptice, koje mi lete iznad glave, proglasile za kraljevog glasnika.

I tako, Šiko izvuče iz džepa Goranflovu kesu i izprazni u nju kraljeve zlatnike; zatim uzme jedan kamen, stavi ga u kesu sa kraljevim oznakama i baci je u reku koja je tekla ispod mosta na kome je stajao.

— Toliko za mene, a sada za Anrija, — reče Šiko, potpuno hladnokrvno prelomi pečat na pismu, pa kao što je uradio sa kesom i omotnicu baci u reku.

— E, sada da pročitamo.

„Dragi brate, duboka ljubav koju osećate za našim pokojnim bratom i kraljem, Šarlom IX, još uvek se drži u Luvru i mom srcu; žalosti me, zbog toga, što moram da Vam pišem o neprijatnim stvarima. Vi ste jaki, uprkos, blizu zloj sreći, tako da ne se ne ustručavam da Vas obavestim o tim stvarima, stvarima koje jedino mogu biti rečene proverenom

prijatelju. Uostalom, i moj je interes da Vas upozorim poštovanje mog imena i Vašeg vlastitog, brate moj. Vi, brate moj, i ja smo slični u jednoj stvari, a to je da smo obojica okruženi neprijateljima. Šiko će Vam objasniti.

Gospodin vikont od Tirena, Vaš sluga, predmet je svakodnevnih skandala na Vašem dvoru; Bože me sačuvaj da bih se mešao u Vaše stvari, osim ako je Vaša čast u pitanju; ali Vaša žena, koju na žalost ja nazivam svojom sestrom, morala bi da o tome vodi računa kako biste vi jednom došli na moje mesto... a ona to ne čini.”

— Oho! — reče Šiko.— prevodeći i dalje na latinski: *Quaeque omittit facere.* — To je ozbiljno.

„Pozivam vas, dakle brate, da povedete računa i da spletke koje čini Margo sa vikontom od Tirena, koji je na čudnovat način vezan s našim zajedničkim neprijateljima, ne nanesu sramotu i štetu Burbonskoj kući. Pružite dobar primer čim se budete u to uverili a uverite se čim vam Šiko objasni moje pismo”.

„*Statim atque audiveris Chicotum litteras explicantem*” — ali nastavimo — reče Šiko.

„Bilo bi nezgodno da i najmanja sumnja padne na zakonitost vašeg naslednika, brate, dragocena stvar na koju mi je bog zabranio da mislim; jer, na žalost, ja sam unapred osuđen da produžim svoj vek potomstvom.

Krivci koje vam ja kao brat i kao kralj prokazujem sastaju se u većini slučajeva u jednom malom zamku koji nazivaju Loanjak. Odlaze tamo pod izgovorom da idu u lov. Sem toga, taj je zamak leglo intriga koje nisu nimalo nepoznate gospodi Gizovim. Jer vi znate, i u to i ne sumnjate, dragi moj Anri, sa kakvom je nastranom ljubavlju moja sestra proganjala Anrija od Giza i moga rođenog brata, gospodina od Anžua, u doba kada sam ja nosio to ime, a kada se on zvao vojvoda od Alansona”.

„*Quo et guam irregulari amore sit prosecuta et Henricum guisium et germanum meum, etc*”.

„Grlim vas i preporučujem vam da obratite pažnju na moje primedbe, uvek spreman da vam u svemu pomognem. Za to vreme, pomozite se savetima Šikoa, koga vam šaljem.”

„*Age, auctore Chicoto!*“ — Dobro! Sada sam postao savetnik na navarskom dvoru.

„*Vaš brat koji vas voli, itd. itd...*“

Kada je pročitao, Šiko zari glavu u dlanove. „Oh“, reče, „ovo je, kako mi izgleda, veoma rđava uloga i dokazuje da kada čovek beži od jednoga zla, kao što kaže Horacije Flakus, nagrabusu još gore. Pravo da govorimo, opet više volim Majena. A međutim, ako izuzmemo tu njegovu vraški izvezenu kesu, pismo je vesto napisano. I zaista, ako pretpostavimo da je Anrić načinjen od materijala koji obično služi za građenje muževa, to ga pismo jednovremeno zavađa sa ženom, sa Tirenom, sa Anžuom, sa Gizom, pa čak i sa Španijom. Ali da bi Anri od Valoa bio u Luvru tako dobro obavешten šta se događa u Pou kod Anrija od Navare, sigurno ima tamo nekog špijuna i taj će špijun zadati mnogo neprilika Anriću. Sa druge strane, to će mi pismo pričiniti dosta neprilika ako susretne nekoga Španca, Lorenca Bearnenca ili nekog Plamanca, ako mu se učini sumnjivo što ja odlazim u Bearnu. Biću, dakle, isuviše kratkovid ako ne predvidim susret s nekim radozalcem. Ako se ne varam, naročito će mi gospodin Borome prirediti neko iznenađenje.“

„Šta je Šiko hteo“, počeo je da razgovara sam sa sobom, „kada je tražio neku misiju kod kralja Anrija? Njegov je cilj bio mir. A sada Šiko zavađa kralja od Navare sa kraljicom. To nije posao za njega, jer kada Šiko zavadi tako visoke ličnosti, on će steći smrtne neprijatelje koji će ga sprečiti da dočeka srećno doba od osamdeset godina. Uostalom, i bolje je! Lepo je živeti dok je čovek mlad. Ali onda treba čekati udarac noža gospodina od Majena. Ne, potrebno je imati povoda za svaku stvar: to je Šikoova deviza. Šiko će, dakle, da nastavi put. Ali on je pametan čovek i predvideće sve mere predostrožnosti. Prema tome, zadržaće samo novac i, ako ga ubiju, samo će on da izgubi. Sad će Šiko da završi ono što je započeo, to jest prevešće celo to lepo pismo na latinski i naučiće ga napamet, pošto već dve trećine zna. Zatim će kupiti jednog konja, jer zaista od Živizija do Poa potrebno je mnogo puta staviti desnu nogu pred levu. Ali, pre svega, Šiko će da iscepa pismo svoga prijatelja Anrija od Valoa na beskonačan broj sitnih komadića i paziće naročito da ti komadići, svedeni na atome, odu — jedni u Oržu, drugi u vazduh, a ostatak će biti poveren zemlji, majci sviju nas, u čija se nedra sve vraća, pa čak i glupavi kraljevi. Kada Šiko bude svršio što je započeo...“

I Šiko zastade da izvrši svoj plan podele. Trećinu pisma baci u vodu, trećinu u vazduh, a poslednja trećina iščeze u jednoj rupi koju je iskopao nekim oruđem što nije bilo ni nož ni bodež, — po potrebi je moglo da zameni i jedno i drugo — a što je Šiko stalno nosio za pojasom.

Kada je to svršio, nastavi:

„Šiko će poći na put sa svim merama predostrožnosti i večeraće u lepom gradu Korbeju kao svaki pošten čovek. A za to vreme — nastavi Šiko — da se malo pozabavimo latinskom temom koju smo odlučili da napišemo. Mislim da ćemo sročiti nešto prilično lep”.

Odjednom Šiko zastade. Uvideo je da ne može da prevedu na latinski reč Luvr i on se sneveseli.

Bio je takođe primoran da prepravlja reč Margo u *Margota*, kao što je već reč Šiko preobratio u *Chicotus*. Doduše trebalo je, da bi se lepo reklo, Šiko prevesti sa *Chicot* a Margo sa *Margot*, ali to nije latinski već grčki.

Na Margitu nije ni mislio jer prema njegovom mišljenju, taj prevod ne bi bio tačan.

I taj latinski prevod sa traženjem čistih latinskih reči i ciceronskog stila doveo je Šikoa do Korbeja. To je lep grad, ali Šiko je malo gledao lepotu crkve Sen-Spir, a mnogo više lepotu jedne pekare koja je svojim primamljivim isparenjem kadila okolinu katedrale.

Nećemo opisivati gozbu koju je priredio, nećemo pokušavati ni da opisujemo konja koga je kupio u gostioničarskoj štali; to bi bio suviše veliki poduhvat. Reći ćemo samo da je obed bio dosta dug, a konj s toliko mana da bi nam to dalo materijala za jednu celu knjigu ako bismo sve savesno opisivali.

VETROVI

Šiko je sa svojim konjićem, koji je morao biti neki jak konj da bi mogao nositi tolikog čoveka kao što je on, posle konačišta u Fontenblou okrenuo nadesno i dopro čak do jednog seoceta zvanog Orževal. On je toga dana hteo da pređe još nekoliko milja, jer je, izgleda, želeo da se što više udalji od Pariza, ali je konj počeo tako često i tako jako da se spotiče da je po njegovom mišljenju bilo krajnje vreme da se zaustavi.

Uostalom, i njegove oči, inače veoma oštre, nisu mogle ništa na putu da primete.

Ljudi, kola i ograde izgledali su mu sasvim bezopasni.

Ali Šiko, iako je naizgled bio spokojan, ipak nije sebe smatrao tako sigurnim. I zaista, a naši čitaoci to dobro znaju, Šiko se ponajmanje uzdao u spoljni izgled.

Pre no što je smestio konja i legao, brižljivo je pregledao celu kuću.

Pokazali su mu divne sobe sa tri i četiri ulaza, ali po Šikoovom mišljenju te sobe ne samo što su imale suviše vrata, već se i ta vrata nisu dobro zatvarala.

Gostioničar je baš popravio neki kabinet koji je imao samo jedna vrata na stepeništu i ta su vrata imala ogromne brave s unutrašnje strane.

Šiko naredi da mu se u toj odaji namesti postelja, jer mu se ona na prvi pogled dopala više od onih divnih soba; bez brava koje su mu pokazali.

On isproba šipove i bio je zadovoljan što dobro i lako rade. Večerao je u sobi i zabranio da se sto uklanja pod izgovorom da često noću ogladni. On večera, skide se, namesti sve haljine na jednu stolicu i leže.

Ali pre no što je legao, za svaku sigurnost izvadi iz odela kesu sa talirima i stavi je pod uzglavlje zajedno s mačem.

Zatim pređe triput u mislima celo pismo.

Sto mu je bio druga odbrana, pa ipak i taj dvostruki bedem mu nije izgledao potpuno siguran. Ustade, uhvati obema rukama jedan orman i postavi ga između vrata i stola, te tako zatvori prolaz.

I sada su se između njega i svakog napadača nalazila jedna vrata, orman i sto.

Gostionica se Šikou učinila nenastanjena. Gostioničar je imao dobrodušan izgled. Te večeri je duvao takav neki vetar da skine volovima rogove i po okolnom drveću čulo se strahovito krhanje koje postaje, prema Lukrecijevim rečima, prijatan i gostoprимljiv šum za putnika koji je pod krovom i dobro pokriven u dobrom krevetu. Pošto je pripremio svoju odbranu, Šiko se udobno izvali u krevet. Potrebno je reći da je postelja bila meka i tako načinjena da je čoveka obezbeđivala od svake neprijatnosti, bilo da dolaze od ljudi ili nečeg drugog.

I zaista, postelja je ležala iza širokih zavesa od zelene vunene materije, a pokrivač je bio debeo kao perina. Prijatnom toplotom golicao je udove umornog putnika.

Šiko je večerao po propisu Hipokrata, to jest veoma skromno. Popio je samo jednu bocu vina. Njegov stomak, napunjen taman koliko je potrebno, zračio je kroz ceo organizam onaj osećaj blaženstva koji uvek daje taj uslužni organ, što kod mnogih ljudi, koje mi nazivamo čestitim, zamenjuje srce. Na ivicu stola koja je bila uz krevet Šiko je stavio svetiljku. Čitao je pre spavanja, a pomalo i da bi što pre zaspao, jednu veoma zanimljivu i potpuno novu knjigu, delo nekog predsednika Bordovske opštine koga su pali Montanj ili Montenj.

Ta je knjiga bila štampana u samom Bordou 1581. godine, sadržala je dva prva toma jednog dela koje je otada dobro poznato pod imenom Eseji. Ta je knjiga bila dovoljno zanimljiva da se danju čita i po nekoliko puta. Ali je imala i to preimućstvo da bude dovoljno dosadna da uspava čoveka koji je prešao petnaest milja na konju i koji je uz večeru popio bocu dobrog vina.

Šiko je neobično cenio tu knjigu i kada je pošao iz Pariza, stavio ju je u džep svog jeleka, jer je lično poznao pisca. Kardinal di Peron nazvao je tu knjigu trebnikom poštenih ljudi i Šiko, sposoban da ceni ukus i duh kardinalov, uzimao je rado Eseje predsedhika Bordovske opštine.

Međutim, čitajući osmu glavu duboko je zaspao.

Svetiljka je i dalje gorela, vrata poduprta ormanom i stolom, bila su i dalje zatvorena, mač je bio stalno pod uzglavljem zajedno sa talirima. I sveti Arhanđel Mihajlo spavao bi kao Šiko i ne pomišljajući na satanu čak i kada bi znao da lav riče s druge strane vrata.

Kazali smo da je duvao jak vetar. Fijukanje te ogromne zmiju-rine klizilo je sa groznom melodijom ispod vrata i potresalo vazduh na čudnovat način. Vetar je najtačnije podržavanje ili bolje reći najtačnije ismevanje ljudskog glasa, čas ciči kao da dete plače, čas mumla ljutito kao muž koji se svađa sa ženom.

Šiko je dobro poznao nepogode, posle jednog sata cela ta buka bila je za njega kao neka zaloga tišine. Borio se protiv svih elementarnih nepogoda.

Protiv hladnoće perinom.

Protiv vetra hrkanjem.

Međutim, iako je spavao, učini mu se da nepogoda sve više raste, a naročito da se nekako na neobičan način približava.

Odjednom, jedan udar vetra neodoljive snage tresnu u vrata, izvali ih iz šarki, gurnu orman koji izgubi ravnotežu i pade na svetiljku koju ugasi i na sto koji smrvi.

Šiko je imao sposobnost da se iz najdubljeg sna brzo budi i to potpuno priseban. Ta prisebnost duha nauči ga da je bolje da klizne iza kreveta no da siđe spreda. Klizeći iza njega on ispruži svoje hitre ruke i levom dohvati kesu sa talirima, a desnom držak svog mača.

Razrogači oči. Bila je mrkla noć.

Tada Šiko načulji uši i učini mu se da se u pravom smislu vetrovi bore i otimaju za sobu, počevši od ormana, koji je sve jače i jače mrvio sto, pa. do stolica koje su se kotrljale i sudarale, zakačinjući se za nameštaj.

Šikou je izgledalo u celom tom lomu da su sva četiri vetra ušla u njegovu sobu, ali da su ti vetrovi od krvi i mesa i da on zaista ima posla lično sa Eurusom, Notusom, Akvilom i Boreasom, sa njihovim velikim obrazima, i. naročito sa njihovim velikim nogama.

Rešen da se prepusti sudbini, jer je razumeo da ne može ništa protiv bogova s Olimpa, Šiko se zguri u čošku kao nekada sin Oileja posle nekog velikog užasa o kome priča Homer.

Samo je držao vrh svog mača na gotovs prema vetra, ili bolje reći prema vetrovima, da bi se te mitološke ličnosti same natakle na njega u slučaju da se približe, pa makar iz toga proizišlo isto kao kada je Diomed ranio Veneru.

Samo, posle nekoliko minuta dreke i buke koju ljudsko uho dotad nije nikada čulo, Šiko iskoristi jedan trenutak zatišja da svojim glasom nadjača razuzdanost vetrova i lupu nameštaja koja je bila suviše jaka da bi bila prirodna.

Šiko, dakle, poče da viče na sav glas:

— U pomoć!

Jednom reči, Šiko poče sam da pravi toliku dreku da se vetrovi utišaše kao da je Neptun lično izgovorio čuvene reči, pa se nekoliko minuta posle odlaska Eurusa, Notusa, Boreasa i Akviloa pojavi gostioničar sa fenjerom i osvetli mesto drame. Pozornica događaja koju je osvetlio predstavljala je žalostan izgled i ličila mnogo na neko bojno polje. Veliki orman, prevrnut preko slomljenog stola,

otkrivao je vrata bez šarki. Držala su se samo na jednom šipu i klatila se kao jedro na brodu. Tri ili četiri stolice koje su upotpunjavale nameštaj bile su izvrnute. Najzad, ukrasi od fajansa koji su stajali na stolu ležali su razbijeni u paramparčad na daščanom podu.

— Pa to je ovde čitav pakao! — uzviknu Šiko kada poznađe gostioničara pri svetlosti fenjera.

— Ah, gospodine! — reče gostioničar kada je video lom. — Ah, gospodine, što se to dogodilo?

I podiže ruke k nebu, a s njima i svetiljku.

— Koliko ima vragova koji kod vas stanuju, prijatelju? — viknu Šiko.

— Oh, gospode! — Kakvo je ovo vreme nastalo! — odgovori gostioničar istim glasom.

— Pa zar te vaše brave ne drže? — nastavi Šiko. — Zar je kuća od kartona? Idem odavde, više volim poljanu.

I Šiko iziđe iza kreveta i pojavi se s mačem u ruci na praznom prostoru između zida i kreveta.

— Ah, jadne moje stvari! — uzdahnu gostioničar.

— A moje odelo? — uzviknu Šiko. — Gde je moje odelo, bilo je ovde na stolici?

— Vaše odelo, dragi gospodine, — reče gostioničar naivno — Pa da je tu bilo, moralo bi se i sada tu nalaziti.

— Šta! Da je tu bilo! Da ne mislite slučajno — reče Šiko — da sam juče bio u ovome u čemu me sada vidite?

I Šiko uzalud pokuša da se zavije u svoju tanku košulju.

— Bože moj! Gospođine! — odgovori gostioničar dosta zbuni eno — znam dobro da ste bili odeveni.

— Dobro je što priznajete.

— Ali...

— Ali šta?

— Vetar je sve otvorio i sve rasturio.

— Eh, to je već neki razlog!

— Vidite i sami — reče živo gostioničar.

— Međutim, — nastavi Šiko — saslušajte me samo, prijatelju. Kada vetar nekud prodre, a ovde je morao ući, zar ne, inače ne bi načinio ovakav lom...

— Bez svake sumnje.

— E lepo, kada vetar nekud prodre, znači da dolazi spolja?

— Tako je, gospodine.
— Vi se slažete s tim?
— Pa naravno, bila bi ludost...
— E slušajte! Kada vetar dolazi spolja i ovamo uđe, on je morao da donese odelo iz drugih soba u moju umesto da moje odnese ne znam kuda.

— Pa jeste. Tako je. Međutim, postoje dokazi o suprotnom, ili bar izgleda da postoje.

— Prijatelju, — reče Šiko pošto je pregledao pod ispitivačkim pogledom — prijatelju, kojim je putem došao vetar da bi me ovde našao?

— Molim, gospodine?
— Pitam vas odakle je vetar došao?
— Sa severa, gospodine, sa severa.
— E lepo! Mora da je išao po blatu, jer evo tragova cipela po podu.

I Šiko zaista pokaza na daskama poda sasvim sveže tragove blatnjavih cipela. Gostioničar preblede.

— A sada, dragi moj, — reče Šiko — da vam dam jedan savet. Pazite kakvi vetrovi ulaze u krčmu, prodiru u sobe, razvaljuju vrata i onda odlaze odnoseći odelo gostima.

Gostioničar ustuknu za dva koraka da bi se oslobodio razbacanog nameštaj a i da bi se našao bliže hodniku.

Zatim, kada je osetio da mu je povlačenje osigurano, reče:

— Zašto me nazivate lopovom?
— Gle? A šta ste učinili sa svojim dobroćudnim izgledom? — upita Šiko. — Sasvim ste se izmenili.

— Promenio sam se zato što me vređate.

— Ja?

— Bez sumnje. Nazivate me lopovom — odgovori gostioničar još višim tonom koji je mnogo ličio na pretnju.

— Pa ja vas nazivam lopovom zato što ste vi odgovorni za moje odelo a, kako mi izgleda, ono je ukradeno. To ne možete poreći!

I sada Šiko, kao što borac odmerava svog protivni ka, zauze preteći stav.

— Ej! — povika gostioničar. — Ehej! Hodite vi ovamo!

Na taj poziv četiri čoveka naoružana batinama pojavise se na stepenicama.

— Aha! To su Eurus, Notus, Akvilo i Boreas — reče Šiko. Sto mu muka! Kada se ovako lepa prilika pružila, lišiću zemlju severca. To je usluga čovečanstvu; biće večito proleće.

I on tako snažno napade svojim dugim mačem najbližeg protivnika, da bi ovaj bio skroz proburažen samo da nije sa pravom lakoćom Eolovog sina skočio unazad.

Na nesreću, kako je on za to vreme neprekidno gledao Šikoa i prema tome nije gledao iza sebe, saplete se na stepenik i, kako nije mogao da održi ravnotežu, skotrlja se s velikom bukom niza stepenice.

Ovo povlačenje bilo je kao neki znak za ostalu trojicu koji išče-znuše kroz slobodan prostor što je bio pred njima, ili bolje reći iza njih, brzinom duhova koji beže u svoje sklonište.

Međutim, poslednji koji je odlazio imao je vremena da došapne gostioničaru nekoliko reči.

— Dobro, dobro! — promumla ovaj. Naći ćemo vaše odelo.

— Eto vidite! To je sve što od vas tražim.

— I doneće vam se.

— Vrlo dobro! Pametno je to — ne ići go.

I zaista ddnesoše, odelo, ali u dobroj meri pocepano.

— Oho! — reče Šiko. — Imam mnogo eksera u vašem stepeništu. Davolski je ovaj vetar! Ali najzad, spasli ste čast. Kako sam i mogao da sumnjam u vas? Imate tako čestit izraz lica.

Gostioničar se gorko nasmeja.

— A sada — reče on — nadam se da ćete ponovo leći i spavati?

— Ne, hvala, neću! Dosta sam spavao.

— Pa šta da radite?

— Vi ćete mi pozajmiti svoj fenjer, molim vas, i nastaviću da čitam — odgovori Šiko ljubazno.

Gostioničar ne reče ni reči, pruži Šikou fenjer i izgubi se.

Šiko opet namesti orman prema vratima i leže u krevet.

Noć je bila mirna. Vetar se utišao kao da je Šiko svojim mačem probušio mešinu iz koje je izlazio.

Kada je svanuo dan, poklisar zatraži svog konja, plati račun i ode govoreći:

„Videćemo šta će biti večeras”

KAKO JE ŠIKO NASTAVIO SVOJ PUT I ŠTA MU SE DOGODILO

Šiko je proveo celo prepodne čestitajući sebi što je imao hladnokrvnosti i strpljenja koje smo opisali ra vreme one noći pune iskušenja.

„Ali,” pomisli on, „ne hvata se dva puta stari kurjak u istu zamku. Gotovo je sigurno da će danas izmisliti neku novu đavoliju sa mnoom. Budimo, dakle, oprezni!”

I kao rezultat toga razmišljanja o bezbednosti Šiko je toga dana prešao put koji ni Ksenofon ne bi smatrao nedostojnim da obesmrti u svom povlačenju sa deset hiljada Grka.

Svako drvo, svaka neravnina zemljišta, svaki zid, služili su mu kao tačka za osmatranje ili kao prirodan zaklon.

Čak je u putu načinio i saveze, ako ne ofanzivne, a ono odbrambene.

I zaista, četiri debela bakala iz Pariza, koji su išli da poruče kompote iz Orleana i suvo voće iz Limoža, izvoleli su primiti u društvo Šikoa, koji se predstavio kao čarapar iz Bordoa koji se vraća kući posle svršenog posla. I kako je Šiko rodom bio Gaskonjac i nije govorio svojim narečjem, samo onda kada to nije bilo neophodno, nije pobudio nikakvo nepoverenje svojih saputnika.

Ta se vojska, dakle, sastojala od pet trgovaca i četiri pomoćnika. Ona nije bila za preziranje ni po svome duhu ni po broju, kada se uzme u obzir da se od postanka Lige među pariške bakale uvukao ratnički duh.

Nećemo tvrditi da je Šiko odavao veliko poštovanje hrabrosti svojih saputnika, ali u svakom slučaju poslovice ima pravo kada kaže da tri plašljivca osećaju manje straha no jedan hrabar kada je sam.

Šiko nije osećao ni najmanji strah otkako je bio s ovom četvoricom plašljivaca; čak se nije ni okretao kao ranije da bi video prati li ga neko.

U takvom društvu, bez velikih prepreka, sa mnogo politiziranja i sa mnogobrojnim hrabrim ispadima, putnici stigoše do grada u kome su nameravali da večeraju i prenoće.

Večeraše, dobro se napiše i svaki cde u svoju sobu.

Za vreme gozbe Šiko nije štedeo ni svoje podsmešljive šale, koje su razveseljavale njegove drugove, ni muskatska i burgundska vina

koja su održavala njegov duh. Napravljen je dobar pazar između trgovca, to jest, između slobodnih građana Njegovog Veličanstva kralja Francuske i ostalih veličanstava, pa bili oni iz Lorena, Navare, Flandrije ili iz drugih krajeva.

I Šiko pođe na počinak pošto se dogovorio da se sutradan nađe sa četvoricom bakala koji su ga takoreći sa počastima odveli u njegovu sobu.

I tako se gospodin Šiko kao kakav knez našao zaštićen u svome hodniku četvoricom putnika čije su sobe bile ispred njegove, pošto je njegova bila u dnu hodnika i, prema tome, najbezbednija zahvaljujući međusobnim savezima.

I zaista, kako su u to doba putevi bili nedovoljno bezbedni, čak i za one koji nisu nosili nikakvu robu, svako se oslanjao na svoga suseda u slučaju neke nezgode.

Šiko nije pričao o nezgodama iz prošle noći i, kao što je razumljivo, pokušao je, da sklopi prijateljstvo koje je, uostalom, bilo jednoglasno primljeno.

I sada je mogao mirno da legne i da spava a da ipak ne propusti nijednu meru predostrožnosti. To je mogao da učini utoliko pre što je iz opreznosti pažljivo pregledao sobu, povukao šip na vratima i zatvorio kapke na prozoru, jedinom u sobi. Ne treba ni pomenuti da je pesnicom ispitao zidove i da je svuda dobio zadovoljavajući zvuk.

Ali za vreme prvoga sna zbi se jedan događaj koji ni sam sfinks, to jedinstveno božansko stvorenje, ne bi mogao da predvidi. Tako je bilo stoga što je sam đavo počeo da se meša u Šikoove stvari, a đavo je prepedeniji od svih sfinksova na svetu.

Okolo devet i po časova neko tiho zakuca na vrata sobe u kojoj su spavali pomoćnici. Oni su svi spavali zajedno u jednoj sobi na tavanu, iznad hodnika u kome su bili trgovci, njihove gazde. Jedan od njih, sav bunovan, otvori ljutito vrata i nađe se lice u lice sa gostioničarem.

— Gospodo, — reče im ovaj — vidim da ste legli potpuno obučeni i hoću da vam učinim jednu uslugu. Vaše su se gazde suviše zagrejale za stolom razgovarajući o politici. Izgleda da ih je neko iz grada čuo i o svemu obavestio predsednika opštine. Međutim, naš se grad ponosi time što je veran i predsednik je poslao stražu koja je uhvatila vaše gazde i odvela ih u Opštinu da se objasne.

Zatvor je sasvim blizu Opštine. Deco moja, skočite na noge, vaše vas mazge čekaju, a vaše gazde imaju vremena da vas lepo sustignu.

Pomoćnici skočiše kao jarići, sleteše niza stepenice, dršćući skočiše na mazge i pođoše ponovo put Pariza, pošto su zamolili gostioničara da obavesti njihove gospodare o odlasku i pravcu puta, ako se oni vrate u gostionicu.

Pošto je to bilo gotovo i kada je video da su pomoćnici iščezli iza ugla ulice, gostioničar, isto tako tajanstveno, zakuca na prva vrata u hodniku.

Tako je lako zakucao da prvi trgovac viknu strašnim glasom:

— Ko je to?

— Tiše, nesrećniče! — odgovori gostioničar. — Hodite do vrata i idite na prstima.

Trgovac ga poslušao, ali kako je bio obazriv, on ne otvori vrata, već samo prisloni uho i upita:

— Ko ste vi?

— Zar ne poznajete glas vašeg gostioničara?

— A, jeste! Ah, bože moj! Šta se događa?

— Za stolom ste govorili malo slobodnije o kralju, a neki uhođa je obavestio predsednika opštine pa je sad došla straža. Srećom, palo mi je na um da ih uputim na sobu vaših pomoćnika i sad oni gore hvataju njih umesto da vas uhapse.

— Ah, šta mi kažete? — reče trgovac.

— Pravu i suštu istinu. Požurite da se spasete dok su još stepenice slobodne...

— Jest, ali moji drugovi?

— Oh, nećete imati vremena da ih obavestite.

— Jadni ljudi!

I trgovac se žurno obuče.

Za to vreme gostioničar, kao da mu je sinula neka iznenadna ideja, udari rukom o zid koji je odvajao prvog trgovca od drugog.

Pošto i drugoga probudi istim recima i istom pričom, ovaj otvori vrata. Treći, probuđen kao i drugi, pozva četvrtoga i tada sva četvorica, laki kao lastavice, pobeškoše dižući ruke k nebu i hodajući na prstima.

— Jadni čarapar, — govorili su — na njega će se sve sručiti. Doduše, on je najviše i govorio.

— Bogami, teško njemu, jer gostioničar nije imao vremena da i njega probudi!

I zaista, Šikoa nije niko obavestio, kao što vam je i jasno.

Baš u trenutku kad su trgovci bežali ostavljajući ga božjoj milosti, on je spavao najdubljim snom.

Gostioničar oslušnu na vratima da se uveri spava li, zatim siđe u nisku dvoranu čija se dobro zatvorena vrata otvoriše na njegov znak. On skide kapu i uđe.

U sali je bilo šest naoružanih ljudi od kojih je jedan izgledao kao zapovednik.

— Pa šta je bilo? — upita ovaj.

— Ništa, gospodine oficire, u svemu sam vas poslušao.

— Vaša je krčma prazna?

— Potpuno.

— Lice koje smo vam označili nije ni obavešteno ni probuđeno.

— Ni obavešteno ni probuđeno.

— Gospodine gostioničaru, vi znate u čije ime mi radimo; vi znate kom cilju služimo, jer se i vi borite za istu stvar?

— Nesumnjivo, gospodine oficire, i vidite šta sam žrtvovao da bih održao svoju zakletvu, i novac koji bi moji gosti tu potrošili. Ali u zakletvi kaže: „Žrtvovaću svoje dobro za spas svete katoličke crkve”.

— I svoj život... Vi ste tu reč zaboravili — reče oficir oštrim glasom.

— Bože moj! — uzviknu gostioničar i sklopi ruke. — Zar se od mene traži i život? Ja imam ženu i decu!

— Tražiće vam se samo ako se slepo ne pokoravate naređenjima.

— Ah, pokoravaću se! Ne brinite.

— Onda idite i ležite, zatvorite vrata i ma šta čuli ili videli, ne izlazite, pa makar vaša kuća i gorela i padala vam na glavu. Vidite i sami da vaša uloga nije tako teška.

— Kuku! Ja sam propao — promuca gostioničar.

— Naredili su mi da vam nadoknadim štetu — reče oficir. — Uzmite ovih trideset talira.

— Moju ste kuću procenili na trideset talira? — reče gostioničar tužno.

— Eh, blagi bože! Pa nećemo vam slomiti nijedno okno. Ala ste vi neka kukumavka!... Pih! Što imam sjajne članove Lige!

Gostioničar ode i zatvori se kao poslanik kome su javili da se grad pljačka. Tada oficir naredi dvojici najbolje naoružanih da stanu ispod Šikoovog prozora.

On sam, sa ostalom trojicom, pope se u sobu tog jadnog čarapara, kako su ga nazvali njegovi saputnici, koji su bili već daleko van grada.

— Vi znate zapovesti? — reče oficir. — Ako otvori i dozvoli da ga pretresemo i ako nađemo kod njega ono što tražimo, neće mu se učiniti nikakvo zlo. Ali ako se dogodi suprotno, jedan dobar udarac nožem, jeste li razumeli? Ni pištolj, ni puška. Uostalom, to je i nepotrebno, pošto smo četvorica na jednoga.

Stigoše do vrata. Oficir zalupa.

— Ko je to? — uzviknu Šiko koji se trgao iza sna.

— Aha! — reče oficir, — budimo prepređeni. Vaši prijatelji, bakali. Imamo nešto važno da vam javimo — reče mu.

— Oho! — reče Šiko. — Sinoćno vino vam je nešto mnogo za-debljalo glas, moji dragi bakali.

Oficir utanji glas što je mogao više:

— Ali otvorite, družo i prijatelju.

— Sto mu muka! Što taj vaš bakaluk miriše na gvoždariju! — reče Šiko.

— Šta, ti nećeš da otvoriš! — uzviknu oficir nestrpijivo.

— Razvaljajte vrata!

Šiko otrča na prozor, otvori ga i opazi dole dva gola mača.

— Uhvaćen sam! — reče.

— Aha — reče oficir koji je čuo kada je Šiko otvarao prozor. — Plašiš se opasnih skokova. Imaš pravo. Hajde, otvori nam, otvori!

— Bogami, neću! — reče Šiko. — Vrata su jaka, a kada počnete da ih razbijate, doći će mi pomoć.

Oficir prsnu u smeh i naredi vojnicima da izvale šarke.

— Glupače! — reče mu oficir. — Zar ti misliš da smo ti ostavili pomoć? Sam si i potpuno izgubljen! Hajde, odobrovolji se, iako te snašla nesreća... Hajde, hajde, vi ostali!

I Šiko ču kako tri kundaka udariše u vrata kao tri balvana.

„Ovde su njih trojica i jedan oficir, a dole samo dva mača. Skočiti petnaest stopa, to nije ništa. Više volim mačeve nego muskete”.

I pošto priveza kesu za pojas, pope se bez kolebanja na ram prozora držeći mač u ruci. Ljudi pod prozorom držali su gole mačeve podignute uvis. Ali je Šiko lepo predvideo. Nijedan čovek, pa makar to bio i Golijat, neće u padu da dočekuje drugoga, pa bio to i patuljak, kada zna da se i sam može povrediti ubijajući drugoga.

Vojnici promeniše taktiku i ustuknuše, odlučivši da napadnu Šikoa kada ovaj bude dole.

To je Gaskonjac i očekivao. Lako skoči na prste i ostade zgrčen. U istom trenutku jedan vojnik ga udari mačem tako snažno da bi i zid probio.

Ali Šiko nije ni pokušavao da uzvрати udarcem. Primi udarac punim grudima, ali, zahvaljujući košulji od žica koju je uzeo od Gorenfloa, mač njegovog neprijatelja se prebi kao da je bio od stakla.

— Ima oklop! — reče jedan od vojnika.

— Šta ti misliš! — odgovori mu Šiko i jednim udarcem razmrskala mu glavu.

Onaj drugi počeo da se dere i da se brani, jer ga Šiko napade.

Na nesreću on nije imao snagu Žaka Klemana i Šiko ga u drugom napadu položi pored njegovog druga.

I tako, kada je oficir razvalio vrata i pogledao kroz prozor, video je samo kako se oba stražara kupaju u krvi.

Na pedeset koraka od leševa Šiko je odlazio dosta mirnim korakom.

— To je pravi đavo! — uzviknu oficir. — Gvožđe mu ne može ništa.

— To jeste, ali olovo mu može. — reče jedan vojnik i nanišani.

— Nesrećniče! — uzviknu oficir i podiže cev od muskete. — Ne pucaj! Razbudićeš ceo grad. Naći ćemo ga sutra.

— Ah, — reče mudro jedan od vojnika — trebalo je ostaviti četiri čoveka, a samo dvojicu poslati gore.

— Vi ste glupak! — odgovori mu oficir.

— Viđaćemo šta će reći gospodin vojvoda! — promumla vojnik da bi se utešio i spusti kundak svoje muskete na zemlju.

TREĆI DAN PUTOVANJA

Šiko je odlazio lagano zato što je bio u Etampu, to jest u gradu sa dosta stanovnika, pod zaštitom izvesnog broja sudskih činovnika koji bi na njegovu optužbu odmah primenili zakon, pa ma u pitanju bio i sam vojvoda od Giza lično.

Napadači shvatiše odmah svoj nezgodan položaj.

Zato je i oficir, videli smo već, zabranio vojnicima upotrebu vatrenog oružja rizikujući time da Šiko pobjegne.

Iz istog razloga nije jurio za njim, jer bi on posle prvih koraka gonjenja počeo da viče i ceo bi grad probudio.

Mala trupa, smanjena za trećinu, izgubi se u pomračim ostavivši oba leša sa njihovim mačevima kako bi se pomislilo da su se oni sami međusobno potukli.

Šiko je uzalud po tom delu grada tražio trgovce i njihove pomoćnike.

Zatim, kako je pretpostavljao da su se njegovi napadači posle neuspelog napada dobro čuvali da ostanu u gradu, on pomisli da će najpametnije biti ako se on u njemu zadrži.

Čak i nešto više: pošto je napravio jedan veliki zaobilazni luk i pošto je s ugla susedne ulice čuo kada su se udaljili njihovi konji, on je imao hrabrosti da se vrati u samu gostionicu.

Tamo nađe gostioničara koji još nije povratio svu hladnokrvnost i koji mu dozvoli da osedla svog konja u štali, posmatrajući ga zabezegnuto kao da je bio avet.

Šiko iskoristi taj dobrodošli strah da ne plati troškove, a gostioničar nije ni pomišljao da mu ih traži.

Zatim ode da provede ostatak noći u velikoj dvorani neke druge gostionice između pijanaca koji nisu ni pojma imali da je taj dugački novajlija prijatna lica i ljubazna izgleda ubio dva čoveka braneći se da ne bude ubijen.

Zora ga zateče na putu dok je nespokojstvo u njemu raslo svakoga trenutka. Dva pokušaja je srećno prebrodio, treći može biti koban.

U tom trenutku bio je spreman da se prijatelji sa svim Gizovim ljudima i da im priča priče koje je umeo tako lepo da izmisli.

Jedna obična šumica izazivala je u njemu, strah koji se ne bi mogao opisati: kada bi ugledao jarak, po celom telu su ga podilazili žmarci, a malo veći zid je budio u njemu želju da se vrati.

S vremena na vreme zaricao se da će, čim stigne u Orlean, poslati kralju poruku i tražiti od njega da ga od grada do grada prati straža.

Ali kako je do Orleana put bio pust i sasvim bezbedan, Šiko pomisli da bi samo nepotrebno ispao kukavica, da će kralj

promeniti svoje lepo mišljenje o njemu i da bi mu straža samo smetala. Uostalom, dosad je već bio prešao stotinu jaraka, pedeset živih ograda, dvadeset zidova, deset šibljaka, a ništa sumnjivo se nije pojavilo.

Ali posle Orleana Šiko oseti kako mu se strah udvostručava, primicalo se četiri časa, to jest veče. Sa obe strane puta prostirala se šuma, a put se peo kao lestvice. Putnik se lepo ocrtavao na sivkastom putu i služio kao odlična meta za svakoga koji je imao želju da opali iz svoje muskete.

Odjednom Šiko ču u daljini neki topot, sličan šumu koji proizvodi galop konja na suvom putu.

Okrete se i u podnožju padine opazi konjanike koji svom snagom jure.

Izbroji ih; bilo ih je sedam.

Četvorica su imali puške na ramenu.

Sunce na zalasku osvetljavalo je cevi crvenilom nalik na krv.

Konji ovih konjanika sve više su se primicali Šikou. On uostalom nije ni mislio da se s njima utrkuje, jer bi na taj način samo umanjio svoja sredstva u slučaju napada.

Samo je terao svoga konja u cik-cak liniji da bi onemogućio strelcima da ga uzmu na nišan.

To je bilo veoma pametno kada su posredi bili musketari, a naročito ovi musketari, jer kada su konjanici došli na pedeset koraka od njega, pozdraviše ga sa četiri pucnja i četiri olova mu preleteše preko glave.

Kao što smo videli, Šiko je očekivao ova četiri pucnja i zato je unapred pripremio svoj plan. Čim je čuo da kuršumi zvižde, on se olabavi na konju i skliznu s njega. Bio je priseban da izvuče mač iz koricu, dok je u levoj ruci držao nož oštar kao brijač, a šiljat kao igla.

Kao što rekosmo, on pade i to tako da su mu noge bile kao skupljene opruge i spremne da odskoče. U isto vreme, zahvaljujući obzirivosti pri padu, glava mu je bila zaklonjena grudima konja.

Od grupe konjanika dopre radostan usklik, jer su videvši da je pao pomislili da je mrtav.

— Govorio sam vam ja, glupaci, — reče jedan maskiran čovek koji dolete u galopu. — Vi ste dosad doživljavali neuspehe zato što mene niste doslovce slušali. Ovoga puta je gotov. Bio živ ili mrtav, pretresite ga, a ako mrdne, dovršite ga.

I svi sjahaše, izuzev jednog vojnika koji pokupi uzde od svih konja da ih čuva.

Šiko nije bio baš mnogo pobožan, ali u ovom trenutku pomisli da postoji jedan bog, da taj bog širi svoje ruke i da će možda za pet minuta grešnik biti pred svojim sudijom.

Promumla neku nejasnu i vatrenu molitvu koja se sigurno gore čula.

Dva se čoveka približiše Šikou; obojica su imali mačeve u rukama.

Videlo se da Šiko nije mrtav pošto se čulo kako stenje.

Kako se on nije micao i nije se spremao za odbranu. jedan od njih učini tu nesmotrenost i približi mu se, na domak leve ruke. U istom trenutku nož, kao da je izbačen nekom oprugom, zari mu se u grlo, a drška se utisnu u meso kap u mekan vosak. Istog trena polovina mača koji je Šiko držao desnom rukom nestade u slabinama drugog konjanika koji pokušava da se ukloni.

— Sto mu gromova! — uzviknu starešina, — Ovo je izdajstvo. Napunite puške, ugursuz je još živ.

— Dabome da sam živ — reče Šiko čije su oči sevale, i hitro kao munja, skoči na starešinu konjanika prinoseći mu vrh mača masci.

Ali već ga dva vojnika opkoliše. On se okrete; jednom proburazi slabine udarom mača i oslobodi se.

— Deco! Deco! — vikao je starešina. — Dajte puške, do đavola!

— Pre no što se puške napune — reče Šiko — raspориću ti stomak, razbojnice, i iseći ću veze tvoje maske da bih video ko si.

— Držite se dobro, gospodine, držite se dobro i ja ću vam pomoći — reče jedan glas koji se Šikou učini kao da sa neba dolazi.

To je bio glas jednog lepog mladića na dobrom crnom konju. Imao je dva pištolja u rukama i viknu Šikou:

— Sagnite se, sagnite se, do vraga! More, sagnite se! Odjeknu pucanj i jedan čovek se stropošta pred Šikoovim nogama, ispuštajući mač iz ruku.

Međutim, konji su uznemiriše, tri živa konjanika htedoše da uzjašu, ali ne stigoše. Mladić opali i po drugi put u tu gužvu i obori još jednog čoveka.

Dvojica protiv dvojice — reče Šiko. — Plemeniti spasioče, uzmite vi svoga, a ja ću svoga.

I skoči na maskiranog jahača koji je drhtao od straha ili gneva, ali se branio mačem kao čovek vičan toj veštini.

Mladić opet skoči, zgrabi svog neprijatelja rukama oko pasa i obori ga i ne uzevši mač u ruke, a zatim ga veza kaišem kao ovcu na klanici.

Šiko, kada se nađe licem u lice samo sa jednim neprijateljem, povrati svu svoju hladnokrvnost pa prema tome i svoju nadmoćnost.

Navali snažno na neprijatelja, koji je bio dosta krupan, pritera ga uz jarak kraj puta i kada navali na njega po drugi put, zabi mu vrh mača usred rebara.

Čovek pade.

Šiko pritisnu nogom njegov mač da ga ovaj ne bi na novo uzeo i svojim nožem preseče vrpce koje su držale masku.

— Gospodin od Majena!... — reče. — Sto mu muka, to sam i mislio!

Vojvoda ništa ne odgovori. Bio je bez svesti, nešto od gubitka krvi, a nešto usled pada.

Šiko protrlja nos, kao što je uvek činio kada je imao da radi neku ozbiljnu stvar a zatim, posle pola minuta razmišljanja, zadiže rukav, uze svoj široki nož i priđe vojvodi da mu jednostavno odseče glavu.

Ali tada oseti jednu gvozdenu ruku koja ščepa njegovu i ču jedan glas koji mu reče:

— Polako, gospodine! Ne ubija se neprijatelj kada je na zemlji.

— Mladiću, — odgovori Šiko — vi ste mi spasli život, to je istina i ja vam zahvaljujem iz sveg srca, ali primite jedan mali savet, veoma koristan u ovo vreme moralnog opadanja u kome živimo. Kada jedan čovek za tri dana pretrpi tri napada, kada stavlja život na kocku, kada je još vreo od krvi neprijatelja koji su bez ikakvog izazivanja s njegove strane izdaleka pucali na njega četiri puta iz pušaka, kao što se to čini na nekog pobesnelog vuka, tada, mladiću, taj junak, dozvolite da vam to kažem, može slobodno da uradi ono što ja hoću da uradim.

I Šiko uhvati svoga neprijatelja za vrat da dovrši svoju operaciju.

Ali i ovoga puta ga mladić zadrža.

— Vi to nećete učiniti, gospodine, — reče mu — bar dok sam ja ovde. Ne proliva se krv tako kao što teče iz rane koju ste već naneli.

— Ah — reče Šiko iznenađeno. — Vi poznajete ovog bednika?
— Taj bednik je gospodin vojvoda od Majena, knez po veličini ravan mnogim kraljevima.
— To je razlog više — reče Šiko nejasnim glasom.
— A vi, ko ste vi?
— Ja sam onaj koji vam je spasao život, gospodine, — odgovori hladno mladić.
— I koji mi je oko Sarantona, ako se ne varam, predao kraljevo pismo, pre jedno tri dana.
— Taj isti.
— Znači, vi ste u kraljevoj službi, gospodine?
— Imam tu čast — odgovori mladić i pokloni se.
— Pa, iako ste u kraljevoj službi, vi ipak štedite gospodina od Majena? Do đavola, gospodine! Ali dozvolite mi da vam kažem da to ne radi dobar službenik.
— Ja mislim, naprotiv, da sam u ovom trenutku ja dobar kraljev službenik.
— Možda, — reče tužno Šiko — možda. Ali sada nije trenutak da filozofiramo. Kako se zovete?
— Ernoton od Karmenža, gospodine.
— E lepo, gospodine Ernotone, šta ćemo da radimo sa ovom mrcinom koja je po veličini ravna svim kraljevima na ovom svetu? Jer ja bežim, to vam kažem.
— Bdeću nad gospodinom od Majena, gospodine. — A onaj drugar što tamo sluša, šta ćete s njim?
— Jadnik ne čuje ništa. Malo sam ga jače stegao i kako mislim, on je onesvešćen.
— E, gospodine od Karmenža, vi ste mi danas spasli život, ali ste ga izložili neprijatnostima ubuduće.
— Danas sam učinio svoju dužnost, bog će se pobrinuti za budućnost.
— Neka bude kako vi želite. Uostalom i meni se gadi da ubijam tog čoveka bez odbrane, mada je taj čovek moj najveći neprijatelj. Dakle, zbogom, gospodine! — I Šiko stegnu Ernotonovu ruku.
— Možda on ima pravo — pomisli pošavši da uzme konja.
Zatim se vrati.
— Čujte, — reče mu — vi ovde imate sedam dobrih konja. Mislim da sam ja zaradio četiri za sebe, pomozite mi da izaberem...

— Uzmite moga, — odgovori mu Ernoton — dobro ga poznajem.

— Ah! To je suviše plemenito od vas. Čuvajte ga za sebe.

— Neću. Ja nemam potrebe da idem tako brzo kao vi.

Šiko se nije dao moliti. Uzjaha Ernotonovog konja i odjaha.

ERNOTON OD KARMENŽA

Ernoton osta na bojištu u nedoumici šta da radi sa dvojicom neprijatelja koji će uskoro otvoriti oči.

Kako nije bilo nikakve bojazni da će oni otići i kako je bilo verovatno da se Rober Brike, jer sećate se da je Ernoton poznavao Šikoa pod tim imenom, neće vratiti da ih dotuče, mladić pođe da traži nekog pomoćnika i uskoro ga nađe na samome putu.

Jedna kola koja je Šiko morao da susretne, pojavise se na vrhu brega i jasno su se ocrtavala na nebu crvenom od sunca.

Kola su vukla dva vola, a vodio ih je jedan seljak.

Ernoton priđe seljaku, koji je ugledavši ga poželeo da ostavi kola i pobegne u šiprag, i ispriča mu da su se ovde potukli hugenoti i katolici, da su četvorica poginula, ali da su dvojica još živa.

Seljak, koji se dosta plašio odgovornosti zbog dobrog dela, ali još više prepao od Ernotonovog ratničkog izgleda, pomože mladiću da prenese gospodina od Majena u njegova kola, a zatim i vojnika, za koga se nije znalo da li je bio onesvešćen ili ne, ali je oči držao sklopljene.

— Ostala četvorica su mrtva.

— Gospodine, — upita seljak — jesu li ova četvorica katolici ili hugenoti?

Ernoton je opazio kako se seljak u strahu prekrstio i reče mu:

— Hugenoti.

— U tom slučaju, — nastavi seljak — nema nikakvih smetnji da ja pretresam te bezbožnike, zar ne?

— Nikakve — odgovori Ernoton, koji je više voleo da to učini seljak nego onaj ko prvi naiđe.

Seljak nije čekao da mu se dvaput kaže i prevrte sve džepove mrtvaca.

Izgleda da su mrtvaci za života imali dobre plate jer se posle srvršenog čina seljakovo lice razvedrilo. I od blaženstva koje se razlivalo po njegovom telu i duši on jače obode volove da bi što pre stigao svojoj kolibi.

I u štali tog valjanog katolika, na dobrom slamnom krevetu, gospodin od Majena dođe k sebi. Bol prouzrokovan prenosom nije uspeo da ga osvesti, ali kada polise ranu hladnom vodom i kada pocuri nekoliko kapi rumene krvi, vojvoda otvori oči i pogleda na ljude i stvari oko sebe sa čuđenjem koje je bilo laka razumeti.

Čim je gospodin od Majena, otvorio oči, Ernoton reče seljaku da se udalji.

— Ko ste vi, gospodine? — upita Majen. Ernoton se nasmeja.

— Zar me ne poznajete, gospodine? — reče mu on.

— Poznajem vas, nastavi vojvoda i nabra obrve — vi ste onaj koji je došao u pomoć mome neprijatelju.

— Jesam — reče Ernoton. — Ali ja sam takođe onaj koji sprečio vašeg neprijatelja da vas ubije.

— Sigurno je tako bilo — reče Majen — jer još sam živ, sem ako on nije mislio da sam već mrtav.

— Otišao je, a, znao je da ste još živi, gospodine.

— Ili je mislio da je moja rana smrtna?

— To ne znam, ali u svakom slučaju, da se ja nisam usprotivio, on je hteo da vam zada još jednu koja bi to sigurno bila.

— Ali onda, gospodine, zašto ste mu pomogli da se moji ljudi poubijaju, a posle ste ga sprečili da mene ubije?

— Ništa prostije, gospodine, i ja se čudim kako jedan plemić, a vi mi izgledate kao plemić, ne razume moj postupak. Slučajno sam naišao putem kojim ste vi išli, video sam kako više ljudi napada na jednog jedinog i ja sam branio onoga samog. Zatim, kada je taj junak kome sam pritekao u pomoć, jer, ma ko to bio, taj je čovek junak, kada je taj junak ostao sam sa vama, on je jednim udarcem mača vas oborio i pobedio. Ali kada sam tada video kako on hoće da zloupotrebi svoju pobeđu i da vas ubije, ja sam se sa mačem u ruci usprotivio.

— Znači vi me poznajete? — upita Majen ispitujući ga pogledom.

— Nemam potrebe da vas poznajem, gospodine. Znam da ste ranjenik i to mi je dovoljno.

— Budite iskreni, gospodine, — nastavi Majen — vi me poznajete?

— Čudnovato, gospodine, vi nećete da me razumete. Po mome shvatanju neplemenito je da se ubije jedan čovek bez odbrane, kao i to da se sa šest ljudi napada jedan prolaznik.

— Ali ipak priznajete da u svemu postoji neki uzrok.

Ernoton se pokloni, ali ništa ne odgovori.

— Zar niste videli — nastavi Majen — da sam s tim čovekom ja sam ukrstio mačeve?

— To je istina, video sam.

Uostalom, taj je čovek moj smrtni neprijatelj.

— Verujem, jer mi je i on to isto o vama kazao.

— I ako ja preživim svoju ranu!

— To me se ne tiče više i možete da radite šta hoćete, gospodine.

— Mislite li da sam opasno ranjen?

— Pregledao sam vašu ranu, gospodine, i mislim da nije smrtna, iako je teška. Mač je skliznuo pored rebra, kako meni izgleda, i nije prodro u pluća. Uzdahnite i nadam se da nećete osetiti nikakav bol u plućima.

Majen uzdahnu teško ali bez unutrašnjih bolova.

— Istina je — reče. — A šta je bilo sa ljudima koji su bili sa mnom?

— Mrtvi su, izuzev jednog jedinog.

— Da li su ostali na putu? — upita Majen.

— Jesu.

— Da li su ih pretresali?

— To je učinio seljak koga ste morali videti kada ste otvorili oči i koji je vaš domaćin.

— Šta je kod njih našao?

— Nešto novca.

— A hartije?

— Ne znam.

— Ah! — reče Majen sa očiglednim zadovoljstvom.

— Uostalom, možete se raspitati kod ovog preživelog.

— A gde je taj što je preživeo?

— U staji, na dva koraka odavde.

— Prenesite me kod njega, ili bolje, prenesite njega ovamo; ako ste čovek od časti, kao što mislim, zakunite mi se da ga nećete ništa pitati.

— Ja nisam nimalo radoznao, gospodine, a o ovoj stvari znam sve što sam hteo da znam.

Vojvoda pogleda Ernotona s ostatkom nespokojstva. — Gospodine, — reče mu ovaj — bio bih srećan da date nekom drugom da taj nalog izvrši.

— Pogrešio sam, gospodine, priznajem — reče Majen. — Budite dobri i učinite mi uslugu koju sam od vas tražio.

Posle pet minuta vojnik uđe u odaju.

Kada ugleda vojvodu, ote mu se uzvik, ali je vojvoda imao toliko snage da stavi prst na usta. Vojnik odmah učuta.

— Gospodine, — reče Majen Ernotonu — ja ću vam večito biti zahvalan i mi ćemo se bez sumnje jednoga dana naći u boljim okolnostima. Smem li da vas pitam s kime imam čast da govorim?

— Ja sam vikont Ernoton od Karmenža, gospodine.

Majen je očekivao neko duže objašnjenje, ali je sada mladić bio zakopčan.

— Vi ste išli putem za Božansi, gospodine, — nastavi Majen.

— Jesam, gospodine.

— Znači da sam vas ja uznemirio i možda ove noći nećete moći da nastavite put?

— Naprotiv, gospodine, mislim odmah da nastavim put.

— Za Božansi?

Ernoton pogleda Majena kao čovek koga ta pitanja nimalo ne vesele.

— Za Pariz — reče mu. Vojvoda se iznenadi.

— Oprostite, — nastavi Majen — ali izgleda mi čudnovato da ste pošli za Božansi i zato što ste se zaustavili zbog jednog nepredviđenog slučaja, vi napuštate cilj svog putovanja bez nekog ozbiljnog uzroka.

— Ništa prostije od toga, gospodine, — odgovori mu Ernoton. — Išao sam na jedan sastanak. Ovaj događaj me je primorao da se ovde zadržim i ja sam taj sastanak propustio. Sad se vraćam.

Majen uzalud pokuša da pročita na licu hladnoga Ernotona nešto drugo sem onoga što je izražavao recima.

— Ah, gospodine, — reče najzad — zašto ne ostanete sa mnom nekoliko dana! Poslao bih u Pariz ovog mog vojnika da mi nađe nekog hirurga, jer sigurno razumete da ne mogu da ostanem ovde sam sa seljacima koje ne poznajem!

— A zašto, gospodine, — odgovori Ernoton — neka ostane vaš vojnik kraj vas, a ja ću otići da vam nađem hirurga?

Majen se kolebao.

— Zna li ime moga neprijatelja? — upita ga.

— Ne znam, gospodine.

— Šta! Spasli ste mu život i on vam nije kazao svoje ime?

— Nisam ga ni pitao, — Niste ga pitali?

— I vama sam spasao život, gospodine, pa zar sam vas zbog toga pitao za ime? Ali zato obojica znate moje. Zašto je potrebno da spasilac zna imena svojih dužnika? Treba onaj kome je učinjeno dobro da zna ime svog spasioca.

— Vidim, gospodine, — reče Majen — da se od vas ne može ništa doznati, diskretni ste kao što ste hrabri.

— A ja vidim da vi te reči izgovarate sa nekim prekorom i to mi je žao jer u stvari, ono čega se pribojavate, treba da vas razuveri. Čovek ne može biti diskretan sa jednim, a da to ne bude i sa drugim.

— Imate pravo. Dajte mi ruku, gospodine od Karmenža.

Ernoton mu pruži ruku i njegov pokret ničim nije odavao da pruža ruku jednom knezu.

— Vi ste mi prebacili zbog moga ponašanja, gospodine, — nastavi Majen — i ja se ne mogu opravdati, a da ne otkrijem velike tajne. Najbolje će biti, mislim, da ne idemo dalje u poverljivom razgovoru.

— Imajte na umu, gospodine, — odgovori Ernoton — da se vi branite, a ja vas ne napadam. Vi ste potpuno slobodni, veruj te mi, da govorite ili da ćutite.

— Hvala vam, ćutaću. Znajte samo da sam ja plemić od dobre kuće i u mogućnosti da vam pružim sva zadovoljstva.

— Prestanimo s tim, gospodine, — odgovori Ernoton — i verujte da ću biti diskretan u pogledu vaših novčanih mogućnosti kao što sam bio u pogledu vašega imena. Zahvaljujući gospodaru kome služim, niko mi nije potreban.

— Vaš gospodar? — upita Majen sa nespokoјstvom.

— A ko je vaš gospodar, molim vas?

— Oh! Sami ste kazali da prekinemo poverljive razgovore — odgovori Ernoton.

— To je tačno.

— A zatim, vaša rana počinje da se pozleđuje. Manje govorite, gospodine, manje govorite.

— Imate pravo. Ah, kako mi je hirurg potreban!

— Ja se vraćam u Pariz, kao što sam imao čast da vam kažem, dajte mi njegovu adresu.

Majen daje vojniku znak i ovaj mu priđe, zatim obojica počeše da govore tihim glasom. S uobičajenom diskrecijom Ernoton se udalji. Najzad, posle nekoliko minuta dogovaranja, vojvoda se okrete Ernotonu.

— Gospodine od Karmenža, — reče mu — dajte mi časnú reč da ćete pismo koje ću vam dati verno odneti osobi kojoj je upućeno.

— Dajem vam reč, gospodine.

— Verujem Vam. Vi ste pravi vitez i mogu slepo da vam se poverim.

Ernoton se pokloni.

— Poveriću vam jedan deo svoje tajne — reče Majen. — Ja pripadam gardi gospođe vojvotkinje od Monpansijea.

— Ah! — reče prostodušno Ernoton. — Gospođa vojvotkinja od Monpansijea ima gardu? Nisam to znao.

— U ovim vremenima nemira, gospodine, — nastavi Majen — svako se zaštićuje onako kako najbolje ume i pošto je kuća Gizovih vladajuća...

— Ne tražim vam objašnjenje, gospodine. Vi pripadate gardi gospođe vojvotkinje od Monpansijea i to mi je dovoljno.

— Da nastavim. Imao sam nalog da putujem Amboaz kada sam na putu susreo svoga neprijatelja. Ostalo znate.

— Znam — reče Ernoton.

— I pošto sam zaustavljen na putu zbog ove rane, moram da položim račune gospođi vojvotkinji o uzrocima svog zadocnjenja.

— Tako je.

— Budite ljubazni i predajte lično njoj u ruke pismo koje ću imati čast da joj napišem.

— Ako se ovde može naći hartije i mastila — odgovori Ernoton i diže se da potraži.

— Nemojte se truditi, gospodine — reče Majen — moj vojnik sigurno ima kod sebe moje tabačice za pisanje.

I zaista vojnik izvadi iz svog džepa zatvorenu buruntiju. Majen se okrete zidu da bi je otvorio, jer se otvarala pritiskom na neku

oprugu. Buruntija se otvori. On napisa nekoliko redova olovkom i zatvori buruntiju s istom tajanstvenošću.

— Gospodine, — reče mladić — za tri dana pismo će biti predato.

— Lično vojvotkinji?

— Gospođi vojvotkinji od Monpansijeja lično.

Vojvoda stisnu ruku svome blagonaklonom saputniku i, umoran i od razgovora i od pisanja, pade na svežu slamu dok mu je po čelu izbijao znoj.

— Gospodine, — reče vojnik jezikom koji se Ernotonu učinio prilično u neskladu sa njegovim odelom — gospodine, vi ste me uvezali kao nekog telca, ali, bez obzira da li ste to uradili što ste hteli ili što ste morali, ja ove veze smatram vezama prijateljstva i ja ću vam to dokazati kada bude trebalo i gde bude trebalo.

I on mu pruži ruku čiju je belinu mladić već bio zapazio.

— Dobro — reče Karmenž i nasmeja se. — Sada imam dva prijatelja više.

— Ne smejte se, gospodine, — reče vojnik — nikada prijatelj nije na odmet.

— To je tačno, druže, odgovori Ernoton. I ode.

ŠTALSKO DVORIŠTE

Ernoton odmah ode i kako je uzeo vojvodinog konja umesto svoga koga je dao Roberu Brikeu, išao je dosta brzo, tako da je oko polovine trećega dana stigao u Pariz.

U tri sata posle podne ulazio je u Luvr, u odaju gde su bili vitezovi.

Nikakav naročiti događaj, uostalom, nije objavio njegov povratak.

Kada ga Gaskonjci ugledaše, uzviknuše od iznenađenja.

Gospodin od Loanjaka, kada je čuo te usklrike, uđe u odaju i kada spazi Ernotona, namršti se što je više mogao što, međutim, nije sprečilo Ernotona da pođe pravo k njemu.

Gospodin od Loanjaka dade mladiću znak da dođe u malu sobu za rad koja se nalazila na jednom kraju spavaonice. To je bila neka vrsta odaje za primanje u kojoj je ovaj vrhovni sudija izricao kazne.

— Zar se tako ponaša, gospodine? — reče mu odmah u početku. — Ako se ne varam, vi ste već pet dana i pet noći odsutni, i to baš vi, gospodine, koga sam smatrao najrazumnijim, sada dajete primer ovakve nediscipline!

— Gospodine, — odgovori Ernoton i pokloni se — uradio sam ono što mi je naređeno da učinim.

— A šta vam je naređeno da učinite?

— Naređeno mi je da pratim gospodina od Majena i ja sam ga pratio.

— Pet dana i pet noći?

— Pet dana i pet noći, gospodine.

— Znači da je vojvoda napustio Pariz?

— Iste one večeri, i to mi se učinilo sumnjivim.

— Imali ste pravo, gospodine. A šta je posle bilo? Ernoton tada ukratko, ali svim žarom i energijom srčanog čoveka, poče da priča o događaju na putu i o posledicama toga događaja. Dok je pričao, na Loanjakovom licu smenjivali su se svi utisci koje je pripovedač izazivao u njemu.

Ali kada je Ernoton došao do pisma koje mu je gospodin od Majena poverio, on uzviknu:

— Pa je l' kod vas to pismo?

— Kod mene, gospodine.

— Do đavola! To zaslužuje da čovek obrati malo pažnje — odgovori kapetan. — Pričekajte me, gospodine, ili bolje, pođite sa mnom, molim vas.

Ernoton pođe za Loanjakom i dođoše u štalsko dvorište Luvra.

Sve se spremalo za kraljev izlazak. Prezali su ekipaže. Gospodin od Epernona je posmatrao kako probaju dva nova konja koja su došla iz Engleske kao Elizabetin poklon Anriju. Ta dva konja, neverovatne skladnosti i razmera, imala su toga dana da budu upregnuta kao prvi u kraljeva kola.

Gospodin od Loanjaka priđe gospodinu d'Epernonu i povuče ga za skut ogrtača, dok je Ernoton ostao pri ulazu u dvorište.

— Ima novosti, gospodine vojvodo, — reče mu — velikih novosti!

Vojvoda napusti skup u kome se nalazio i priđe bliže stepenica-ma kojima je imao da siđe kralj.

— Govorite, gospodine od Loanjaka, govorite.

— Gospodin od Karmenža je stigao čak odnekud iza Orleana. Gospodin od Majena leži u jednom selu, teško ranjen.

Vojvoda uzviknu od iznenađenja.

— Ranjen! — ponovi on.

— Čak i više, napisao je gospođi od Monpansijea jedno pismo i ono je kod gospodina od Karmenža.

— Oho! — reče d'Epennon. — Majka mu stara! Neka dođe odmah gospodin od Karmenža da ja s njime razgovaram.

Loanjak ode i uze Ernotona za ruku, koji je, kao što smo kazali, stajao po strani dok su starešine razgovarale.

— Gospodine vojvodo, — reče mu — evo našeg putnika.

— Dobro, gospodine. Kod vas se, kažu, nalazi jedno pismo gospodina vojvode od Majena? — upita d'Epennon.

— Jeste, Vaša Svetlosti.

— Pisano u jednom malom selu blizu Orleana?

— Jeste, Vaša Svetlosti.

— I upućeno gospođi od Monpansijea?

— Jeste, Vaša Svetlosti.

— Hoćete li mi dati to pismo, molim vas.

I vojvoda pruži ruku sa spokojnom nebrižljivošću čoveka koji misli da ima samo da iskaže svoje želje, ma kakve bile, pa da mu se one ispune.

— Oprostite, Vaša Svetlosti, — reče Karmenž — ali zar mi vi niste kazali da vama dam pismo koje je gospodin od Majena poslao svojoj sestri? — Bez sumnje.

— Gospodin vojvoda onda ne zna da je to pismo meni povereno.

— To ne znači ništa!

— Za mene znači mnogo, Vaša Svetlosti. Ja sam vojvodi dao častnu reč da će to pismo biti predato lično vojvotkinji.

— Pripadate li vi kralju ili gospodinu od Majena?

— Kralju, Vaša Svetlosti.

— Pa lepo! Kralj hoće da vidi to pismo.

— Vaša Svetlosti, ali vi niste kralj.

— Ja zaista mislim da vi zaboravljate s kim govorite, gospodine od Karmenža! — reče d'Epennon i preblede od ljutine.

— Znam vrlo dobro, Vaša Svetlosti, i zato i odbijam.

— Vi odbijate, kazali ste da odbijate, gospodine od Karmenža?

— Kazao sam.
— Gospodine od Karmenža, vi zaboravljate zakletvu na vernost!
— Vaša Svetlosti, koliko znam, do danas sam se zakleo na vernost samo jednoj osobi i ta je osoba Njegovo Veličanstvo. Ako mi kralj zatraži to pismo, imaće ga; jer je kralj moj gospodar, ali on nije sad tu.

— Gospodine od Karmenža, — reče vojvoda čija je srdžba bila sve vidnija, dok je Ernoton naprotiv bivao sve hladniji, — gospodine od Karmenža, vi ste, kao i svi iz vašeg kraja, slepi kada napredujete. Sreća vas je zanela, mali moj plemiću. Jedna državna tajna vam je pomutila mozak kao da ste maljem udareni.

— Ono što mi pomućuje mozak, gospodine vojvodo, to je nemilost u koju ću pasti kod Vašeg Gospodstva, a ne moja sreća koja dolazi u pitanje, posle moga odbijanja da vam dam pismo. Ali mi je stalo do toga; ja činim ono što mi je dužnost i niko, izuzev kralja, neće imati ovo pismo koje vi od mene tražite, ako on nije ličnost kojoj je ono i upućeno.

Gospodin od Epernona načini gnevan pokret.

— Loanjače, — reče — naredićete da se gospodin od Karmenža odmah odvede u zatvor.

— Na taj način izvesno je — reče Karmenž i nasmeja se — da neću moći da odnesem gospođi od Monpansijea pismo koje je kod mene; bar dok sam u zatvoru, ali kada izađem...

— Ako ikada iziđete — reče d'Epernon.

— Izići ću, gospodine, sem ako vi ne naredite da me ubiju — reče Ernoton sa odlučnošću koja je postajala sve hladnija i strasnija. — Jest, iziću ću. Zidovi su slabiji od moje volje. I tada! Svetlosti, kada budem izišao...

— Pa lepo! Kada jednom iziđete?

— Govoriću kralju i kralj će mi odgovoriti.

— U zatvor! U zatvor! — urlao je d'Epernon, koji više nije mogao da se uzdržava. — U zatvor, i neka mu se oduzme pismo!

— Niko ga neće taknuti! — uzviknu Ernoton i skoči unazad vadeći iz džepa Majenovu buruntiju. — Iscepaću to pismo na komadiće, pošto ne mogu na drugi način da ga spasem. To će mi gospodin vojvoda od Majena odobriti, a Njegovo Veličanstvo oprostiti.

I zaista, mladić u svom pravednom opiranju htjede da iscepa dragocenu kovertu, kada ga jedna ruka blago zadržala.

Da je pritisak bio jači, bez svake sumnje mladić bi udvostručio snagu da uništi pismo, ali kada je video da se radi sa blagošću, on zastade i okrete glavu.

— Kralj! — reče.

I zaista, izlazeći iz Luvra, kralj je sišao niza stepenice i kako se bio zaustavio na poslednjem stepeniku, čuo je kraj te raspre. Njegova kraljevska ruka zadržala je Karmenžov pokret.

— Šta je to, gospodo? — upita on glasom kome je, kada je hteo, umeo da da vladalačku moć.

— To je, Sire, — uzviknu d'Epernon koji nije ni pokušavao da sakrije svoj gnev, — to je što ovaj čovek, jedan od vaših četrdeset i pet vitezova uostalom, hoće da prestane da bude u njihovom broju. To je, kažem vam, što sam ga u vaše ime poslao da prati gospodina od Majena za vreme njegovog boravka u Parizu i on je išao za njim čak do iza Orleana i tamo je primio od njega jedno pismo za gospođu od Monpansijea.

— Vi ste primili od gospodina od Majena jedno pismo za gospođu od Monpansijea?

— Jesam, Sire, — odgovori Ernoton. — Ali vam gospodin vojvoda od Epernona ne kaže u kakvim okolnostima.

— Pa lepo! Gde je to pismo? — upita kralj.

— Upravo u tome i jeste povod sukoba, Sire. Gospodin od Karmenža kategorički odbija da mi ga da i hoće da ga nosi na označenu adresu. Smatram da to odbijanje pokazuje kako je on rđav službenik.

Kralj pogleda Karmenža.

Mladić kleče jednom nogom na zemlju.

— Sire, — reče — ja sam jedan siromašan plemić, čovek od časti, to je sve. Spasao sam život vašem glasniku koga je gospodin od Majena sa svojih pet saučesnika hteo da ubije. Stigao sam na vreme i okrenuo ratnu sreću u njegovu korist.

— A za vreme borbe, nije se ništa dogodilo gospodinu od Majena? — upita kralj.

— Jeste. Sire. On je ranjen, čak teško ranjen.

— Dobro! — reče kralj. — A šta je posle bilo?

— Vaš glasnik koji je, izgleda, osećao neku naročitu mržnju protiv gospodina od Majena...

Kralj se nasmeja.

— Vaš glasnik, Sire, hteo je da dotuče svog neprijatelja. Možda je bio u pravu, ali ja sam mislio da u mom prisustvu, to jest u prisustvu jednog čoveka čiji mač pripada Vašem Veličanstvu, ta osвета može da postane neko političko ubistvo, i...

Ernoton zastade.

— Dopršite — reče kralj.

— I ja sam spasao gospodina od Majena od vašeg glasnika kao što sam spasao vašeg glasnika od gospodina od Majena.

D'Epéron sleže ramenima. Loanjak se ujede za brk, a kralj osta hladan.

— Nastavite — reče kralj.

— Gospodin od Majena, pošto je ostao samo sa još jednim čovekom, jer su mu četvorica ostalih bili ubijeni, nije hteo da se odvoji od njega i kako nije znao da ja pripadam Vašem Veličanstvu, poverio mi se i predao mi je jedno pismo za svoju sestru. To je pismo kod mene, evo ga. Dajem ga Vašem Veličanstvu neka raspolaže njime kao što i sa mnom raspolaže. Meni je čast draga, Sire, ali od časa kada imam zaštitu kraljeve volje, ja se odričem svoje časti, jer se ona nalazi u sigurnim rukama.

I Ernoton, još uvek sa kolenom na zemlji, pruži kralju buruntiju.

Kralj je blago odbi rukom.

— Pa šta govorite vi, d'Epemone, gospodin od Karmenža je častan čovek i veran službenik.

— Ja, Sire! — reče d'Epéron. — Vaše Veličanstvo pita šta sam kazao?

— Jeste. Zar nisam čuo silazeći niza stepenice kako se izgovara reč zatvor? Do đavola! Treba da bude suprotno. Kada se slučajno susretne jedan čovek kao gospodin od Karmenža, onda kao kod starih Rimljana, treba govoriti, o vencima i nagradama. Pismo uvek pripada onome, vojvodo, koji ga nosi ili onome kome se nosi.

D'Epéron se pokloni i nešto progundā.

— Vi ćete odneti pismo, gospodine od Karmenža.

— Ali, Sire, pomislite šta samo u njemu može da bude — reče d'Epéron. — Ne igrajmo se obazrivošću kada je u pitanju život Vašeg Veličanstva.

— Vi ćete odneti to pismo, gospodine od Karmenža, — ponovi kralj i ne odgovori svome ljubimcu.

— Hvala, Sire, — reče Karmenž i povuče se.
 — Kuda ga nosite?
 — Gospođi vojvotkinji od Monpansije. Mislim da sam imao čast da to kažem Vašem Veličanstvu.
 — Rđavo sam se izrazio. Na koju adresu? — Hteo sam da kažem. Da li u hotel Giza, u hotel Sen-Deni ili u Bel?...
 Jedan pogled d’Epernona prekide kralja.
 — Nemam nikakva naročita uputstva od gospodina od Majena u vezi.s tim, Sire. Oднеću pismo u hotel Gizovih i tamo ću saznati gde je gospođa od Monpansije.
 — Znači poći ćete da tražite vojvotkinju?
 — Hoću, Sire.
 — A kada je nadete?
 — Daću joj poruku.
 — Tako je. A sada, gospodine od Karmenža...
 I kralj pogleda oštrije u mladića.
 — Sire?
 — Da li ste se zakleli ili ste obećali nešto drugo gospodinu od Majena sem da predate to pismo u ruke njegovoj sestri.
 — Nisam, Sire.
 — Da niste na primer saznali — navaljivaše i dalje kralj — nešto kao što bi bila tajna na kome mestu možete da se susretnete sa vojvotkinjom?
 — Ne, Sire, nisam ništa slično obećao.
 — Ja bih vam tada stavio jedan jedini uslov, gospodine.
 — Sire, ja sam rob Vašeg Veličanstva.
 — Vi ćete predati pismo, doći ćete odmah k meni u Vensan. Tamo ću biti večeras.
 — Razumern, Sire.
 — I tamo ćete mi tačno reći gde ste našli vojvotkinju.
 — Sire, Vaše Veličanstvo može na to da računa.
 — Bez ikakvih objašnjenja i poverljivih razgovora, zapamtite!
 — Sire, obećavam vam.
 — Kakva nesmotrenost! — reče vojvoda od Epernona. — Ah, Sire!
 — Vi ne poznajete ljude, vojvodo, bar poneke ljude. Ovaj je bio iskren prema Majenu, biće znači iskren i prema meni.
 — Prema vama, Sire! — uzviknu Ernoton. — Biću ne iskren, nego odan.

— A sada, d'Epèrnone, — reče kralj — prekinite svađu. Odmah ćete oprostiti ovom čestitom službeniku ono što ste smatrali kao nedostatak odanosti, a što ja, međutim, smatram dokazom poštenja.

— Sire, — reče Karmenž — gospodin vojvoda od Epèrnona je toliko uzvišen da u momè nepokoravanju, zbog kojeg sam mu uostalom i izrazio svoje žaljenje, ne bi video koliko ga ja poštujem i volim. Samo, ja sam pre svega radio' ono što sam smatrao svojom dužnošću.

— Majka mu stara! — reče vojvoda i promeni izraz lica sa istom lakoćom kao što čovek stavlja ili skida neku masku. — Ovo je jedno iskušenje koje vam čini čast, dragi moj Karmenže. Vi ste zaista divan dečko, je li Loanjače? Ali smo ga i dobro zaplašili.

I vojvoda prsnu u smeh.

Loanjak se okrete da ne bi ništa odgovorio. Iako je bio Gasconjac, osećao je da nema snage da laže s istom bezočnošću kao i njegov starešina.

— To je bilo iskušenje? — reče kralj sa sumnjom. — U toliko bolje, d'Epèrnone, ako je to bila samo proba. Ali vam ne savetujem takve vrste proba sa svima, mnogi bi tu podlegli.

— Utoliko bolje! — ponovi i Karmenž. — Utoliko bolje, gospodine vojvodo, ako je to bilo samo kušanje. Onda sam siguran u blagonaklonost Vaše Svetlosti.

Ali dok je te reči govorio, mladić je, kao i kralj, bio malo sklon da veruje.

— A sada, kada se sve lepo svršilo, gospodo, — reče Anri — možemo poći.

D'Epèrnon se pokloni.

— Vi ćete poći sa mnom, vojvodo?

— Drugim rečima, ja ću pratiti Vaše Veličanstvo na konju. Mislim da je Vaše Veličanstvo tako i naredilo?

— Tako je. A ko će biti kod drugih vrata? — upita Anri.

— Jedan odan službenik Vašeg Veličanstva, — reče d'Epèrnon — gospodin od Sen-Malina.

I pogleda kako će to ime delovati na Ernotona. On osta miran.

— Loanjače, — dodade zatim — zovite gospodina od Sen-Malina.

— Gospodine od Karmenža, — reče kralj koji je razumeo nameru vojvode od Epèrnona — vi ćete izvršiti nalog i odmah ćete doći u Vensen, je l' tako?

— Jeste, Sire?

I Ernoton, i pored sve svoje mudrosti, ode dosta srećan što ne mora da prisustvuje trijumfu koji je imao da razgali srce ambicioznog Sen-Malina.

SEDAM MAGDALENINIH GREHOVA

Kralj baci pogled na konje i kada ih vide onako snažne i nestrpljive, nije hteo sam da se nađe u kolima, pa prema tome, pošto je u svakom pogledu Ernotonu dao za pravo, kao što smo videli, on dade znak vojvodi da sedne pored njega u karuce.

Loanjak i Sen-Malin zauzeše mesta na vratima, a samo je jedan konjanik išao napred.

Vojvoda se namesti na prednje sedište ogromnih kola, a kralj, sa svim svojim kućicima, smesti se na jastuke u dnu.

Između svih tih pasa jednog je najviše, voleo. To je bilo psetance koje smo videli u njegovim rukama u loži Opštine i koje je imalo zasebno jastuče na kome je dremuckalo.

Desno od kralja nalazio se sto čije su noge bile uglavljene u pod karuca. Taj sto je bio pretrpan slikama u boji koje je Njegovo Veličanstvo rezalo sa neverovatnom veštinom iako su se kola truckala.

To su većinom bile svete slike. Kako su u to doba sa verom bili izmešani neznabožački pojmovi, i to u dosta slobodnoj razmeri, i mitologija je bila prilično zastupljena u ovoj zbirci kraljevih slika.

Ovoga trenutka Anri, koji je sve činio po nekom redu, napravio je izvestan izbor među tim slikama, i sada je odsecao život Magdalene pokajnice.

Predmet je sam po sebi dosta živopisan, a mašta slikara još je ulepšala prirodne ukrase oko predmeta. U njima se videla Magdalena lepa, mlada i slavljena; raskošna kupatila; balovi i sva ostala zadovoljstva mogla su se videti u zbirci.

Umetnik je imao sjajnu misao da čudi svoje kičice sakrije zakonskim velom crkvenih zakona, te je tako pored opšteg naslova *Sedam smrtnih grehova*, svaka slika imala i zasebno objašnjenje:

„Magdalena podleže grehu ljutnje”

„Magdalena podleže grehu proždrljivosti”

„Magdalena podleže grehu oholosti”.

„Magdalena podleže grehu bluda”.

I tako redom, do sedmog i poslednjeg smrtnog greha.

Slika koju je kralj isecao kada su prolazili kroz kapiju Sent-Antoan, predstavljala je Magdalenu kako podleže grehu ljutnje.

Lepa grešnica, izvaljena na jastuke i bez drugog odela sem svoje divne zlatne kose, kojom je docnije imala da obriše namirisane Hristove noge, naređivala je, s desne strane, da se u ribnjak baci jedan rob koji je razbio neku skupocenu vazuu. Ribnjak je bio pun riba, sličnih jeguljama, koje su kao zmije pružale svoje glave žudne plena. Sa leve strane je naređivala da šibaju jednu ženu, koja je bila odevena još manje nego ona, jer je imala zadignutu punđu. Kažnjavala ju je zato što je, češljajući svoju gospodaricu, iščupala nekoliko onih divnih vlakana kose čija je bujnost činila Magdalenu još neumoljivijom za pogreške te vrste.

Pozadina slike predstavljala je kako tuku pse zato što su pustili nekažnjene prosjake koji su došli da traže milostinju i kako kolju petlove zato što su suviše jako i suviše rano pevali.

Kad su došli do Kroa-Fobena, kralj je izrezao sve delove ove slike i pripremao se da pređe na sliku sa natpisom:

„Magdalena podleže grehu proždrljivosti”.

Ova slika predstavljala je lepu grešnicu kako leži na jednom od onih purpurnih i zlatnih kreveta na kojima su stari obedovali. Sve što su rimski gastronomi poznavali kao najodabranije u mesu, ribama i voću, – od puha u medu i morskih riba u falernskom vinu, pa do morskih rakova sa Strombolija i narova sa Sicilije, krasilo je taj sto. Na zemlji su se psi otimali oko jednog fazana, dok je Svetlost dana bila pomračena oblakom ptica u hiljadu boja koje su sa tog prepunog stola odnosile smokve, jagode i trešnje i koje su pokadšto ispuštale na čitav čopor miševa, a ovi su, sa njuškicama podignutim u vazduhu, očekivali tu obilnu hranu koja im je padala s neba.

Magdalena je držala u ruci jedan od onih pehara neobičnog oblika koje Petronije opisuje u Trimalcionovoj gozbi, i koji je bio ispunjen nekim napitkom boje topaza.

Sav zauzet tim važnim poslom, kralj samo podiže glavu kada su prošli pored manastira jakobinaca čije je zvono zvonilo na večernje da je sve brujalo.

Sva vrata i prozori bili su zatvoreni i pomislilo bi se da je pust samo da se iz unutrašnjosti manastira nije čulo zvono.

Pošto je samo bacio pogled, kralj se opet predade sečenju slika.

Ali pažljiv posmatrač bi primetio da je stotinu koraka dalje bacio mnogo radoznaliji pogled na jednu kuću lepe spol jasnosti koja je stajala s leve strane puta i, podignuta usred lepog vrta, imala je gvozdenu ogradu sa pozlaćenim šiljcima. Ta poljska kuća zvala se Bel-Ezba.

Sasvim protivno jakobinskom manastiru, Bel-Ezba je imala sve prozore otvorene, izuzev jednog jedinog na kojem je bio spušten zastor od daščica.

U trenutku kada je kralj prošao, taj zastor neprimetno zadrhta.

Kralj izmeni sa d'Epernonom jedan pogled i jedan osmeh, a zatim poče da seče nov smrtni greh. To je bio greh bluda.

Umetnik ga je predstavio tako strašnim bojama i žigosao greh sa takvom hrabrošću i upornošću, da smo u stanju da damo samo jednu sličicu, i to sporednu.

Magdalenin anđeo čuvar beži prestravljen k nebu i skriva lice obema rukama.

Ova slika, prepuna lepo obrađenih sitnica, toliko je obuzela kraljevu pažnju, da je produžio put ne primećujući izvesnu taštinu koja se kočoperila na levim vratima njegovih karuca. To je bila velika šteta, jer je Sen-Malin bio neobično srećan i neobično gord na svome konju.

On, tako blizu kralja, on, gaskonjski kadet na domašaju da čuje kako Njegovo Veličanstvo hrišćanski kralj govori svome kućencetu:

— „Polako, *master lav*”, dosadni ste mi.

Ili kako govori gospodinu vojvodi od Epernona, zapovedniku kraljeve pešadije:

— Vojvodo, izgleda da će mi ovi konji slomiti vrat.

S vremena na vreme, međutim, kao da bi ugušio svoju gordost, Sen-Malin bi pogledao Loanjaka na drugim vratima, koga su te počasti već načinile ravnodušnim, i nalazio da je taj plemić lepši sa svojim mirnim izrazom i skromnim vojničkim držanjem no što je mogao biti on sam sa svojim držanjem kao u oficira, i Sen-Malin

pokuša da se malo umiri. Ali uskoro izvesne misli vratiše njegovoj sujeti novu snagu.

„Vide me, posmatraju me”, mislio je on, „i sve se pitaju: Ko je ovaj srećni vitez koji prati kralja?”

Način na koji su išli, što nije nimalo opravdavalo kraljev strah, omogućavao je da Sen-Malinova sreća dosta potraje, jer Elizabetini konji, natovareni teškim amovima koji su bili iskićeni srebrom i širi tima, i stešnjeni štrangahia sličnim uzama Davidovog kovčega, nisu mogli ići tako brzo u pravcu Vensana.

Ali kako se i suviše ponosio, nešto, kao neki glas odozgo, dođe da umiri njegovu radost, nešto je za njega bilo žalosnije od svega: čuo je kako je kralj izgovorio Ernotonovo ime.

Dva ili tri puta za nekoliko minuta kralj je to ime izgovorio. Trebalo je videti kako se svaki put Sen-Malin naginjao da dokući nešto od te tajne.

Ali, kao i obično kad čoveka nešto zagolica, uvek bi ga prekinuo kakav događaj ili buka.

Kad god bi na nekom mestu slike učinio suviše nesmotren pokret, kralj bi uzviknuo od žalosti, ili bi *master Lavu* doviknuo da čuti. To bi kazao sa najvećom nežnošću, a psetance je kevtalo sa očiglednom željom da pravi istu toliku buku kao i neki veliki pas.

Istina je samo da je od Pariza do Vensana Ernotonovo ime kralj izgovorio bar deset puta, a vojvoda bar četiri puta, ali Sen-Malin nije mogao da razabere povodom čega su ga pominjali.

On je zamišljao — čoveku je u krvi da sam sebe obmanjuje — da je kralj samo pitao o uzroku nestanka tog mladića, a da je d'Eperton pričao neki izmišljeni ili stvaran razlog.

Kralj je imao da iseče još tri greha. I zato, pod prividnim izgovorom da mora da se oda tome važnom poslu, Njegovo Veličanstvo se zatvori u svoju sobu čim je sišao s kola.

Duvao je strahovito hladan severac. I Sen-Malin se taman spremao da se namesti pored velikog kamina gde je mislio da se ogreje i da spava, kada mu Loanjak položi ruku na rame.

— Vi ste danas dežurni, — reče mu glasom što ga imaju samo ljudi koji su dugo slušali i koji su došli u položaj da sad njega slušaju — spavaćete neku drugu noć. A sada ustajte, gospodine od Sen-Malina.

— Bdeću petnaest dana uzastopce ako treba, gospodine, — odgovori ovaj.

— Žao mi je što nemamo nekog drugog pri ruci — reče Loanjak praveći se da traži nekog unaokolo.

— Gospodine, — prekide ga Sen-Malin — nepotrebno je da se drugome obraćate. Ako je potrebno, neću i mesec dana spavati.

— Oh! Neće se od vas toliko zahtevati; umirite se.

— Šta treba da radim, gospodine? Uzjašite konja i vratite se u Pariz.

— Ja sam spreman. Konj mi je još nerasedlan za jaslama.

— Vrlo dobro. Ići ćete pravo u stan četrdeset i pet vitezova.

— Razumem, gospodine.

— Tamo ćete sve probuditi, ali tako da niko ne zna kuda ima da se ide i šta ima da se radi, izuzev starešina koje ću vam naznačiti.

— Postupiću tačno prema vašim uputstvima.

— Čujte dalje: Ostavićete četrnaestoricu te gospode na kapiji Sent-Antoan, četrnaest drugih na polovini puta, a vi ćete dovesti ovamo ostalih četrnaest.

— Smatrajte to kao učinjeno, gospodine od Loanjaka. Ali u koje doba treba izići iz Pariza?

— Čim padne noć.

— Na konjima ili pešice?

— Na konjima.

— Sa kakvim oružjem?

— Sa svim: noževima, mačevima i pištoljima.

— Sa oklopima?

— I sa oklopima.

— A ostatak naredbe, gospodine?

— Evo vam tri pisma: jedno za gospodine od Birana, jedno za gospodina od Šalabra i jedno za vas. Gospodin od Šalabra će uzeti zapovedništvo prvog odreda, gospodin od Birana drugog, a vi trećeg.

— Razumern, gospodine.

— Ta će se pisma otvoriti tek kada se stigne na mesto, i to u šest časova. Gospodin od Šalabra otvoriće svoje pismo kod kapije Sent-Antoan, gospodin od Birana kod Kroa-Fobena, a vi svoje kod kapije-kule.

— Treba li doći brzo?

— Što brže konji mogu, ali ne izazivajte nikakvu sumnju, i pazite da ne padate mnogo u oči. Pri izlasku iz Pariza svako će ići na drugu kapiju: gospodin od Šalabra na kapiju Burđel, gospodin od Birana na kapiju Tampl, a vi, pošto imate najveći put da prevalite, poći ćete pravim putem, to jest kapijom Sent-Antoan. — Razumem, gospodine.

— Ostatak uputstva nalazi se u pismima. Idite. Sen-Malin pozdravi i pođe.

— A čujte, — poče opet Loanjak. — Odavde do Kroa-Fobena idite brzinom kojom hoćete, ali od Kroa-Fobena do ograde, idite hodom. Imate još dva sata do noći, to je više vremena no što vam je potrebno.

— Razumem, gospodine.

— Jeste li dobro razumeli ili hoćete da vam ponovim zapovest?

— Nije potrebno, gospodine.

— Srećan put, gospodine od Sen-Malina.

I Loanjak, zveckajući mamuzama, vrati se u svoje odaje.

— Četrnaest u prvoj grupi petnaest u drugoj i petnaest u trećoj, očigledno je da se više ne računa na Ernotona i da on više ne pripada grupi od nas četrdeset i pet.

I Sen-Malin, sav naduven od gordosti, izvrši svoj nalog sa važnošću, ali tačno.

Pola časa posle odlaska iz Vensana, pošto je izvršio do tančina sve Loanjakove naloge, on je prelazio barijeru.

Četvrt sata docnije bio je već u stanu četrdeset i pet vitezova.

Većina te gospode sladila je već u svojim sobama miris večere koja se pušila u njihovim kuhinjama.

Tako je plemenita Lardij od Šavantrada spremila neko jelo od šargarepe i ovčetine sa jakim začinima, to jest po gaskonjskom običaju; jelo veoma sočno, pri spremanju joj je i Militor pomagao time što je gvozdenom viljuškom probao do kog je stepena kuvano meso i povrće.

Pertinaks od Monkraboa, uz pomoć svog čudnog sluge kome je govorio vi, a ovaj njemu ti, vežbao je svoje kuvarske sposobnosti za grupu ljudi koji su se zajednički hranili. Kuhinja koju je osnovao taj vesti organizator brojala je osam drugara i svaki je davao po šest sua po obedu.

Niko nije video kada je gospodin od Šalabra jeo; rekao bi čovek da je to neko mitološko biće kome ništa nije potrebno,

Ali njegova mršavost je dovodila u sumnju njegovo božansko poreklo.

Posmatrao je kako njegovi drugovi doručkuju, ručaju i večera-ju kao ponosna mačka koja neće da prosi, ali koja je ipak gladna i oblizuje brkove da bi utolila glad. Mora se istina reći, uvek je odbi-
jao kada bi ga pozivali, što se retko dešavalo, govoreći da još žvaće poslednji zalogaj, a taj zalogaj nikad nije bio manji od neke jarebice, fazana, velike crvene jarebice, ševe, neke paštete od tetreba ili kakve skupocene ribe. A posle svega toga dobro se napio španskog vina ili vina sa čuvenih ostrva kao što su Malaga, Kipar ili Sirakuza.

Kao što se vidi, celo to društvo je po svojoj čudi raspolagalo nov-
cem koji je dobijalo od Njegovog Veličanstva Anrija III. Uostalom, svačiji se karakter mogao oceniti prema njegovom malom stanu. Jedni su voleli oveće i gajili ga u nekoj okrnjenoj saksiji na svome prozoru. Obično neku kržljavu ružinu stabljiku ili kakav uveo cve-
tić. Drugi su kao i kralj imali naklonosti prema slikama, samo ih nisu onako vesto isecali. Najzad treći, kao pravi kanonici, doveli su u svoje odeljke domaćicu ili nećaku.

Gospodin od Epernona je tiho kazao Loanjaku da vitezovi ne stanuju u unutrašnjosti Luvra i da može da im progleda kroz prste, a Loanjak im je gledao kroz prste. Ali kada bi zaszvirala truba, svi su oni postajali vojnici i robovi jedne okrutne discipline, skakali na konje i bili spremni za sve.

Zimi se legalo u osam časova, a leti u deset, ali su samo petna-
estorica spavah, petnaest drugih su bili uvek spremni, dok ostali nisu nikako spavali. Kako je bilo tek pet i trideset uveče, Sen-Malin ih nađe sve budne i u najboljem raspoloženju za zemaljske gastro-
nomske proizvode.

Ali samo jednom reči on im svima prevrte tanjir.

— Gospodo, na konje! — viknu on.

I ostavljajući te jadnike da se sami srede kako znaju, on objasni naredbu gospodi od Birana i od Šalabra.

Jedni su, zakopčavajući svoj kajas ili oklop, trpali u usta poveći komad mesa i zahvali ga dobrim gutljajem vina. Drugi su se, oni koji su tek počeli da jedu, oružali namrštena čela. Jedino je gospo-
din od Šalabra, pritežući svoj pojas za jednu rupu više, uveravao

kako je večerao pre jedan sat. Prozvaše sve. Odgovoriše samo njih četrdeset i četiri, računajući tu i Sen-Malina.

— Nema nam gospodina Ernotona od Karmenža — reče gospodin od Salabra, koji je te večeri bio dežuran.

Neka velika radost ispuni srce Sen-Malina i dopre čak do usana koje se razvukoše u osmeh, tako redak na licu tog čoveka koji uvek bio natmuren i zavidljiv. Jer u Sen-Malinovim očima Ernoton je bio zauvek izgubljen ovim bezrazložnim odsustvom, i to u trenutku ovako važnog pohoda.

I svih četrdeset i pet, ili bolje reći svih četrdeset i četiri, odoše; svaki odred označenim putem, to jest gospodin od Šalabra sa trinaest ljudi prema kapiji Burdel; gospodin od Birana, sa njih četrnaest, prema kapiji Tampl; i najzad Sen-Malin, s ostalom četrnaesticom, prema kapiji Sent-Antoan.

BEL-EZBA

Nepotrebno je reći da je Ernoton, koga je Sen-Malin smatrao izgubljenim, naprotiv jurio neočekivanim putem svoje sreće. Najpre je sasvim prirodno računao da se gospođa od Monpansijea, kojoj je imao da nosi pismo, nalazi u hotelu Gizovih, pošto je bila u Parizu. I Ernoton se uputi najpre prema hotelu Gizovih. Ali kada je zakucao na velika vrata koja se veoma pažljivo otvoriše i kada zatraži čast da vidi gospođu groficu od Monpansijea, sluga mu se u prvi mah nasmeja u brk. Ali pošto je on navaljivao, reče mu kako on treba da zna da Njena Visost stanuje u Soasonu, a ne u Parizu. Ernoton je očekivao takav odgovor i nimalo se ne zbuni.

— Očajan sam što je gospođa vojvotkinja odsutna, — reče — imao sam Njenoj Visosti da saopštim jednu veoma važnu poruku od strane gospodina vojvode od Majena.

— Od strane gospodina vojvode Majena? — reče vratar. — A od koga ste to saopštenje dobili?

— Lično od gospodina vojvode od Majena.

— Od vojvode! Lično od njega! — uzviknu vratar izigravajući neobično začuđenog čoveka. — A gde vam je on tu poruku dao? Gospodin vojvoda nije u Parizu kao ni gospođa vojvotkinja.

— Znam, — odgovori Ernoton — ali zar i ja nisam mogao biti negde van Pariza? Zar nisam magao da susretnem gospodina vojvodu na nekom drugom mestu sem u Parizu, na primer, na putu za Bloa?

— Na putu za Bloa? — ponovi vratar malo pažljivije.

— Jeste na tome putu. Mogao me je susreti i dati mi neku poruku za gospođu od Monpansijea.

Malo nespokojstvo ocrta se na licu vratara koji je i dalje držao samo odškrinuta vrata kao da se bojao da će neko silom ući unutra.

— Pa, gde je ta poruka?...

— Kod mene.

— Kod vas

— Ovde — reče Ernoton i udari se po grudima. Verni sluga pogleda Ernotona ispitivačkim pogledom.

— Kažete da je to pismo kod vas? — upita ga.

— Da, gospodine.

— Da li je ta poruka važna?

— Vrlo važna.

— Hoćete li samo da mi je pokažete?

— Drage volje.

I Ernoton izvadi iz nedara pismo gospodina od Majena.

— Oho! Kakvo je to čudnovato mastilo! — reče vratar.

— To je krv — hladnokrvno odgovori Ernoton.

Na te reči sluga poblede, pretpostavljajući da je to krv gospodina od Majena.

U to doba bilo je malo mastila, ali u izobilju ljudske krvi i vrlo često se događalo da su zaljubljeni pisali svojim draganama i rođaci svojim porodicama tečnošću koje je svuda bilo.

— Gospodine, — reče sluga usplahireno — ja ne znam da li ćete uopšte naći u Parizu ili okolini gospođu od Monpansijea, ali u svakom slučaju pođite odmah do jedne kuće u predgrađu SentAntoan koju nazivaju BelEzba i koja pripada gospođi vojvotkinji. Lako ćete naći kuću, prva je s leve strane posle jakobinskog manastira idući ka Vensanu. Vrlo verovatno da ćete tamo naći neku ličnost koja je u službi gospođe vojvotkinje i koja je dovoljno prisna s njome da bi vam mogla reći gde se gospođa vojvotkinja u ovom trenutku nalazi.

— Vrlo dobro — reče Ernoton, koji je odmah razumeo da sluga ili neće ili ne zna više da kaže. — Hvala!

— U predgrađu Sent-Antoan — nastavi sluga — svi znaju i pokazće vam Bel-Ezba, mada možda ne znaju da pripada gospođi od Monpansijea, pošto je gospođa vojvotkinja tu kuću nedavno kupila da bi se tamo povukla.

Ernoton mu klimriu glavom i pođe prema predgrađu Sent-Antoan.

Ne pitajući nikoga za obaveštenja lako je našao kuću Bel-Ezba, koja se nalazila u blizini jakobinskog manastira.

Povuče za zvonce i vrata se otvoriše.

— Uđite — rekoše mu.

On uđe i vrata se za njim zatvoriše.

Kada je ušao, izgledalo je da su od njega očekivali da kaže neku lozinku, ali kako je on samo gledao oko sebe, upitaše ga šta želi.

— Želim da govorim sa gospođom vojvotkinjom — reče mladić.

— A zašto ste došli da tražite gospođu vojvotkinju u Bel-Ezba! — upita ga sluga.

— Zato — odgovori Ernoton — što me je ovamo poslao vratar iz hotela Giza.

— Gospođa vojvotkinja nije u Bel-Ezba, niti u Parizu — odgovori sluga.

— Onda moram, znači, — reče Ernoton — da izaberem neki pogodniji trenutak da bih izvršio nalog gospodina vojvode od Majena.

— Imate nalog za gospođu vojvotkinju?

— Jeste, za gospođu vojvotkinju.

— Poruku od gospodina vojvode od Majena? — Jeste.

Sluga se za trenutak zamisli.

— Gospodine, — reče mu — ne smem uzeti na sebe da vam odgovorim, ali ovde ima i starijih koje treba zapitati. Hoćete li pričekati?

— Bogami, ovo se zove posluga! — reče Ernoton. — Kakav red, kakva strogost, pa kakva tačnost!

„To su bez sumnje neki opasni ljudi, čim smatraju za potrebno da se ovako čuvaju. Ne ulazi se kod gospode Gizovih kao u Luvr. Počinjem već da se pitam, da li ja zaista služim kod francuskog kralja!”

Pogleda oko sebe. Dvorište je bilo pusto, ali su sva vrata od konjušnica bila otvorena kao da se čeka neka vojska koja ima da dođe i zauzme svoja mesta.

Povratak sluge prekide Ernotonovo posmatranje. Za njim je išao još jedan sluga.

— Dajte mi svog konja, gospodine, i pođite za mojim drugom. Naći ćete jednu ličnost koja će vam odgovoriti mnogo bolje no što sam ja u stanju.

Ernoton pođe za slugom, pričeka za trenutak u nekom predso-
blju i ubrzo ga sluga uvede u jednu veliku susednu odaju. U odaji se nalazila jedna žena, skromno ali prilično otmeno obučena, koja je radila neki vez. Bila je leđima okrenuta Ernotonu.

— Ovo je konjanik, gospođo, koji kaže do ga šalje gospodin od Majena.

Žena se okrete.

Ernoton uzviknu od iznenađenja.

— Vi, gospođo! — uzviknu on, kada je poznao istovremeno i svoga skutonošu i nepoznatu iz nosiljke u ovom novom obliku.

— Vi! — uzviknu i žena ispuštajući iz ruku svoj rad i posmatrajući Ernotona.

Zatim dade sluzi znak i reče mu:

— Izidite napolje.

Vi ste iz kuće gospođe vojvotkinje od Monpansijea? — upita Ernoton iznenađeno.

— Jesam, — reče nepoznata — ali vi, gospodine, na koji način vi donosite ovamo nalog gospodina od Majena?

— Sticajem okolnosti koje nisam mogao da predvidim a bilo bi isuviše dugo da vam pričam — reče Ernoton sa krajnjom obazrivošću.

— Oho! Kako ste diskretni, gospodine, — nastavi dama smeškajući se.

— Uvek sam takav kada treba, gospođo.

— Ali ja ovde ne vidim potrebu za tako veliku obazrivost — reče nepoznata — jer ako vi zaista donosite vesti od ličnosti od koje kažete...

Ernoton učini jedan pokret.

— Oh, ne ljutite se! Ako vi zaista donosite vesti od ličnosti od koje kažete, stvar je onda dosta važna da nam, kao sećanje na

naše veze, pa ma koliko one bile kratkotrajne, kažete kakva je to poruka.

Dama je u poslednje reči unela svu prijatnu i zavodničku ljubavnost koju jedna žena može da izrazi kada nešto ispituje.

— Gospođo, — odgovori Ernoton — nećete izvući od mene ono što ne znam.

— A još manje ono što nećete da kažete?

— To nisam rekao, gospođo, — reče Ernoton i pokloni se.

— Radite kako god hoćete u pogledu usmenih izjava, gospodine.

— Ja nemam nikakve usmene izjave ni da dajem, gospođo. Moja se dužnost sastoji u tome da predam Njenoj Visosti jedno pismo.

— Pa dobro, dajte to pismo, — reče nepoznata dama i pruži ruku.

— Pismo? — reče Ernoton.

— Hoćete li da nam ga date?

— Gospođo, — reče Ernoton — mislim da sam imao čast reći vam da je to pismo upućeno gospođi vojvotkinji od Monpansijea.

— Ali vojvotkinja nije ovde — nastavi dama nestrpljivo. — Ja je zamenjujem ovde, mogli biste, dakle...

— Ne mogu.

— Nemate poverenja u mene, gospodine?

— Trebalo bi malo da se pričavam, — reče mladić sa pogledom čiji je izraz bio sasvim jasan — ali i pored tajanstvenosti vašeg ponašanja, vi ste, priznajem, pobudili u meni i druga osećanja sem ovih o kojima govorite.

— Istina! — uzviknu dama i pocrvene malo pod vatrenim Ernotonovim pogledom.

Ernoton se pokloni.

— Pazite, gospodine glasniče, — reče ona i nasrmeja se — vi mi izjavljujete ljubav.

— Pa da, gospođo, — reče Ernoton. — Ne znam da li ću vas još kada videti, ali pravo da govorimo, prilika je suviše sjajna da bih je propustio.

— Onda, gospodine, razumem vas.

— Razumete da vas volim, gospođo? To je zaista lako razumeti.

— Ne, nego razumem kako ste ovamo došli.

— Ah, oprostite, gospođo, — reče Ernoton — sada ja ne razumem.

— Ja ovako rezonujem: želeli ste da me vidite i pronašli ste izgovor da uđete ovamo.

— Gospođo! Šta kažete? Ja sam našao izgovor! Ah, vi ste me rdavo ocenili. Nisam ni sanjao da ću vas ikada videti, sve sam prepustio slučaju koji je već dvaput doveo do susreta sa vama; ali da nađem neki izgovor! To ne bih nikada uradio. Ja sam malo čudan čovek i ne mislim uvek kao ostali ljudi.

— Oh, oh, vi kažete da ste zaljubljeni, a birate način na koji ćete videti ličnost koju volite? To je veoma lepo, gospodine, — reče dama sa malo ironije. — A vidite! Ja sam već mislila da ste vi veoma častan čovek.

— A po čemu to, gospođo, molim vas? — upita Ernoton.

— Pre neki dan smo se susreli. Bila sam u nosiljci. Vi ste me poznali, a ipak niste pošli za mnom.

— Pazite, gospođo, — reče Ernoton — vi priznajete da ste obraćali pažnju na mene.

— Ah, zaista lepo priznanje! Ali zar se mi nismo videli u okolnostima koje dozvoljavaju, naročito meni, da proturim glavu kroz vrata nosiljke kada vi prolazite? Ali ništa od toga; gospodin se udaljio u galopu pošto je samo izustio jedno „ah!”, tako da sam uzdrhtala u dnu nosiljke.

— Bio sam primoran, gospođo, da se brzo udaljim.

— Zbog svojih shvatanja?

— Ne, gospođo, već zbog dužnosti.

— Hajde, de, vidim da ste vi razborit ljubavnik, oprezan, koji se naročito plaši da ne izgubi dobar glas.

— Nema ničega čudnovatog u tome, gospođo, kada ste mi ulili izvesnu zebnju. Recite mi, molim vas, da li je to običaj da jedna žena obučena u muško prokrči sebi put kroz stražu i dođe da gleda kako na Grevskom trgu čereče jednog nesrećnika, i to dajući neke nerazumljive znake rukama?

Dama lako preblede, ali sakri svoje bledilo osmehom.

— Da li je to prirodno najzad — nastavi Ernoton — da se ta dama, čim je zadovoljila svoju čudnovatu želju, odmah uplašila da je ne uhapse kao kakvog lopova, ona koja je u službi gospođe od Monpansijea, te moćne kneginje, iako ne stoji dobro na dvoru?

Ovoga puta se dama opet nasmeja, ali sa vidnijom ironijom.

— Vi ste veoma malo oštroumni, gospodine, i pored toga što

mislite da ste dobar posmatrač, — reče mu ona. — Jer zaista, sa malo smisla bilo bi vam objašnjeno sve ono što vam izgleda nerazumljivo. Zar pre svega nije sasvim prirodno što se gospođa od Monpansijea brine o sudbini gospodina od Salseda. Hoće da zna šta će on reći, bilo to istina ili ne, jer bi te izjave mogle da dovedu u nezgodan položaj lorensku kuću. A kada je to tako prirodno, gospodine, zar je manje prirodno što ta kneginja šalje jednu sigurnu i prisnu ličnost u koju ima puno poverenja da ona prisustvuje izvršenju kazne i da se kao što to kažu u Luvru, uveri u sve pojedinosti događaja? E, vidite, gospodine, ta sam ličnost bila ja, prisna poverenica Njene Visosti. A sada, mislite li da sam mogla ući na Grevski trg u ženskom odelu? Misлите li najzad, i sada kad znate položaj koji zauzمام kod vojvotkinje, da sam mogla ostati ravnodušna prema mukama tog čoveka ili prema njegovim mogućim izjavama?

— Imate potpuno pravo, gospođo, — reče Ernoton i pokloni se. — Zaklinjem vam se da se divim vašoj razložnosti i vašem duhu kao što sam se maločas divio vašoj lepoti.

— Veliko hvala, gospodine. A sada, pošto se međusobno poznajemo i pošto smo raspravili dosta stvari, dajte mi pismo, pošto to pismo postoji i nije nikakav običan izgovor.

— Nemoguće mi je, gospođo.

— Nemoguće vam je? — ponovi ona.

— Jeste, nemoguće mi je, jer sam dao reč gospodinu vojvodi od Majena da to pismo predam samo lično gospođi vojvotkinji od Monpansijea.

— Recite bolje, — uzviknu dama koju je već počela da obuzima srdžba — recite bolje da to pismo i ne postoji. Recite da, i pored toga što pričate da ste častan čovek, to je pismo samo izgovor da uđete ovamo; recite da ste hteli da me vidite i ništa više. Pa lepo, gospodine, sad ste zadovoljni! Ne samo što ste ušli ovamo, ne samo što ste me opet videli, već ste mi i kazali kako me obožavate.

— I to i ostalo što sam kazao, gospođo, sušta je istina.

— Pa dobro, neka je tako! Vi me obožavate, hteli ste da me vidite, videli ste me, pružila sam vam jedno zadovoljstvo kao nagradu za vašu uslugu. Sada smo kvit. Zbogom!

— Pokoravam se vašoj volji, gospođo, — reče Ernoton — i pošto me otpuštate, ja se povlačim.

Ovoga puta se dama sasvim razljuti.

— Jeste! — reče ona. — Ali ako vi mene poznajete, ja vas ne poznajem. Zar ne vidite da ste u velikom preimućtvu nada mnom? Ah! Vi mislite da je dovoljno ući, pod ma kakvim izgovorom, kod jedne kneginje, jer ste vi ovde kod gospođe od Monpansijea, gospodine, i reći: „Uspeo sam u svojoj prevari. Sada se povlačim”. Gospodine, jedan častan čovek tako ne radi.

— Izgleda mi, gospođo, — reče Ernoton — da vi suviše grubo ocenjujete ono što bi se u najgorem slučaju nazvalo ljubavnim lukavstvom, ako to već nije, kao što sam imao čast da vam kažem, jedna stvar od veoma velike važnosti i sušta istina. Ja neću da odgovorim ravnom merom na vaše oštre reči, gospođo. Ali neću da iziđem odavde pod teretom nepravedne optužbe koju ste mi izrekli. Ja zaista imam jedno pismo gospodina od Majena koje treba da predam gospođi od Monpansijea, i evo tog pisma. Ono je napisano njegovom rukom, kao što možete da vidite po adresi.

I Ernoton pruži pismo, ali ga nije puštao iz ruku.

Nepoznata ga pogleda i uzviknu:

— Njegov rukopis! Krv!

Ne odgovarajući nijednom reči, Ernoton vrati pismo u džep, pozdravi još poslednji put s uobičajenom učtivošću i bled, sa tugom u srcu, okrete se prema izlazu. Ovoga puta dama potrča za njim i, kao što se nekad dogodilo s Josifom, uhvati ga za ogrtač.

— Molim, gospođo? — reče on.

— Imajte milosti, gospodine, i oprostite mi! — uzviknu dama. — Da se nije kakvo zlo dogodilo vojvodi?

— Da li ću ja oprostiti ili ne, to je druga stvar. A što se tiče pisma, pošto ste vi tražili oprostaj samo da biste ga pročitali i kako to pismo može jedino gospođa od Monpansijea da čita...

— Ah, glupavi nesrećniče! — uzviknu vojvotkinja sa besom punim veličanstvenosti. — Pa zar ne možeš da me poznaš, ili bolje reći, zar ne uviđaš da sam ja ovde gospodarica? Zar ovako sijaju oči jedne služavke? Ja sam vojvotkinja od Monpansijea. Daj mi to pismo.

— Vi ste vojvotkinja! — uzviknu Ernoton i ustuknu od straha.

— Bez sumnje! Hajde, daj. Zar ne vidiš da gorim od želje da saznam šta se dogodilo mom bratu!

Ali umesto da je poslušao kao što je vojvotkinja očekivala, mlađić, pošto se povratio od prvog iznenađenja, prekrsti ruke.

— Kako da verujem vašim rečima kada ste me već dvaput slagali? — reče joj.

Njene oči, kojima je potkrepljivala svoje reči, bacale su strašne poglede, ali Ernoton hrabro izdrža njihov plam.

— Vi još sumnjate! Potrebni su vam dokazi, iako vam ja kažem! — uzviknu žena zapovednički cepajući lepim noktima čipkane krajeve rukava.

— Sumnjam, gospođo, — odgovori hladno Ernoton. Nepoznata potrča prema jednom zvoncetu i tako jako zazvoni da bi čovek rekao kako hoće da izlomi zvonce.

Oštar zvuk odjeknu po celoj kući i pre no što se utišao, pojavi se jedan sluga.

— Šta želi gospođa? — upita. Nepoznata besno lupnu nogom o pod.

— Majnevila, — reče — hoću Majnevila! Zar on nije ovde?

— Ovde je, gospođo.

— E lepo! Neka onda dođe!

Sluga izlete iz sobe. Posle jednog minuta Majnevil žurno uđe.

— Izvolite, gospođo, — reče on.

— Gospođo! A otkada me nazivaju jednostavno gospođom, gospodine od Majnevila?

— Izvolite, Vaša Visosti, — ponovi Majnevil i pokloni se iznenađen do krajnosti.

— U redu, — reče Ernoton — pošto pred sobom imam jednog plemića, ako me i on slaže, bar ću znati s kim imam posla!

— Najzad verujete? — reče vojvotkinja.

— Jest, gospođo, verujem i kao dokaz da verujem, evo vam pismo.

I mladić se pokloni i pruži gospođi od Monpansijea pismo oko koga su se toliko prepirali.

PISMO GOSPODINA OD MAJENA

Vojvotkinja zgrabi pismo, otvori ga i poče žurno da ga čita, ne pokušavajući čak ni da skriva utiske koji su se ogledali na njenom licu, kao oblaci na nebu kada duva oluja. Kada je pročitala pismo

koje je Ernoton doneo, ona ga pruži Majnevilu, koji je bio isto tako brižan kao i ona. Pismo je glasilo:

Sestro, hteo sam da vršim dužnost jednog kapetana ili učitelja oružja i kažnjen sam.

Nevaljalac, koga znate i sa kojim već duže vremena imam neprečišćene račune, zadao mi je dobar udarac mačem. Najgore je od svega što mi je ubio pet ljudi, među kojima su Bularon i Deonaz, to jest najbolji. Zatim je pobegao.

Moram reći da mu je u toj pobedi mnogo pomogao donosilac ovog pisma, divan mladić kao što i sami možete videti. Preporučujem vam ga, neobično je diskretan.

Nadam se, draga moja sestro, da ćete umeti da cenite njegovu zaslugu koja se sastoji u tome što je sprečio moga pobednika da mi odseče glavu, jer je onaj goreo od želje da to i uradi, pošto je kada sam bio onesvešćen, skinuo moju masku i poznao me.

Preporučujem vam, sestro, da saznate ime i zanimanje tog diskretnog viteza. On me neobično zanima, ali mi je sumnjiv. Na sve moje ponude da stupi k nama u službu, odgovorio mi je da kod svoga gospodara ima sve što mu je potrebno.

Ne mogu vam ništa više reći o njemu, jer je to sve što znam. On se pravi kao da me ne poznaje. Imajte to na umu.

Meni je mnogo teško, ali mislim da nema nikakve opasnosti po život. Pošaljite mi odmah mog hirurga. Ležim na slami kao konj. Donosilac pisma će vam reći gde sam.

Vaš brat koji vas mnogo voli, Majen

Kada pročitaše pismo, vojvotkinja i Majnevil s zglodaše, oboje začuđeni.

Vojvotkinja prva prekide ćutanje koje je Ernoton počeo da tumači nepovoljno.

— Kome imamo da zahvalimo za ovu ogromnu uslugu što ste nam je učinili, gospodine? — upita ona.

— Jednome čoveku, gospođo, koji uvek, kad god to može, prilazi u pomoć slabijem protiv jačega.

— Hoćete li mi izneti neke pojedinosti, gospodine? — navaljivala je i dalje gospođa od Monpansijea.

Ernoton ispriča sve što je znao i reče gde se vojvoda nalazi. Gospođa od Monpansijea i Majnevil slušali su ga s pažnjom koju je lako razumeti. A kada je dovršio, vojvotkinja upita:

— Smem li se nadati, gospodine, da ćete nastaviti posao koji ste tako lepo započeli i da ćete prići našoj kući?

Ove reči, izgovorene ljubaznim glasom koji je vojvotkinja tako vesto umela da upotrebi kad zatreba, sadržavale su u sebi dosta laskavosti posle izjave koju je Ernoton dao vojvotkinjinoj počasnoj dami. Ali mladić, ostavljajući na stranu svoje samoljublje, smatrao ih je samo kao izraz čiste radoznalosti.

Uvideo je odmah da bi izgovarajući svoje ime i zanimanje upozorio vojvotkinju na posledice ovog događaja. Bilo mu je odmah jasno da je kralj, želeći da sazna gde se vojvotkinja nalazi, imao u vidu drugu stvar, a ne obično obaveštenje. U , njemu su se sada sukobljavale dve stvari: kao zaljubljen čovek, morao je jedno da žrtvuje; kao čovek od časti, nije smeo drugo da napusti.

Iskušenje je bilo utoliko veće što bi, priznajući svoj položaj kod kralja, mnogo dobio u očima vojvotkinje, a za jednoga čoveka koji dolazi iz Gaskonje nije od malog značaja da postane važna ličnost za jednu vojvotkinju od Monpansijea.

Sen-Malin se ne bi ni trenutak dvoumio.

Sve te misli letele su Karmenževim mozgom i kao posledica svega toga postao je još ponositiji, to jest još neumoljiviji. Za njega je mnogo značilo što je u ovom trenutku bio nešto, i to upravo sada kada su ga sigurno pomalo smatrali igračkom.

Vojvotkinja je očekivala odgovor na pitanje koje mu je postavila: „Jeste li voljni da priđete našoj kući?”

—Gospođo, — reče Ernoton — imao sam čast da kažem gospodinu od Majena kako je moj gospodar dobar gospodar i da me, s obzirom na to kako sa mnom postupa, lišava potrebe da tražim boljeg.

— Brat mi kaže u svom pismu, gospodine, da je izgledalo kao da ga niste poznali. Kako ste se onda poslužili njegovim imenom da dođete do mene, kada ga tamo niste poznali?

— Izgledalo je, gospođo, da gospodin od Majena nije želeo da kaže ko je. Smatrao sam da nije trebalo da ga poznam, a bilo je zaista i nezgodno da seljaci kod kojih je smešten znaju kakvom su čuvenom ranjeniku pružili gostoprimstvo. Ovde taj uzrok ne postoji. Naprotiv, ime gospodina od Majena moglo mi je otvoriti put do vas,

i ja sam ga upotrebio. I u ovom slučaju, kao i u drugom, mislim da sam se ponašao kao čestiti čovek.

Majnevil pogleda vojvotkinju kao da je hteo reći: „Ovo je otresit mladić, gospođo”. Vojvotkinja je vrlo dobro razumela. Ona pogleda Ernotona i nasmeja se.

— Niko se ne bi bolje izvukao iz tako neugodnog pitanja — reče — i priznajem da ste veoma oštroman čovek.

— Ja ne vidim nikakve oštromnosti u ovome što sam imao čast da kažem, gospođo, — odgovori Ernoton.

— Najzad, gospodine, — reče vojvotkinja malo nestrpljivo — iz svega, ovoga vidim jasno da vi nećete ništa da kažete. Možda niste dovoljno razmislili o tome da je zahvalnost težak teret za mene koja nosim ovo ime; da sam ja žena; da ste mi dvaput učinili uslugu i kada bih htela da saznam vaše ime ili bolje reći ko ste...

— Vrlo dobro, gospođo, ja znam da ćete vi lako doznati sve to; ali ćete doznati od drugoga, jer vam ja neću ništa reći.

— On ima uvek pravo — reče vojvotkinja i zadržna na Ernotonu pogled koji bi, samo da je bio potpuno shvaćen — pričinio mladiću više radosti no što mu je ikada jedan pogled pričinio. I zato on nije tražio ništa više, i sličan čoveku koji se diže od stola kada misli da je popio najbolju čašu vina, Ernoton pozdravi i zamoli vojvotkinju za dozvolu da je napusti posle ovog prijatnog obrta.

— Dakle, gospodine, to je sve što ste imali da mi kažete? — upita vojvotkinja.

— Izvršio sam svoj nalog — odgovori mladić — i sada mi samo ostaje da izrazim Vašoj Visosti svoje najdublje poštovanje. Vojvotkinja ga je pratila očima ne odgovarajući na njegov pozdrav, ali kada se za njim zatvoriše vrata, ona reče Majnevilu lupnuvši nogom o pod:

— Majneville, neka se ovaj čovek prati.

— Nemoguće je, gospođo, — odgovori ovaj — svi su na nogama. I ja sam čekam da počne. To je nezgodan dan za ma šta drugo sem za ono što smo odlučili da učinimo.

— Imate pravo, Majneville. Zaista sam kao luda; ali docnije...

— Ah, docnije, to je druga stvar. Uradićemo kako vi želite, gospođo.

— Da, da, jer mi je sumnjiv, kao i mome bratu.

— Sumnjiv ili ne, — reče Majnevil — to je čestit dečak, a čestiti

su ljudi retki. Mora se priznati da imamo sreće, jedan stranac, jedan nepoznati, pada nam s neba i čini nam ovakvu uslugu.

— Ako, ništa to ne znači, Majnevile. Ako smo sada prinuđeni da ga pustimo, naredite da ga bar prate.

— E, gospođo, — reče Majnevil — docnije nećemo imati potrebe, nadam se, nikoga da pratimo.

— Zaista ja ne znam šta večeras govorim. Imate pravo, Majnevile. Sve mi se muti u glavi.

— Dopušteno je jednom vojskovođi kao što ste vi, gospođo, da bude zbunjen uoči jednog odlučnog dela.

— To je istina. Evo već i noć pada, Majnevile, a Valonac će se vratiti iz Vensana kada padne noć.

— Oh, imamo vremena. Još nema osam časova, gospođo, a, uostalom, i naši ljudi još nisu stigli.

— Da li svi znaju lozinku?

— Svi.

— To su sigurni ljudi?

— Oprobani, gospođo.

— Kako će doći?

— Pojedinačno, kao šetači.

— A koliko ih očekujete?

— Pedeseticu. To je više no što nam je potrebno. Jer, izuzev tih pedeset ljudi, imamo još dve stotine kaluđera koji vrede koliko i vojnici, ako ne i više.

— Čim naši stignu, naredite da se kaluđeri postave na drumu.

— Već im je to rečeno, gospođo. Oni će preprečiti put, naši će poterati kola na njih, vrata manastira biće otvorena i samo ih treba zatvoriti za kolima.

— Hajdemo onda da večeramo, Majnevile, brže će nam proći vreme. Ja sam tako nestrpljiva, da bih malo pogurala kazaljke sata.

— Kucnuće čas, budite bez brige.

— Ali naši ljudi, naši ljudi?!

— Svi će biti ovde na vreme. Tek je prošlo osam časova, nismo izgubili u vremenu.

— Majnevile, Majnevile, moj jadni brat traži svog hirurga. Najbolji hirurg, najbolji lek za Majenovu ranu bio bi pramen kose s ošišanog Valonca, a čovek koji mu bude taj dar doneo, biće siguran da je dobrodošao.

— Za dva sata, gospođo, taj će čovek, poći da nađe našeg dragog vojvodu u njegovom skloništu. Izašao je iz Pariza kao begunac, a vratiće se u njega kao pobjednik.

— Još nešto, Majnevile, — reče vojvotkinja i zastade na vratima.

— Šta, gospođo?

— Da li su naši prijatelji obavješteni?

— Koji prijatelji?

— Članovi Lige.

— Bože sačuvaj, gospođo! Obavestiti građane, znači isto što i vući za užad zvona na Bogorodičinoj crkvi. Kada sve bude gotovo, pomislite da imamo, pre no što iko sazna, da pošaljemo pedeset glasnika na razne strane. Tada će zarobljenik biti u sigurnosti u manastiru i mi ćemo biti u stanju da se branimo od čitave vojske. Tada nemamo šta da stavljamo na kocku i, ako zatreba, možemo da vičemo s krova manastira: „Valonac je naš!”

— He, he, vi ste mudar i oprezan čovek, Majnevile, i Bearnenc ima pravo kad vas naziva vođom Lige. Ja sam računala nešto slično tome što ste mi sad kazali, ali to je kod mene sve nejasno. Znae li vi, Majnevile, da je moja odgovornost velika i da nikada, ni u jedno doba, jedna žena nije preduzela i izvršila delo kao ovo o kome ja sanjam.

— Znam ja to dobro, gospođo, i zato vam drščući dajem savete.

— Dakle, da ponovimo — nastavi vojvotkinja zapovednički. — Kaluđeri imaju svoje oruđe pod mantijama?

— Imaju, gospođo.

— Ljudi s mačevima su na putu?

— U ovo doba već moraju biti ovde. Građani će biti obavješteni tek posle događaja?

— To je dužnost naša tri glasnika. Za deset minuta biće obavješteni Lašapel-Martó, Brigar i Bisi-Leklerk. A oni će obavestiti ostale.

— Naredite najpre da se ubiju dva nitkova koje smo videli na vratima karuca. Kada to bude urađeno, moći ćemo da pričamo o događaju onako kako će za nas biti najpovoljnije.

— Da poubijamo te uboge đavole! — reče Majnevil. — Mislite da je potrebno da se ubiju, gospođo? Loanjak, na primer, bila bi velika šteta. To je hrabar vojnik.

— Jedan nevaljalac koji je imao sreću. Kao i onaj drugi klippan koji je jahao s leve strane kola sa svetlim očima i crnom kosom.

— Ah, njega ne bih štedeo, mada ga ne poznajem. Uostalom, ja sam vašeg mišljenja, gospođo, on zaista ima neki zao izraz.

— Vi mi ga, znači, ostavljate — reče vojvotkinja i nasmeja se.

— Oh, drage volje, gospođo.

— Zaista, velika vam hvala.

— Bože moj, gospođo! Ja ne mislim da se prepirem. Sve što kažem, to je zbog vašeg dobrog glasa i za dobar glas udruženja koje predstavljamo.

— Dobro, dobro, Majnevile, znamo da ste vi čovek pun vrlina i, ako je potrebno, daćemo vam i potvrdu o tome. Vi ne biste ništa uradili u celoj ovoj stvari, oni bi branili Valonca i poginuli bi braneci ga. Vama bih preporučili da se pobrinete o ovome mladiću.

— O kom mladiću?

— O ovome koji je malopre od nas izišao. Vidite je li zaista otišao i da to nije neki uhoda koga su nam naši neprijatelji poslali.

— Gospođo, — reče Majnevil — uradiću kako vi naredite.

On pođe na balkon, odškrinu kapke, proturi glavu i pokuša da vidi šta se napolju događa.

— O kako je mračna noć! — reče.

— Dobra, odlična noć — reče vojvotkinja. — Ukoliko je tamnija, utoliko je bolja. Ne plašite se ničega, kapetane.

— Jeste, ali nećemo ništa videti, gospođo, a međutim, važno je za nas da vidimo.

— Bog, koji stoji uz nas, videće za nas, Majnevile. Majnevil, koji, kako je bar izgledalo, nije bio toliko siguran u božju pomoć kao gospođa od Monpansijea, ode opet do prozora i ostade tamo nepomično, pokušavajući da pogleda na sve strane koliko je to u onom mraku bilo moguće.

— Vidi li se da prolazi svet? — upita vojvotkinja i iz opreznosti ugasi svetlost.

— Ne, ali se čuje topot konja.

— Onda su to oni, Majnevile. Sve je u redu.

I vojvotkinja pogleda da li još uvek ima za pojasom one čuvene zlatne makaze koje su imale da odigraju tako veliku ulogu u istoriji.

KAKO JE DON MODEST GORENFLO BLAGOSLOVIO KRALJA KADA JE OVAJ PROLAZIO PORED JAKOBINSKOG MANASTIRA

Ernoton iziđe tužna srca, ali dosta mirne savesti. Imao je tu neobičnu sreću da izjavi ljubav jednoj kneginji i da posle važnog razgovora ona zaboravi na tu izjavu i ne učini mu sada ništa nažao, prepuštajući sve budućnosti. Ali i to nije bilo sve. Imao je još i sreću da ne izda kralja, da ne izda gospodina od Majena i da se sam ne oda. Jednom reči, bio je zadovoljan, ali je želeo još mnoštvo stvari, a među njima, da se što pre vrati u Vensan i o svemu obavesti kralja. A zatim, kada to bude gotovo, da legne i razmišlja. Razmišljati, to je najveća sreća za ljude od dela i jedini odmor koji oni sebi dozvoljavaju.

I zato, čim je izašao iz Bel-Ezba, Ernoton potera konja galopom. Međutim, samo što je poterao sto koraka svog novog druga koji ga je tako lepo poslužio poslednjih nekoliko dana, odjednom se nađe pred nekom preprekom koju njegove oči, još zasenjene svetlošću iz Bel-Ezba i još ne naviknute na mrak, nisu mogle videti ni proceniti.

To je bila jedna velika grupa konjanika koja se s obe strane puta sklopila na sredini i potpuno ga opkolila.

Oni su mu u grudima Uperili desetinu mačeva i isto toliko noževa i pištolja. To je bilo mnogo za njega koji se našao sam.

— Oho! — reče Ernoton. — Ovde se na putu pljačka, i to na milju od Pariza! I ovo je neka zemlja! Vidi se da je kraljeva policija slaba; savetovao bih mu da promeni upravnika.

— Molim vas, mir! — reče mu jedan glas koji se Ernotonu učini poznat. — Dajte svoj mač, svoje oružje i to brzo.

Jedan čovek uhvati konja za uzde, a druga dvojica mu oduzeše oružje.

— Do vraga! Kako su ovi ljudi vesti! — prošapta Ernoton.

A zatim se okrete prema onima koji su ga zaustavili i reče im:

— Gospodo, budite bar toliko ljubazni i recite mi...

— O, pa to je gospodin od Karmenža! — reče onaj koji mu je bio uzeo mač što ga je još držao u ruci.

— Gospodin od Pinkorneja! — uzviknu Ernoton.
 — Kazao sam: mir! — ču se ponovo jedan jak glas u blizini. —
 Neka se taj čovek odvede u haps.
 — Ali, gospodine od Sen-Malina, — reče Perdika od Pinkorneja
 — čovek koga smo zaustavili je...
 — Ko je, govori!
 — To je naš drug, gospodin Ernoton od Karmenža.
 — Ernoton ovde! — uzviknu Sen-Malin i preblede od ljutine.
 — Pa šta će on ovde?
 — Dobro veče, gospodo, — reče mirno Karmenž. — Nisam
 znao, priznajem, da se nalazim u ovako divnom društvu.
 Sen-Malin je ćutao.
 — Izgleda da me hapsite — nastavi Ernoton — jer i ne zami-
 šljam da me pljačkate?
 — Do đavola, — promrmlja Sen-Malin — ovo nismo predvideli.
 — Nisam ni ja, zaklinjem vam se — reče Karmenž i nasmeja se.
 — To je zaista nezgodno. Pa dobro, šta ste vi radili na putu?
 — A kada bih vam ja postavio isto pitanje, gospodine od Sen-
 Malina, da li biste mi odgovorili?
 — Ne bih.
 — Smatrajte da sam uradio ono što biste i vi učinili.
 — Znači, nećete da kažete šta ste na putu radili? — Ernoton se
 nasmeja, ali ne odgovori.
 — Ni kuda idete? Isto ćutanje.
 — Onda, gospodine, — reče Sen-Malin — pošto neće-
 te da se izjašnjavate, primoran sam da vas smatram za običnog
 namernika.
 — Postupite tako, gospodine, samo vas upozoravam da ćete
 odgovarati za ono što učinite.
 — Gospodinu od Loanjaka?
 — Nekom višem od njega.
 — Gospodinu d'Epernonu?
 — Još višem.
 — Pa, neka odgovoram! Ja slušam naredbe i poslaću vas u
 Vensan.
 — U Vensan? Divota! Baš tamo i idem, gospodine.
 — Srećan sam, gospodine, — reče Sen-Malin — što se ovaj mali
 put poklapa s vašim namerama.

Dva čoveka sa pištoljima u rukama odmah uzeše zarobljenika i odvedoše ga do druge dvojice na pet stotina koraka dalje. Ova dvojica učiniše to isto i na taj način Ernotona su do samog dvorišta kule pratili njegovi drugovi.

U tome dvorištu Ernoton opazi jedno pedesetak razoružanih konjanika koji su, pognute glave i bleđa čela, opkoljeni sa sto pedeset konjanika iz Nožana i Brija, oplakivali svoju nesrećnu sudbinu očejući rđav završetak jednog pothvata koji je tako lepo započeo.

To je bilo delo naših četrdeset i pet vitezova koji su kao svoj prvi uspeh pohvatali ove ljude; jedne lukavstvom, druge silom. Čas ih je bilo po deset protiv dvojice ili trojice, a čas su najljubaznije prilazili nekom konjaniku koga su smatrali opasnim i pod nos mu podnosili pištolj u trenutku kada je ovaj mislio da ima pred sobom prijatelje ili obične prolaznike. Stoga nije bilo nijedne borbe, nijednog uzvika, a kada je pri jednom susretu osmorice protiv dvadeset jednoga, vođa pripadnika Lige izvadio nož da se brani i otvorio usta da viče, vitezovi su ga šćepali i vezali brzinom kojom posada broda namotava užu na vitlo. Ovo bi obradovalo Ernotona da je za to znao, ali mladić je samo gledao ne shvatajući ništa.

Ali kada je poznao sve te zarobljenike među koje je i on trebalo da spada, on reče Sen-Malinu:

— Gospodine, vidim da ste unapred obavješteni o važnosti moje misije i bojali ste se da me ko ne presretne pa ste odlučili da naredite da me prate. Sada vam mogu reći da ste potpuno bili u pravu; kralj me očekuje, jer imam da mu saopštim veoma važne vesti. Dodaću čak da bez vas možda nikada ne bih stigao ovamo i imaću tu čast da kažem kralju šta ste sve učinili za njega.

Sen-Malin pocrvene kao što je malopre bio prebledeo, ali shvati, kao i uvek kada ga ne bi neka strast zaslepila, jer je bio pametan čovek, da je Ernoton govorio istinu i da ga zaista čekaju. Nije se smelo šaliti sa gospodinom Loanjakom i d'Epernonom. On, dakle, samo odgovori:

— Slobodni ste, gospodine Ernotone. Milo mi je što sam vam mogao biti na usluzi.

Ernoton istrča iz reda i potrča uza stepenice koje su vodile u kraljevu sobu. Sen-Malin ga je pratio očima i primeti da ga na polovini stepenica čeka Loanjak, koji mu dade znak da nastavi put.

Loanjak siđe dole. Hteo je da prisustvuje prebrojavanju zarobljenika.

Loanjak utvrdi da je, zahvaljujući hvatanju tih pedeset ljudi, put slobodan i da će biti slobodan sve do ujutru, pošto je prošlo vreme kada su ta pedesetorica imala da se sastanu kod Bel-Ezba.

Više nije bilo opasnosti za kralja pri povratku u Pariz.

Loanjak nije računao na jakobinski manastir i na artiljeriju i muskete dobrih otaca.

Ali d'Epéron je to dobro znao, jer ga je Nikola Pulen obavestio. I zato kada Loanjak dođe i izvesti svog starešinu:

— Gospodine, put je slobodan, — d'Epéron odgovori:

— Dobro. Kralj je naredio da se vitezovi podele u tri grupe, jedna će ići napred, a ostale dve sa svake strane kola. Grupa će biti razbijena da, ako slučajno bude pucnjave, meci ne dopru do kola.

— Vrlo dobro, — odgovori Loanjak s vojničkom mirnoćom — ali pošto vi govorite o pucnjavi, ja nigde ne vidim muskete i ne predviđam pucnje.

— Kod manastira ćete zbiti redove, gospodine, — reče d'Epéron.

Ovaj razgovor prekide neko komešanje na stepenicama.

To je kralj silazio, spreman za polazak. Za njime je išlo nekoliko vitezova, među kojima je, sa tugom u srcu koju je bilo lako razumeti, Sen-Malin poznao Ernotona.

— Gospodo, — upita kralj — jesu li moji vitezovi na okupu?

— Jesu, Sire, — reče d'Epéron i pokaza mu grupu konjanika koja se primećivala pod svodovima.

— Jesu li izdate zapovesti?

— I biće izvršene, Sire.

— Onda hajdemo — reče Njegovo Veličanstvo. Loanjak naredi da se svira „Jaši!”

Kada tihim glasom izvršiše prozivku, uvideše da su svih četrdeset i pet titezova tu, nijedan nije nedostajao. Lakoj konjici poveriše da pohapsi zarobljenike, Majnevilove i vojvotkinjine ljude, i pod pretnjom smrti zabraniše im da sa njima progovore i jednu jedinu reč. Kralj se pope u svoje karuce i kraj sebe stavi go mač.

Gospodin od Eperóna opsova: „Majka mu stara!” i veselo proba da li se i njegov mač lako izvlači iz kanija.

Na kuli je izbijalo devet sati. Krenuše.

Sat posle Ernotonovog odlaska gospodin od Majnevila bio je još na prozoru odakle je uzaludno pokušavao da vidi kojim je putem mladić otišao u noć. Ali kada je taj sat prošao, bio je mnogo manje spokojan i naročito sklon da se više nada u božju pomoć, jer je počeo da veruje da mu pomoć ljudi neće stići.

Nijedan od vojnika se nije pojavio. Na crnom i mirnom putu samo bi s vremena na vreme odjeknuo topot konja koji je u galopu jurio prema Vensanu.

Kada bi čuli taj topot, gospodin od Majnevila i vojvotkinja zurili su u mrak ne bi li prepoznali svoje ljude, ne bi li doznali bar jedan deo od onoga što se događalo ili bar razlog njihovog zadocnjenja.

Ali kada bi taj topot prestao, sve je opet postajalo mirno.

Ovo neprekidno prolaženje tamo i amo bez ikakvog rezultata ulilo je najzad Majnevilu takvo nespokojstvo, da naredi jednom od vojvotkinjinih ljudi neka uzjaše konja i ode da se obavesti kod prve grupe, konjanika koju susretne.

Glasnik se ne vrati.

Kada je nestrpljiva vojvotkinja to videla, ona posla drugoga, koji se isto tako ne vrati.

— Naš oficir — reče vojvotkinja koja je uvek bila sklona da gleda stvari ružičasto — sigurno se plaši da nema dovoljno ljudi i kao pojačanje čuva i ove koje mi šaljemo. To je pametno, ali nas uznemiruje.

— Jeste, uznemiruje nas i te kako — odgovori Majnevil, koji nije odvajao oči od tamnog vidika.

— Majneville, pa šta je moglo da se dogodi?

— Ja ću lično uzjahati konja i tada ćemo doznati, gospođo.

I Majnevil pođe ka vratima.

— Zabranjujem vam, — uzviknu vojvotkinja i zadrža ga. — Pa ko će onda ostati pored mene, Majneville? Ko će poznati naše oficire i naše prijatelje kada dođe taj trenutak? Ne, ne, Majneville, ostanite ovde. Kada je u pitanju tajna ovakve važnosti, čovek sam sebi stvara nespokojstvo, što je sasvim prirodno, ali u stvari naš je plan vrlo dobro smišljen i naročito čuvan u tajnosti, pa kako da ne uspe.

— Devet je sati — reče Majnevil odgovarajući više svojoj nestrpljivosti nego vojvotkinji. — A, evo i jakobinci izlaze iz manastira i postrojavaju se duž manastirskog zida. Možda oni imaju neke vesti.

— Gutate! — viknu vojvotkinja i ispruži ruku.
 — Šta je?
 — Ćutite i slušajte!
 Izdaleka je dopirala neka tutnjava slična grmljavini.
 — To je konjica! — uzviknu vojvotkinja. — Vode ga, vode ga!
 I prelazeći, po svome zanesenjačkom običaju, iz najgore slutnje u najluđu radost, ona poče da pljeska rukama vičući:
 — Moj je! Moj je!
 Majnevil opet oslušnu.
 — Jeste, — reče on — jeste, to su neka kola koja tandrču i konji koji jure galopom.
 I zapovedi jakim glasom:
 — Iziđite na put, oci, iziđite na put!
 Odmah se otvoriše velika manastirska gvozdena vrata i u lepom redu iziđe stotinu naoružanih kaluđera sa Boromeom na čelu. Oni zauzeše položaj poprečno na drumu.
 Tada se začu Gorenfloov glas koji je vikao:
 — Čekajte me, ta čekajte me! Važno je da ja budem na čelu bra-
 tije da dostojno dočekam Njegovo Veličanstvo.
 — Idite na balkon, gospodine nastojniče, idite na balkon — viknu mu Borome. — Znaete da je potrebno da budete iznad svih nas. Piše u Svetom Pismu: „Ti ćeš stajati iznad nas kao kedar iznad izopa!”
 — Imaš pravo — reče Gorenflo. — Tako je. Zaboravio sam da izaberem to mesto. Sreća što ste vi tu da me podsetite, brate Borome, prava sreća!
 Borome naredi nešto šapatom i četiri brata, pod izgovorom da budu počasna braća prilikom svečanosti, popeše se gore i pritesniše nastojnika uz balkon. Uskoro put koji je kretao nedaleko od manastira, sav zasija od mnogobrojnih buktinja pri čijoj su svetlosti vojvotkinja i Majnevil mogli videli kako se sijaju oklopi i mačevi. Ne mogući da se uzdrži, ona je vikala: — Siđite, Majneville, i dovedite mi ga svezanog zajedno sa njegovim pratiocima!
 — Hoću, hoću, gospođo, — reče plemić rasejano. — Samo me jedno brine.
 — Šta?
 — Ne čujem ugovoreni znak.
 — Što će vam znak, kada je uhvaćen?

— Ali trebalo je da bude uhvaćen tek ovde, kod manastira, čini mi se — tvrdio je Majnevil.

— Možda su našli tamo dalje neku zgodniju priliku.

— Ne vidim ni našeg oficira.

— Ja ga vidim.

— Gde?

— Pa onaj sa crvenim perom!

— Do đavola, gospođo!

— Šta?

— Pa taj sa crvenim perom!...

— Pa šta?

— To je gospodin od Epernona s mačem u ruci.

— Šta! Ostavili su mu mač?

— Pobogu! Pa on komanduje.

— Našim ljudima? Pa to je onda izdajstvo?

— O gospođo! Pa to nisu naši ljudi.

— Vi ste ljudi, Majnevile.

U tom trenutku, Loanjak na čelu četrdeset i pet vitezova izmahnu širokim mačem i viknu:

— Živeo kralj!

— Živeo kralj! — ponoviše oduševljeno četrdeset i pet vitezova svojim strašnim gaskonjskim naglaskom.

Vojvotkinja preblede i sruči se na ragastov prozora kao onesveščena.

Majnevil, mračan i odlučan, uze mač u ruke. Nije bio siguran da ti ljudi u prolazu neće napasti kuću.

Povorka je išla napred kao kakav vihor pun buke i svetlosti. Stigla je do Bel-Ezba i uskoro će doći i do manastira.

Borome kroči tri koraka napred. Loanjak potera konja pravo na tog kaluđera koji kao da mu je nudio borbu sa svojom mantijom.

Ali Borome, kao pametan čovek, vide da je sve izgubljeno i istog se trenutka odluči.

— Mesta! Mesta! — vikao je grubo Loanjak. — Mesta, ide kralj!

Borome, koji je ispod mantije već bio isukao mač, vrati opet mač u korice.

Gorenflo, naelektrisan uzvicima, bukom i oružjem, zaslepljen plamenom buktinja, ispruži svoju snažnu desnicu i, s ispruženim kažiprstom i srednjim prstom, blagoslovi kralja sa svoga balkona.

Anri se naže na vrata, opazi ga i pozdravi sa osmehom.

Taj osmeh, nesumnjiv dokaz naklonosti koju je uživao na dvoru nastojnik jakobinskog manastira, toliko ozari Gorenfloa da i on viknu: „Živeo kralj!” sa snagom koja bi podigla svodove katedrale.

Ali ostatak manastira osta nem. I zaista, svi su očekivali sasvim drugo rešenje posle ova dva meseca vežbanja i ove uzbune koja je došla kao posledica ranije pripreme.

Ali Borome, kao stari vojnik, što je u stvari i bio, jednim pogledom je ocenio broj kraljevih branilaca i opazio njihovo ratničko držanje. Odsustvo vojvotkinjinih ljudi govorilo mu je o kobnom svršetku pothvata. Kolebati se u predaji znači sve izgubiti.

Više se nije dvoumio i u trenutku kada je Loanjakov konj hteo da ga udari svojim grudima, on uzviknu: „Živeo kralj!” gotovo isto onako snažnim glasom kao što je viknuo i Gorenflo.

I tada ceo manastir uzviknu: „Živeo kralj!”, mašući svojim oružjem.

— Hvala vam, prečasni oci, hvala vam! — začu se piskav glas Anrija III.

Zatim prođe pored manastira koji je trebalo da bude kraj njegovog puta, ostavljajući za sobom Bel-Ezba u tami.

Na svome balkonu, skrivena iza pozlaćenog grba iza koga je klečala, vojvotkinja je posmatrala, ispitivala i gutala očima svako lice na koje je buktinja bacala svoju treptavu svetlost.

— Ah! — uzviknu ona i pokazala na jednog konjanika u pratnji.
— Pogledajte, pogledajte, Majneville!

— Mladić, glasnik gospodina vojvode od Majena u kraljevoj službi! — uzviknu ovaj.

— Izgubljeni smo — prošaputa vojvotkinja.

— Treba bežati i to što pre, gospođo, — reče Majnevil. — Pobednik danas, Valonac će sutra zloupotrebiti svoju pobedu.

— Izdani smo! — uzviknu vojvotkinja. — Mladić nas je izdao! Sve je znao!

Kralj je već bio daleko. Nestao je sa celom svojom svitom pod svodovima kapije Sent-Antoan, koja se pred njim otvorila i onda zatvorila za njime.

KAKO JE ŠIKO BLAGOSILJAO KRALJA LUJA XI ŠTO JE IZMISLIO POŠTU I KAKO SE ODLUČIO DA SE TIM IZUMOM KORISTI

A sada da se vratimo Šikou, jer se nadamo da će nam čitaoci to dozvoliti.

Posle važnog saznanja do kog je došao odrešivši vrpce maske gospodina od Majena, Šiko je, ne gubeći ni minuta, poleteo da se što pre udalji od mesta događaja.

Bilo je razumljivo da između njega i vojvode nastaje od danas borba na život i smrt.

Ranjen više u svome samoljublju no po telu i, pridružujući stare udarce mačem skorašnjim udarcima noža, Majen mu nikada neće oprostiti.

— Hajde, hajde! — pomisli hrabri Gaskonjac i ubrza svoje putovanje prema Božansiu. — Sad ili nikad pružila ti se prilika da na poštanskim konjima putuje novac što su ga skupile tri slavne ličnosti koje se zovu Anri od Valoa, don Modest Gorenflo i Sebastijan Šiko.

Kako je bio vest da predstavlja ne samo sva osećanja već i sve okolnosti, Šiko odmah zauze stav velikog gospodina, kao što je ranije imao držanje mirnog građanina. I zato nikada nijedan knez nije bio uslužen kao Šiko kada je prodavao Ernotonovog konja i razgovarao jedno četvrt sata sa zakupcem pošte.

Kada je uzjahao konja, Šiko odluči da se više ne zaustavlja sve dok ne bude na nekom sigurnom mestu. Putovao je galopom koliko god su mu dopuštali konji trideset privatnih stanica. On je, međutim, sam izgledao kao da je od čelika i posle šezdeset milja koje je prešao za dvadeset i četiri sata nije ostavljao utisak umorna čoveka.

Kada je, zahvaljujući toj brzini, za tri dana stigao u Bordo, smatrao je da mu je sada dopušteno da se malo izduva. Kada se juri galopom, može da se misli. Štaviše, jedino to i može da se radi.

Šiko je mnogo razmišljao. Njegovo izaslanstvo, koje je postajalo sve ozbiljnije i ozbiljnije ukoliko se približavao kraju svoga putovanja, izgledalo mu je sada sasvim drukčije, mada ni sam nije znao

zbog čega. Kakvog će kneza naći u tome čudnom Anriju, koga su jedni smatrali glupakom, drugi podlacom, a svi otpadnikom bez značaja. Ali Šiko nije mislio kao svi ostali. Otkako se nastanio u Navari, pri dodiru sa zavičajem Anrijeva karakter, kao i koža kameleona što prima boju predmeta rta kome se nalazi, pretrpeo je izvrsne promene. Anri je umeo da stvori dovoljno rastojanje između kraljevih kandži i svoje dragocene kože koju je tako vesto sačuvao od svake ogrebotine. Međutim, njegova je spoljna politika bila uvek ista; gubio se u opštoj vrevi gaseći sa sobom i oko sebe nekoliko slavni imena kojima su se u Francuskoj čudili videći da se njihova svetlost odbija od blede boje Navare. Kao i u Parizu vatreno se udvarao svojoj ženi čiji mu je uticaj na dvesta milja od Pariza izgledao nepotreban.

Jednom reči, životario je, srećan što živi.

Za obične glupake bio je predmet preteranih podsmeha.

Za Šikoa je bio razlog dubokog razmišljanja. Mada naizgled nije bio takav, Šiko je nagoni umeo da proдре kroz spoljašnost do dna. Anri od Navare bio je za Šikoa, dakle, ne nerešiva zagonetka, nego samo zagonetka.

Znati da je Anri od Navare zagonetka, a ne prosta i jednostavna stvar, to već znači mnogo. Šiko je onda znao više no svi ostali, a znajući to, kao onaj stari grčki mudrac, nije znao ništa.

Tamo gde bi svi išli vedra čela, sa slobodnom reci, otvorena srca, Šiko je osećao da treba ići stisnuta srca, sa biranim rečima i maskom na licu kao kakav glumac. Ova potreba za prerušavanjem dolazila je najpre po njegovom urođenom nagonu, a zatim i zbog izgleda mesta kroz koja je prolazio. Kada je jednom ušao u navarsku kneževinu, zemlju čije je siromaštvo već bilo ušlo u poslovicu, Šiko na svoje veliko iznenađenje nije više mogao da vidi na svakome licu, na svakom kamenu, na svakoj kući, zub te očajne bede koja je već nagrizala najlepše delove te ponosite Francuske koju je napustio. Drvodeljja koji je prolazio sa rukom na jarmu svoga omiljenog bika; devojka sa kratkom suknom i laka koraka, koja je na glavi nosila vodu kao stare Grkinje kada su prinobile žrtvu mrtvima; starac koji je pevusho neku pesmu iz mladosti tresući svojom sedom glavom; ptičica koja je veselo skakutala po kavezu i ključala iz punog čančeta; živahan dečak, opaljen suncem i mršavih udova, koji se igrao na gomili šaša — sve je to Šikou govorilo jednim živim, jasnim i

razgovetnim jezikom; pri svakom koraku koji je učinio sve mu je dovikivalo: „Vidiš, mi smo ovde srećni!” Katkada, kada bi začuo kako škripi točak po neravnom putu, Šikoa je obuzimao iznenađan strah. Sećao se teške artiljerije koja je razrivala francuske puteve. Ali bi se na zavijutku puta ukazala vinogradareva kola, natovarena punim buradima i decom rumena lica. Kada bi ga izdaleka trglala cev neke puške, iza neke žive ograde od smokava ili loze, Šiko je pomišljao na tri zasede koje je tako srećno prebrodio. Ali to bi bio samo neki lovac koji je prelazio ravnice punu zečeva da bi otišao u planinu punu velikih crvenih jarebica i tetreba. Mada je već bila jesen i mada je Šiko ostavio Pariz prepun magle i inja, ovde je bilo lepo i toplo. Velika drveta, koja još nisu bila izgubila sve lišće i koja na jugu nikad i ne ostanu potpuno bez njega, bacala su sa svojih pocrvenelih krunica plavu senku na krečnu zemlju.

Vidik je bio jasan, čist i bez oblaka, sav je blistao u sunčanoj svetlosti išaran selima sa belim kućicama.

Bearnski seljak sa kapom nakrivljenom na uho napasao je po livadama konjice od tri talira koji su skakali neumorno na svojim čeličnim nogama, sposobni Ma prevale dvadeset milja bez odmora i, kako ih nikada nisu češagijali niti pokrivali, samo bi se stresli kada dođu na cilj i počeli da pasu prvi žbun vreska, njihovu jedinu i dovoljnu hranu.

— Sto mu muka, — mislio je Šiko — nikada nisam mogao videti Gaskonju ovako bogatu. Bearnenac živi kao bubreg u loju. Pošto je tako srećan, svi su razlozi da se veruje, kao što i kaže njegov brat, francuski kralj, da je... dobar. Ali možda on to neće da prizna. Zaista, iako sam ga preveo na latinski, ono pismo mi zadaje briga. Čisto imam želju da ga prevedem na grčki. Ali tu je zec! Nikada nisam čuo da Anrić, kako ga je zvao njegov brat Šari IX, zna latinski. Ja ću mu s mog latinskog prevoda načiniti jedan francuski prevod *expurgata*, kao što se to kaže na Sorboni. — I Šiko, razmišljajući u sebi o tome, glasno se raspitivao gde se nalazi kralj.

Kralj je bio u Neraku. Najpre su mislili da je u Pou, tako da je naš glasnik morao da ode u Mon-de-Marsan. Ali kada je tamo stigao, dvorska se topografija promenila i Šiko je morao da pođe na levo da bi izišao na put za Nerak. Na putu sreće mnoge ljude koji su se vraćali sa tržišta u Kondomu. Tu doznade — Šiko je bio, kao što znamo, veoma oprezan kada je trebalo odgovarati na pitanja, ali je

pitao svakoga — da navarski krlj provodi veoma veseo život i da se nikada ne odmara pri prelazu s jedne ljubavi na drugu. Na putu je Šiko sklopio srećno poznanstvo s jednim katoličkim sveštenikom, jednim ovčarskim trgovcem i jednim oficirom. S njima je putovao do Mon-de-Marsana i veselio se kad god bi se zaustavili. Ovi ljudi sa kojima se slučajno upoznao izgledali su mu kao pravi predstavnici prosvetene, trgovačke i vojničke Navare. Popa mu je recitovao sonete koji su ispevani o kraljevoj ljubavi sa lepom Fosezom, ćerkom Kenea od Monmoresnija, barona od Fosea.

— Čekajte, čekajte, — reče Šiko — prvo da se razumemo. U Parizu misle da Njegovo Veličanstvo kralj od Navare luduje za gospođicom Le Rebur.

— O, — reče oficir — to je bilo u Pou.

Šiko se pokloni.

— Vaše Veličanstvo, dakle naređuje?

— To jest molim vas, dragi gospodine Šiko.

I Šiko poče ovom rečenicom koju je nakitio svim mogućnim izgovorima:

„*Frater carissime. Sincerus amor quo te prosepuebatur germanus noster Carolus nonus functus nuper, colit usque regiam nostram et pectori meo pertinaciter adhaeret*”.

Anri i ne trepnu, ali kod poslednjih reči pokretom ruke zaustavi Šikoa.

— Ili se ja jako varam — reče on — ili se u toj rečenici govori o ljubavi, o tvrdoglavstvu i o mome bratu Šarlu IX.

— Ne bih mogao reći da se ne govori — reče Šiko. — Latinski je jezik lep i sve to može da stane u jednu jedinu rečenicu.

— Nastavite — reče kralj. Šiko nastavi.

Bearnenac je slušao s istom ravnodušnošću sve navode u kojima je bilo reči o njegovog ženi i vikontu od Turene. Ali kod poslednjeg imena upita:

— *Turennius* — znači Turena?

— Mislim da jeste, Sire.

— A *Margota*, to će biti ime koje su iz milošte moja braća Šarl IX i Anri III dali svojoj sestri, mojoj ljubljenoj supruzi Margariti?

— Ne vidim tu ništa nemoguće — odgovori Šiko.

I nastavi svoje recitovanje do kraja poslednje rečenice, dok kraljevo lice nije ni jedan jedini put promenilo svoj izraz.

Najzad se zaustavi na kraju, koji je bio obradio sa tako zvučnim rečima da je lično na neki pasus iz Ciceronovih beseda ili na besede o pesniku Arhiasu.

— Gotovo? — upita Anri.

— Jeste, Sire.

— To mora da je divno.

— Zar ne, Sire?

— Kakva šteta što sam razumeo samo dve reči *Turennius* i *Margota*! Pa i to jedva!

— Nepopravljiva nesreća, Sire, sem ako Vaše Veličanstvo odluči da se pismo da nekom svešteniku da ga prevede.

— A, ne! — reče živo Anri. — Pa čak ni vi, gospodine Šiko, koji ste uneli toliko pažnje u svoje izaslanstvo uništavajući originalno pismo, ne biste me savetovali da to pismo izlažem javnosti, zar ne?

— To i ne kažem, Sire.

— Ali mislite?

— Ja mislim, pošto me Vaše Veličanstvo pita, da pismo njegovog brata, kralja, koje mi je toliko preporučeno i poslato Vašem Veličanstvu po zasebnom glasniku, sadrži možda gdegde poneku sitnicu kojom bi se Vaše Veličanstvo moglo koristiti.

— Jeste, ali da bih dobru stvar nekome poverio, treba imati puno poverenje u nekog.

— Kako?

— Pođite i nađite moju ženu Margotu. Ona je učena. Izrecitujte joj pismo i ona će ga sigurno razumeti. I onda, sasvim prirodno, ona će mi objasniti.

— O, pa to je sjajno! — uzviknu Šiko. — Vaše Veličanstvo je iskazalo zlatne reči.

— Zar nije tako? Idite. — Odmah, Sire.

— Naglašavam, nemojte da izmenite nijedno slovo iz pisma.

— To mi je i nemoguće. Trebalo bi da znam latinski, a ja ga ne znam. Jedino ako učinim neku grešku.

— Idite, prijatelju, idite.

Šiko zatraži obaveštenja gde bi mogao da nađe gospođu Margaritu i ostavi kralja, uveren više no ikada da je kralj prava zagonetka.

ALEJA OD TRI HILJADE KORAKA

Kraljica je stanovala u levom krilu zamka koje je otprilike imalo isti raspored kao i desno, kraljevo krilo. Uvek je sa te strane dopirala neka svirka, uvek se videla poneka perjanica kako preleće. Čuvena aleja od tri hiljade koraka o kojoj se toliko govorilo počinjala je upravo pod Margaritinim prozorima, a kada bi čovek niz tu aleju bacio pogled, video bi samo divne stvari: brda cveća ili prijatno zelenilo. Reklo bi se da je jedna kneginja pokušavala da prijatnim stvarima odagna tužne misli koje su joj se u duši bile nagomilale. Jedan pesnik iz Perigorda — Margarita je u provinciji kao i u Parizu uvek bila idol pesnika — spevao je jedan sonet o tome.

„Ona hoće — kaže se u pesmi — time što u svoju dušu uvlači mnogo ljudi da istera iz nje sve tužne uspomene”.

Rođena u podnožju prestola, kći, sestra i žena kralja, Margarita je u stvari mnogo propatila. Njena filozofija, mnogo više veštačka nego kraljeva, bila je i manje postojana, jer je bila plod razmišljanja, dok se kraljeva rodila iz njega samog.

I zato Margarita, ma koliko da je bila filozof, ili bolje reći ma koliko da je htela to da bude, dopustila je da joj vreme i brige načine brazde na licu. Ipak, još je bila neobične lepote, naročito u licu, i to lepote koja se ne dopada mnogo grubim osobama, već samo otmenijem svetu. Imala je veseo i blag osmeh, sjajno i vlažno, oko, tihe i mile pokrete. Žena, hodala je kao kneginja: kraljica, imala je držanje ljupke žene. Obožavali su je u Neraku u koji je unela otmenost, radost i život. Kao pariška kneginja imala je strpljenja da živi u provinciji i to je bila vrlina zbog koje su joj meštani bili veoma zahvalni. Njen dvor nije bio samo dvor za plemiće i igru, svi su je voleli i kao kraljicu i kao ženu, a svirka njenih flauta i violina, kao i sjaj njenih gozbi, bio je za sve. Ona je umela tako da rasporedi svoje vreme da joj je svaki dan donosio po nešto i nijedan od njih nije bio izgubljen za one koji su bili oko nje.

Bila je puna ogorčenja na svoje neprijatelje, ali strpljiva da bi mogla bolje da im se osveti. Nagonski je osećala da se pod bezbrižnom i trpeljivom spoljašnošću Anrija od Navare skriva rđavo raspoloženje prema njoj i bila je svesna svih njegovih razuzdanosti.

Bez roditelja, bez prijatelja, Margarita se naučila da živi s ljubavlju ili bar s onim što je ona smatrala ljubavlju i da porodicu, supruga, prijatelje i ostalo zameni poezijom i blaženstvom.

Niko, sem Katarine de Mediči, niko, sem Šikoa, niko, izuzev nekoliko tužnih senki koje su se vratile iz mračnog carstva smrti, niko nije bio u stanju da kaže zašto je Margaritino lice već bilo tako bledo, zašto su joj se oči i protiv volje već gubile u nekoj nepoznatoj tuzi, zašto je to veliko srce dozvoljavalo da se već vidi njegova praznina, čak do pogleda koji je nekada bio tako pun izraza. Margarita više nije imala kome da se poveri. Jadna kraljica više nije htela bliskost, otkako su neki ljudi za novac prodali svoju savest i svoju čast.

Išla je sama kroz svet i ta njena usamljenost je u očima Navaraca, mada ni sami nisu bili toga svesni, još više pojačavala veličanstvenost njenog držanja i jače ga isticala. Uostalom, to rđavo osećanje koje je ona nalazila kod Navaraca bilo je sasvim nagonско i dolazilo je više od njene sopstvene savesti no do postupaka samog Bearnenca. Anri je u njoj poštovao kćer francuske kraljevske kuće. Ophodio se prema njoj s krajnjom učtivošću ili pak sa ljubaznom nemarnošću. Imao je prema njoj u svim prilikama i za sve slučajeve držanje muža ili prijatelja. I zato je navarski dvor, kap i svi dvorovi sa površnim odnosima, bio pun sklada u moralnom i fizičkom pogledu. Takve je misli i zaključke, na još slabim izgledima, stvarao Šiko, najbolja i najsavejniji posmatrač. Šiko je najpre pošao u dvor, kao što mu je Anri kazao, ali tamo nije našao nikoga. Rekoše mu tamo da je Margarita na kraju te lepe aleje koja se pruža uporedo s rekam i on ode tamo pošto je prošao alejom obraslom lovorom. To je bila ta čuvena aleja od tri hiljade koraka.

Kada je bio na dve trećine aleje, spazi na kraju, ispod jednog bokora španskog jasmína, žukovine i puzavice, grupu ukrašenu trakama, perima i mačevima. Možda je sve to šarenilo bilo malo zastarelog ukusa, ali je za Nerak to bilo sjajno, čak veličanstveno. Šiko, koji je dolazio neposredno iz Pariza, bio je na prvi pogled zadovoljan.

Pošto je kraljev skutonoša išao pred Šikoom, kraljica, čije su oči lutale levo i desno sa večnim nespokoјstvom setnih osoba, odmah ga poznade i pozva sebi.

— Šta je, d'Obijače? — upita ga kraljica.

Mladić, ili bolje reći dečak, jer jedva ako je imao dvanaest godina, pocrvene i kleče jednim kolenom pred Margaritom.

— Gospođo, — reče joj na francuskom, jer je kraljica zahtevala da se izbací narečje pri vršenju službe i svih poslova, — jedan ple-mić iz Pariza, koji je poslat iz Luvra Njegovom Veličanstvu kralju od Navare, a Njegovo Veličanstvo kralj od Navare poslao ga je vama, želi da govori s Vašim Veličanstvom.

Iznenadno rumenilo obli lepo Margaritino lice. Ona se živo okrete sa onim mučnim osećanjem koje uvek obuzima srca što su dugo patila.

Šiko je nepomično stajao na dvadeset koraka od nje.

Gaskonjac se jasno ocrtavao prema svetlom nebu, njene oštre oči poznadoše po držanju i silueti da je to neki znanac. Umesto da naredi novodošavšem da priđe, ona napusti društvo. Ali se ipak okrete da se oprosti sa njima i dade znak vrhovima prstiju jednom od plemića koji je bio najlepší i najraskošnije odeven. Oproštaj sa svima je bio u stvari oproštaj samo s jednim. Ali kako je izabranik ipak izgledao nespokojan i pored pozdrava koji je imao da ga umiri, kraljica, čije je žensko oko sve videlo, reče:

— Gospodine od Turene, budite ljubazni i recite damama da ću se za koji trenutak vratiti.

Lepi plemić sa jelekom plave i bele boje pokloni se sa više lakoće no što bi to učinio neki običan dvorjanin.

Kraljica brzim koracima priđe Šikou, koji je ne pokrećući se s mesta posmatrao celu tu sliku, što je bila u potpunom skladu s rečenicama pisma.

— Gospodin Šiko! — uzviknu Margarita začuđeno i priđe Gaskonjcu.

— Padam pred noge Vašeg Veličanstva, — reče Šiko — uvek dobrog i lepog i uvek kraljice i u Neraku kao što je bila i u Luvru.

— To je pravo čudo što vas vidim ovako daleko od Luvra, gospodine.

— Oprostite mi, gospođo, nije se to jadni Šiko setio da napravi to čudo.

— Verujem, jer priča se da ste bili mrtvi.

— Izigravao sam mrtvaca.

— Pa šta hoćete od nas, gospodine Šiko? Da li sam zaista toliko srećna da se u Francuskoj sećaju navarske kraljice?

— O, gospođo, — reče Šiko i nasmeja se. — Budite bez brige, mi ne zaboravljamo kraljice kada imaju vaše godine i naročito vašu lepotu.

- Znači, u Parizu su još uvek galantni?
- Francuski kralj — reče Šiko ne odgovarajući na poslednje pitanje— upravo o tome i piše kralju od Navare.
- Margarita pocrvene.
- Piše? — upita ona.
- Da, gospođo.
- Vi ste doneli to pismo?
- Doneo sam, iz razloga koje će vam kralj od Navare objasniti, ali sam ga naučio napamet i ponovio po sećanju.
- Razumem. To je pismo bilo važno i vi ste se bojali da ga ne izgubite ili da vam ga ne ukradu?
- Tako je, gospodo, a sada neka mi Vaše Veličanstvo oprost, ali pismo je bilo napisano na latinskom.
- O, vrlo dobro! — uzviknu kraljica. — Vi znate da ja znam latinski.
- A da li ga zna kralj od Navare? — upita Šiko.
- Dragi gospodine Šiko, — odgovori kraljica — vrlo je teško znati šta zna ili ne zna kralj od Navare.
- Ah, ah! — reče Šiko, srećan što vidi da nije on jedini koji pokušava da reši zagonetku.
- Ako je verovati spoljnim znacima — nastavi Margarita — zna ga veoma malo, jer nikada ne razume, ili se bar pravi da ne razume, kada ja govorim tim jezikom nekom s dvora.
- Šiko se ujede za usne.
- Ah, do đavola — reče
- Jeste li mu izrecitali to pismo? — upita Margarita.
- Njemu je bilo i upućeno.
- Pa da li je izgledalo da ga je razumeo?
- Samo dve reči.
- Koje?
- *Turennius i Margota.*
- *Turennius i Margota?*
- Jeste, te se dve reči nalaze u pismu.
- Pa šta je uradio?
- Poslao me k vama, gospođo.
- K meni?
- Jeste. Rekao mi je kako to pismo, izgleda, sadrži suviše važne stvari da bi ga dao nekom stranom da ga prevede, i bolje je da

to učinite vi, pošto ste najlepša od svih učenica i najučenija od svih lepotica.

— Saslušaću vas, gospodine Šiko, pošto je kralj naredio da vas saslušam.

— Hvala, gospodo. A gde hoće Vaše Veličanstvo da govorim?

— Ovde! Ne, ne, dragi prijatelju! Bolje će biti u mojoj sobi. Pođimo u moju sobu za rad, molim vas.

Margarita prodorno pogleda Šikoa, koji joj je, možda iz sažaljenja prema njoj, unapred dopustio da nazre jedan deo istine.

Jadna žena oseti potrebu za nekim osloncem za poslednjim povratkom ka ljubavi možda, pre no što će podneti iskušenje koje joj je pretilo.

— Vikonte, — reče ona gospodinu od Turene. — dajte mi vašu ruku do zamka. Pođite napred, gospodine Šiko, molim vas.

MARGARITINA SOBA ZA RAD

Ne bismo želeli da nas optuže kako crtamo samo vence i šare i pustimo čitaoca da sam prođe kroz vrt. Ali kakav gospodar, takav i stan, i kada smo smatrali potrebnim da opišemo aleju od tri hiljade koraka i Anrijevu sobu za rad, onda može biti od neke koristi da opišemo i Margaritinu sobu za rad.

Spoljašnost je bila ovakva: prozori su bili u istom redu kao i prozori Anrijeve sobe. Soba je imala vrata prema sobama i hodnicima, prozori i vrata su imali gvozdene kapke sa bravama u kojima su se ključevi okretali bez šuma. U sobama, savremen nameštaj, zastori po poslednjoj modi, slike, stvarčice od emajla, fajansa, skupoceno oružje, grčki, latinski i francuski rukopisi i knjige nalazili su se u izobilju na svima stolovima, po kavezima ptice, po zastorima kućići, jednom reći, čitav biljni i životinjski svet koji je živio istim životom kao i Margarita.

Šikoa pozvaše da sedne u jednu lepu naslonjaču obloženu štoфом na kome je bio izvezen Amor kako razbacuje oblake cveća. Jedan skutonoša, ne d'Obijak, ali lepše i raskošnije obučen, donese gostu posluženje. Šiko odbi piće, ali kada je vikont od Turene izašao, počeo da bez greške recituje pismo Anrija III, po milosti božjoj

kralja Francuske i Poljske. Šiko je izgovarao pismo sa što je mogao čudnijim naglaskom da bi ga kraljica teže shvatila, ali ma koliko da je pokušavao da priкриje svoje sopstveno delo, Margarita ga je lako razumela i nimalo nije skrivala svoj bes i gnušanje. Sto je dalje govorio, Šiko je sve više zapadao u nezgodu koju je sam stvorio. Kod izvesnih tugaljivih mesta obarao je pogled kao ispovednik zbunjen onim što čuje. Pri toj igri lica imao je veliko preimućstvo, jer nije video kako se svetle kraljičine oči i kako se grči svaki njen nerv pri jasnom obelodanjenju njenih supružanskih nedela. Margarita je poznavala prefinjenu zlobu svog brata. U to se više puta uverila. Dobro je znala, jer nije bila od onih žena koje nemaju nikakvih tajni, kako ima da se drži u vezi sa izgovorima koje je već dala i onima koje je pripremila, a zato, ukoliko je Šiko dalje govorio, u njoj se već uspostavljala ravnotežu između opravdane ljutnje i stvarne bojazni.

Rasrditi se kada treba, zazirati u zgodnom trenutku, izbeći opasnost odričući se koristi, dokazati nepravdu iskorišćavajući neku reč, to je Margarita smišljala u svome mozgu, dok je Šiko nastavio da iskazuje pismo. Ne treba ni pretpostavljati da je Šiko celo vreme držao oboren pogled. Podizao je čas jedno čas drugo oko i bi mu lakše kada spazi da kraljica, pod svojim nabranim obrvama, lagano zauzima raniji stav. I on dosta mirno dovrši pozdrave iz kraljevog pisma.

— Bože sveti! — reče kraljica kada je Šiko završio. — Pa moj brat piše sjajno na latinskom. Što ima divan stil! Pa, što je pismo napisano sa žestinom! Nikada nisam ni mislila da je on takav.

Šiko načini pokret okom i raširi ruke kao čovek koji odobrava iz učtivosti, ali ne razume.

— Ne razumete? — nastavi kraljica, koja je razumevala sve govore, pa čak i govor pokretima. — A ja sam mislila da ste vi jaki u latinskom, gospodine.

— Gospođo, zaboravio sam. Sve što sada znam, sve što mi je ostalo od staroga znanja, to je da u latinskom nema člana, da ima peti padež i da je glava srednjeg roda.

— Ah, zaista! — uzviknu jedna ličnost ulazeći veselo i bučno.

Šiko i kraljica se okrenuše u istom trenutku. To je bio kralj od Navare.

— Šta! — reče Anri i pride. — Glava je u latinskom srednjeg roda, gospodine Šiko? A zašto nije muškog roda?

— Ah, bože moj, Sire! Otkud ja znam? — reče Šiko. — Tome se i ja čudim kao i Vaše Veličanstvo.

— I ja se isto tako čudim — reče Margo sanjalački. — To mora biti zato — reče kralj — što je čas čovek gospodar, a čas žena, i to sve zbog naravi čoveka i žene.

Šiko se pokloni:

— To je nesumnjivo najbolje objašnjenje koje ja znam, Sire.

— Utoliko bolje. Milo mi je što sam veći filozof nego što sam mislio. A sada, da se vratimo na posao. Znaite, gospođo, gorim od želje da saznam novosti s francuskog dvora, a gospodin Šiko mi ih donosi na jednom nepoznatom jeziku. Inače da nije toga...

— Da nije toga? — ponovi Margarita.

— Da nije toga, ja bih se sad naslađivao, sto mu gromova! Vi i sami znate koliko ja volim novosti, a naročito skandalozne novosti, koje tako lepo ume da priča moj brat Anri od Valoa.

I Anri od Navare sede i protrlja dlanove.

— Pa, gospodine Šiko, — nastavi kralj s izgledom čoveka koji se sprema da što bolje uživa — jeste li to čuveno pismo iskazali mojoj ženi?

— Jesam, Sire.

— Pa lepo, draga moja! Recite mi malo šta ima u tom čuvenom pismu.

— Zar se ne plašite, Sire,— reče Šiko koji se malo oslobodio prisnošću supružnika — da latinski jezik na kome je pismo pisano ne bude neki rđav predznak?

— A zašto to? — upita kralj.

Zatim se okrete svojoj ženi i upita je:

— Je l' te, gospođo.

Margarita se za trenutak pribra, kao da je odmeravala, jednu po jednu, svaku reč koja je izlazila iz Šikoovih usta.

— Naš glasnik ima prava, Sire, — reče ona kada je završila ispitivanje i zauzela određen stav — latinski jezik je rđav predznak.

— Šta — reče Anri. — Da nema u tom pismu nekih zlih namera? Pazite se dobro, draga moja, kralj, vaš brat je dobar hrišćanin i neobično učtiv.

— Čak i onda kada su me, po njegovom naređenju, vređali u mojoj nosiljci, kao što se to dogodilo na nekoliko milja od Sensa, kada sam pošla iz Pariza da dođem vama, Sire.

— Kada se ima brat stroge naravi, — reče Anri onim neodređenim glasom koji je bio sredina između ozbiljnosti i šale — brat koji je kralj, koga je teško zadovoljiti...

— Onda on mora imati puno poštovanja prema svojoj sestri i svojoj porodici; jer ja ne mogu da pretpostavim; Sire, da biste vi preko nekog kapetana vaše garde razglasili kada bi vaša sestra Katarina od Albrea učinila kakav skandal.

— Oh! Ja sam patrijarhalan i dobroćudan građanin — reče Anri. — Ja nisam kralj, a ako i jesam, to je više od šale i ja se, bogami, i smejem! Ali pismo, pismo, ono je meni upućeno i hoću da znam šta je u njemu.

— To je podmuklo pismo, Sire.

— Eh!

— Jeste! I ono sadrži više kleveta no što je potrebno da zavadi ne samo muža i ženu nego i čoveka sa svima prijateljima.

— Oho! — reče Anri i ispravi se dajući svome licu, koje je inače bilo uvek tako otvoreno i iskreno, izraz izveštačenog nepoverenja. — Da zavadi muža i ženu, znači mene i vas!

— Jeste, vas i mene, Sire.

— A na koji to način, draga moja. Šiko se osećao kao na trnju. Dao bi sve, iako je bio gladan, da može da ode na spavanje čak i ovako bez večere.

— Pući će tikva, — prošapta on za sebe — pući će tikva!

— Ali na koji način, — nastavi Anri od Navare — ljubazne reči upućene vama mogu da nas zavade, gospođo? Jer dokle god moj brat Anri upućuje vama ljubazne reči, ja ću se slagati sa njegovim mišljenjem; ali ako se u tome pismu govori rđavo o vama, onda je to druga stvar, gospođo, i ja ću razumeti politiku svog brata.

— Ah! Ako se govori rđavo o meni, vi ćete razumeti Anrijevu politiku?

— Jeste. Politiku Anrija od Valoa. Ja poznajem te razloge zbog kojih on hoće da nas zavadi.

— Čekajte, Sire, te ljubazne reči su samo zgodan uvod da bi zatim naneo klevete mojim i vašim prijateljima.

I posle tih smelih reči Margarita očekivaše negativan odgovor.

Šiko obori oči, Anri sleže ramenima.

— Vidite, draga moja, — reče on — da niste vi pogrešno razumeli latinski i da li zaista postoji u tome pismu neka rđava namera?

Iako je Anri izgovorio te reči veoma blago i dobrodušno, kraljica od Navare ga pogleda s puno nepoverenja.

— Razumejte me do kraja, Sire, — reče ona.

— Ništa bolje i ne tražim, bog mi je svedok, gospođo, — odgovori Anri.

— Da li su vam potrebni vaši službenici?

— Da li su mi potrebni, draga moja? Lepo pitanje? Pa šta bih ja bez njih radio i šta bi bilo kada bih ostao sam, bože moj!

— E, vidite, Sire! Kralj hoće da odvoji od vas vaše najbolje ljude.

— To mu neću dozvoliti..

— Bravo, Sire — prošapta Šiko.

— E, bez sumnje, — reče Anri s onom dobrodušnošću koja mu je bila tako svojstvena i u kojoj su se mnogi prevarili tokom njegovog života — moji su ljudi ze mene vezani srcem a ne interesima. Ja nemam ništa da im dam.

— Vi im dajete celo srce i sve svoje poverenje, to je najbolja nagrada jednoga kralja svojim prijateljima.

— Jeste, draga moja. Pa onda?

— Onda, Sire nemojte imati više poverenja u njih.

— Do đavola! To ću i uraditi ako me primoravaju, to jest ako više ne zaslužuju.

— Onda — reče Margarita — dokazaće vam se da više ne zaslužuju, Sire. I gotovo.

— Ah, ah! — reče Anri. — Ali kako?

Šiko ponovo obori glavu, kao što je radio u svim tugaljivim trenucima.

— Ne mogu vam to ispričati, Sire, — odgovori Margarita — a da ne dovedem u zabunu...

I pogleda oko sebe.

Šiko shvati da smeta i povuče se.

— Dragi glasniče, — reče mu kralj — budite ljubazni i pričekajte me u mojoj sobi za rad. Kraljica hoće nasamo nešto da mi kaže, nešto što je, kao što vidim, vrlo korisno za mene.

Margarita osta nepomična, izuzev lakog pokreta glavom koji je samo Šiko opazio ili je samo tako verovao. Videći da će učiniti zadovoljstvo supružnicima ako ode, on se diže i napusti sobu pošto im se samo jedanput poklonio.

TUMAČENJE PISMA

I tako Anri i njegova žena imadoše to zadovoljstvo da ostanu nasamo.

Na kraljevom licu nije se mogla videti nikakva pojava nespokojstva ili neki znak pretnje. Zaista, kralj nije znao latinski.

— Gospodine, — reče Margarita — očekujem da me pitate.

— To vas pismo jako muči, draga moja, — reče joj. — Nemojte tako da se uznemiravate.

— Sire, ovo je pismo važan događaj, ili bar tako treba da bude. Jedan kralj ne šalje glasnika drugom kralju tek onako, ako nema veoma važnih razloga.

— Pa dobro onda — reče Anri. — Ostavimo i glasnika i poruku, draga moja. Vi večeras imate kao neki bal?

— Jeste, Sire, u planu — reče Margarita začuđeno. — Ali tu nema ničega neobičnog, znate i sami da skoro svake večeri igramo.

— Ja sutra imam veliki lov, veliki lov.

— Ah!

— Jeste, hajku na kurjake.

— Svako ima svoja zadovoljstva, Sire. Vi volite lov, ja balove; vi lovite, ja igram.

— Jeste, draga moja, — reče Anri i uzdahnu — i ustvari tu nema nikakvog zla,

— Nesumnjivo, ali Vaše Veličanstvo to kaže uzdišući.

— Čujte me, gospođo.

I Margarita se sva pretvori u uho.

— Obuzelo me je neko nespokojstvo.

— Zbog čega, Sire?

— Zbog nekih glasova koji kruže.

— Nekih glasova?... Vaše se Veličanstvo uznemirava zbog nekih glasova?

— Nema tu ničeg čudnovatog, draga moja, kada ti glasovi mogu da vam pričine neprijatnosti?

— Meni?

— Jeste, vama.

— Sire, ja vas ne razumem.

— Zar niste čuli šta se priča? — upita je Anri istim tonom.

Margarita se ozbiljno zabrinu da to nije samo način na koji njen muž hoće da je napadne.

— Ja nisam nimalo radoznala žena, Sire, — reče ona — i nikada ne slušam ono što mi dopre do ušiju. Uostalom, ja tako malo obraćam pažnju na to što vi nazivate glasovima, da ih ne bih ni čula i kada bih slušala, a u nekom slučaju bih i zatvorila uši kada oni prolaze.

— Onda, gospođo, vi smatrate da sve te glasove treba prezreti?

— Sasvim, Sire, a naročito mi kraljevi.

— A zašto naročito mi, gospođo?

— Zato što bismo mi kraljevi imali mnogo posla kada bismo sve te glasove slušali, jer smo obično predmet svih tih razgovora.

— Mislim da imate pravo, draga moja, i hoću da vam pružim odličnu priliku da primenite svoju filozofiju.

Margarita oseti da je došao odlučni trenutak. Pribra svu svoju hrabrost i dosta odlučnim tonom reče:

— Pristajem, Sire, od sveg srca.

Anri poče glasom pokajnika koji ima na duši neki veliki greh.

— Vama je poznata naklonost koju imam prema svojoj kćeri Fosezi?

— Ah, ah! — uzviknu Margarita kada vide da nije reč o njoj te zauze pobednički stav. — Jest, jest, prema maloj Fosezi, vašoj prijateljici.

— Jeste, gospođo, — odgovori Anri istim glasom — jeste, prema maloj Fosezi.

— Mojoj počasnoj dami?

— Vašoj počasnoj dami.

— Prema vašoj ljubavi, vašoj ludosti!

— Ah, vi govorite, draga moja, kao oni glasovi koje ste maločas osuđivali.

— To je tačno, Sire, — reče Margarita i nasmeja se — i ponizno vas molim za oprostaj.

— Dragaa moja, vi imate pravo, glasovi koje svet pronosi vrlo često su lažni i nama je, naročito nama kraljevima, preko potrebno da tu teoremu smatramo aksiomom. Sto mu gromova! Gospođo, počeo sam da govorim grčki. I Anri pršte u smeh.

Margarita pročita podsmeh u tom glasnom smehu, a naročito u lukavom pogledu koji ga je propratio. Opet je obuze malo nespokojstvo.

— Pa šta je bilo sa Fosezom? — upita ona.

— Foseza je bolesna, draga moja, i lekari ne znaju šta joj je.

— Čudnovato je to, Sire. Foseza, koja je prema pričanju Vašeg Veličanstva uvek bila pametna i koja bi se oduprla i samom kralju kada bi joj on govorio o ljubavi; Foseza, taj cvet nevinosti, taj prozračni kristal, morala bi dozvoliti nauci da ona potpuno upozna njene radosti i njene bolove!

— Na žalost, nije tako! — reče tužno Anri.

— Šta! — uzviknu kraljica s onom plahovitom zlobom koju ni najbolje žene ne propuštaju da kao strelicu bace na -drugu ženu. — Šta, Foseza nije cvet nevinosti?

— Nisam to kazao, — odgovori suvo Anri — neka me bog sačuva da ikoga optužujem! Kažem samo da je moja kći Foseza bolesna od neke bolesti i tu bolest tvrdoglavo krije od lekara.

— Dobro, od lekara, ali od vas, svoga poverenika, svog oca... to mi izgleda čudnovato.

— Ja ne znam ništa više o tome, draga moja, — reče Anri i opet senajljubavnije nasmeši — a kada bih nešto više znao, ne bih se dalje ni raspitivao.

— Onda, Sire, — reče Margarita, kojoj je prema toku razgovora izgledalo da je ona ta koja ima da prašta, i to upravo onda kada je mislila da će morati da moli, — onda, Sire, ja ne znam šta želi Vaše Veličanstvo i stoga čekam da se izjasni.

— E, lepo, kad čekate, draga moja, ja ću vam sve ispričati.

Margarita učini pokret kojim je htela reći da je spremna sve da čuje.

— Trebalo bi... — poče Anri — ali to je suviše da se zahteva od vas, draga moja...

— Recite ipak, Sire.

— Trebalo bi da budete tako dobri i da odete do moje kćeri Foseze.

— Ja da posetim tu devojkicu za koju se priča da ima tu čast da bude vaša ljubavnica, čast koju vi nećete poreći?

— Hajde, hajde, polako, draga moja, — reče kralj. — Vi ćete, bogami, napraviti skandal s tim uzvicima i nisam siguran zaista

da taj skandal neće razveseliti i francuski dvor, jer u pismu koje mi je Šiko recitovao ima reči o nekom *quotidie scandalum*, to jest, što za običnog smrtnika koji ne zna latinski znači svakodnevni skandal.

Margarita načini jedan pokret.

— Nije potrebno da se zbog toga zna latinski, — nastavi Anri — to je skoro francuski.

— Ali, Sire, na koga se te reči odnose? — upita Margarita.

— E, to nisam mogao da razumem. Ali vi znate latinski, draga moja, i pomoći ćete mi kada budemo stigli dotle.

Margarita pocrvene do ušiju, dok je Anri pognute glave i zdignutih ruku odavao utisak čoveka koji naivno traži na koju bi se ličnost iz dvora mogla primeniti reč svakodnevni skandal.

— Lepo, gospodine. — reče kraljica — vi želite da me u ime mira naterate da učinim jedan ponižavajući korak, i u ime mira ja ću se pokoriti.

— Hvala, draga moja, hvala.

— A kakav će biti cilj te posete, gospodine.

— On je sasvim prost, gospođo.

— Ipak bi trebalo da mi se kaže, jer ja sam dovoljno prostodušna da ne mogu da ga uvidim.

— E onda slušajte! Naći ćete Fosezu s počasnim damama, jer ona spava u njihovoj sobi. Te su žene, znate dobro, tako radoznale i tako brbljive da se ne zna do koje će krajnosti Foseza da dođe.

— Pa zar se ona nećega boji? — uzviknu Margarita s udvostručenom žestinom i mržnjom. — Ona hoće da se sakrije?

— Ne znam — reče Anri. — Sve što znam to je da ona hoće da napusti sobu počasnih dama.

— Ako hoće da se sakrije, neka ne računa na mene. Ja mogu da progledam kroz prste izvesne stvari, ali nikada neću da budem saučesnik.

I Margarita zastade da vidi utisak svoga ultimatumu.

Ali je izgledalo kao da Anri ništa nije čuo. Oborio je opet glavu i ponovo zauzeo zamišljeno držanje koje je iznenadilo Margaritu trenutak ranije.

— *Margota*, — prošapta on, — *Margota cum Turenio*. Eto, te sam dve reči tražio, gospođo. *Margota cum Turenio*.

Ovoga puta Margarita sva pocrvene.

— Klevete, Sire! — uzviknu ona. — Da nećete opet da mi ponavljate te klevete!

— Kakve klevete? — reče Anri najprirodnijim glasom na svetu. — Zar vi to, gospođo, smatrate klevetama? To je jedan pasus iz pisma moga brata koji mi je pao napamet: *Margota cum Turennio conveniunt in castello nomine Loignac*. Zaista moram da dam nekom svešteniku da mi prevede to pismo.

— Slušajte, prestanimo s tom igrom, Sire, — reče Margarita dr-šćući, — i recite mi otvoreno šta vi od mene očekujete?

— E lepo, ja bih želeo, draga moja, da vi odvojite Fosezu od ostalih devojaka, da je smestite samu u neku sobu i da joj pošaljete samo jednog lekara, nekog diskretnog lekara, svog na primer.

— Oh, sad vidim šta je! — uzviknu kraljica. — Foseza, koja je propovedala vrlinu, koja se razmetala lažnim devičanstvom, sada je u drugom stanju i pred porođajem.

— Ja to nisam kazao, draga moja, — reče Anri — ja to nisam kazao. To vi tvrdite.

— To je, gospodine, to je! — uzviknu Margarita. — Vaš prividno ljubazan ton i vaša lažna poniznost to mi jasno govore. Ali ima požrtvovan ja koja čovek ne može tražiti od svoje žene, pa makar to bio i sam kralj. Zataškajte sami kako znate greške gospođice Foseze, Sire. Vi ste njen saučesnik i to je vaša lična stvar; neka kaznu iskusi krivac, a ne nevino lice.

— Krivac, dobro! Eto sad ste me opet podsetili na neke izraze tog groznog pisma.

— Ja vas podsetila?

— Jeste, krivac se kaže *noceus*, zar ne?

— Jeste, gospodine, *noceus*.

— E vidite, a u pismu stoji: *Margota cum Turennio, ambo nocentes, conveniunt in castello nomine Loignac*. Bože moj! Koliko žalim što nisam tako bogat duhom kao što imam dobro pamćenje.

— *Ambo nocentes*, — ponovi sasvim tiho Margarita, belja nego njen okovratnik od uštirkanih čipaka — Razumeo je, razumeo je!

— *Margota cum Turennio, ambo nocentes*. Šta li je samo hteo reći moj brat sa tim *ambo*? — nastavljao je nemilpsrdno Anri od Navare. — Sto mu gromova! Dragaa moja, čudnovato da vi tako dobro znate latinski, a još mi niste objasnili tu rečenicu koja me toliko muči.

— Sire, imala sam već čast da vam kažem... — Ah. Evo ga baš Turennius se šeta ispod vaših prozora i gleda u nebo kao da vas očekuje, siromah dečko. Sad ću ga pozvati da se popne gore; on je dosta naučen i reći će mi ono što trebam da doznam.

— Sire, Sire! — uzviknu Margarita i skoči iz naslonjače sklappajući ruke. — Sire, budite uzvišeniji od svih podvaljivača i klevetnika u Francuskoj.

— E, draga moja, u Navari nisu ništa milostiviji no u Francuskoj i maločas i vi sami... bili ste malo prestrogi prema toj jadnoj Fosezi.

— Ja, prestroga! — uzviknu Margarita.

— Bože moj! Prisetite se malo. Ovde treba da smo milostivi, gospodo. Mi provodimo tako prijatan život, vi sa svojim balovima koje volite, ja sa svojim lovom koji volim...

— Jeste, jeste, Sire, — reče Margarita — imate pravo, budimo milostivi.

— Ah, bio sam siguran u vaše srce, draga moja...

— Stoga jer me poznajete, Sire.

— Naravno. Vi ćete onda otići do Foseze, je l' te?

— Hoću, Sire.

— I odvojićete je od ostalih devojaka?

— Hoću Sire.

— I poslaćete 'joj svog lekara?

— Hoću, Sire.

— I nemojte postavljati stražu. Lekari su diskretni po svome pozivu, a stražari su brbljivi po navici.

— To je istina, Sire.

— A ako je na nesreću istina ono što se govori i ako jedna devojka oslabi i podlegne... I Anri diže oči k nebu.

— A to je lako moguće — nastavi on. — Žena je nežno stvorenje, *res fragilis mulier*, kao što kaže jevanđelje.

— Pa ništa, Sire, i ja sam žena i znam kako treba da budem milostiva prema drugim ženama.

— Ah, vi ste savršeni, draga moja! Vi ste zaista primer savršenosti i...

— I?

— I hoću da vam poljubim ruku.

— Ali budite uvereni, Sire, — poče Margarita — da ovu žrtvu činim iz ljubavi prema vama.

— Ah, ah! Ja vas, gospođo; dobro poznajem, a i moj brat iz Francuske takođe, jer tako lepo govori o vama u tom pismu, čak dodaje: *Fiat sanum exemplum statim atque res certior eveniet*. Bez sumnje da je taj lepi primer, draga moja, ovaj što ga vi sada pružate.

I Anri poljubi upola sleđenu ruku Margaritinu.

Zatim se zaustavi na pragu i reče:

— Pozdravite nežno i od moje strane Fosezu, gospođo; zauzmite se za nju kao što ste obećali da ćete učiniti. Ja odlazim u lov. Možda ću vas videti tek kada se budem vratio, a možda nikada.... ti vuci su opake zveri. Hodite da vas poljubim, draga moja.

I on skoro nežno poljubi Margaritu i iziđe, dok ona ostade za-prepašćena svim cnim što je čula.

ŠPANSKI IZASLANIK

Kralj nađe Šikoa u svojoj sobi za rad. Šiko je bio još uvek uzbuđen iz bojazni da ne dođe do kakvog objašnjavanja,

— Pa kako je, Šiko? — upita Anri.

— Eto tako, Sire, — odgovori Šiko.

— Ti ne znaš šta kraljica misli? Ona misli da će to tvoje prokletost latinsko pismo da poremeti ceo naš brak.

— O, Sire! — uzviknu Šiko. — Zaboravimo to latinsko pismo i sve je svršeno. Nije to isto imati na latinskom izrecitovano pismo ili rukom napisano, vetar odnese jedno, ali plamen katkad ne može da proguta drugo.

— Ja — reče Anri — i ne mislim više o tome. Neka ga đavo nosi!

— U dobri čas!

— Bogami, imam toliko drugih stvari da radim, a ne da mislim o tome.

— Vaše Veličanstvo više voli da se malo rasonodi?

— Jeste, sinko, — reče Anri dosta nezadovoljan tonom kojim je Šiko izgovorio tih nekoliko reči. — Jeste, moje Veličanstvo, više voli da se rasonodi.

— Izvinite, možda ja smetam Vašem Veličanstvu?

— E, sinko, — reče Anri i sleže ramenima — već sam ti kazao da ovde nije kao u Luvru. Ovde se otvoreno vodi ljubav, rat i celokupna politika.

Kraljev pogled bio je tako blag, osmeh tako mio da se Šiko oseti ohrabrenim.

— Rat i politika manje nego ljubav, je l' te, Sire?

— Bogami, tako je, dragi prijatelju, priznajem. Ova je zemlja lepa, vina Langedoka tako su prijatna, a žene Navare tako lepe!

— E, Sire, vi zaboravljate kraljicu, izgleda mi. Da nisu slučajno Navarke lepše i umiljatije od nje? U tom slučaju, izražavam sve svoje divljenje Navarkama.

— Sto mu gromova! Imaš prava, Šiko. Ja sam zaboravio da si ti izaslanik, da si predstavnik kralja Anrija III, da je kralj Anri III brat gospođe Margarite i, prema tome, iz pristojnosti treba da stavim gospođu Margaritu iznad svih žena! Ali treba mi oprostiti moju nesmotrenost, Šiko, ja nisam naviknut na izaslanike, sinko.

U tom trenutku vrata se otvoriše i d'Obijak prijavi jasnim glasom:

— Gospodin španski izaslanik.

Šiko podskoči na naslonjači i to izazva kraljev smeh.

— Bogami, ovo je negiranje koje nisam očekivao. Španski izaslanik! Pa kog vraga traži on ovde?

— Jeste, — ponovi Šiko — kog vraga traži on ovde?

— Sada ćemo saznati — reče Anri. — Možda naš sused Španac ima da raspravi sa mnom neku čarku na granici.

— Ja se povlačim — reče Šiko ponizno. — To je bez sumnje neki pravi izaslanik koga vam šalje Nj. V. Filip II, dok sam ja...

— Francuski izaslanik da ustupi mesto španskom i to u Navari! Sto mu gromova! To ne srne da bude! Otvori ovu biblioteku, Šiko, i tamo se smesti.

— Ali tu ću čuti sve, Sire, i protiv svoje volje.

— Pa neka čuješ, do đavola! Briga me! Ništa ja nemam da krijem. A kad smo već u reči, imate li još što da kažete od strane vašeg gospodara, gospodine izaslanice?

— Ne, Sire, ni reči više.

— Dobro je! Sad imaš samo da gledaš i da slušaš kao što rade svi izaslanici na svetu. Ta će ti odaja jedinstveno poslužiti za tvoj poziv. Otvori oči i načulji uši, drago moj Šiko.

A zatim dodade:

— D'Obijače, reci mome kapetanu garde da uvede gospodina španskog izaslanika.

Kada je Šiko čuo tu zapovest, on pohita da uđe u biblioteku i da brižljivo zatvori vrata u tapetu na kojima je bila neka slika.

Odjeknuše lagani i odmereni koraci. To je bio izaslanik Nj. V. Filipa II.

Kada je završen prvi deo razgovora koji se odnosio na ceremonijal i kada se Šiko iz svoga zaklona uverio da je Bearnenac veoma spretnan prilikom prijema, izaslanik upita na španskom, koji svaki Gaskonjac i Bearnenac može da razume kao i svoj maternji jezik:

— Mogu li slobodno da govorim Vašem Veličanstvu?

— Možete govoriti, gospodine, — odgovori Bearnenac.

Šiko načulji oba uha. To ga je mnogo interesovalo.

— Sire, — reče izaslanik — donosim odgovor Njegovog Katoličkog Veličanstva.

— „Aha!” — reče Šiko. — On donosi odgovor, znači bilo je pitanja.

— Povodom...? — upita Anri.

— Tiče se vašeg predloga od prošlog meseca, Sire.

— Bogami, ja sam veoma zaboravan — reče Anri... — Hoćete li me podsetiti u čemu se sastojao taj predlog, molim vas, gospodine izaslanice?

— Povodom osvajanja lorenskih kneževina u Francuskoj.

— A jeste, a naročito povodom našeg pobratima Giza! Vrlo dobro! Sada se sećam! Nastavite, gospodine, nastavite.

— Sire, — nastavi Španac — kralj, moj gospodar, iako mu je nuđeno da potpiše ugovor o savezu s Lorencima, smatrao je da je savez s Navarom mnogo pošteniji i, da budemo iskreni, mnogo povoljniji.

— Jeste, da budemo iskreni — reče Anri.

— Ja ću biti iskren prema Vašem Veličanstvu, Sire, jer poznajem odnos kralja, moga gospodara, prema Vašem Veličanstvu.

— A mogu li i ja da ga saznam?

— Sire, kralj, moj gospodar, ne može ništa da odbije Vašem Veličanstvu.

Šiko prisloni uho na tapet ujedajući se za prst da bi se uverio da ne sanja.

— Kada ništa ne može da mi odbije, — reče Anri — da vidimo šta mogu da tražim.

— Sve što se bude svidelo Vašem Veličanstvu, Sire.

— Vraga!

— Neka ono samo otvoreno i iskreno kaže.

— Sto mu gromova! Pa to je dosta teško!

— Njegovo Veličanstvo španski kralj želi da zadovolji svog novog saveznika. Predlog koji ću učiniti Vašem Veličanstvu potvrdiće to.

— Slušam vas — reče Anri.

— Francuski kralj smatra navarsku kraljicu za smrtnog neprijatelja, on je se odriče kao sestre, čim je optužuje za nečasna dela, to je bar jasno. Uvrede francuskog kralja, ja molim za oprostaj Vaše Veličanstvo što sam se dotakao ovog tugaljivog pitanja...

— Slobodno, slobodno.

— Uvrede francuskog kralja su javne — javnost to potvrđuje.

Anri učini jedan pokret neodobravanja.

— Postoji javnost, — nastavi Španac — o tome smo obavješteni. Da ponovim, Sire: francuski kralj se odriče gospođe Margarite kao sestre, pošto želi da je ponizi naređujući da se javno zaustavi njena nosiljka i da je pretrese jedan gardijski kapetan.

— Pa lepo, gospodine izaslaniče, šta, hoćete time da kažete?

— Ništa prostije. Neka se Vaše Veličanstvo odrekne te žene koje se njen brat već odrekao kao sestre.

Anri pogleda prema tapetu iza koga je Šiko, izbuljenih očiju i sav uzbuđen, čekao rezultat toga tako svečanog početka.

— Kada kraljica bude oterana, — nastavi izaslanik — savez između navarskog i španskog kralja... — Anri se pokloni. — Taj će savez biti odmah stvoren, — nastavi izaslanik — i to na ovaj način: španski kralj daje svoju kćer, infantkinju, navarskom kralju, a samo Njegovo Veličanstvo se ženi gospođom Katarinom od Navare, sestrom Vašeg Veličanstva.

Grozničava gordost ispuni Bearnenca, dok Šiko oseti po celom telu drhtaj strave. Jedan je video kako se na vidiku pomalja njegova sreća, sjajna kao jutarnje sunce; drugi je već gledao kako tamni i umire slava dinastije Valoa.

Španac, leden i nepomičan, nije video; on je samo znao za uputstva svoga gospodara.

Za trenutak nastaje grobno ćutanje, a zatim kralj od Navare reče:

— Predlog je, gospodine, veličanstven i ja se osećam neobično počastvovan njime.

— Njegovo Veličanstvo španski kralj ne želi da stavi više od jednog uslova Vašem Veličanstvu — požuri se da rekne ponositi pregovarača koji je već računao na oduševljen pristanak.

— Ah! Ima neki uslov, — reče Anri — to je sasvim na mestu. — Da čujemo taj uslov.

— Pomažući Vaše Veličanstvo protivu lorenskih kneževa, to jest ostvarajući Vašem Veličanstvu put ka prestolu, moj gospodar, time što će biti u savezu s vama; želi da olakša čuvanje Flandrije kojoj Njegova Svetlost vojvoda od Giza mnogo pretili. Vaše Veličanstvo uviđa da moj gospodar njoj daje prvenstvo pred lorenskim kneževima, pošto su gospoda Gizovi, negovi prirodni saveznici kao i katolički kneževi, sami po sebi protivnici vojvode od Anžua u Flandriji. Ovo je, dakle, uslov, jedan jedini. On je razuman i nije težak: Njegovo Veličanstvo španski kralj prijateljiće se s vama ovim dvostrukim brakom; pomoći će vam da... (izaslanik zastade za trenutak da nađe zgodan izraz) da nasledite francuskog kralja, a vi ćete mu garantovati Flandriju. Ja mogu sada odmah, poznajući mudrost Vašeg Veličanstva, da smatram ove pregovore srećno završenim.

Ćutanje, mnogo dublje no prvo, nastade posle ovih reči. Bez sumnje zato da bi anđeo smrti pribrao svu svoju moć za odgovor koji je imao da udari tamo ili ovamo, po Francuskoj ili po Španiji.

Anri od Navare prođe tri-četiri puta po sobi.

— Tako, dakle, gospodine, — reče najzad — to je odgovor koji ste imali da mi donesete.

— Jeste, Sire.

— I ništa više?

— Ništa više.

— E lepo! — reče Anri. — Odbijam ponudu Njegovog Veličanstva španskog kralja.

— Vi odbijate ruku infantkinje! — uzviknu Španac sa zaprepaštenjem sličnim onom koje čovek oseti kada ga iznenada nešto zaboli.

— To je velika čast, gospodine, — reče Anri i diže glavu — ali ja ne mogu da verujem da je ona viša od časti koju sam doživeo oženivši se devojkom iz francuske vladajuće kuće.

— Jeste, ali ta vas prva veza vodi grobu, Sire, dok vam ova druga nudi presto.

— To je dragocena i neuporediva sreća, gospodine, ja to znam, ali je ja ne bih nikada kupio krvlju i čašću mojih budućih podanika. Šta gospodine? Da potegnem mač protiv francuskog kralja, moga šuraka, i to zbog stranca, Španca! Šta! Da zaustavim zastavu Francuske na svome putu slave da bih dopustio da kastiljanske kule i leonski lavovi dovrše delo koje su započeli? Šta! Da nateram braću na svoju braću! Da uvedem strance u svoju otadžbinu! Gospodine, čujte dobro ovo: tražio sam od svog suseda španskog kralja pomoć protiv gospode Gizovih koji su oblaporni na moje nasledstvo, ali ne i protiv vojvode od Anžuja, moga šuraka; ne protiv kralja Anrija III, moga prijatelja; ne protiv svoje žene, sestre moga kralja. Kažete da ćete pomoći Gizove, da ćete im dati podrške? Učinite tako. Ja ću baciti na njih i na vas sve protestante iz Nemačke i Francuske. Španski kralj hoće ponovo da osvoji Flandriju koja mu se izmiče iz ruku; neka uradi kao što je uradio njegov otac Karlo V; neka traži prolaz od francuskog kralja, pa neka ide i traži ponovo titulu prvog građanina Gana, i siguran sam da će mu kralj Anri III dozvoliti častan prolaz, kao što je to uradio i kralj Fransoa I. Ja želim francuski presto, kaže Njegovo Katoličko Veličanstvo? To je moguće; ali nema potrebe da me u tome ono pomaže. Uzeću ga i sam ako bude prazan i protiv svih veličanstava sveta. Zbogom, dakle, gospodine, zbogom! Recite mome bratu Filipu da sam mu neobično zahvalan na njegovoj ponudi. Ali bih se smrtno na njega naljutio da me je prilikom odašiljanje te ponude i jedan trenutak smatrao sposobnim da tu ponudu i primim. Zbogom, gospodine!

Izaslanik, koji je stajao zaprepašćen samo promuća:

— Pazite, Sire, dobar odnos između dva suseda često zavisi od neke rđave reči.

— Gospodine izaslaniče. — nastavi Anri — imajte ovo na umu: kralj od Navare ili kralj od ničega, to je svejedno za mene. Moja je kruna tako laka da neću ni osetiti kad padne s glave. Uostalom tog trenutka, umeću da je zadržim, budite bez brige. Zbogom još jednom, gospodine! Kažite kralju, svom gospodaru, da ja imam mnogo veće ambicije no što mi ih on otkriva. Zbogom!

I Bearnenac, postavši opet, ne ono što je, već čovek koga su u njemu poznavali, pošto je jedan trenutak dopustio da ga obuzme

plam hrabrosti, nasmeja se ljubazno i odvede izaslanika do vrata svoje sobe za rad.

SIROMASI KRALJA OD NAVARE

Šiko je bio toliko zaprepašćen da nije ni pomišljao da iziđe iz svoga zaklona kada je Anri ostao sam. Bearnenac podiže zastor i lupi ga po ramenu.

— Pa, gospodine Šiko, — reče mu — šta misliš, kako sam se izvukao?

— Sjajno, Sire, — odgovori Šiko, koji još nije mogao da se povra- ti. — Zaista jedan kralj koji tako često ne prima izaslanike, izgleda, kad ih primi, dobro ih prima.

— A, međutim, brat Anri mi je ovoga zaradio.

— Kako to, Sire?

— Tako. Da on ne proganja neprestano svoju jadnu sestru, osta- lima ne bi ni na pamet palo da je proganjaju. Da nije španski kralj doznao za onu uvredu kraljice od Navare, kada je jedan gardijski kapetan pretresao njenu nosiljku, misliš li ti da bi mi predložio da je oteram?

— S radošću uviđam, Sire, da će biti beskorisno sve što pokuša- vaju i da ništa neće moći da prekine slaganje između vas i kraljice.

— E, prijatelju! Isuviše je jasna korist koju bi imali od naše svade...

— Priznajem, Sire, da nisam tako oštrouman kao što vi to mislite.

— Bez sumnje, sve što moj brat Anri želi, to je da najurim nje- govu sestru.

— Kako to? Objasnite mi to, molim vas. Vraga! Nisam se nadao da ću doći u ovako dobru školu.

— Ti znaš da su zaboravili da mi isplate miraz moje žene, Šiko?

— Ne, nisam znao, Sire; ali sam sumnjao.

— Da se taj miraz sastojao od trista hiljada zlatnih talira?

— Lep miraz.

— I nekoliko utvrđenih gradova, među njima i Kaor?

— Pobogu! Sjajan grad!

— Ja sam tražio, ne mojih trista hiljada zlatnih talira, jer ma koliko da sam siromah, smatram se bogatijim od francuskog kralja, već Kaor.

— A vi ste tražili Kaor, Sire? Sto mu gromova! Dobro ste uradili. Da sam ja na vašem mestu, isto bih uradio.

— I eto zašto, — reče Bearnenac sa svojim lukavim osmehom — eto zašto... sad razumeš?

— Neka me đavo nosi, ali ne razumem.

— Eto zašto hoće da me posvađaju sa ženom u tolikoj meri da je oteram. Kada više nemam žene, vidiš, Šiko, nema ni miraza. Prema tome, nema više trista hiljada talira, nema više gradova i, naročito, nema više Kaora. I to je jedan način da se izvrda data reč, a moj brat Valoa je veoma vest za takve vrste zamki.

— A vi biste neobično voleli da imate taj grad, je l' te, Sire?

— Bez sumnje, jer skupa uzevši, šta je moja bearnenska kraljevina? Jedna mala siromašna kneževina, koju je tvrđičluk mog šuraka i moje tašte toliko iscrpeo, da je titula kralja ovde skoro postala smešna.

— Jeste, ali kad bi se Kaor dodao tome kneževstvu...

— Kaor bi bio moj bedem, zaštita za sve pristalice moje vere.

— E čujte, dragi moj Sire, slobodno obucite, crninu za Kaorom; jer svađali se vi ili ne svađali sa gospođom Margaritom, francuski kralj neće vam ga nikada dati, sem ako ga ne zauzmete...

— O! — reče Anri. — Uzeo. bih ga ja da on nije tako utvrđen i da toliko ne mrzim rat.

— Kaor je neosvojiv, Sire, — reče Šiko.

Anri naoruža svoje lice neprozirnom prostodušnošću:

— O, neosvojiv, neosvojiv. Kada bih ja imao vojsku... koju nemam.

— Slušajte, Sire, — reče Šiko — mi se nismo ovde sastali da jedan drugome laskamo. Između Gaskonjaca, znate, može da se govori iskreno. Da bi se uzeo Kaor, u kome je gospodin od Vezena, potreban je jedan Hanibal ili jedan Cezar, a Vaše Veličanstvo...

— Pa šta? Moje Veličanstvo?... — upita Anri sa podsmešljivim osmehom.

— Pa Vaše Veličanstvo je kazalo. Ono ne voli rat. Anri uzdahnu. Njegove setne oči blesnuše; ali on savlada taj nehотиčni pokret i svojom opaljenom rukom pređe preko crne brade govoreći:

— Nikada nisam potegao mač, to je istina, i nikada ga neću potegnuti. Ja sam kralj od slame i miroljubiv čovek, ali, Šiko, vidiš, ni sam ne znam zbog čega, volim da se zanimam ratnim stvarima. To mi je u krvi. Sen-Luj, moj predak, bio je pobožno vaspitan i po prirodi blag, ali je sticajem prilika postao dobar bacač koplja i sjajan mačevalac. Razgovarajmo, Šiko, ako hoćeš, o gospodinu od Vezena, koji je Hanibal i Cezar.

— Sire, oprostite mi — reče Šiko — ako sam mogao ne samo da vas uvredim, nego i da vas uznemirim. Ja sam vam samo zato govorio o gospodinu od Vezena da bih ugušio plamen ludosti koju bi mladost i nepoznavanje stvari mogli da rasplamte u vašem srcu. Kaor je, vidite, tako dobro čuvan i branjen, zato što je on ključ za južnu Francusku.

— Na žalost! — reče Anri i izdahnu. — Znam ja to dobro!

— Tamo je — nastavi Šiko — bogatstvo zemlje vezano za sigurnost stanovništva. Imati Kaor, znači imati sve za sebe; ne imati ga, znači imati sve protiv sebe.

— E! Sto mu gromova! — prošapta kralj od Navare. — Zato sam ja toliko i želeo da imam Kaor i zato sam i kazao mojoj jadnoj majci da to bude uslov moga braka... Kaor je bio miraz moje žene, obećali su mi ga i duguju mi ga.

— Sire, dugovati i platiti... — reče Šiko.

— Imaš pravo, dugovati i platiti dve su stvari veoma različite, prijatelju. I ti, dakle, misliš da mi ga neće nikada dati.

— Plašim se da je tako.

— Do đavola! — reče Anri.

— I iskreno govoreći... — nastavi Šiko.

— Šta?

— Iskreno govoreći, imaju pravo, Sire.

— Imaju pravo? A zašto to, prijatelju?

— Zato što niste umeli da iskoristite svoje pravo kralja, muža jedne devojke iz francuske vladalačke kuće; zato što niste umeli da naplatite najpre miraz, posle da predajete svoje gradove.

— Nesrećniče! — reče Anri i gorko se nasmeja. — Zar se ne sećaš zvona sa crkve Sen-Žermen-l'Okseroa? Rekao bih da jedan mladoženja koga prve bračne noći hoće da ubiju ne misli toliko na svoj miraz koliko na svoj život.

— Dobro! — reče Šiko. — Ali posle?

- Posle? — upita Anri.
- Jeste, čini mi se da je posle bio mir. E lepo! Trebalo je iskoristiti taj mir za poslove; trebalo je, izvinite. Sire, pregovarati umesto voditi ljubav. To je mnogo manje zanimljivo, ja to znam, ali je korisnije, za moga kralja toliko i za vas. Kada bi Anri od Valoa imao u Anriju od Navare jakog saveznika, on bi bio jači od svih ostalih i ako pretpostavimo da se katolici i protestanti mogu da slože zajedničkim političkim interesima, tim da posle raspravljaju svoja verska pitanja, katolici i protestanti, to jest oba Anrija, onda bi bili sila od koje bi zadržtao ljudski rod.
- Oh! — reče Anri smerno. — Ja nemam ambicija da iko drhti preda mnom, samo da ja ne drščem... Ali, znaš šta, Šiko, ne govorimo više o tim stvarima koje mi mute mozak. Nemam Kaor, pa lepo, moći ću i bez njega!
- Teško je to, moj kralju.
- Pa šta ćeš? Pošto i ti sam smatraš da mi ga Anri neće nikada dati.
- Mislim, Sire, i siguran sam, i to iz tri razloga.
- Reci ih, Šiko.
- Vrlo rado. Prvi je razlog što je Kaor bogat grad i francuski kralj više voli da ga drži za sebe nego ma kome da ga da.
- Ali to nije sasvim pošteno, Šiko.
- Ali je kraljevski, Sire.
- Ah! Kraljevski je kada se uzima šta se hoće?
- Jeste. To se zove uzeti lavovski deo, a lav je kralj životinja.
- Sećaću se tog što si mi kazao, Šiko, ako ikada postanem kralj. A drugi razlog, sinko?
- Gospođa Katarina...
- Pa zar se ona meša u politiku, moja dobra majka Katarina? — prekide ga Anri.
- Stalno. Gospođa Katarina više voli da vidi svoju kćer u Parizu no u Neraku, pre kod sebe nego kod vas.
- Misliš? Pa gospođa Katarina ne voli baš tako ludo svoju kćer.
- Ne, ali gospođa Margarita vam ovde služi kao talac, Sire.
- Ti si zaista prepreden, Šiko. Đavo neka me nosi, ako sam ikada na to i pomislio. Ali ipak možda si ti u pravu; jeste, jeste jedna devojka iz francuske kuće po potrebi je i talac. Pa onda?

— Pa onda, Sire, kada se smanjuju prihodi, smanjuju se i zadovoljstvo boravka. Nerak je veoma lep grad, ima divan park i aleje koje ne postoje na drugome mestu, ali kada gospođa Margarita nema sredstava, biće joj dosadno u Neraku i zažaliće za Luvrom.

— Više mi se dopada tvoj prvi razlog, Šiko, — reče Anri i odmahnu glavom.

— Reći ću vam sada i treći. Između vojvode od Anžuja koji traži neki presto i muti po Flandriji, između gospode Gizovih koji žele da skuju neku krunu i mute po Francuskoj i između Nj. V. španskog kralja koji pokušava da stvori svetsku monarhiju i muti po svetu, vi, knez od Navare, vi ste neka vrsta terazija i održavate izvesnu ravnotežu.

— Zaista! Ja, bez ikakve težine?

— Upravo vi. Pogledajte samo švajcarsku republiku. Postanite moćni, to jest teški, i vi ćete pretegnuti. Nećete biti samo dara, bićete i teret.

— E, taj mi se razlog dopada, Šiko, on je vrlo dobro iznet. Ti si dobar računčija.

— Ja sam, Sire, ono što mogu — reče Šiko polaskan ovim recima i dopusti sebi da se obrađuje ovoj kraljevskoj naklonosti na koju nije bio navikao.

— To je, dakle, objašnjenje mog položaja? — reče Anri.

— Potpuno objašnjenje, Sire.

— I ja to nisam ništa primetio, Šiko, i. uvek sam se samo nadao, razumeš li?

— Vidite, Sire, ako mi dozvoljavate da vam dam jedan savet, — prestanite da se nadate, naprotiv?

— Znači, Šiko, treba da stavim pored toga dugovanja francuskog kralja ono što stavljam pored dugovanja mojih zakupaca kada ne mogu da mi plate kiriju. Ja obično mećem jedno veliko P pored njihovih imena.

— To znači plaćeno?

— Upravo tako.

— Onda stavite dva P, Sire, i uzdahnite. Anri uzdahnu.

— Tako ću i da uradim, Šiko, — reče on. — Uostalom, prijatelju, ti vidiš da se može živeti u Bearnu i da mi Kaor nije baš neophodan.

— Vidim i, kao što sam se i nadao, Vi ste mudar knez i kralj-filozof... Ali kakva je ovo buka?

— Buka? Otkud to?
 — Rekao bih da je u dvorištu.
 — Pogledaj kroz prozor, prijatelju, pogledaj kroz prozor.
 Šiko priđe prozoru.
 — Sire, — reče mu — ima dole jedno dvanaestak ljudi, dosta rđavo obučenih.
 — Ah, to su moji siromasi — reče kralj od Navare i ustade.
 — Vaše Veličanstvo ima svoje siromahe?
 — Bez sumnje. Zar nam bog ne naređuje da budemo milostivi?
 Ako nisam katolik, Šiko, ne znači da nisam hrišćanin.
 — Bravo, Sire!
 — Hodi, Šiko! Hajdemo dole! Zajedno ćemo razdeliti milostinjnu, pa ćemo se vratiti da večeramo.
 — Idem, Sire.
 — Uzmi tu kesu što je na stočiću pored mog mača, vidiš li?
 — Uzeo sam je, Sire.
 — Vrlo dobro!
 Tada siđoše. Bila je već pala noć. Kralj je izgledao brižan i zamišljen.
 Šiko ga je posmatrao i bilo mu ga je žao.
 — Šta mi pade na pamet — mislio je on — da govorim o politici ovom dobrom knezu? Zaista sam mu ispunio srce tugom. Ala sam budala!
 Kada su sišli u dvorište, kralj od Navare se približi grupi prosjaka koju je Šiko video.
 Tu je bilo zaista jedno dvanaestak ljudi raznih uzrasta, lika i ode-la; ljudi koje bi jedno nevešto oko, po njihovom glasu, hodu i pokretima, smatralo skitačima, strancima i običnim prolaznicima, ali bi jedan dobar posmatrač prepoznao u njima preobučene plemiće.
 Anri uze kesu iz Šikoovih ruku i dade znak.
 Izgleda da su svi prosjaci dobro razumeli taj znak.
 Jedan po jedan dođoše da ga pozdrave sa izrazom poniznosti koja nije izbrisala s njihovih lica otmenost i odlučnost, kao da su hteli reći:
 „Pod ovom spoljašnjošću bije snažno srce”.
 Anri je odgovarao klimanjem glave, a zatim zavuče kažiprst i palac u kesu koju mu je Šiko držao i uze jedan komad novca.
 — Ehe! — reče Šiko. — Pa to je zlato, Sire.

— Jeste, prijatelju, znam.

— Do đavola! Ala ste vi bogati!

— Zar ne vidiš, prijatelju, — reče Anri i nasmeši se — da mi svaki zlatan novac služi za dve milostinje? Naprotiv, siromah sam, Šiko, i primoran sam da svaki komad presečem na dva dela da bi mi što duže trajalo.

— Istina — reče Šiko sa sve većim čuđenjem — to su samo polovine i to nekako čudno isečene.

— Oh! Ja sam kao moj brat iz Francuske, koji se zanima sečenjem slika. Imam i ja svojih čudi. Ja se u slobodnim časovima zanimam time što stružem svoje dukate. Jedan siromah i pošten Bearnenac ume uvek da se snađe kada je u pitanju štednja.

— Ipak, Sire, — reče Šiko i odmahnu glavom — jer je osećao da se iza toga krije neka nova tajna — ipak, to je malo čudan način deljenja milostinje.

— To bi drukčije radio?

— Bogami bih. Umesto da se mučim i sečem svaki komad, ja bih dao jedan ceo i rekao bih: „Evo za dvojicu!”

— Pobili bi se, dragi moj, i samo bih izazvao svađu umesto da učinim dobro delo.

— E pa, — reče Šiko, koji je tom reči izrazio srž celokupne filozofije i sve svoje negodovanje prema čudnovatim kraljevim idejama.

Anri, dakle, uze iz kese zlatnik presečen napola, stade ispred prvog siromaha sa svojim uobičajenim mirnim i blagim izrazom i pogleda ga bez reči, ali pogledom punim ispitivanja.

— Ažan — reče ovaj i pokloni se.

— Koliko? — upita kralj.

— Pet stotina.

— Kaor.

Dade mu novac, i uze drugi iz kese.

Prosjak se pokloni još dublje no prvi put i ode.

Naiđe drugi koji ga ponizno pozdravi.

— Om — reče ovaj i pozdravi.

— Koliko?

— Trista pedeset.

— Kaor.

I dade mu taj drugi komad novca, a izvadi treći iz kese.

Drugi ode kao i prvi. Priđe treći i pozdravi.

— Narbon — reče.

— Koliko?

— Osam stotina.

— Kaor.

I dade mu treći komad novca, a uze nov iz kese.

— Montoban — reče četvrti.

— Koliko?

— Šest stotina.

— Kaor.

I tako, jedan po jedan, svi su prilazili i pozdravljali, izgovarali po jedno ime, uzimali čudnovatu milostinju i izgovarali po jedan broj, čiji je zbir izneo osam hiljada.

Svakome je Anri odgovarao: „Kaor” i to uvek istim glasom. Kada su završili deljenje, u kesi nije bilo više nijedne polovine zlatnika, niti je u dvorištu bilo više prosjaka.

— Eto! — reče Anri.

— Je li gotovo, Sire?

— Jeste, gotovo je.

Šiko povuče kralja za rukav.

— Sire! — reče mu.

— Šta je?

— Da li mi je dopušteno da budem radoznao.

— Zašto ne? Radoznalost je tako prirodna.

— Šta su vam to govorili ovi prosjaci i šta ste im vi odgovarali?

Anri se nasmeja.

— Zaista, ovde je sve nekako tajanstveno.

— Smatraš?

— Jeste, nisam nikada video da se na ovaj način deli milostinja.

— To je običaj u Neraku, dragi moj Šiko. Ti znaš poslovicu: „Stotinu sela, stotinu običaja”.

— Čudan običaj, Sire.

— Nije, bogami! To je sasvim prosto. Vidiš, svi su ovi ljudi iz raznih mesta i idu po zemlji i prose.

— Pa onda, Sire?

— E vidiš! Da ne bih uvek dao istome, oni mi kažu ime svog grada. Na taj način, Šiko, mogu ravnomerno da razdelim svoje

dobročinstvo i podjednako sam koristan svima bednicima iz svih mesta moje države.

— Dobro. To je u redu, Sire, u pogledu imena mesta koje oni izgovaraju, ali zašto vi svima odgovarate: „Kaor“?

— Šta? — odgovori Anri s iznenađenjem koje je bilo savršeno izvedeno. — Zar sam im odgovarao „Kaor“?

— Pa, nego šta?

— Misliš!

— Siguran sam.

— To je zato, vidiš, što smo razgovarali o Kaoru i stalno mi je ta reč u pameti. Tako je to često sa stvarima koje čovek želi, a ne može da ih ima; stalno se na njih misli i tako se njihovo ime izgovara.

— Ah! — reče Šiko i s nepoverenjem pogleda u pravcu u kome su prosjaci otišli. To je objašnjenje mnogo nejasnije no što bih ja želeo, Sire. A ima sem toga...

— Šta! Ima još nešto?

— Ima taj broj koji je svaki od njih izgovarao i čiji zbir iznosi preko osam hiljada.

— Ah, taj broj, Šiko, ne razumem isto tako kao i ti. Sem ako to nije broj članova njihovih udruženja, jer, kao što znaš, svi ti prosjaci su podeljeni na pojedina udruženja, i možda je svaki od njih rekao koliko ih gde ima. To će biti najverovatnije.

— Sire! Sire!

— Hajde, prijatelju, da večeramo. Po mome mišljenju ništa tako ne razvedrava duh kao jelo i piće. Za stolom ćemo promisliti i videćeš da su moje boce pune, iako su mi dukati prepolovljeni.

I kralj pozva skutonošu i poruči večeru. Zatim prijateljski uhvati Šikoa ispod ruke i pope se u svoju sobu za rad gde je već bila večera spremna.

Kada je prolazio pored odaja u kojima je bila kraljica, on pogleda na prozore, ali ne vide svetlost.

— Skutonošo, — reče — zar Njeno Veličanstvo nije u svojim odajama?

— Njeno Veličanstvo — odgovori skutonoša — otišlo je da obiđe gospođicu od Monpansijea, jer kažu da je ozbiljno” bolesna.

— Ah, jadna Foseza! — reče Anri. — Zaista ta kraljica ima zlatno srce. Hajde, Šiko, da večeramo!

PRAVA LJUBAVNICA NAVARSKOG KRALJA

Večera je protekla u dobrom raspoloženju. Anri je izgledao kao da mu ništa ne pritiska ni srce ni misli, a kada je bio u dobrom raspoloženju, onda bi se pokazao kao odličan domaćin.

Šiko je prikrivao što je bolje umeo početak svog nespokojstva koje je nastalo od onog trenutka kada je video španskog izaslanika i kada je prisustvovao deljenju milostinje u dvorištu. Nespokojstvo se povećavalo prilikom deobe zlata prošnjacima i od onda ga nikako nije napuštalo.

Anri je želeo da njegov prijatelj Šiko večera nasamo s njim. Na dvoru kralja Anrija uvek se osećala neka potreba za Šikoom, potreba koju osećaju ljudi od duha za drugim ljudima od duha. A i sam Šiko, samo da nije bilo španskog izaslanika, prošnjaka s lozinkama i isečenih dukata, osećao je veliku naklonost prema navarskom kralju.

Kada je Šiko video da je kralj promenio vino i da se u svakom pogledu ponaša kao dobar domaćin, odluči da se malo pričuva, tako da ne dopusti sebi neki ispad usled prisnosti samog ofoeda i dobrih vina Bearnenca. Anri je dobro pio i imao je neki način da za sobom povlači i goste, tako da je Šiko jedva uspeo da podvali kralju jednu čašu od tri popijene. Ali, kao što znamo, Šiko je mogao dobro da podnosi vino, a kralj od Navare govorio je da su sve to vina iz okoline i pio ih je kao mleko. Sve je to još bilo začinjeno ljubaznim recima koje su jedan drugome govorili.

— Kako vam zavidim — reče Šiko kralju — i kako je vaš dvor prijatan, a vaš život divan, Sire! U ovoj kući vidim toliko prijatnih likova, pa šta je samo bogatstva u lepoj gaskonjskoj zemlji!

— Da je moja žena ovde, dragi moj Šiko, ne bih ti nikada rekao ovo što ću ti reći; ali pošto ona sada nije tu, mogu ti reći da je najlepší deo moga života onaj koji ti ne vidiš.

— Ah, Sire! Zaista se pričaju mnoge stvari o Vašem Veličanstvu.

Anri se. zavalu u svoju naslonjaču i poče da gladi bradu smeškajući se.

— Jeste, jeste, tako je! — reče on. — Pričaju da ja mnogo više vladam nad podanicama nego nad podanicima.

— To je istina, Sire, a tome se čudim.

— A zašto, prijatelju?

— Zato što vi imate mnogo od pokretljivosti duha koja je svojstvena velikim kraljevima.

— O, Šiko, varaš se — reče mu Anri. — Ja sam više len no što sam pokretljiv, a to dokazuje ceo moj život. Ako mi se prohte kakva ljubav, uzimam uvek najbližu; ako mi se pije vino, izaberem uvek iz najbliže boce. U tvoje zdravlje, Šiko!

— Sire, vi mi činite veliku čast — odgovori Šiko i iskapi čašu — jer ga je kralj posmatrao oštrim okom kaob da je hteo da prodre u njegove najskrivenije misli.

— I samo zato, prijatelju, — nastavi kralj i diže oči k nebu — da znaš šta je svađa u mojoj kući!

— Razumem. Sve vas kraljičine počasne dame obožavaju, Sire.

— Pa, one su moje susedke, Šiko.

— He, he, Sire, po tom vašem pravilu izlazi da kada biste vi stanovali u Sen-Deniju mesto u Neraku, kralj ne bi živeo tako spojno kao sada.

Anri se namrgodi.

— Kralj! Šta mi tu, Šiko, pričate — nastavi Anri od Navare. — Kralj! Mislite li vi da sam ja Giz? Ja priželjkujem Kaor, to je istina, ali zato što je Kaor pred mojim vratima. Uvek staro pravilo, Šiko. Ja imam pretenzija, ali samo kada sedim; čim ustanem, ništa više ne želim.

— Sto mu muka, Sire! — odgovori Šiko. — To priželjkivanje stvari koje su na domašaju ruke u mnogome liči na politiku Cezara Bordžije koji je od kraljevine cupkao grad po grad, govoreći da je Italija salata koju treba pojesti list po list.

— Taj Cezar Bordžija, izgleda, nije bio rđav političar, prijatelju, — reče Anri.

— Nije, ali je bio vrlo opasan sused i zao brat.

— Ah! Pa da me ti ne upoređuješ s papinim sinom, mene, vođu hugenota. Jedan trenutak, gospodine izaslanice.

— Sire, ja vas ni s kim ne upoređujem.

— A zbog čega?

— Zato što mislim da bi se prevario svako ko bi vas uporedio s nekim drugim, a ne sa vama samim. Vi ste Sire, ambiciozni.

— Ovo je baš čudno! — reče Bearnenac. — Ovaj čovek hoće pošto-poto da me primora da nešto zaželim.

— Bože sačuvaj, Sire. Naprotiv, ja iz sveg srca želim da Vaše Veličanstvo ništa ne zaželi.

— Slušajte, Šiko, — reče kralj. — Sad nemate nikakva važna posla u Parizu?

— Nemam, Sire.

— Onda ćete provesti nekoliko dana sa mnom.

— Ako mi Vaše Veličanstvo čini tu čast da želi moje društvo, onda bih mu vrlo rado poklonio osam dana.

— Osam dana. Dobro, prijatelju. Kroz osam dana poznaćete me kao da sam vam brat. Pijmo, Šiko!

— Sire, nisam više žedan — reče Šiko koji je počeo da odustaje od svoje prvobitne narnere da opije kralja.

— Onda vas ja napuštam, prijatelju, — reče Anri. — Kad čovek ništa ne radi, ne treba da ostane više za stolom. Pijmo, kažem vam!

— A zašto?

— Da bolje spavamo. Ovo ovdašnje vince daje tako tih san. Volite li lov, Šiko.

— Ne tako mnogo. A vi, Sire?

— Ja sam strastan lovac otkako sam bio na dvoru kralja Šarla IX.

— A zašto mi Vaše Veličanstvo čini tu čast i pita me da li volim lov? — upita Šiko.

— Zato što sutra idem u lov i mislim i vas sa sobom da povedem.

— Sire, to bi bila suviše velika čast, ali...

— O, pobratime, budite bez brige! Ovo je lov da bi se vitezi razgalili i nauživali. Ja sam dobar lovac, Šiko, i voleo bih da me vidite onde gde sam u preimućstvu. Vi ste kazali da hoćete da me upoznate?

— Sire, to mi je najveća želja, priznajem.

— E pa lepo! Kao lovca me još niste proučavali.

— Sire, uradiću sve što se kralju dopada.

— Dobro! Onda je to svršeno! Gle! Evo skutonoše. Uznemiravaju nas.

— Sigurno neka važna vest, Sire?

— Važna, vest, kada sam za stolom! Čudnovato, taj Šiko stalno misli da se nalazi na francuskom dvoru. Šiko, prijatelju, znaj jednu stvar: u Neraku...

- Šta, Sire?
- Kada se dobro večera, onda se spava.
- Ali ovaj skutonoša?...
- Pa zar taj skutonoša ne može da mi javi nešto drugo, a ne u vezi sa važnim poslovima.
- Ah, razumem, Sire. Idem da legnem.
- Šiko ustade, a za njime i kralj koji uze svoga gosta pod ruku. Ova žurba da ga što pre isprati učini se sumnjiva Šikou, kome su, uostalom, sve stvari izgledale sumnjive otkako je prijavljen španiski izaslanik, i zato odluči da iziđe iz kraljeve sobe što je moguće docnije.
- Oho! — poče on teturajući se. — Šta je ovo, Sire?
- Bearnenac se nasmeja.
- Šta tu ima čudnovatog, pobratime?
- Sto mu muka! Vrti mi se u glavi. Dok sam sedeo, sve je išlo sjajno; ali čim sam ustao, brrr.
- Pih! — reče Anri. — Pa mi smo samo probali vino.
- Šta? Probali, Sire! I vi to nazivate probom? Bravo, Sire! Vi možete, znači, dobro da popijete i ja vam priznajem kao svom najvećem gospodaru! I vi to nazivate probom?
- Šiko, prijatelju, — reče Bearnenac — pokušavajući oštrim pogledom, koji je bio samo njemu svojstven, da utvrdi je li Šiko bio zaista pijan ili se samo petvarao. — Šiko, prijatelju, ja mislim da bi sad najbolje uradio kada bi otišao da spavaš.
- Jeste, Sire. Laku noć, Sire!
- Laku noć, Šiko. Sutra ćemo se videti!
- Tako je, Sire, sutra ujutru. I Vaše Veličanstvo ima pravo, najbolje što Šiko može da uradi, to je da ide da spava. Laku noć, Sire! I Šiko leže na pod.
- Kada vide ovakvu odluku svog gosta, Anri pogleda prema vratima.
- Ma koliko da je taj pogled bio munjevit, Šiko ga primeti.
- Tada Anri priđe Šikou:
- Ti si se toliko napio, jadni moj Šiko, da nisi primetio jednu stvar.
- Koju?
- Da si pobrkao zastore u mojoj sobi sa posteljom.
- Šiko je ratnik i ne obraća pažnju na te sitnice.

— Onda, znači, nisi primetio dve stvari.
 — A koja je druga?
 — Vidiš da nekoga očekujem.
 — Je li na večeru? Dobro, da večeramo!
 I Šiko načini uzaludan napor da se podigne.
 — Sto mu gromova! — uzviknu Anri. — Što te je naglo uhvatilo!
 Idi, molim te! Vidiš da joj je već dosadno toliko da čeka.
 — Njoj! — reče Šiko. — A koja je ta?
 — Pa, bože moj! Žena koju očekujem i koja sad čeka pred vratima, tu..
 — Neka žena! Pa što nisi kazao, Anriću... Ah, pardon, reče Šiko, mislio sam... mislio sam da sam na francuskom dvoru. Mnogo me je razmazio, vidite, taj dobri Anrić. A šta mi rekoste, Sire? Idem, idem.
 — Sjajno! Ti si pravi plemić, Šiko. Tako! Vidiš! Ustani i idi, jer ću imati posla cele noći. čuješ li me? Cele noći.
 Šiko ustade i posrćući dođe do vrata.
 — Zbogom, dragi prijatelju, i spavaj dobro.
 — A vi, Sire?
 — Pst!
 — Jest, jest, pssst! I otvori vrata.
 — U hodniku ćeš naći skutonošu i on će ti pokazati sobu. Idi.
 — Hvala, Sire.
 I Šiko iziđe, pošto se pokloni duboko, ukoliko to pijan čovek može da učini.
 Ali čim se za njim zatvoriše vrata, iščeze svaki trag pijanstva. Pođe tri koraka, a zatim se odjednom vrati i prisloni oko na široku rupu od brave.
 Anri je već bio pošao da otvori vrata nepoznatoj, a Šiko, radoznao kao i svaki izaslanik, hteo je po svaku cenu da vidi koja je to žena.
 Ali umesto žene u sobu uđe čovek.
 I kada je taj čovek skinuo svoj šešir, Šiko poznade plemenitu i strogu pojavu Diplesi-Morneja, neumoljivog i uvek budnog savetnika Anrija od Navare.
 — „Do đavola!” — pomisli Šiko. — „Ovo će da iznenadi našeg ljubavnika i sigurno da ga malo omete, i to više no što sam mu ja smetao”.

Ali lice Anrija od Navare izražavalo je samo radost kada je ugledao svog savetnika.

On stisnu ruku novodošavšem, prezrivo odgurnu sto i pozva Morneja da sedhe kraj njega sa svim žarom kojim jedan ljubavnik poziva svoju dragu. Izgledalo je kao da jedva čeka da čuje prve reči savetnika, ali odjednom, pre no što je Mornej progovorio, on se diže i davši mu znak da čeka, ode do vrata i povuče vezu sa podozrivošću koja je mnogo zabrinula Šikoa.

Zatim žurno poče da pregleda karte, planove i pisma koja mu je ministar redom podnosio.

Kralj potom upali još nekoliko sveca i poče da piše i stavlja neke znake na geografske karte.

— Oho! — reče Šiko. — Ovako, dakle, provodi noć kralj od Navare! Sto mu muka! Ako su mu sve noći ovakve, Anri od Valoa će doživeti onda nekoliko zaista groznih noći.

U tom trenutku ču kako neko ide iza njega. To je bio skutonoša koji je čuvao hodnik i čekao na njega po kraljevoj naredbi.

Bojeći se da ga ne iznenade ako i dalje bude prisluškiavao, Šiko se ispravi i upita dečaka za svoju sobu.

Uostalom, više nije imao šta da sazna: Diplesijeva pojava mu je sve govorila.

— Pođite, gospodine, sa mnom, molim vas — reče mu d'Obijak. — Ja sam određen da vas odvedem do vaše sobe.

I on odvede Šikoa na drugi sprat, gde mu je bila spremljena soba.

Za Šikoa više nije bilo sumnje, znao je za polovinu slova te zagonetke koju su nazivali navarskim kraljem. I, umesto da zaspi, on sede natmuren i zamišljen na svoj krevet dok je mesec s vrha šiljastog krova, kao iz nekog srebrnog oluka, rasipao svoje blede zrake na reku i na polja.

— Dakle, — šaptao je Šiko zamišljen. — Anri je pravi kralj, on kuje zavere. Ceo ovaj dvor, ceo ovaj park, grad oko parka, predeo oko grada, sve je to žarište zavere. Sve žene provode ljubav, ali političku ljubav; svi ljudi kuju nade za budućnost. Anri je lukav, a njegova oštroumnost doseže do genijalnosti. On šuruje sa Španijom, zemljom podvala. Ko zna da onaj dostojenstveni odgovor izaslaniku nije samo suprotnost onome što on misli ili da čak nije i obavestio izaslanika nekim migom, ili nekim drugim znakom, koji ja, onako

skriven, nisam mogao da primetim. Anri drži uhode. Plaća ih ili ih za njega plaća neko drugi. Oni prosjaci nisu bili ništa drugo nego prurušeni plemići. Oni vešto isečeni zlatnici su znak za raspoznavanje, materijalne i opipljive lozinke, Anri se pretvara da je zaljubljen i lud i, dok svi misle i veruju da on misli samo na ljubav, on provodi noći u radu sa Mornejem, koji nikada ne spava i ne poznaje ljubav. Eto, sve što sam imao da vidim, video. sam. Kraljica Margarita ima ljubavnike i kralj to zna. On ih poznaje i trpi ih, jer su mu on ili ona još potrebni, a možda oboje. Pošto nije ratnik, mora da pribira oko sebe kapetane, a pošto nema novaca da ih plaća, primoran je da ih pusti da oni sami izaberu nagradu koja im se najviše sviđa. Anri od Valoa mi kaže kako ne može da spava. Sto mu muka! I ne treba da spava. Sreća što je ovaj podmukli Anri dobar plemić, kome je bog dao smisao za buškanje, ali je zaboravio da mu podari i moć pothvata. Priča se da je Anrija strah od pucnja musketa, a kada je bio mali i kada su ga počeli učiti viteštvu, nije mogao da se drži više od četvrt sata u sedlu. To je sreća, — ponovi Šiko, — inače kakvo je vreme, da taj čovek pored lukavosti ima i snagu, bio bi kralj sveta. Ali tu je vojvoda od Giza, on ima obe osobine, i snagu i lukavstvo. Ali on ima i taj nedostatak što ga svi znaju kao veštog i hrabrog, dok se od Bearnenca niko ne boji. Samo sam ja to proključio.

I Šiko zadovoljno protrlja ruke.

— Pa lepo! — nastavi on. — Pošto sam sve to proključio, više nikakva posla nemam ovde. Dakle, dok on radi ili spava, ja ću tiho i lagano da izidem iz grada. Mislim da nema mnogo izaslanika koji se mogu pohvaliti da su za jedan dan potpuno završili svoju misiju. A ja sam to učinio. Dakle, idem iz Neraka, a kada iz Neraka izidem, teraću galopom sve do Francuske.

To reče i počeo da namešta mamuze koje je skinuo kada je hteo da izide pred kralja.

SADRŽAJ

KOD NEUSTRAŠIVOG MAČA	5
KAPIJA SENT-ANTOAN	7
ONO ŠTO SE DOGAĐALO IZVAN KAPIJE SENT-ANTOAN	13
PROLAZ	21
LOŽA NJ. V. ANRIJA III NA TRGU GREV	28
KAZNA	37
DVA ŽOAJEZA	45
U ČEMU JE „MAČ NEUSTRAŠIVOG VITEZA” IMAO PREDNOST NAD „LJUBAVNOM RUŽOM”	56
SILUETA GASKONJCA	64
GOSPODIN OD LOANJAKA	72
ČOVEK S OKLOPIMA	78
OPET LIGA	86
SOBA NJEGOVOG VELIČANSTVA ANRIJA III U LUVRU ...	92
SPAVAONICA	102
ŠIKOOV DUH	109
TEŠKOĆE NA KOJE NAILAZI JEDAN KRALJ KADA HOĆE DA NAĐE DOBRE AMBASADORE	123
VELIKA ZAVERA	135
KAKO JE I ZAŠTO UMRO ŠIKO	137
SERENADA	141
ŠIKOOVA KESA	149
MANASTIR JAKOBINACA	153
DVA PRIJATELJA	158
RUČAK	164
BRAT BOROME	172
LEKCIJA	179
POKAJNICA	184
ZASEDA	192

GIZOVI	200
U LUVRU	204
OTKRIĆE	208
DVA PRIJATELJA	214
SEN-MALIN	219
GOVOR GOSPODINA OD LOANJAKA	225
GOSPODA PARIŠKI GRAĐANI.....	234
BRAT BOROME.....	245
ŠIKO ZNA LATINSKI.....	251
VETROVI.....	254
KAKO JE ŠIKO NASTAVIO SVOJ PUT I ŠTA MU SE DOGODILO	261
TREĆI DAN PUTOVANJA	266
ERNOTON OD KARMENŽA	272
ŠTALSKO DVORIŠTE.....	278
SEDAM MAGDALENINIH GREHOVA.....	286
BEL-EZBA	293
PISMO GOSPODINA OD MAJENA	301
KAKO JE DON MODEST GORENFLO BLAGOSLOVIO KRALJA KADA JE OVAJ PROLAZIO PORED JAKOBINSKOG MANASTIRA	308
KAKO JE ŠIKO BLAGOSILJAO KRALJA LUJA XI ŠTO JE IZMISLIO POŠTU I KAKO SE ODLUČIO DA SE TIM IZUMOM KORISTI.....	316
ALEJA OD TRI HILJADE KORAKA	321
MARGARITINA SOBA ZA RAD.....	325
TUMAČENJE PISMA	330
ŠPANSKI IZASLANIK	336
SIROMASI KRALJA OD NAVARE	342
PRAVA LJUBAVNICA NAVARSKOG KRALJA.....	351